

grund av de ökade avverkningarna under innevarande säsong borde man möjligen räkna med en något mindre nedgång i sysselsättningen under 1951. Med hänsyn till den osäkerhet, som över huvud måste vidlåda en siffermässig bestämning av sysselsättningsutvecklingen inom jord- och skogsbruk, ävensom ovissheten om avverkningarnas storlek under nästkommande säsong har sysselsättningsminskningen här dock antagits bli densamma mellan 1950 och 1951.

Industri. Den avmattning i efterfrågan på arbetskraft, som kännetecknade arbetsmarknadsläget inom stora delar av industrien under 1949, har under 1950 efterträtts av en ökad spänning mellan utbud och efterfrågan på arbetskraft. Utvecklingstendenserna ha emellertid icke varit enhetliga. Som framgår av tab. 17 har skärpningen i arbetsmarknadsläget helt hänfört sig till den manliga arbetskraften, medan efterfrågan på kvinnlig arbetskraft har visat en avmattning i förhållande till utbudet. Sistnämnda förhållande får ses mot bakgrunden av den vikande sysselsättningen inom flertalet konsumtionsvarubranscher.

Tab. 18. Antal sysselsatta inom industrien.

[Ökning (+) eller minskning (—)]

	1946/47 (Ind.stat.)	1947/48 (Ind.stat.)	1948/49 (Soc.styr. + nyetabler.)	1949/50 (Soc.styr. + nyetabler.)	1950/51 (Beräknade siffror)
Hela industrien. Samtliga.....	+ 12 700	+ 13 600	+ 7 700	+ 7 300	+ 10 100
Förvaltningspersonal.....	+ 7 600	+ 4 800	+ 4 100	+ 4 300	+ 4 500
Arbetarpersonal.....	+ 5 100	+ 8 800	+ 3 600	+ 3 000	+ 5 600
Därav arbetarpersonal inom					
Gruvor och järnverk.....	— 400	+ 900	³ + 1 500	+ 800	+ 1 700
Verkstadsindustri.....	+ 5 700	+ 8 400	+ 1 600	+ 1 400	+ 3 600
Skogsindustri ¹	+ 500	— 500	+ 1 000	+ 1 200	+ 1 200
Byggnadsämnesindustri ²	— 800	— 2 200	— 600	+ 600	—
Textil-, läder- och beklädnads- industri.....	+ 3 500	+ 4 400	+ 900	— 1 200	— 1 200
Övrig industri.....	— 3 400	— 2 200	— 800	+ 200	+ 300
Därav torvindustri.....	— 4 200	— 1 300	— 500	— 600	— 500

I tab. 18 lämnas en översikt av sysselsättningsförändringarna inom industrien, varvid till jämförelse medtagits förändringarna under de närmast föregående åren. Då den officiella industristatistiken ej finnes bearbetad längre än t. o. m. 1948, har antalet sysselsatta arbetare under 1949 och 1950 framräknats på grundval av uppgifterna i socialstyrelsens sysselsättningsstatistik om förändringarna i antalet anställda arbetare mellan samma kvar-

¹ Sågverk, låd- och wallboardfabriker samt pappersmassfabriker och pappersbruk.

² Cementfabriker, cementvarufabriker, tegelbruk, annan jord- och stenindustri samt byggnadssnickerifabriker och trähusfabriker.

³ Enligt bergverksstatistiken.

tal olika år. För 1949 har framräkningen skett på grundval av de genomsnittliga förändringarna under samtliga kvartal. För 1950 har räknats med samma förändring för hela året som mellan tredje kvartalen 1949 och 1950. Då sysselsättningsstatistiken avser identiska företag, har viss korrigering av uppgifterna skett med hänsyn till nyetableringen. Beträffande förutsättningarna vid beräkningen av sysselsättningsförändringarna under 1951 hänvisas till det följande.

Förvaltningspersonalens storlek har för 1949 beräknats på grundval av uppgifterna till socialstyrelsens lönestatistik, avseende sysselsättningsförändringarna för månadsanställd personal mellan september 1948 och september 1949. Viss vägning och korrigering av uppgifterna har skett. För 1950 synes man av vissa preliminära uppgifter att döma kunna räkna med ungefärligen lika stor ökning som mellan 1948 och 1949. I det följande har antagits samma ökning av förvaltningspersonalen även för 1951.

Antalet i medeltal under året sysselsatta arbetare inom industrien som helhet synes endast ha stigit med cirka 3 000 mellan 1949 och 1950 eller med knappt en halv procent. Härtill kommer en ökning av förvaltningspersonalen med cirka 4 000. Sysselsättningsutvecklingen inom olika branscher har visat väsentliga skiljaktigheter. Till stor del synes utvecklingen under 1950 ha inneburit en förstärkning av vissa av de tendenser som framträdde redan under 1949, innebärande en stigande sysselsättning inom exportindustrien jämsides med en vikande sysselsättning inom flertalet konsumtionsvaruindustrier med avsättning på hemmamarknaden. En ökning av antalet sysselsatta har också ägt rum inom de branscher, vilka påverkats av den ökade byggnadsverksamheten.

Läget på bostadsmarknaden synes särskilt för vissa delar av verkstadsindustrien samt för järnbruken ha begränsat utrymmet för en större nettoökning av arbetsstyrkan. Härtill har kommit den begränsning som knappheten på yrkesutbildad arbetskraft utgjort i nuvarande arbetsmarknadsläge. Endast i mindre utsträckning har det varit möjligt att tillgodose behovet av yrkesarbetare genom utländsk arbetskraft. Den tilltagande knappheten på dylik arbetskraft även i Tyskland och Italien synes ha väsentligt begränsat möjligheterna till en rekrytering därifrån.

Beträffande utvecklingen under 1951 är det svårt att nu göra några mera bestämda antaganden. Särskilda svårigheter möter bedömningen av sysselsättningsutvecklingen inom konsumtionsvaruindustrierna. Siffrorna för 1951 måste därför främst betraktas som räkneexempel vid vissa angivna förutsättningar. Här har förutsatts att produktionsutvecklingen inom konsumtionsvarubranscherna samt inom exportindustrierna utom gruppen malm-brytning och metallindustri blir i stort sett densamma som mellan 1949 och 1950. Beträffande gruppen malm-brytning och metallindustri har räknats med en möjlig ökning av antalet sysselsatta med hänsyn till produktions- och avsättningsmöjligheter med cirka fyra procent vid gruvor och järnverk samt med 1 à 2 procent (i det följande har räknats med 1,5 procent) inom verkstadsindustrien (inkl. varv samt stål- och metallmanufaktur). En större

ökning synes med hänsyn till vad som anförts under avsnittet om produktionen och försörjningsläget i fråga om vissa råvaror mindre sannolik. Beträffande byggnadsämnesindustribranscherna inom grupperna jord- och stenindustri samt träindustri har med hänsyn till att byggnadsvolymen beräknats undergå endast en mindre ökning antagits oförändrad sysselsättning.

Under de angivna förutsättningarna skulle man kunna räkna med en ökning av arbetarantalet inom industrien som helhet med ca 6 000 mellan 1950 och 1951. Den största ökningen skulle ske inom gruppen malmbrytning och metallindustri, där den komme att uppgå till över 5 000. Då denna ökning antagits huvudsakligen komma att lokaliseras till en mindre grupp företag — främst de stora exportföretagen inom verkstadsindustrien samt järnbruken — kan dock läget på bostadsmarknaden och tillgången på yrkesarbetare komma att begränsa utvidgningsmöjligheterna. Bostadsproduktions lokala inriktning kan därför väntas få betydelse för sysselsättningsutvecklingen inom detta område. Möjligheterna att tillgodose behovet av yrkesarbetare genom utländsk arbetskraft kunna fortfarande antagas bli begränsade. Arbetsmarknadsstyrelsen har i annat sammanhang räknat med möjligheten av att kunna erhålla cirka 1 000 arbetare från Tyskland och Italien. Siffran synes för närvarande snarast kunna betraktas såsom för hög.

Byggnadsverksamhet. Ökningen av den reglerade byggnadsverksamheten under 1950 har medfört en väsentlig sysselsättningsökning inom detta område. Som framgår av tab. 19 kommer ökningen helt på tätorterna, medan den egentliga landsbygden visar minskning. Denna torde dock delvis vara skenbar, då utvidgningen av den icke byggnadstillståndsreglerade sektorn mellan de båda redovisningstillfällena — jordbrukets ekonomibyggnader samt reparation och underhåll av en- och tvåfamiljshus — främst kan antagas ha påverkat uppgifterna om antalet sysselsatta i byggnadsverksamheten på landsbygden. En viss sysselsättningsavmattning på landsbygden torde dock ha ägt rum, delvis beroende på en minskning av den statliga anläggningsverksamheten. Socialstyrelsens sysselsättningsstatistik redovisar sålunda en mindre nedgång inom denna — med 0,8 procent — mellan augusti 1949 och augusti 1950. Man kan också konstatera en relativt kraftigare nedgång i arbetslöshetsprocenten inom byggfacken i de större städerna än i riket som helhet. Förhållandet torde avspegla den skiljaktiga utvecklingen på landsbygden och i framförallt de större tätorterna.

Den höga sysselsättningsnivån har medfört en ökad spänning mellan utbud och efterfrågan på arbetskraft inom byggnadsverksamheten. Sålunda sjönk antalet av arbetsförmedlingsorganen tillsatta platser på 100 lediga inom detta område från 94 under januari—oktober 1949 till 89 under samma tid 1950. Vid bedömningen av dessa siffror får beaktas att vid tillämpningen av byggnadstillståndslagstiftningen eftersträfvats att i möjligaste mån undvika en större utökning av byggnadsarbetarkåren. Utbudet av arbetskraft inom byggnadsverksamheten, sådant detta framträder i tillsättningsprocenten, kan därför tänkas vara mindre elastiskt än fallet skulle varit på en fri marknad vid given efterfrågan.

Tab. 19. Antal sysselsatta byggnadsarbetare inom den reglerade byggnadsverksamheten.¹

Ortstyp	1/8 1947	1/8 1948	1/8 1949	1/8 1950
Samtliga tätorter med mer än 3 000 invånare	82 100	64 900	66 200	75 700
Övriga tätorter	32 500	21 800	21 900	24 900
Landsbygd	61 900	53 300	54 100	48 300
Summa	176 500	140 000	142 200	148 900

Såsom framgått av redogörelsen för investeringsverksamheten kan den totala byggnads- och anläggningsverksamheten värdemässigt beräknas ha ökat med åtminstone cirka fem procent mellan 1949 och 1950. Ökningen har varit relativt större för enbart ny- och ombyggnader. Med hänsyn härtill och de i tab. 19 återgivna sysselsättningsuppgifterna avseende den reglerade byggnadsverksamheten torde ökningen av hela antalet sysselsatta inom detta område mellan 1949 och 1950 kunna anslås till ca 10 000. För 1951 har den totala byggnadsvolymen beräknats öka med cirka två procent. Genom nedskärningen av byggnadstillståndsgivningen kommer en relativt större andel av ny- och ombyggnadsverksamheten att utgöras av avslutningsarbeten på redan pågående företag. På grund härav och med tanke på möjligheten av vissa rationaliseringsvinster synes man böra räkna med en mindre ökning av antalet sysselsatta än som motsvarar förändringen i den totala byggnadsvolymen. Antages ökningen av antalet sysselsatta komma att uppgå till cirka en procent, skulle detta motsvara cirka 2 000 man.

Samfärdsel. Inom gruppen landtransport har under 1950 en mycket kraftig efterfrågan på arbetskraft förelegat. Denna torde bland annat få ses mot bakgrunden av den växande utrikeshandeln, vilken särskilt påverkat stuveriverksamheten, samt den ökade byggnadsverksamheten. Även inom sjöfarten har efterfrågan på arbetskraft varit stor.

För bedömningen av sysselsättningsutvecklingen inom samfärdseln har en särskild utredning verkställt inom kommunikationsdepartementet. Utredningen visar en ökning av hela antalet sysselsatta inom detta område mellan 1949 och 1950 med ca 3 500 personer. Den största sysselsättningsökningen redovisas för spårvägs- och busstrafiken, där den synes ha uppgått till ca 1 800 eller närmare 10 procent. Inom den yrkesmässiga lastbilstrafiken, stuveriverksamheten och expeditionen sammantagna beräknas antalet sysselsatta ha stigit med ca 1 000. Sistnämnda siffra är dock troligen i underkant. För sjöfarten redovisas en ökning med ca 300 man. Härtill komma vissa ökningar inom de statliga kommunikationsverken. Mellan 1950 och 1951 har räknats med en avsevärt mindre ökning av totala antalet sysselsatta inom samfärdseln, nämligen med ca 1 500. Möjligen är denna siffra dock något för låg.

Handel. Utvecklingstendenserna inom detta arbetsmarknadsområde synas icke ha varit enhetliga. Inom varuhandeln har förekommit en avmattning i

¹ »Egen arbetskraft» samt sysselsatta vid jordbrukets byggnadsarbeten ingår ej i tabellen.

efterfrågan på kvinnlig arbetskraft i förhållande till utbudet men en skärpning av efterfrågan på manlig arbetskraft. Delvis synes detta förklaras av en skiljaktig utveckling inom detaljhandeln (affärspersonal) å ena sidan samt vissa delar av partihandeln (lagerpersonal) å den andra. Inom hotell- och restaurangnäringen har efterfrågan på såväl manlig som kvinnlig arbetskraft ökat samtidigt som utbudet minskat.

Vissa uppgifter om sysselsättningsförändringarna inom detaljhandeln inhämtas av socialstyrelsen i samband med omsättningsstatistiken. Materialet är emellertid relativt litet och ger ingen säker vägledning. Tillgängliga preliminära uppgifter tyda dock på en mycket liten ökning mellan 1949 och 1950 vid de företag, som innefattas i nämnda statistik. Härtill kommer den ökning, som äger rum genom tillkomsten av nya butiker och som till stor del kan antagas vara bestämd av den allmänna befolknings- och bebyggelseutvecklingen. Även med beaktande härav torde man dock böra räkna med en relativt liten ökning av butikspersonalen, gissningsvis med 1 à 2 procent eller omkring 3 000. En viss personalökning torde därjämte ha ägt rum inom vissa delar av partihandeln, vilka påverkats av den ökade utrikeshandeln. Inom övriga grupper av handeln — bank- och försäkringsverksamhet m. m. samt hotell- och restaurangrörelse — torde icke några större sysselsättningsförändringar ha inträffat. En sammanlagd ökning av antalet sysselsatta inom handeln med ca 4 000 synes ungefärligen böra ange styrkan av de relativa förändringarna inom detta område med hänsyn till vad som kan utläsas ur förändringarna i arbetsmarknadsläget och vad som i övrigt är bekant. För 1951 synes man under förutsättning av i stort sett oförändrad konsumtion och omsättning böra räkna med samma ökning som mellan 1949 och 1950.

Allmän tjänst. Några aktuella uppgifter om sysselsättningsförändringarna inom statlig och kommunal tjänst finnas icke. Om man bortser från den statliga och kommunala byggnads- och anläggningsverksamheten samt de affärsdrivande verken, vilka ingå i redovisningen under de särskilda näringsområdena, kunna sysselsättningsförändringarna inom allmän tjänst för närvarande antagas huvudsakligen hänföra sig till sjukvården samt skolväsendet. Inom dessa två områden torde man böra räkna med en ökning av antalet sysselsatta med minst 1 500 resp. 1 000 personer. Efterfrågan på folkskollärare samt sjukvårdsbiträden har i allmänhet kunnat tillgodoses utan svårigheter. Däremot har även under 1950 underskott förelagat på läroverkslärare, läkare och sjuksköterskor.

Inom övriga delar av den statliga och kommunala förvaltningen synes man kunna räkna med att sysselsättningsförändringarna i stort sett ha utjämnat varandra. Den fortsatta minskningen av personalen inom krisförvaltningen torde ha uppvägt de ökningar, som på olika håll kunna ha ägt rum, bland annat av militär personal samt inom den kommunala förvaltningen. För hela gruppen allmän tjänst skulle i så fall erhållas en ökning av antalet sysselsatta med omkring 2 500. Man synes kunna räkna med ungefärligen samma ökning mellan 1950 och 1951.

Husligt arbete. Arbetsmarknadsläget inom detta område har kännetecknats av en fortsatt minskning av efterfrågan på egentliga hembiträden. Även efterfrågan på tillfällig arbetskraft synes visa en vikande tendens. Liksom inom flertalet övriga kvinnliga arbetsområden har en mindre lättnad i arbetsmarknadsläget framträtt, vilken avspeglar sig i en ökning av antalet tillsatta platser på 100 lediga.

Några direkta uppgifter om sysselsättningsförändringarna inom detta område föreligga icke. Mellan 1940 och 1945 redovisade folkräkningarna en minskning av antalet förvärvsarbetande inom husligt arbete hos jordbruksbefolkningen med ca 30 procent och hos övrig befolkning med ca 22 procent. Sysselsättningsminskningen inom detta område torde icke ha varit mindre efter 1945. Möjligen överdriver dock folkräkningsuppgifterna förändringarna genom att den utländska arbetskraften endast till en mindre del ingår i redovisningen vid senaste folkräkningstillfället. Bortses från den husliga arbetskraften hos jordbruksbefolkningen, vilken förutsatts ingå i beräkningen av sysselsättningsförändringarna inom jord- och skogsbruk, synes det dock icke orimligt att för närvarande räkna med en genomsnittlig årlig minskning av antalet sysselsatta inom detta område med 3—4 procent eller omkring 3 000.

Sammanfattning.

I nedanstående tablå har i anslutning till vad i det föregående anförts gjorts en sammanställning av de beräknade sysselsättningsförändringarna mellan 1949 och 1950 samt mellan 1950 och 1951.

År	Jord- och skogsbruk	Industri Arb.	Förv.	Byggnads- verksamhet	Samfärdsel
1949—50.....	— 13 000	+ 3 000	+ 4 000	+ 10 000	+ 3 500
1950—51.....	— 13 000	+ 6 000	+ 4 000	+ 2 000	+ 1 500

År	Handel	Allmän tjänst	Husligt arbete	Övriga	Summa
1949—50.....	+ 4 000	+ 2 500	— 3 000	± 0	+ 11 000
1950—51.....	+ 4 000	+ 2 500	— 3 000	± 0	+ 4 000

Som ovan framhållits kunna siffrorna icke göra anspråk på exakthet, utan de avse främst att söka illustrera den relativa styrkan hos de olika utvecklingstendenserna. Några mera preciserade slutsatser kunna därför ej heller dragas från de framkomna totalsiffrorna. Nettoökningen av antalet sysselsatta mellan 1949 och 1950 synes dock ha varit relativt liten och torde, om hänsyn tages till förändringarna i befolkningens storlek och ålderssammansättning samt tillskottet av utländsk arbetskraft, icke ha inneburit någon eller endast obetydlig höjning av sysselsättningsgraden. Att bemärka är, att de ovannämnda siffrorna närmast avse förändringarna i medeltalet sysselsatta mellan de båda åren. Det är icke osannolikt, att en viss höjning av sysselsättningsgraden ägt rum under loppet av 1950 utan att denna dock i genomsnitt legat högre än under 1949.

Mellan 1950 och 1951 skulle man under förut angivna förutsättningar beträffande efterfrågeutvecklingen ha anledning räkna med i stort sett oförändrad eller mycket obetydligt ökad sysselsättningsvolym. Detta behöver dock icke innebära en allmän avmattning i arbetsmarknadsläget. Utvecklingen inom somliga konsumtionsvaruområden kan dock tänkas medföra en minskad efterfrågan på kvinnlig arbetskraft och en härigenom något sänkt sysselsättningsgrad. Därtill kommer, att förändringar i byggnadsverksamheten kunna påverka sysselsättningsläget på vissa orter. Då läget på bostadsmarknaden även under år 1951 kan väntas försvåra en interlokal omflyttning av arbetskraft, kunna därför lokala skiljaktigheter i arbetsmarknadsläget komma att föreligga såväl mellan olika tätorter som framför allt mellan tätorter och landsbygd. Man får därför icke bortse från möjligheten att åtgärder i arbetslöshetsmotverkande syfte kunna behöva vidtagas inom begränsade lokala områden, samtidigt som arbetsmarknadsläget allmänt sett förblir ansträngt. Utvecklingen på arbetsmarknaden måste därför noga följas under året, så att eventuella tendenser till arbetslöshet i tid kunna motarbetas. Härvid är det särskilt angeläget, att arbetsmarknadspolitiken inriktas på att underlätta arbetskraftens omflyttning från orter med vikande sysselsättning till övriga områden.

IV. Produktionen.

Den allmänna produktionsutvecklingen.

Utvecklingen 1950. Den totala produktionen inom landet, angiven såsom bruttonationalprodukt till marknadspris, beräknas år 1950 ha haft ett värde av 31,5 miljarder kronor. Korrigeras detta värde för indirekta skatter och subventioner, kommer man fram till bruttonationalprodukten till produktionskostnad. Denna utgjorde år 1950 nära 30 miljarder kronor. För bedömningen av produktionsutvecklingen kan det vara av intresse att något närmare skärskåda, hur bruttonationalprodukten är sammansatt. Något över hälften faller på den egentliga industrien, byggnads- och anläggningsindustrien samt jordbruk och skogsbruk tillsammans. Den andel som hänförs till den egentliga industriproduktionen uppgår grovt räknat till 10—12 miljarder kronor. Återstoden av produktionen härrör från handeln och samfärdseln, de fria yrkena, statens och kommunernas verksamhet, husligt arbete, utnyttjande av bostadslägenheterna samt övrig ekonomisk verksamhet. Det bör bemärkas, att hela den produktion, som redovisas såsom bruttonationalprodukt, icke är fritt disponibel. En del av produktionsresultatet går till underhåll och förnyelse av produktionsapparaten.

Bruttonationalprodukten till marknadspris ökade under vartdera av åren 1949 och 1950 enligt utredningar inom konjunkturinstitutet med ungefär fem procent. Räknat i 1950 års priser var stegringen detta år i runt tal 1 500 miljoner kronor. Eftersom den totala sysselsättningen inom landet i stort sett var oförändrad, representerar ökningen med fem procent en ren stegring av produktiviteten i samhället. Detta innebär en påfallande snabb ökningstakt. Ett begrepp härom erhålles, om man studerar utvecklingen under 1930-talet, för vilken period den genomsnittliga produktivitetsstegringen i samhället har beräknats till icke fullt 2,5 procent. Det är uppenbart, att den starka investeringsverksamheten under efterkrigsåren alltså sätter spår i utvecklingen. Ytterligare bör den kraftiga uppgång i export och import, som ägt rum under året, ha bidragit till det gynnsamma resultatet genom att skapa förutsättningar för en effektivare användning av de produktiva resurserna och befrämja en ändamålsenlig arbetsfördelning mellan det svenska näringslivet och utlandsmarknaderna.

Av produktionsökningen under år 1950 svarar jordbruket för omkring 100 miljoner kronor. Detta innebär en stegring med fyra procent. Med hänsyn till den fortgående avflyttningen från jordbruket representerar denna produktionsökning en produktivitetsförbättring med icke mindre än 6—7 procent. Det största bidraget till bruttonationalproduktens tillväxt kommer dock från den industriella sektorn, där ökningen utgör omkring 500 miljoner kronor eller 4—5 procent. En del av uppgången betingas av tillströmningen av arbetskraft, men väsentligen är det fråga om en pro-

duktivitetshöjning uppgående till cirka fyra procent. Byggnadsindustriens produktion har under år 1950 stigit med cirka 100 miljoner kronor eller fem procent. För nu nämnda näringsgrenar skulle uppgången belöpa sig till omkring 700 miljoner kronor. För samtliga övriga produktionsgrenar skulle alltså stegringen utgöra cirka 800 miljoner kronor. Produktions- och produktivitsutvecklingen i handeln torde ha varit minst lika gynnsam som för de primära produktionsgrenarna. Särskilt den starka ansvällningen av utrikeshandeln under åren har inneburit, att en växande varuström passerat genom handelns olika led.

Produktionsutsikterna 1951. Det är alltid förenat med stora vanskligheter att göra en totalprognos för produktionsutvecklingen. I synnerhet måste detta anses vara fallet beträffande år 1951. Ett flertal osäkra faktorer göra sig här påmint. För det första måste hänsyn tagas till ovissheten beträffande det utrikespolitiska läget och tillförseln från utlandet av råvaror, bränslen, drivmedel och övriga viktigare produktionsförnödenheter samt halvfabrikat. Denna fråga analyseras närmare i ett följande avsnitt. Likaledes kan man icke bortse från möjligheten att den ökade spänningen i det ekonomiska livet inom landet skapar trånga sektioner i produktionskedjan genom förseningar av leveranserna även från den svenska marknaden. Statistiskt belägg för att utvecklingen skulle gå i senast antydda riktning har man dock ännu icke funnit, i vad avser företagens orderställning. Enligt den statistik, som finnes tillgänglig beträffande verkstadsindustrien, hade i september 1950 orderstockens varaktighet för samtliga företag inom branschen i förhållande till mars samma år i genomsnitt blott stigit med en månad till 14 månader. I jämförelse med orderstocken i september 1949 redovisades fortfarande en nedgång med en månad.

Till ovisshetsmomenten med avseende på materialförsörjningen sälla sig sedan frågetecken beträffande avsättningsmöjligheterna och dessas återverkningar på produktionsutvecklingen. I främsta rummet gäller frågan, hur situationen på konsumtionsvaruområdet kommer att gestaltas. Det är icke uteslutet, att avsättningsmöjligheterna inom de delar av näringslivet, som äro direkt inriktade på konsumtionen, försvagas, samtidigt som de övriga sektorerna kännetecknas av en desto intensivare högkonjunktur. Man skulle sålunda i viss utsträckning kunna möta tendenser till en delad konjunktur. Härvid måste dock tyngdpunkten förutsättas ligga på högkonjunktursidan. Vidare har man anledning att diskutera riskerna för desorganisationsföreteelser på arbetsmarknaden.

Förutsättningar saknas för att väga här berörda och andra faktorer mot varandra i syfte att därigenom få en uppfattning om framstegstakten i den totala produktionen under år 1951. Mot bakgrunden av de nyss berörda riskerna för mindre gynnsamma produktionsvillkor än under det gångna året torde försiktigheten bjuda, att man åtminstone icke räknar med att bruttonationalprodukten även under år 1951 kommer att växa med fem procent. Å andra sidan saknas anledning att för dagen utgå från att ökningstakten skulle reduceras så mycket, att den skulle komma att ligga

under tre procent. En annan sak är självfallet, att en revidering och nedjustering av produktionsuppskattningen måste företagas, därest en avgörande förändring i läget under årets lopp skulle inträffa, exempelvis till följd av en allvarlig försämring av råvarutillförseln från utlandet eller omfattande militärinkallelser. Om man bortser från dylika alternativ, torde de krav på försiktighet, som måste iakttagas vid kalkyleringen av produktionsposten i nationalbudgeten, bli tillgodosedda genom att bruttonationalprodukten tillväxt under år 1951 i kalkylerna upptages till tre procent. En procentuell ökning med tre procent, beräknad på bruttonationalprodukten till marknadspris, motsvarar i 1950 års löpande priser cirka 950 miljoner kronor. Om beloppet avrundas till 1 000 miljoner kronor, torde detta bättre svara mot uppskattningens synnerligen approximativa karaktär.

I den nu gjorda uppskattningen inrymmer också hänsyn till sysselsättningsförändringarna. I detta avseende kan väntas en försämring gentemot i fjol. Enligt de beräkningar som redovisas i kapitel III ökade nämligen den yrkesverksamma befolkningen år 1950 med cirka 11 000. För innevarande år tyda uppskattningarna på en ökning med blott 4 000 personer.

En anledning till att räkna ned produktionsstegringen i jämförelse med föregående år är, att man i en förhandskalkyl som denna icke kan bygga på förutsättningen, att det relativt gynnsamma skördeutfallet år 1950 skall upprepas i år. Utgår man från normalskörd, kan jordbrukets bidrag till bruttonationalprodukten beräknas stiga med en procent, vilket motsvarar 25 miljoner kronor. Då samtidigt en utflyttning kan väntas äga rum från jordbruket, innebär den uppskattade ökningen en produktivitetsförbättring som väsentligt överstiger en procent.

Ser man därefter på produktionsutsikterna inom industrien under år 1951, gälla med särskild styrka de reservationer som ovan anförts med avseende på riskerna för att produktionsvillkoren försämrats. Under förutsättning av någorlunda tillfredsställande materialförsörjning torde man dock kunna räkna med en produktivitetsförbättring av minst tre procent. Om man vidare antar, att industriens arbetsstyrka växer med cirka 10 000 man, skulle den samlade produktionsökningen i industrien minst uppgå till cirka fyra procent. I absoluta tal representerar detta i 1950 års löpande priser omkring 450 miljoner kronor. Härtill får sedan läggas produktionsökningen i byggnadsindustrien som kan beräknas till två procent, respektive cirka 50 miljoner kronor.

Enligt ovanstående kalkyler för de sektorer som representera den primära produktionen, skulle dessas bidrag till bruttonationalprodukten stiga med något över 500 miljoner kronor. På övriga områden tillsammans, d. v. s. handeln och samfärdseln, de fria yrkena, husligt arbete, den statliga och kommunala verksamheten samt utnyttjandet av bostäderna, skulle alltså uppkomma en ökning av samma storleksordning.

Produktion och försörjningsläge inom viktigare industriella varuområden.

Totalprognosen för produktionen bör kontrolleras genom en detaljundersökning av försörjningen på vissa konkreta områden. Därest trånga sektioner skulle existera på viktigare punkter i produktionskedjan, kan detta innebära en allvarlig rubbning av grundförutsättningen för att den totala prognosen skall realiseras. I det följande undersökes därför produktionen och försörjningen under år 1951 på viktigare varuområden. Uppgifterna basera sig i allmänhet på den statistik som finnes samlad hos handels- och industrikommissionen rörande år 1950. I de fall hela år 1950 redovisats, har produktionen under fjärde kvartalet beräknats.

Möjligheterna att bedöma försörjningsläget äro i nuvarande läge starkt begränsade, även under den allmänna förutsättningen att några genomgripande förändringar i det utrikespolitiska läget ej komma att inträda. Vad gäller importerade råvaror och förnödenheter kan det på många håll konstateras inköpssvårigheter, beroende på en allmän brist på dessa varor i hela världen. Det är emellertid ofta icke möjligt att bedöma, om bristen i första hand sammanhänger med stora lagringsköp och därför är mera tillfällig eller om den kan tänkas bli mera bestående. För en del varor har allokering¹ införts i U. S. A., och för andra varor står frågan om allokering på dagordningen. Under den senaste tiden har frågan om internationell fördelning av vissa bristvaror även tagits upp till diskussion inom Organisationen för europeiskt ekonomiskt samarbete. Innan principerna för allokeringarna blivit fastslagna, är det omöjligt att bedöma, hur stor importen till Sverige kommer att bli. För dagen kunna därför i fråga om vissa viktiga råvaror endast redovisas de risker för otillräcklig försörjning under 1951 som för närvarande föreligga.

Produktionen inom vissa varuområden blir även i viss mån beroende av den fortsatta liberaliseringen av handeln med Västeuropa. En bedömning av den inhemska produktionen måste även av denna orsak bli osäker.

Konsumtionsvaruindustriernas avsattningsmöjligheter äro svåra att uppskatta, dels därför att man icke vet, hur stora lönestegringarna komma att bli, dels därför att man icke kan förutse, hur prisstegringarna komma att påverka inköpens fördelning på olika slag av konsumtionsvaror.

För exportindustriernas del synes man kunna räkna med att avsattningsmöjligheterna komma att vara gynnsamma och produktionen i första hand bestämmas av tillgången på råvaror och arbetskraft.

Järnmalm. Under 1949 uppgick produktionen av järnmalm till 13,7 miljoner ton motsvarande en ökning med tre procent i förhållande till 1948. Härav exporterades 12,8 miljoner ton. I början av 1950 gick produktionen och exporten tillbaka på grund av minskade försäljningar, men ökade därefter successivt. För året i dess helhet torde åtminstone 1949 års exportnivå komma att uppnås. Vad gäller år 1951 ha stora försäljningar gjorts. Det

¹ Allokering är en term som numera allmänt brukas för att beteckna en internationell fördelning av råvaror.

är därför troligt, att produktionen och exporten komma att öka med 8—10 procent i förhållande till 1949.

Järn och stål. Vid de prognoser över försörjningen med handelsfärdigt stål och järn, som gjordes i slutet av föregående år, räknades med att den inhemska produktionen under år 1950 skulle öka från 945 000 ton år 1949 till en miljon ton. Produktionsresultatet blev emellertid betydligt sämre. Under de tre första kvartalen var produktionen något mindre än föregående år. För hela år 1950 torde produktionen därför stanna vid 950 000—960 000 ton.

Under år 1951 kommer kapaciteten att öka vid några järnverk. De utbyggnader inom järnindustrien som nu pågå torde emellertid först under åren 1952—1954 ge möjlighet till en väsentlig utökning av produktionen. Då järnverken på grund av brist på arbetskraft för närvarande icke kunna utnyttja redan befintliga anläggningar i normal omfattning, blir produktionsresultatet under nästa år i första hand beroende på arbetskrafttillgången. Järnverkens möjligheter att öka arbetsstyrkan äro för närvarande ytterst svåra att bedöma. I en kalkyl över järnförsörjningen synes det emellertid vara rimligt räkna med en relativt måttlig produktionsstegring. I det följande antages produktionen bli cirka en miljon ton.

I fråga om råvaruförsörjningen kan nämnas följande. Produktionen av tackjärn blev år 1950 av ungefärligen samma omfattning som 1949 eller omkring 800 000 ton. Då importen samtidigt upprätthölls på tidigare nivå, kunde behovet av tackjärn för järnverk och gjuterier tillgodoses. I stort sett gällde detta även för skrot, även om en viss knapphet framträdde i slutet av året på grund av svårigheter att få tillräckliga leveranser från utlandet. Försörjningen med ferrolegeringar var tillfredsställande.

Under år 1951 synes en viss nedgång i importen av skrot vara att vänta på grund av minskade leveranser från Västtyskland. En ökad inblandning av tackjärn torde därför bli nödvändig. Behovet av tackjärn kan sannolikt tillgodoses, ehuru vissa risker föreligga med hänsyn till försörjningen beträffande koks och träkol. Försörjningen med vissa ferrolegeringsmetaller torde däremot bli knapp och leda till mindre omläggningar av produktionen innebärande exempelvis minskad produktion av rostfritt material.

En viss avmattning i försäljningarna av kvalitetsjärn på export kunde förmärkas i början av 1950. Efterfrågan har emellertid senare stigit och är nu fullt tillfredsställande. Den faktiska exporten under år 1950 blev något större än föregående år. Den beräknas under 1951 stiga med ytterligare tio procent eller till 130 000 ton.

Importen av handelsfärdigt järn och stål sjönk från 690 000 ton 1949 till omkring 570 000 ton 1950. Under år 1951 torde importen åter komma att sliga. Det är emellertid för närvarande svårt att bedöma, hur stor ökningen kommer att bli, eftersom handelsavtalet med Västtyskland ännu ej är klart. Det förefaller emellertid troligt, att importen kommer att uppgå till mellan 600 000—625 000 ton.

Tabell 20. Tillförseln till den inhemska marknaden av handelsfärdigt järn och stål.

(1 000 ton)

	Import	Produktion	Export	Tillförsel till inhemska marknaden
1947	662	820	87	1 395
1948	625	846	91	1 380
1949	692	946	110	1 528
1950 (ber.)	570	955	115	1 410
1951 (ber.)	610	1 010	130	1 490

I tabell 20 har en sammanställning gjorts över den beräknade tillförseln till inhemska marknaden av handelsfärdigt järn och stål (inkl. bleckplåt) under 1951. Som jämförelse redovisas tillförselsiffrorna för de närmast föregående åren.

Som framgår av tabellen uppgick den totala tillförseln under 1950 till 1 410 000 ton mot 1 528 000 ton under 1949. Tillförseln var icke tillräcklig för att täcka behovet, varför en icke obetydlig lagerminskning ägde rum. Under de tre första kvartalen sjönko lagren hos järnverk och grossister med närmare 70 000 ton. Även varvens lager minskade. Då lageruppgifter icke inhämtas från verkstäderna, är det icke möjligt att få en uppfattning om lagerförändringarna vid dessa. Sannolikt ha emellertid lagren totalt sett varit tämligen oförändrade. Vissa företag torde dock vid slutet av året ha haft rätt små lager.

Under år 1951 skulle järntillförseln komma att stiga till 1 490 000 ton. För att kunna belysa försörjningsläget har ett försök gjorts att beräkna behovet under samma år. Resultatet av en sådan kalkyl redovisas i tabell 21. Då fördelningen mellan olika förbrukarkategorier är tämligen osäker, få siffrorna icke tillmätas alltför stor betydelse.

Totalt sett skulle järnbehovet under 1951 komma att stiga till 1 515 000 ton, medan tillförseln skulle stanna vid 1 490 000 ton. Man skulle därför få räkna med en viss underförsörjning även under nästa år. Differensen är

Tabell 21. Förbrukningen av järn och stål.

(1 000 ton.)

	Ungefärlig förbrukning		Uppskattat behov 1951
	1949	1950	
Byggnads- och anläggningsverksamhet ..	410	435	435
Varv	185	195	200
Verkstäder	720	750	785
Övrigt	95	95	95
Summa	1 410	1 475	1 515

dock så liten, att den helt rymmes inom beräkningarnas felmarginal. Under gynnsamma förhållanden kan järntillgången totalt sett mycket väl bli av samma storleksordning som det framräknade behovet. Av större betydelse är, att fördelningen mellan olika slag av järnmaterial kan bli otillfredsställande och leda till störningar i verkstädernas produktion. Inköps-svårigheter ha sålunda redan gjort sig gällande i fråga om armeringsjärn, valstråd, olika slag av tunnplåt samt smidda rör. En minskad tillförsel av fartygsplåt och annat varvsmaterial torde även vara att vänta. Då varvens lager äro rätt betydande, förefaller det emellertid icke troligt, att en minskad tillförsel kommer att nämnvärt påverka varvens produktionsmöjligheter under 1951.

Tillförseln av bleckplåt ökade kraftigt under 1950. Regleringen kunde därigenom slopas i maj månad, och förbrukningen steg från 16 000 ton till mer än 20 000 ton 1950. Importmöjligheterna för 1951 äro för närvarande rätt osäkra, främst med hänsyn till leveranserna från USA.

Övriga metaller. Tillförseln av metaller var under 1950 i stort sett tillräcklig för att tillgodose behovet. Inköps-svårigheterna i fråga om koppar under senare delen av året ledde dock till att kapaciteten vid metallvals-verken icke helt kunde utnyttjas under sista kvartalet. Metallpriserna stego genomgående mycket kraftigt under året.

Den alltmer framträdande bristen på metaller ute i världen kan komma att medföra svårigheter för försörjningen under 1951. Mest framträdande är bristen i fråga om zink och koppar, vilket bland annat tagit sig det uttrycket, att exporten av dessa metaller allokerats i USA. Sveriges behov av zink, som helt måste tillgodoses genom import, torde i huvudsak kunna täckas genom den sammanbindning med exporten av zinkslig, som sker i handelsavtalen med Norge och Belgien. Möjligheterna att köpa zink från andra länder synas vara mycket begränsade. I fråga om koppar te sig utsikterna att få en tillfredsställande import långt mera ovissa. Det föreligger därför risk för att den inhemska produktionen av koppar- och mäs-singhalvfabrikat kommer att minska. Då det kan komma att visa sig svårt att ersätta bortfallet i den svenska produktionen genom import, torde brist på halvfabrikat kunna uppstå inom verkstadsindustrien och metallmanu-fakturverken. I fråga om övriga viktigare metaller torde behovet lättare kunna tillgodoses.

Verkstadsområdet. Tillgången på de för verkstadsindustriens produktion erforderliga råvarorna och förnödenheterna var i stort sett tillfredsställande under år 1950. Inköps-svårigheterna i fråga om järn och stål under senare delen av året påverkade sålunda icke i någon nämnvärd grad produktions-förhållandena. Då avsättningsmöjligheterna voro goda — orderbeläggning-en i september 1950 var något mindre än vid motsvarande tidpunkt 1949 men något större än i mars månad —, torde därför arbetskrafttillgången i första hand ha varit bestämmande för produktionens omfattning. Antalet anställda arbetare vid de mekaniska verkstäderna var enligt socialstyrelsens index i stort sett oförändrat under de två första kvartalerna men låg under

tredje kvartalet ej fullt två procent högre än under motsvarande kvartal föregående år. Vid metallmanufakturverk och elektriska verkstäder var antalet sysselsatta oförändrat eller något lägre än föregående år. Då produktivitetsförbättringen torde ha fortsatt i samma takt som under de närmast föregående åren, är en produktionsökning med 4—5 procent sannolik. Produktionsökningen vid varven torde ha varit något mindre.

Verkstadsindustriens produktionsmöjligheter under 1951 bli beroende av flera svårbedömbara faktorer. Det har redan nämnts, att risk föreligger, att tillförseln av vissa slag av järn och stål samt metallhalvfabrikat icke blir tillräcklig för att täcka det beräknade behovet. Det är emellertid svårt att säga, om och i så fall i vilken grad produktionen kommer att beröras, då detta bland annat blir beroende av lagerställningen vid verkstadsföretagen. Denna torde vara mycket ojämn. Vissa företag synas redan nu ha svårigheter med råvaruförsörjningen.

Även avsättningsmöjligheterna för verkstadsindustriens produkter äro svåra att överblicka. I fråga om exporten finnes emellertid anledning räkna med en fortsatt ökning, ehuru måhända icke lika stor som under 1950. Avsättningen på den inhemska marknaden är till en icke obetydlig del beroende av byggnads- och anläggningsverksamheten. Denna torde under 1950 ha ökat med cirka fem procent och beräknas under 1951 komma att stiga med ytterligare två procent. Maskinbeställningarna komma att påverkas av de åtgärder som övervägas för att begränsa investeringarna inom näringslivet. Frigivning av importen av verkstadsprodukter kan möjligen på vissa punkter medföra en ökad konkurrens från utlandet. Å andra sidan komma de ökade beställningarna för försvaret att verka höjande på produktionen. Av stor betydelse är därjämte, att verkstäderna för närvarande ha orderstockar som i genomsnitt motsvara mer än ett års produktion, varför en eventuellt minskad orderingång icke kan väntas få omedelbara följder för produktionen.

Maskinförsörjningen. Frilistningen av en stor del av maskinimporten och de starkt stegrade leveranserna från Västtyskland bidrogo till att maskinimporten ökade kraftigt under 1950. Licensgivningen i fråga om importen från U. S. A. och Schweiz var emellertid lika restriktiv som tidigare. Importtillstånd gåvos sålunda endast för särskilt angelägna maskiner och apparater. När Schweiz inträdde i den europeiska betalningsunionen i slutet av året, underlättades importen därifrån. Den avmattning i kraven på import från U. S. A. som inträdde under senare delen av 1949 kvarstod även i början av 1950, vilket sannolikt till en del får ses som en följd av devalveringen samt ökad import från andra länder. Under hösten 1950 ökade trycket ånyo.

Licensgivningen på maskiner från Västtyskland kunde successivt ökas på grund av den oväntat gynnsamma utvecklingen av handeln med detta land. Restriktionerna i fråga om importen från övriga länder utgjorde icke något större hinder för import av viktigare maskiner. Importutvecklingen under de senaste åren framgår av nedanstående tabell.

	Import i milj. kronor			
	1948	1949	1949 1—3 kvartalet	1950
Maskiner inom grupp XVI A	326	295	205	307
Maskiner inom grupp XVI B (elektriska)	193	147	109	132
	519	442	314	439

Det framgår av tabellen, att importen steg med ej mindre än 40 procent mellan de tre första kvartalen 1949 och 1950. Importen under 1949 låg å andra sidan på en väsentligt lägre nivå än 1948 som en följd av de stränga importrestriktionerna under 1948 och början av 1949.

Under år 1951 torde sannolikt så gott som hela maskinområdet komma att frilistas. Importbegränsningarna skulle därefter i första hand endast gälla USA.

Även *bilimporten* ökade kraftigt under 1950. Under de tre första kvartalen uppgick värdet av införseln av färdiga bilar och sammansättningsdelar till 235 miljoner kronor, medan bilimporten under hela år 1949 motsvarade ett värde av 82 miljoner kronor. Den stora ökningen i importen var i första hand en följd av den liberala importpolitik som tillämpades under 1950.

Byggnadsmaterialområdet. Någon större utvidgning av kapaciteten inom cementindustrien ägde icke rum under 1950. En rätt betydande ökning av produktionen kunde dock uppnås genom kompletteringar och rationaliseringar av redan bestående anläggningar. De totala leveranserna av cement beräknas ha stigit till 1,9 miljoner ton, medan de år 1949 motsvarade 1,7 miljoner ton. Ökningen motsvarade sålunda omkring 12 procent. Då exporten var i stort sett oförändrad, cirka 250 000 ton, kom ökningen i cementproduktionen helt den inhemska marknaden till godo. Tendensen mot ökad användning av standardcement fortsatte under 1950, vilket bland annat förklaras av ökad produktion av höghus och stegrad tillverkning av siporex och andra byggnadsblock vari standardcement ingår. Eftersom andelen standardcement ökade, var den reala produktionsökningen vid cementindustrien större än vad ovanstående siffror visa. Räknat i standardcement var produktionsstegringen sålunda 20 procent.

Under år 1951 torde produktionsförändringarna komma att bli relativt små. Visserligen pågå utbyggnader av några ugnar. Produktionen i dessa beräknas emellertid komma i gång först i slutet av 1951. För dagen synes man kunna räkna med en stegring av produktionen med mellan 5 och 10 procent.

Produktionen av tegel steg betydligt, sannolikt från 300 miljoner tegel 1949 till 350—375 milj. tegel år 1950. Även produktionen av olika slag av byggnadsblock ökade. En viss knapphet gjorde sig trots detta gällande i slutet av året. Den ökade efterfrågan torde utgöra ett incitament till stegrad produktion under 1951. Ett osäkerhetsmoment utgöra emellertid svårigheterna att erhålla arbetskraft. Om arbetskraftfrågan kan lösas, torde en tegelproduktion av upp till 400 miljoner stycken icke vara otänkbar.

Försörjningen med radiatorer har varit en av de trängsta sektionerna inom byggnadsverksamheten under efterkrigsåren, i första hand beroende på bristen av plåt. Stora ansträngningar gjordes under 1950 för att säkra radiatorfabrikernas plåtförsörjning. Betydande kvantiteter plåt importerades, varigenom plåttillförseln blev tillfredsställande trots minskade leveranser av svensk plåt. Tillverkningen av radiatorer synes även ha ökat med mer än 15 procent, vilket dock var mindre än beräknat. Eftersläpningen i leveranserna blev därför under hösten nära nog lika stor som vid motsvarande tid föregående år. Under år 1951 torde leveranserna av radiatorplåt från de svenska järnverken komma att öka väsentligt, varför försörjningen endast till en mindre del blir beroende av import. Då importen är rätt osäker, torde man emellertid för närvarande icke våga räkna med någon större ökning av radiatorproduktionen.

I fråga om övriga byggnadsmaterial var försörjningen under 1950 i stort sett tillfredsställande, även om vissa svårigheter förelågo i slutet av året beträffande försörjningen med armeringsjärn. Under 1951 torde svårigheter kunna uppstå att tillgodose behovet av bland annat klent armeringsjärn, galvaniserad plåt och smidda rör samt järnmanufakturvaror.

Textilområdet. Den under de senaste åren fortgående ökningen i spinneriernas produktion framträdde under 1950 endast i fråga om bomullsgarner medan produktionen av såväl ullgarn som rayonullgarn gick tillbaka. De faktiska produktionssiffrorna för de tre första kvartalen framgå av nedanstående sammanställning:

	Produktion i ton		1950 i procent
	1949	1950	av 1949
Bomullsgarn ¹ alla slag	19 300	20 500	106
Ullgarn (alla slag)	14 000	13 200	95
Rayonullgarn (rent)	2 700	2 500	92
	36 000	36 200	101

Några större förskjutningar i produktionen torde icke ha inträtt under fjärde kvartalet, varför siffrorna ge en god bild över utvecklingstendenserna för hela 1950.

Även vid väverierna skedde en omsvängning i produktionsutvecklingen under 1950. Medan produktionen genomgående visade en ökning under tidigare år, var detta under 1950 endast fallet vid bomullsväverierna, vilkas produktion ökade med närmare nio procent. Tillverkningen av yllevävnader och rayonullvävnader var däremot i stort sett oförändrad, och produktionen av silkevävnader gick tillbaka.

Redan under 1949 sjönk produktionen av ylle- och silketrikåvaror, medan däremot tillverkningen av bomullstrikå ökade med mer än 15 procent. Förhållandena under 1950 karakteriserades av en genomgående tendens till produktionsminskning. För trikåvaror av bomull torde nedgången ha varit cirka åtta procent, mätt efter vikt, och för övriga trikåvaror mellan

¹ Exkl. cottolin men inkl. sytråd.

10 och 15 procent. Den volymmässiga nedgången i produktionen av silketrikåvaror torde icke ha varit så stor som viktsiffrorna visa, enär tillverkningen i högre grad än tidigare baserats på det lättare nylongarnet.

Inom konfektionsindustrin sjönk produktionen under 1950 med totalt sett omkring fem procent. Största nedgången redovisas för bomulls- och linnekonfektion med mer än åtta procent.

Importen av samtliga varor inom textilområdet beräknas år 1950 ha uppgått till ett värde av 950—1 000 miljoner kronor mot 750 miljoner kronor 1949. Den stora värdeökningen sammanhänger *dels* med att en förskjutning ägde rum från spånadsämnen och garner till vävnader och andra färdigvaror, *dels* med betydande prisstegringar. Volymmässigt torde importen ha varit ungefär densamma som 1949.

Inom handels- och industrikommissionen ha beräkningar gjorts över den totala tillförseln år 1950 av sådana textilvaror som användas till beklädnads- och heminredningsändamål. Enligt dessa skulle en volymmässig ökning med någon procent i förhållande till närmast föregående år ha inträtt. Mot dessa siffror kan ställas socialstyrelsens index över värdet av detaljhandelns försäljningar av textilvaror. Under de tre första kvartalen redovisades en ökning med två procent i förhållande till motsvarande tid 1949. Delvis förklaras de ökade försäljningarna av de prishöjningar som ägt rum. En mindre ökning i försäljningsvolymen torde emellertid även ha skett. Under fjärde kvartalet var försäljningsökningen mer markant — såvitt nu kan bedömas visade tillförseln och försäljningarna av beklädnads- och heminredningstextilier god överensstämmelse för 1950 som helhet.

Produktionsutvecklingen inom textilindustrin under 1951 blir beroende av flera för närvarande svårbedömbara faktorer såväl på produktionssidan som på konsumtionssidan. Vid en bedömning av förändringarna i allmänhetens inköp måste hänsyn tagas å ena sidan till de ytterligare prishöjningar som komma att bli följden av bland annat höjda råvarupriser, å andra sidan till allmänhetens genom lönestegringarna ökade köpkraft.

Produktionsmöjligheterna inom spinnerier och väverier torde främst komma att bestämmas av råvaruförsörjningen. Om bomullsskörden under 1951 blir av något så när normal omfattning och den amerikanska allokeringen icke blir ogynnsam, torde produktionen inom bomullsindustrin komma att öka något. Risk föreligger emellertid för att tillförseln av bomull icke kommer att medgiva en dylik produktionsökning. I fråga om ylle- och silkeindustrin torde en mindre nedgång i produktionen vara att vänta bland annat på grund av knappheten på råvaror och de starkt stegrade råvarupriserna.

Såväl trikfabrikerna som konfektionsfabrikerna mottogo stora beställningar under hösten 1950. Man torde därför kunna räkna med att produktionen fram till sommaren 1951 kommer att bedrivas i den takt som arbetskrafttillgången medger. Under senare delen av året kan produktionen däremot komma att gå tillbaka som en följd av minskade försäljningar.

Skoområdet. Under åren 1948 och 1949 låg produktionen av skor omkring 10 procent högre än försäljningarna i detaljhandeln, vilket ledde till

en årlig lagerökning med mer än en miljon par. Vid ingången av år 1950 hade de totala skolagren kommit upp till drygt åtta miljoner par, d. v. s. till samma nivå som före kriget. Under 1950 skedde en viss anpassning nedåt av produktionen. Enligt gjorda beräkningar skulle sålunda antalet tillverkade par läderskor ha minskat med knappt tre procent. Samtidigt skedde emellertid en viss förskjutning av tillverkningen mot dyrare skor, varför produktionsvärdet mätt med 1949 års priser ökade något. Importen av skor steg med 250 000 par. I fråga om gummiskor var produktionen under 1950 ungefär lika stor som 1949 medan tillverkningen av tygskor och tofflor visade någon ökning. De totala försäljningarna av alla slags skor torde att döma av utvecklingen under de tre första kvartalen värdemässigt ha ökat med 5 procent under 1950. Tages hänsyn till den förskjutning av läderskotillverkningen mot högre kvaliteter som skett under året, förefaller det troligt, att antalet par försålda läderskor steg med endast ett par procent. Detta skulle i så fall tyda på att lagren fortsatt att stiga, ehuru ganska obetydligt. Även för gummiskodon samt tygskor och tofflor torde lagren ha ökat under 1950.

Så vitt nu kan bedömas torde behovet av hudar och läder kunna tillgodoses under 1951. Priserna äro emellertid mycket höga, vilket sammanhänger dels med de stora prishöjningarna på utländska hudar dels med att priserna på de inhemska hudarna, i samband med att subventionerna bortfallit, visserligen icke helt anpassat sig till världsmarknadspriset, men dock stigit mycket kraftigt.

Prisstegringen på hudar och läder kommer att slå igenom i skopriserna redan från början av 1951 och resultera i en prishöjning för skor med mellan 25 och 35 procent. Sannolikt kommer allmänhetens inköp under sådana förhållanden att minska icke oväsentligt. Om icke skoförsäljningarna före pridförhöjningarna bli mycket stora, har man väl även anledning räkna med att handeln kommer att visa försiktighet vid sina inköp. Mätt i antalet par skor torde därför skofabrikernas produktion under 1951 komma att sjunka betydligt kraftigare än under 1950.

Gummivaruområdet. Produktionen vid gummidäcksfabrikerna steg med mellan 10 och 15 procent under 1950. Även vid övriga gummivarufabriker torde produktionen ha ökat icke oväsentligt. Försörjningen med gummidäck och andra gummivaror var fullt tillfredsställande. En viss upplagring av gummidäck synes ha skett hos förbrukarna, medan däremot handelns laggar sannolikt gick tillbaka.

Under 1951 kommer kapaciteten inom gummivaruindustrien att öka ytterligare, bland annat för tillverkning av gummidäck. Det är emellertid ännu för tidigt att uttala sig om möjligheterna att tillgodose behovet av råvaror för en utökad produktion. Tillförseln av rågummi synes kunna bli tillräcklig. Priserna äro dock mycket höga. Brist råder däremot för närvarande på gummikemikalier och cord. Inhemsk produktion av rayoncord beräknas komma igång under 1951. Den torde emellertid först om några år kunna helt tillgodose gummiindustriens behov.

Sågtimmer och sågade trävaror. Produktionen av sågade och hyvlade trävaror (inklusive lådämnen) torde under 1950 ha legat högre än under 1949, vilket möjliggjort större leveranser på export. Den totala exporten uppgick 1949 till 640 000 standards men beräknas under 1950 ha stigit till inmot 700 000 standards. En viss nedgång i trävarulagren torde samtidigt ha skett. Lagren voro emellertid redan vid årets början nere på en låg nivå, varför lagernedgången icke kan ha varit av större omfattning. Då avsättningsmöjligheterna för trävaror under 1951 få anses vara mycket gynnsamma, torde produktionen i första hand komma att bestämmas av tillgången på sågtimmer. Lagren av sågtimmer ökade med mellan 10 och 15 procent under 1949. Under 1950 torde däremot en lagerminskning ha ägt rum. Det synes vara ovisst, om någon ytterligare nedskärning av sågtimmerlagren kan genomföras under 1951. Avgörande för sågverkens produktion blir därför i första hand, resultatet av avverkningarna under innevarande vinter. Mycket talar för att dessa komma att hållas på en något högre nivå än under föregående avverkningssäsong, om väderleksförhållandena bli gynnsamma. Möjligheterna att utnyttja de ökade virkesfångsterna för en produktionshöjning redan under år 1951 äro dock begränsade. Man torde likväl våga räkna med att produktionen och exporten av trävaror under 1951 blir av minst samma omfattning som under 1950.

Massaved och massa. Produktionen av kemisk massa har under de senaste åren hållit sig tämligen oförändrad vid en kvantitet av mellan 2,2 och 2,3 miljoner ton. År 1950 steg tillverkningen till 2,4 miljoner ton. Exporten kunde härigenom höjas från 1,6 miljoner ton 1949 till mellan 1,7 och 1,8 miljoner ton 1950. Lagren av massa torde ha minskat något. Även i fråga om mekanisk massa ökade exporten. Liksom för trävarorna gäller, att produktionen av massa under 1951 i första hand kommer att bestämmas av råvarutillgången. Då produktionsökningen under 1950 till en del torde ha skett på bekostnad av de vid årets början relativt goda lagren av massaved, synes det icke vara anledning räkna med någon nämnvärd ökning av produktionen och exporten under 1951 i ton räknat, även om avverkningarna skulle bli större. Förskjutningen mot mer högförädlad massa kommer emellertid att fortsätta, varför produktionsvärdet kommer att öka.

På sistone ha inköpssvårigheter förelegat i fråga om vissa för cellulosa-industrin nödvändiga kemikalier. Det synes emellertid icke för närvarande finnas anledning räkna med att produktionen inom cellulosa-industrin av denna orsak skulle behöva inskränkas under 1951.

Papper. Produktionen av tidningspapper uppgick enligt papperbruksförningens statistik till 312 000 ton år 1949 och torde under 1950 ha ökat något, uppskattningsvis till 320 000 ton. För övriga pappersslag steg produktionen från 758 000 ton 1949 till 830 000 ton 1950, d. v. s. knappt 10 procent. Då leveranserna på export stego väsentligt mer än produktionen, blev försörjningen på den inhemska marknaden ej tillräcklig. Under år 1951 torde produktionen av tidningspapper i samband med omställningar av vissa maskiner sannolikt komma att sjunka något, medan produktions-

ökningen för övriga pappersslag kommer att fortsätta. Den totala produktionen av papper torde härigenom komma att nå upp till 1,2 miljoner ton. Den ökade tillverkningen beräknas helt bli tagen i anspråk för ökad inhemsk konsumtion, varför exporten torde bli oförändrad.

Bränsle. Totalt sett var tillförseln av bränslen under 1950 tillräcklig för att medge full försörjning på alla områden. Däremot kunde övergången till flytande bränslen ej ske i den omfattning som förbrukarna önskade. Den statliga regleringen av handeln med eldningsoljor upphörde från mitten av februari månad. Regleringen av hushållens förbrukning av koks, vilken närmast hänger samman med subventionerna och sålunda icke utgjorde något direkt hinder för inköpen kvarstod däremot. Importen av stenkol (inklusive stybb och antracit) torde år 1950 ha uppgått till 4,6 miljoner ton mot 4 miljoner ton föregående år och importen av koks (inklusive stybb) till 2,3 miljoner ton mot 2,0 miljoner ton 1949.

Under den senare delen av 1950 uppstodo betydande svårigheter i fråga om inköpen av fasta bränslen till följd av den allmänna bristen på kol och koks bland annat i Västeuropa. Framför allt i fråga om koks kan importen under 1951 bli otillräcklig och nödvändig göra en övergång till annat importerat bränsle för fastighetsuppvärmning m. m. Härvid kan frågan om import av antracit från USA bli aktuell. Det för industrien nödvändiga behovet av koks torde kunna tillgodoses.

Elektrisk kraft. Den sedan flera år pågående starka ökningen i produktionen och förbrukningen av elektrisk kraft fortsatte i ytterligare stegrat tempo under år 1950. Den totala förbrukningen exklusive överskottsleveranser till elektriska ångpannor och till Danmark uppgick under årets första nio månader till 10 370 miljoner kWh mot 9 460 miljoner kWh under motsvarande tid år 1949, vilket innebär en ökning med 10 procent mot 8 procent under 1949. Hänsyn har därvid tagits till att förbrukningen under 1948 var inskränkt genom ransonering. Som jämförelse kan nämnas, att förbrukningsökningen i genomsnitt under en följd av år varit 6,5 procent av föregående års värde.

Tack vare den omfattande statistik som finnes över elkraftkonsumtionen, är det även möjligt att följa förbrukningsutvecklingen inom olika områden. Industrien, som svarar för 67 procent av den totala kraftförbrukningen, hade under månaderna januari—september 10 procent högre förbrukning än under motsvarande tid föregående år, vilket innebär en betydligt starkare stegringstakt än mellan åren 1948 och 1949. Ökningen var särskilt framträdande för de speciellt kraftkrävande industrierna. Vid eljärnvägar och spårvägar — som svara för 10 procent av förbrukningen — var stegrings-takten överraskande stor, cirka 6 procent. Detaljförbrukningen — bostäder, affärer, kontor, hantverk, småindustrier etc. — som omfattar 25 procent av den totala, ökade med 11 procent. Sistnämnda stegring synes huvudsakligen förklaras av den goda sysselsättningen och den alltjämt pågående mekaniseringen såväl inom hantverks- och småindustriföretagen som inom jordbruket.

Några tecken till avmattning i ökningstakten för elförbrukningen kunde icke förmärkas i slutet av året. Förhållandet var snarast det motsatta. Det förefaller därför troligt, att förbrukningen även under 1951 kommer att stiga väsentligt, även om ökningen icke blir lika stor som under 1950. Vad gäller industrien blir behovet i stor utsträckning beroende av produktionsutvecklingen inom skogsindustrien, järnindustrien och den tunga kemiska industrien.

Under år 1950 togos ett flertal betydande vattenkraftstationer i drift. Det effekttillskott, som därigenom erhöles, uppgick till cirka 200 000 kW. Under år 1951 beräknas — om nuvarande leveransplaner kunna förverkligas — vattenkraftstationer med en sammanlagd effekt av inemot 260 000 kW kunna tagas i drift. Även med en fortsatt stark stegring i konsumtionen kommer balansen i kraftförsörjningen därigenom att bli oförändrad eller något förbättrad.

Vid mitten av år 1950 voro vattenmagasinen fyllda till 92 procent mot 88 procent vid samma tid 1949. Genom den starka nederbörden under efter sommaren och hösten voro magasinen ännu vid början av november fyllda till 91 procent mot 85 procent året förut. Någon risk för energibrist under vintern 1950/51 föreligger sålunda icke.

Trots ovannämnda betydande tillskott av kraftstationer föreligger i likhet med senare år viss risk för att kraftstationernas maskineffekt ej skall bli tillräcklig för behovet under vardagarna å den mörkaste delen av belastningssäsongen. Detta gäller dock endast vid långvarig, sträng kyla. Under mera normala väderleksförhållanden torde några inskränkningar i industriens förbrukning utöver normala, kontraktmässiga avkopplingar icke behöva förekomma under 1951.

V. Utrikeshandeln.

Utgångsläget.

Exporten och importen 1950. Enligt preliminära beräkningar har importvolymen under år 1950 ökat med 23 procent i förhållande till år 1949. Den ligger därmed 20 procent över 1936/38 års nivå, volymmässigt räknat. Exportvolymen har enligt samma beräkningar under år 1950 vuxit med 23 procent i förhållande till år 1949. Härigenom har förkrignivån (i betydelsen 1936/38 års genomsnitt) överskridits med 21 procent. Exporten och importen befinna sig alltså numera på samma höjd i förhållande till läget närmast före kriget.

Genom att relationen mellan export- och importpriser, trots en viss förbättring under årets lopp, varit oförmånlig i förhållande till genomsnittsläget under år 1949, har bytesförhållandet gentemot utlandet varit något sämre än året förut. Detta innebär, att en större kvantitet exportvaror än eljest erfordrats för att betala en given mängd importvaror, vilket följaktligen i motsvarande mån ogynnsamt påverkat bytesbalansen. Fastän exporten och importen stigit lika mycket i volymmässigt avseende, har av nämnda skäl det överskott, som uppstod år 1949, försvunnit i 1950 års bytesbalans, vilken praktiskt taget karakteriseras av jämvikt mellan ingående och utgående betalningar.

Betalningsbalansen 1950. Med stöd av hittills tillgängliga data kan nedanstående bytesbalans sammanställas för år 1950:

(miljoner kr.)		
Export, fob	+	5 600
Sjöfartsnetto	+	555
Övriga osynliga poster	—	70
S:a export av varor och tjänster	+	6 085
Import, cif	—	6 100
Saldo å bytesbalansen	—	15

Bytesbalansens netto är i stort sett också ett uttryck för den totala belastningen på valutareserven, enär de transaktioner, som äro att hänföra till den s. k. kapitalbalansen, i det närmaste vägt upp varandra. I enlighet med detta skulle följaktligen landets valutareserv i stort sett icke ha förändrats till sitt totalbelopp mellan årets början och slut. Hänsyn har emellertid då icke tagits till sådana fluktuationer hos valutareserven som betingas av förskjutningar i strömmen av förskotts- och efterskottsbetalningar. Därest dylika förskjutningar inträda — exempelvis till följd av rykten om växelkursförändringar — komma icke valutareservens förändringar att överens-

stämman med saldöt av bytesbalansen och nettot av de reguljära kapitaltransaktionerna.

Valutareserven. De balansmässiga beräkningarna av belastningen på valutareserven böra jämföras med de faktiska förändringarna. Såsom framgår av tabell 22 har den centrala valutareserven (riksbankens nettobehållning av guld och valutor, riksgäldskontorets innehav av pund och franska francs samt clearingskulder till utlandet) under år 1950 nedgått med 154 miljoner kronor. Härvid har då hänsyn tagits till avräkningarna med den europeiska betalningsunionen.

Tabell 22. Den centrala valutareserven.

	31/12 1949	30/6 1950	31/12 1950
Riksbanken			
Guld	362	369	466
US-dollar	385	512	493
Engelska pund	508	316	212
Övriga valutor	61	120	215
Kronskulder	-126	- 96	-232
Summa	1 180	1 221	1 154
Riksgäldskontoret			
Engelska pund	109	—	—
Franska francs	45	—	—
Summa	1 344	1 221	1 154
Clearing	-36	- 35	1—
Totalsumma	1 308	1 186	1 154

Vid ingången av år 1951 (den 31 december 1950) uppgår riksbankens valutareserv (med hänsyn tagen till mellanhavandena med betalningsunionen och med avdrag för riksbankens kronskulder till utländsk bank) till ett belopp av 1 154 miljoner kronor. Behållningen av guld och dollar uppgår till 959 miljoner kronor. Pundinnehavet belöper sig till 212 miljoner kronor.

När man vill bedöma den totala förändringen av landets valutareserv, måste även affärsbankernas betalningsställning mot utlandet beaktas. Uppgifter härom föreligga emellertid ännu icke. Uppskattningsvis torde man få räkna med en försämring av affärsbankernas betalningsställning gentemot utlandet av storleksordningen 75—100 miljoner kronor.

Exporten 1951.

Globalkalkylen. En prognos för exportutvecklingen under år 1951 har på nationalbudgetdelegationens begäran utarbetats inom handels- och industrikommissionen. Till grund för prognosen ligga bland annat uppgifter som inhämtats från branschorganisationer och enskilda företag angående leve-

¹ I kronskulderna ingå fr. o. m. september månad clearingskulder på Sovjet, Italien och Spanien med ett belopp av 34 miljoner kronor, som övertagits av riksbanken i samband med clearingnämndens upphörande.

ransförmåga och avsättningsmöjligheter samt prisförhållanden. Den labila marknadssituationen utomlands har inneburit ett försvårande moment vid bedömningen av exportutsikterna, särskilt i vad gällt det framtida prisläget. Det får av detta skäl anses, att samma stora osäkerhet vidlåder årets exportprognos som fjolårets.

Vid uppskattningen av exportvolymen under 1951 ha de större varorna samt livsmedel beräknats kvantitativt var för sig. Beträffande maskiner och annan export ha mera överslagsmässiga beräkningar gjorts. Som allmän regel gäller, att den begränsande faktorn för en ökning av exporten icke varit avsättningsmöjligheterna i utlandet, utan produktionskapaciteten och då framför allt leveransförmågan sedan den inhemska marknadens behov i viss utsträckning tillgodosetts. Detta framkommer med full tydlighet i fråga om skogsindustrierna, som svara för närmare hälften av landets totala export. Oaktat den nuvarande exportboomen uppges det icke finnas utsikter att i högre grad öka leveranserna till utlandet. Det borde visserligen vara möjligt att under förhandenvarande omständigheter låta avverka mera än vad som svarar mot den årliga tillväxten. Även om en sådan överavverkning skulle komma till stånd under vintern, hinner den emellertid endast i ringa grad mogna ut i leveransfärdiga produkter under år 1951. Möjligen kan det tänkas, att man genom en forcerad drivning i södra och mellersta Sverige i någon mån skall lyckas öka leveranserna till utlandet. På övriga varuområden finnas något större förutsättningar att prestera en ökad export. Ej heller beträffande dessa områden tyda emellertid uppskattningarna på att försäljningarna till utlandet skulle stiga i tillnärmelsevis samma takt som under år 1950. Nettoresultatet av uppskattningarna har därför blivit, att exportvolymen under år 1951 blott skulle vara cirka fem procent större än i fjol. Detta innebär en anmärkningsvärd neddämpning av ökningstakten i förhållande till fjolårets starka stegring med 23 procent. Uttryckt i 1950 års priser motsvarar en stegring med fem procent en volymökning av 280 miljoner kronor. Det är detta belopp som skall tagas i betraktande vid bedömningen av hur försörjningsmöjligheterna inom landet påverkas av förändringarna inom exportsektorn. Exportens värde i löpande priser, återigen, skulle på grund av den förutsedda uppgången i exportpriserna höjas med cirka 1 650 miljoner kronor eller 29 procent till cirka 7 250 miljoner kronor (enligt tabellerna 7 245 miljoner kronor).

Exportens sammansättning. Exportprognosen sammanfattas i tabell 23. Genom att denna tabell redovisar värdesiffrorna, framgår icke den ovan berörda stagnationen på skogsvaruområdet. Sålunda representerar det i tabellen upptagna exportvärdet för trävaror en kvantitet av 760 000 standards sågade och hyvlade trävaror o. d. för år 1951 mot 730 000 standards år 1950. Massaexporten 1951 beräknas uppgå till 2 060 000 ton eller lika mycket som år 1950. För exporten av papper och papp under år 1951 har en kvantitet uppförts som endast obetydligt överstiger 1950 års kvantitet om cirka 715 000 ton. På samma sätt som råvarutillgången sätter en gräns för nämnvärd ytterligare expansion av skogsindustriernas export, utgöra brytnings-

Tabell 23. Exporten 1948–1951.

	1948		1949		1950		1951	
	mkr	%	mkr	%	mkr	%	mkr	%
Livsmedel.....	142	3·6	231	5·4	505	9·1	450	6·2
Trävaror	451	11·4	572	13·5	630	11·4	825	11·4
Massa, papper etc.....	1 571	39·5	1 334	31·4	1 690	30·5	2 710	37·4
Järnmalm, järn och stål.....	719	18·0	863	20·8	1 065	19·2	1 250	17·3
Maskiner, instrument o. transportmedel	791	19·8	955	22·5	1 170	21·0	1 375	19·0
Övrigt	305	7·7	295	6·9	490	8·8	635	8·7
Summa	3 979	100·0	4 250	100·0	5 550	100·0	7 245	100·0

förhållandena ett hinder för en så kraftig utvidgning av järnmalmsexporten som under nuvarande omständigheter eljest vore möjlig. En stegring med fem procent emotses dock. En fortsatt stegring väntas beträffande järn och stål. Sålunda beräknas exporten av handelsfärdigt järn och stål öka från 115 000 år 1950 till 130 000 ton år 1951. Även tackjärnsexporten anses komma att stiga. Den gynnsamma utvecklingen av verkstadsindustriens export synes jämväl fortgå. Vad slutligen angår jordbrukets andel i exporten har det antagits, att livsmedelsexporten under året kommer att sjunka, vilket beror på att avsättningen av spannmål m. m. till utlandet väntas bortfalla.

Importen.

Globalkalkylen. Medan exportuppskattningarna väsentligen ha karaktären av en ren prognos på basis av uppgifter om exportkapaciteten och avsättningsmöjligheterna på olika områden, måste frågan om importens gestaltning under det framförhållande året i hög grad bli beroende av den allmänna ekonomiska politiken och dess inverkan på efterfrågeutvecklingen inom landet. Vid handels- och industrikommissionens beräkningar av importen under år 1951 ha de olika varorna indelats i två kategorier, nämligen bedömbara varor och övriga varor. Till kategorin bedömbara varor ha hänförts bränslen, råvaror, reglerade livsmedel, råtabak o. dyl., där importbehovet kan återföras till den inhemska produktionsutvecklingen. Förändringarna i behovet av dessa varor variera följaktligen i takt med produktionen. Med utgångspunkt från produktionsantagandena kommer man på detta sätt fram till en volymmässig importstegring inom denna kategori på cirka fem procent i förhållande till år 1950. Även importen inom gruppen övriga varor, vilken består av maskiner, vävnader, konsumtionsvaror m. m. har på grundval av den förutsedda köpkraftsutvecklingen inom landet antagits komma att i volymmässigt hänseende öka med fem procent. Med denna uppläggning skulle alltså den totala importvolymen under 1951 öka med fem procent i förhållande till föregående år. Uttryckt i 1950 års priser skulle då volymökningen bli cirka 300 miljoner kronor. På grundval av de verkställda uppskattningarna av prisutvecklingen för importvarorna skulle i så fall värdet av 1951 års import belöpa sig till i runt tal 7 800 miljoner kronor (en-

ligt tabellerna 7 765 miljoner kronor), innebärande en värdemässig höjning med omkring 1 700 miljoner kronor eller 27 procent i förhållande till år 1950.

En omständighet som måste beaktas är, att hänsyn vid uppskattningarna icke kunnat tagas till svårigheterna att erhålla leveranser utifrån på grund av den där härskande knapphetssituationen. Riskerna för att den erforderliga råvaruimporten icke kommer till stånd äro påtagliga. Samtidigt får man vara beredd på tendenser till en större import av färdigvaror än som ovan beräknats. Det får förutsättas, att handelspolitiken inriktas på att i största möjliga utsträckning motarbeta en sådan utveckling, vilken skulle innebära ett ur produktionssynpunkt försämrat utbyte av exporten med åtföljande ogynnsamma verkningar på betalningsbalansens gestaltning i fortsättningen.

Möjligheten av återhållsamhet hos importörerna på grund av att det aktuella prisläget anses onormalt uppdrivet, har ej heller fått inverka på uppskattningarna. Skulle detta senare bli fallet, kommer detta att motsvaras av en lagerförtäring inom landet. Slutligen inrymmes i kalkylerna icke någon import för privata eller statliga upplagringsändamål. Detta får särskilt uppmärksammas beträffande den lagerhållning som planeras av riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap. Det kan dock icke för närvarande bedömas i vilken mån möjligheter föreligga att realisera ifrågavarande inköpsplaner. Kommer denna import till stånd, innebär detta en ytterligare belastning på valutarenserven.

Importens sammansättning. Importprognosen sammanfattas i tabell 24. Det bör observeras, att redovisningen avser värdena i 1951 års priser. Tabellen ger därför ingen uppfattning om de volymmässiga förändringarna. Beträffande dessa gäller, att ökningar förutses på de flesta håll. För gruppen maskiner, transportmedel och instrument har dock en kvantitativ nedgång beräknats. En höjning har antagits för mineraliska och fossila ämnen, exklusive bränslen.

Tabell 24. Importen 1948—1951.

	1948		1949		1950		1951	
	mkr	%	mkr	%	mkr	%	mkr	%
Livsmedel	855·4	17·3	736·9	17·0	1 160	19·3	1 400	18·0
Mineraliska och fossila ämnen	1 004·4	20·3	872·2	20·1	1 200	20·0	1 350	17·4
Kemiska produkter, färger m. m. ..	336·2	6·8	283·1	6·5	390	6·5	475	6·1
Hudar, skinn, pälsverk, kautschuk..	177·3	3·6	159·9	3·7	215	3·6	340	4·4
Spånadsämnen samt arbeten därav	826·6	16·7	760·1	17·5	990	16·5	1 525	19·6
Oädla metaller och arbeten därav..	651·3	13·2	684·5	15·8	670	11·2	1 100	14·2
Maskiner o. instrument.....	576·4	11·6	500·3	11·6	720	12·0	850	11·0
Transportmedel	276·2	5·6	134·5	3·1	365	6·1	350	4·5
Övrigt	242·9	4·9	202·4	4·7	290	4·8	375	4·8
Summa	4 946·7	100·0	4 333·9	100·0	6 000	100·0	7 765	100·0

Utrikeshandelns länderfördelning.

En viss uppfattning om utrikeshandelns länderfördelning under år 1951 erhålles genom den uppdelning på valutaområden som uppskattningsvis gjorts i tabell 25.

Tab. 25. Utrikeshandelns fördelning på valutaområden.

(Milj. kr.)

Valutaområde	1950		1951	
	Import	Export	Import	Export
Sterlingområdet	1 860	1 243	2 300	1 900
OEEC (exkl. sterling)	2 177	2 657	2 900	3 100
Hela sterlingområdet + OEEC.....	4 037	3 900	5 200	5 000
Dollarområdet	785	442	950	630
Övriga länder	1 157	1 208	1 615	1 615
Totalt	5 979	5 550	7 765	7 245

Importen beräknas under år 1951 få ungefär samma fördelning de olika länderområdena emellan som under föregående år. För exportens del torde emellertid en viss förskjutning äga rum från OEEC-länderna utanför sterlingarean till sterlingarean, vilken under år 1951 väntas ta en större andel av exporten än under år 1950, bland annat beroende på att trävaruskeppningarna till Storbritannien åter torde nå en mer normal omfattning efter bottenläget under år 1950. Den utvidgning av liberaliseringen av handeln inom OEEC, som trätt i kraft i slutet av år 1950 och som väntas bli genomförd i början av år 1951, har icke beräknats medföra en förskjutning av den svenska exporten till detta område. Man torde därför även för år 1951 böra räkna med att omkring 70 procent av den svenska exporten kommer att gå till OEEC-länderna (häri inbegripna sterlingländer utanför OEEC). Detta förhållande bör ses mot bakgrunden av att den 50-procentiga liberaliseringen varit i kraft under hela år 1950 och den 60-procentiga liberaliseringen under drygt ett kvartal 1950. Härtill kommer, att vissa för den svenska exporten betydelsefulla länder redan under 1950 tillämpat en liberalisering, som gått utöver ovan angivna gränser.

Avtalet rörande handeln mellan Sverige och Storbritannien förutsätter en ökning av varuutbytet i båda riktningarna jämfört med 1950. Med hänsyn bland annat till i Sverige och Storbritannien gällande frilistning och de osäkerhetsmoment, som i dagens läge försvåra ett bedömande på längre sikt, är det emellertid icke möjligt att angiva den beräknade totala omslutningen av handeln mellan de båda länderna. Som jämförelse må nämnas, att Sveriges import från Storbritannien under 1950 väntas få ett sammanlagt fobvärde av cirka 1 100 miljoner kronor, medan exporten förutses komma att uppgå till cirka 800 miljoner kronor fob, vartill komma inkomster av frakter och övriga osynliga inkomster. Enligt avtalet för år 1951 pla-

neras ökningsar beträffande importen av särskilt järn och stål samt olja, medan importen av kol och koks på grund av den ogynnsamma produktionsutvecklingen och det utvidgade försvarsprogrammet i Storbritannien kraftigt nedskurits. Den svenska exporten av skogsindustriprodukter beräknas få en större omfattning än tidigare, under det att leveranserna av järnmalm torde komma att bli av ungefärligen samma storlek som år 1950.

Även under år 1951 måste en relativt återhållsam licensieringspolitik tillämpas för importen från dollarområdet. Av den förutsedda ökningen i exportvärdet med omkring 190 miljoner kronor mellan 1950 och 1951 kan omkring 60 procent hänföras till prisstegringar på massa, för vilken exportkvantiteten beräknats bli ungefär av samma storlek som under föregående år. Även om det nuvarande marknadsläget i och för sig ger stöd åt dessa beräkningar, torde dock reservationer böra göras för andra omständigheter, som icke direkt sammanhånga med läget på efterfrågesidan, men som kunna verka i återhållande riktning, nämligen riskerna dels för stoppriser på den amerikanska marknaden och dels för en internationell allokering. Järnmalmsskeppningarna till Förenta staterna beräknas kunna öka med omkring 20 procent, och även för tidningspapper och järn och stål väntas en större kvantitet kunna exporteras. Till följd av de stegrade priserna för importen från dollarområdet är dock den förutsedda inkomstökningen icke tillräcklig för att medge någon väsentlig, kvantitativ utvidgning av licensieringen.

Betalningsbalansen.

Genom att uppskattningar förebragts rörande exporten och importen under år 1951, ha huvudkomponenterna i betalningsbalansen fastställts. För att en fullständig bild skall erhållas av betalningsbalansens gestaltning under året, måste emellertid också nettot av sjöfarten (inklusive utländska fartygs utgifter i Sverige) samt övriga osynliga betalningar uppskattas. Sedan ifrågavarande poster bestämts, kan bytesbalansen, d. v. s. de löpande betalningarna, sammanställas. Vill man sedan överblicka den totala betalningsramen för utrikeshandeln och den samlade belastningen på valutareserven, får hänsyn också tagas till transaktionerna över kapitalbalansen, d. v. s. statlig och enskild kreditgivning, Marshallhjälpen m. m.

Sjöfartsnettot. Sjöfartsnettot, varmed förstås den svenska handelsflottans nettoinsegling i utrikes fart jämte utländska fartygs utgifter i Sverige, kan för år 1950 preliminärt beräknas till 555 miljoner kronor mot 590 miljoner kronor år 1949. Vid en bedömning av sjöfartsnettots storlek år 1951 får man först se på handelsflottans förändringar genom, å ena sidan, nybyggnader samt inköp från utlandet och, å andra sidan, utrangeringar, förlysningar o. d. samt försäljningar till utlandet. Som nettoresultat av dessa förändringar anses ökningen av handelsflottans prestationskapacitet för år 1951 kunna uppskattas till 4—5 procent. Till detta får sedan läggas, att den gynnsamma sjöfartskonjunktur, som kan förutsättas råda under år 1951,

kan väntas medföra ett bättre utnyttjande av torrlastflottans prestationskapacitet genom minskad uppläggning och för linjefartens del ökad godsmängd. Man synes därför kunna utgå från att den volymmässiga ökningen av sjöfartsnettot blir fem procent, vilket i 1950 års priser motsvarar ungefär 25 miljoner kronor.

Höjningen av handelsflottans prestationskapacitet och den förutsedda ökningen av godsmängden representera den volymmässiga utvecklingen av handelsflottans tjänster. Den värdemässiga ökningen bestämmes därutöver av utvecklingen beträffande bruttofrakter och kostnader. Beträffande bruttofrakterna anses 1951 en förbättring komma att inträda i fråga om tramp- och kontraktsfarten och i viss mån även beträffande linjefarten. I fråga om tanktonnaget äro frakterna till övervägande del bundna genom långfristiga kontrakt, varför en hastig uppjustering icke är att vänta. Parallellt med stegringen av fraktsatserna får man räkna med höjda kostnader i utlandet. En vägning av här nämnda tendenser mot varandra ger som resultat ett sjöfartsnetto under år 1951 av i runt tal 650 miljoner kronor i detta års löpande priser, innebärande en ökning gentemot fjolåret med 95 miljoner kronor eller 17 procent.

Övriga osynliga poster. Betalningarna i båda riktningar för räntor och utdelningar, turism, patentavgifter, försäkringar, legationskostnader etc., vilka i bytesbalansen pläga sammanfattas under benämningen övriga osynliga poster, ha de senaste åren givit ett mindre underskott. Sålunda uppstod år 1948 ett negativt saldo uppgående till 75 miljoner kronor. År 1949 var motsvarande underskott 15 miljoner kronor. De preliminära uppskattningarna för år 1950 visa ett underskott med 70 miljoner kronor. Uppskattningar för år 1951 ha verkställts inom riksbanken. På basis av dessa uppskattningar synes man böra räkna med att ifrågavarande betalningar under år 1951 komma att ge upphov till ett underskott av omkring 100 miljoner kronor i årets löpande priser. Räknat i 1950 års priser motsvarar detta en volymmässig ökning av underskottet med omkring 10 miljoner kronor.

Bytesbalansen. En sammanfattning av de ovan diskuterade posterna ger följande bytesbalans för år 1951:

(Miljoner kronor i 1951 års priser)

Export, fob	+ 7 250
Sjöfartsnetto	+ 650
Övriga osynliga poster, saldo	— 100
S:a export av varor och tjänster	+ 7 800
Import, cif	— 7 800
Saldo	± 0

I enlighet med vad som i de föregående avsnitten angivits beträffande volymförändringarna skulle den sammanlagda exporten av varor och tjänster öka med 295 miljoner kronor, vilket i fortsättningen avrundas till 300

miljoner kronor. Importvolymen skulle ävenledes växa med 300 miljoner kronor.

Kapitalbalansen. Bytesbalansen skulle under år 1951 enligt ovanstående uppvisa jämvikt. Härutöver måste dock hänsyn tagas till transaktionerna av kapitalnatur. Under året kommer sålunda betalningsbalansen att belastas av fortsatt kreditgivning till utlandet. Bland annat kommer ytterligare ett belopp av den svenska statskrediten till Sovjetunionen att utnyttjas under året. Den nya kreditgivningen kommer delvis att uppvägas av de återbetalningar å tidigare lämnade statskrediter till utlandet, som äro att förutse under året. Slutligen kommer kapitalbalansen att påverkas av de olika transaktionerna i samband med Marshallhjälpen. I stort sett kan det väntas, att betalningarna över kapitalbalansen skola utjämna varandra under år 1951. Någon nettobelastning på valutareserven, respektive något nettotillskott till denna genom här avsedda transaktioner skulle följaktligen icke uppkomma. Vid en bedömning av belastningen på valutareserven under året är det således tillräckligt att hålla sig till utfallet av de löpande betalningarna, d. v. s. till bytesbalansens saldo. En reservation måste dock göras för eventuella förskjutningar av förskotts- och efterskottsbetalningarna på grund av spekulativa eller andra orsaker.

Marshallhjälpen. Bland posterna i kapitalbalansen förtjänar Marshallhjälpen särskild uppmärksamhet. Vid en bedömning av dennas roll för betalningsbalansen har man att studera i vilken omfattning Marshallhjälpen användes för finansiering av den faktiska utrikeshandeln under den period som betraktas. Man får hålla isär det betalningsbalansmässiga *utnyttjandet* och *licensieringen* på grundval av tilldelade Marshallmedel. Regelmässigt föreligger det nämligen en eftersläpning mellan licensieringen och det balansmässiga utnyttjandet av medlen. I det senare hänseendet har av Marshallhjälpen under år 1950 utnyttjats *dels* det lån å 20,4 miljoner dollar, som Sverige erhållit inom ramen för dollartilldelningen för budgetåret 1948/49, *dels* ett belopp av den s. k. villkorliga hjälpen för samma budgetår. Som motprestation för den villkorliga hjälpen för samma budgetår. Som motprestation för den villkorliga hjälpen har Sverige ställt ett ungefär lika stort belopp dragningsrätter i svenska kronor till andra Marshalländers förfogande. Nettotillskottet till den globala betalningsbalansen har alltså under år 1950 utgjorts av nyssnämnda lån å 20,4 miljoner dollar, vilket representerat en pluspost i den globala betalningsbalansen av omkring 100 miljoner kronor.

Beträffande Marshallhjälpens betydelse för betalningsbalansen under år 1951 gäller, att det av den villkorliga dollartilldelningen för budgetåret 1949/50 i betalningshänseende återstår att utnyttja ett belopp av cirka 75 miljoner kronor. Detta belopp är visserligen redan in-tecknat genom utfärdade importlicenser, men varorna hade icke hunnit hemtagas före årsskiftet. Till detta kommer sedan den s. k. initialtilldelningen om 21,2 miljoner dollar som Sverige erhållit för budgetåret 1950/51 i anslutning till medlemskapet i den europeiska betalningsunionen. I gengäld kommer emellertid landet att i betalningsunionen debiteras ett motsvarande belopp. Under för-

utsättning att hänsyn till ställningen gentemot betalningsunionen tages vid beräkningen av valutareserven, kan det därför sägas, att man kan bortse från denna tilldelning vid en bedömning av den globala betalningsramen för utrikeshandeln under år 1951. I så fall skulle Marshallhjälpen under innevarande år ge ett balansmässigt nettotillskott av cirka 75 miljoner kronor till globalbalansen.

Prisutvecklingen i utrikeshandeln.

De tidigare redovisade uppskattningarna av förändringarna i utrikeshandelns volym och värde innebära, att exportpriserna år 1951 skulle vara i genomsnitt 23 procent högre än genomsnittet för år 1950. Motsvarande genomsnittliga prishöjning för importvarorna skulle bli 21 procent. Med reservation för den synnerligen vida osäkerhetsmarginalen framkommer med dessa beräkningar en mindre förbättring av bytesförhållandet till utlandet i jämförelse med genomsnittet för år 1950. Följande tablå (med genomsnittsrelationen under år 1949 = 100) ger en viss föreställning om utvecklingen:

	1949 Årsge- nomsnitt	I	II	1950 III	IV	Årsge- nomsnitt	1951 Årsge- nomsnitt
Exportprisindex							
Importprisindex	 100	93	91	95	95	94	96

Förbättringen av prisrelationerna i utrikeshandeln mellan 1950 och 1951 skulle enligt uppskattningarna sålunda uppgå till omkring två procent. Detta innebär, att de ogynnsamma förskjutningar i prisrelationerna till utlandet, som kännetecknat utvecklingen alltsedan 1948, nu skulle ha upphört och ersatts av en, låt vara relativt svag, tendens till förbättring. För landet skulle denna förbättring medföra en ökning av de inhemska försörjningsmöjligheterna med cirka 100 miljoner kronor, att jämföras med de förluster som folkhushållet lidit under de två föregående åren, nämligen ungefär 500 miljoner kronor för år 1949 och omkring 400 miljoner kronor för år 1950. Betonas bör emellertid, att den nu beräknade förbättringen med två procent i prisrelationerna gentemot utlandet är av sådan liten storlek, att möjligheten icke kan uteslutas, att utvecklingen i stället går mot en fortsatt försämring. Vad man kan säga med stöd av prisuppskattningarna är blott, att man för år 1951 på grundval av nu kända förhållanden icke synes behöva befara en mera avgörande försämring i detta hänseende.

Det internationella samarbetet på handelns område.

Liberaliseringsåtgärderna. Under år 1951 planeras en ytterligare utsträckning av frilistorna hos OEEC-länderna. Det må här erinras om att Parisorganisationen i november 1949 införde den generella regeln, att de kvantitativa importrestriktionerna för minst 50 procent av medlemsländernas icke statliga totalimport från andra medlemsländer skulle avskaffas. Sam-

tidigt fattade organisationen ett beslut, att medlemsländerna före årets utgång skulle överenskomma om vilka åtgärder, som därutöver borde vidtagas i syfte att frigöra den intereuropiska handeln. De diskussioner, som ägde rum härom inom organisationen, kunde emellertid avslutas först i januari 1950, då organisationens råd samlades för att taga ställning till hithörande frågor. Det beslut, som härvid fattades av rådet, kan karakteriseras som en allmän plan för de fortsatta åtgärderna för frigörelsen av handeln under 1950. Som en principiell förutsättning för genomförandet av åtgärderna uppställdes, att ett »tillfredsställande betalningssystem, innehållande bestämmelser rörande multilateral utbytbarhet av medlemsländernas valutor», trätt i kraft. En kortfattad redogörelse för utvecklingen och resultatet av arbetet på ett dylikt betalningssystem lämnas i ett följande avsnitt.

Frigörelseåtgärderna enligt januaribeslutet omfattade i första hand en utsträckning av frilistningen från 50 procent till 60 procent »så snart som möjligt efter ikraftträdandet av ett sådant betalningssystem». Vidare skulle rådet snarast möjligt efter den 30 juni 1950 besluta vilka ytterligare åtgärder som måste vidtagas av medlemsländerna för att nå upp till en frilistning av minst 75 procent av importen från övriga medlemsländer. Beträffande osynliga transaktioner inrymde beslutet ett åtagande för länderna att avskaffa alla restriktioner för löpande osynliga betalningar, sammanhängande med importen av frilistade varor, såsom agentprovisioner, patentavgifter etc., och att i största möjliga utsträckning lätta på restriktionerna för andra löpande osynliga betalningar, exempelvis tilldelningen av turistvaluta.

Förberedelsearbetet för genomförandet av en frilistning upp till 75 procent ledde i oktober 1950 fram till ett principbeslut, enligt vilket en frilistning av minst denna omfattning skulle ha genomförts av medlemsländerna senast den 1 februari 1951. Från ett flertal medlemsländers sida framfördes emellertid betänkligheter mot möjligheterna att uppnå denna frilistningsprocent utan allvarliga återverkningar på den egna ekonomin. Till beslutet kommo därför att knytas vissa viktiga reservationer. En av dessa gällde återverkningarna på frilistningsarbetet av resultaten av de pågående ansträngningarna att reducera tullarna. Sålunda skulle en uppskattning av dessa resultat göras, innan beslutet om den 75-procentiga frilistningen blir definitivt, i syfte att utröna om en modifiering av beslutet kan anses påkallad med hänsyn till förhållandena på tullområdet.

I samband med ikraftträdandet i september av den europeiska betalningsunionen utsträcktes den svenska frilistan att gälla även Västtyskland och Belgien, vilka länder med anledning av de bilaterala betalningssvårigheterna tidigare icke varit delaktiga av frilistan. Denna har sedermera utsträckts till att gälla även Schweiz, i och med att detta land anslutit sig till betalningsunionen vid månadsskiftet oktober/november 1950. Utvidgningen av tillämpningsområdet för den svenska frilistan medförde automatiskt en höjning av den svenska frilistningsprocenten till nära 70 procent. Ett genomförande av beslutet om den 75-procentiga frilistningen skulle därför för

Sveriges del icke kräva någon mera nämnvärd utökning av den nu gällande frilistan.

I sammanhanget torde böra erinras om att den senaste utvecklingen inneburit, att tyngdpunkten i de olika ländernas handelspolitik förskjutits från importregleringar till exportrestriktioner. Detta har betingats av den uppkomna knapphetssituationen beträffande råvaror, varigenom exportåtaganden å ömse håll med stöd av exportregleringar kommit att spela en betydande roll. Nya hinder för strävandena att frigöra handeln ha härigenom uppkommit.

Tullsänkingsförhandlingarna. I nära samband med arbetet på att frigöra handeln stå de inom ramen för allmänna tull- och handelsavtalet (GATT) inledda internationella tullsänkingsförhandlingarna. Med syfte att bygga ut de i Genève 1947 och i Annecy 1949 träffade överenskommelserna om ömsesidiga tullkoncessioner avhålls sedan hösten 1950 en internationell tullkonferens i Torquay. På resultatet av dessa tullsänkingsaktioner bli liberaliseringssträvandena i allt större utsträckning beroende. Allt eftersom de kvantitativa restriktionerna avskaffas, återfå nämligen tullarna sin gamla roll såsom de största hindren för ett fritt varuutbyte. Som i föregående avsnitt antytts, har också genomförandet av beslutet att i början på år 1951 utsträcka frilistningen till 75 procent av handeln mellan OEEC-staterna i viss mån sammankopplats med tullfrågan.

Betalningsunionen. Kravet på en sträng gränsdragning mellan olika valutaområden kan numera i vissa avseenden uppmjukas, sedan den europeiska betalningsunionen tillkommit under förra året. Tillkomsten av betalningsunionen framstår som en konsekvens av och samtidigt en förutsättning för de inledda frilistningsåtgärderna. Allt eftersom dessa utsträcktes, ökades behovet av ett multilateralt betalningssystem. Förberedelserna för ett dylikt system påbörjades inom Marshallorganisationen (OEEC) redan i slutet av 1949. Efter långvariga diskussioner — varvid särskilt frågan om sterlingområdets medverkan och ställning erbjöd betydande svårigheter — godkändes i augusti 1950 ett förslag till överenskommelse angående upprättandet av en europeisk betalningsunion.

Genom överenskommelsen ha alla medlemsländernas valutor blivit utbytbara sinsemellan, så att varje land kan använda sina löpande valutaförtjänster i ett annat medlemsland för att finansiera löpande utgifter till ett tredje medlemsland. Denna utbytbarhet kommer till praktiskt uttryck genom att medlemsländernas betalningsöverskott respektive underskott gentemot de övriga länderna salderas vid månatliga avräkningsoperationer, verkställda av Internationella Regleringsbanken i Basel. Beträffande den närmare tekniska utformningen av betalningsunionen torde i övrigt få hänvisas till propositionen nr 257 till 1950 års riksdag.

Såsom i det föregående redan nämnts, har Sverige tilldelats ett dollarbidrag ur Marshallhjälpen å 21,2 miljoner dollar i gengäld mot att Sverige ställer till betalningsunionens förfogande ett motsvarande belopp i svenska kronor. Vidare har Sverige erhållit en kvot i unionen, varigenom Sverige i

händelse av underskott i sina betalningar gentemot unionen kan erhålla vissa krediter i denna. Å andra sidan innebär kvoten en skyldighet för Sverige att, i den mån dessa betalningar skulle visa överskott, hålla tillgodohavanden intill visst belopp i unionen. Vid den bedömning, som i det föregående gjorts beträffande den svenska betalningsbalansens förändringar under år 1951, har ställningen gentemot betalningsunionen inräknats såsom en särskild post i den centrala valutareserven.

VI. Investeringarna.

Från 1949 till 1950 ökade den totala investeringsvolymen enligt konjunkturinstitutets preliminära beräkningar med drygt sex procent eller i absoluta tal med närmare 500 miljoner kronor. Ehuru det förelegat betydande avvikelser i fråga om enskilda poster, har utvecklingen i stora drag tämligen väl motsvarat den prognos som framlades i 1950 års nationalbudget. För byggnads- och anläggningsverksamheten förutsågs en ökning med drygt 200 miljoner kronor, medan nu föreliggande beräkning utvisar en obetydligt större ökning. För totalsumman av övriga investeringar (maskiner, fordon, fartyg, m. m.) är skillnaden mellan prognos och beräknat utfall förhållandevis mera betydande. Den förutsedda investeringsökningen uppgick i detta fall till drygt 150 miljoner kronor, medan den faktiska ökningen synes ha blivit cirka 100 miljoner kronor större. Av den totala investeringsökningen hänförde sig de mest betydande posterna till bostäder, motorfordon och jordbruk inom den enskilda sektorn samt militär materielanskaffning, vägar, vatten och avlopp samt skolor på den offentliga sektorn. I fråga om industriens investeringsvolym är förändringen obetydlig från 1949 till 1950. I absoluta tal ökade enskilda och offentliga investeringar med ungefär lika stora belopp från 1949 till 1950, vilket står i viss kontrast mot utvecklingen åren 1947—1949, då de offentliga investeringarna tillväxte volymmässigt, samtidigt som de privata minskade.

Ehuru byggnads- och anläggningsverksamhetens volym procentuellt sett ökade i ungefär den omfattning som varit planerad, ha resultaten absolut sett inte motsvarat planerna. Antalet inflyttningsfärdiga lägenheter 1950, som planenligt skulle ha uppgått till cirka 50 000, har sannolikt ej överstigit cirka 45 000. Byggnadstiden för bostadshus, som i genomsnitt skulle ha minskat med en månad, har i stället ökat med omkring en månad under loppet av år 1950. När dessa eftersläpningar i förhållande till planerna kunnat inträffa, samtidigt som den procentuella ökningen av byggnadsverksamheten blivit ungefärligen så stor som beräknades, måste förklaringen härtill vara, att man vid planeringen av 1950 års byggnadsprogram (hösten 1949) överskattade omfattningen av 1949 års byggnadsvolym.

För sammansättningen av 1950 års investeringsverksamhet lämnas detaljerad redovisning i tabell 26. Ett syfte med tabellen är att ge en föreställning om i vad mån investeringarna under 1950 varit koncentrerade till sådana områden, där det finnes mera bestämda hållpunkter för en prognos avseende 1951. Den beräknade totala investeringsverksamheten 1950 redovisas i tabellen med uppdelning på byggnadsregleringens kvotområden. För varje särskilt område göres åtskillnad *dels* mellan investeringar i byggnader och anläggningar samt övriga investeringar, *dels* mellan reparationer och underhåll samt ny- och ombyggnadsverksamhet respektive ny- och ersättningsan-

skaffning. Vidare förekommer särredovisning av statliga, kommunala och enskilda investeringar. Av tabellen framgår, att de statliga investeringarna utgöra cirka 21 procent av de totala, medan kommuner och kommunala bolag svara för ca 14 procent samt den enskilda sektorn för ca 65 procent. Byggnader och anläggningar utgöra drygt 55 procent av hela investeringsverksamheten, övriga investeringar knappt 45 procent. Den kommunala investeringsverksamheten är i hög grad koncentrerad till byggnader och anläggningar, vilka omfatta mera än 80 procent av kommunernas totala investeringssumma. För de statliga och enskilda sektorerna utgöra motsvarande andelar ca 50 procent. Undantagas bostäder, blir emellertid byggnaders och anläggningars andel av den enskilda investeringsverksamheten endast ca 30 procent.

För byggnader och anläggningar av tillståndsberoende natur är prognosen för 1951 given i och med den byggnadsplan som föreligger. För övrig byggnads- och anläggningsverksamhet kan det i vissa fall vara svårare att få någon hållpunkt för framtidsbedömningen. Ur denna synpunkt är det av särskilt intresse att få belyst i vilken utsträckning det förekommer byggnads- och anläggningsverksamhet, som icke är beroende av särskild tillståndsgivning. Tabell 26 ger möjlighet till jämförelse mellan de beräknade värdena för å ena sidan tillståndsberoende byggnadsverksamhet samt å den andra total byggnads- och anläggningsverksamhet.

Det torde utan vidare vara klart, att underhålls- och reparationsarbeten i mycket ringa utsträckning kunna ha varit av tillståndsberoende natur. Det har även visat sig, att de beräknade värdena för den totala ny- och ombyggnadsverksamheten regelbundet varit avsevärt högre än de beräknade värdena för den totala tillståndsberoende verksamheten. För 1950 uppgår denna skillnad enligt föreliggande beräkning till ca 1 000 miljoner kronor. Av detta belopp torde en betydande del hänföra sig till sådana arbeten som kunnat försiggå utan tillstånd (jordbrukets ekonomibyggnader, elektriska distributionsanläggningar) eller i kraft av tillstånd av generell natur. Men detta är förmodligen icke hela förklaringen. Det torde nämligen i betydande utsträckning ha förekommit, att de faktiska byggnadskostnaderna blivit avsevärt högre än som beräknades vid tillståndsbeslutet. Det torde ej heller vara ovanligt, att den kostnad, som uppgives vid ansökan om byggnadstillstånd, ej inbegriper kostnaderna för vissa tillbehör som i efterhand bokföras som byggnadskostnader.¹

¹ Den skillnad mellan total och tillståndsberoende byggnadsverksamhet, som framträtt för industriens del, har väckt särskild uppmärksamhet och kan därför kräva särskilda kommentarer. En specialundersökning har företagits i syfte att fastställa i vilken utsträckning byggnadstillstånd beviljade för industriändamål avsett sådana företag som äro inbegripna i kommerskollegii investeringsstatistik. Av denna undersökning har framgått, att företagens till kommerskollegium redovisade investeringar i byggnader och anläggningar varit ungefär dubbelt så höga som summan av meddelade byggnadstillstånd. Då det för industriens del icke förekommer några undantag av praktisk betydelse från tillståndstvånget beträffande ny- och ombyggnadsarbeten, torde förklaringen i huvudsak vara att söka i följande faktorer: 1) Pris- och kostnadsstegringar ha inträffat mellan tillståndens beviljanden och byggnadsarbetenas avslutande. 2) Vid ansökan (Noten fortsätter på nästa sida)

Med hänsyn till framtidsbedömningen blir den väsentliga fråga som uppkommer i detta sammanhang, huruvida man har anledning att räkna med några självständiga förändringar av mera betydande omfattning i den ny- och ombyggnadsverksamhet som ej är direkt beroende av särskilda tillstånd. Bortsett från vissa speciella områden synes detta icke vara fallet. Som regel finnes det spärar av annat slag (arbetskraftsklausuler etc.), varför någon allmän expansionstendens icke kunnat förmärkas under de senaste åren beträffande sådana byggnadsarbeten, varom här är fråga.

Utsikter för 1951 års investeringsverksamhet.

En prognos för den totala investeringsverksamheten 1951 måste i hög grad få karaktären av en avstämning mellan olika typer av investeringsplaner. Å ena sidan föreligga investeringsplaner för individuella företag, verk och myndigheter inom den enskilda och kommunala samt i viss mån även inom den statliga sektorn. Dessa planer ha sammanställts och redovisats genom särskild planstatistik för de viktigaste investeringsområdena (i främsta rummet statistiken över industriens respektive kommunernas investeringsplaner). Å andra sidan äro vissa led av investeringsverksamheten beroende av den statliga kontroll, som utövas genom byggnadsregleringen. Importregleringens självständiga inverkan i detta sammanhang är för närvarande av mindre betydelse.

Den investeringsprognos, som framlägges i det följande, utgör ett försök att fastställa det utfall av de individuella investeringsplanerna som framstår som sannolikt med hänsyn till det för år 1951 fastställda programmet för byggnadsregleringens handhavande. Dessförinnan skall i korthet redogöras för industriens och kommunernas investeringsplaner liksom för den plan, som fastställts för den tillståndsberoende byggnads- och anläggningsverksamheten.

Industriens och kommunernas investeringsplaner. Inom industrien har investeringsviljan intensifierats under loppet av år 1950, vilket även kommer till uttryck i investeringsplanerna för år 1951. Företag, som lämnat uppgift om sina planer för år 1951, äro nämligen inriktade på att öka sina

om byggnadstillstånd ha de kostnader underskattats, som skulle ha erfordrats redan vid oförändrad pris- och kostnadsnivå. 3) I de till kommerskollegium redovisade uppgifterna ha medtagits vissa utrustningsdetaljer som inte ha inberäknats vid ansökan om byggnadstillstånd. 4) Härjämte förefaller det sannolikt att vissa av de »löpande reparations- och underhållsarbeten» som industriföretagen haft möjlighet att bedriva med fast anställda byggnadsarbetare realiter haft karaktären av ombyggnads- och förbättringsarbeten.

Förhållandena ha förmodligen varit likartade även inom andra byggnadsområden än industrien, ehuru direkta belägg härför saknas. Det kan möjligen ha sitt intresse att konstatera, att om industriens investeringar i byggnader och anläggningar icke hade överskridit de belopp, som svarade mot meddelade byggnadstillstånd, hade byggnadsinvesteringarna under 1949 och 1950 årligen uppgått till ungefärligen tre procent av återanskaffningsvärdet av industriens byggnadskapital. Om den årliga utrangeringen sättes så lågt som till en procent, kunde man under sådana förutsättningar räkna med ett årligt nettotillskott av brukbara industribyggnader om cirka två procent, vilket på längre sikt torde vara otillräckligt för att vidmakthålla en produktionsökning som anses böra uppgå till åtminstone 3 å 4 procent.

Tabell 26. Total bruttoinvestering 1950. Uppdelning på byggnadsregleringens kvotområden.

Miljoner kronor.

B = Total bruttoinvestering.

U = Underhåll och reparationer.

N = Ny- och ombyggnadsverksamhet resp. ny- och ersättningsanskaffning.

T = Tillståndsberoende byggnadsverksamhet.

	Byggnader och anläggningar				Övrigt			Summa		
	B	U	N	T	B	U	N	B	U	N
Bostäder	1 883	579	1 304	1 365	—	—	—	1 883	579	1 304
enskilda	1 562	560	1 002		—	—	—	1 562	560	1 002
statliga	5	1	4		—	—	—	5	1	4
kommunala	316	18	298		—	—	—	316	18	298
Jordbruk, skogsbruk, fiske	372	237	135	8	437	134	303	809	371	438
enskilt	335	218	117		436	134	302	771	352	419
statligt (domänverket)	37	19	18		1	—	1	38	19	19
Egentlig industri	748	255	493	225	1 634	603	1 031	2 382	858	1 524
enskild	710	250	460		1 547	589	958	2 257	839	1 418
statlig	38	5	33		85	13	72	123	18	105
kommunal	—	—	—		2	1	1	2	1	1
Kraft- och belysningsverk	385	35	350	105	109	26	83	494	61	433
enskilda	147	4	143		52	16	36	199	20	179
statliga	137	11	126		31	3	28	168	14	154
kommunala	101	20	81		26	7	19	127	27	100
Handel m. m. (endast byggnader) ...	92	—	92	82	—	—	—	92	—	92
Samfärdse	415	186	229	105	993	492	501	1 408	678	730
enskild: enskilda järnvägar	13	8	5		12	10	2	25	18	7
motorfordon	—	—	—		542	241	301	542	241	301
handelsflottan	—	—	—		153	92	61	153	92	61
flottleder	11	10	1		3	—	3	14	10	4
statlig: postverket	4	1	3		2	1	1	6	2	4
telegrafverket	162	49	113		50	16	34	212	65	147
statens järnvägar	168	102	66		156	97	59	324	199	125
luftfartsverket o. ABA ..	7	1	6		9	4	5	16	5	11
kommunal: spårvägar, busslinjer o. hamnar	50	15	35		66	31	35	116	46	70
Förvaltning etc.	196	40	156	60	87	18	69	283	58	225
sjuk- och hälsovård	88	13	75		27	11	16	115	24	91
sociala ändamål	22	6	16		7	2	5	29	8	21
förvaltning och diverse ändamål ..	86	21	65		53	5	48	139	26	113
Skolor och kyrkor	185	62	123	115	37	5	32	222	67	155
statliga	20	1	19		12	—	12	32	1	31
kommunala	165	61	104		25	5	20	190	66	124
Väg- och gatuarbeten etc.	476	176	300	145	35	8	27	511	184	327
vägar och gator	344	163	181		22	4	18	366	167	199
statliga	224	123	101		11	—	11	235	123	112
kommunala	120	40	80		11	4	7	131	44	87
vatten och avloppsledningar, vattenverk, renhållningsverk	132	13	119		13	4	9	145	17	128
Militära investeringar	59	20	39	30	475	67	403	534	87	447
Summa	4 811	1 590	3 221	2 240	3 807	1 353	2 454	8 618	2 943	5 675
därav: enskilda	2 870	1 050	1 820	(1 400)	2 745	1 082	1 663	5 615	2 132	3 483
statliga	908	337	571	(240)	878	206	672	1 786	543	1 243
kommunala	1 033	203	830	(600)	184	65	119	1 217	268	949

investeringsutgifter (bortsett från personalbostäder) med 30 procent i förhållande till år 1950. Liksom föregående år är den eftersträlvade investeringsökningen så gott som fullständigt koncentrerad till byggnader och anläggningar och uppgår i fråga om dessa till 83 procent mot endast tre procent för maskiner. För att byggnadsplanerna skulle kunna genomföras under 1951, skulle krävas en avsevärt ökad tillståndsgivning under detta år. Enbart företag som inlämnat investeringsuppgifter till kommerskollegium ha angivit behov av byggnadstillstånd under 1951 till ett sammanlagt belopp av 472 miljoner kronor. Vid föregående undersökning hösten 1949 angavs motsvarande belopp till 307 miljoner kronor. Vid den begränsade tillståndsgivning för industriärenden, som planeras för 1951, kan industriens byggnadsvolym under detta år inte beräknas öka utan minska. Beträffande maskiner finns det inte någon särskild anledning att räkna med ökad investeringsvolym under 1951.

Bland de olika industrigrupperna är det alltså livsmedelsindustrin med sina sedan länge uppdämda byggnadsbehov, som planerat den förhållandevis mest betydande investeringsökningen år 1951. Procentuellt har denna för livsmedelsindustriens del uppgivits till närmare 90 procent, att jämföra med cirka 50 procent för pappers- och grafisk industri samt icke fullt 40 procent för kemisk industri. För den lägst planerade investeringsökningen (3 %) svarar textilindustrin. För övriga industrigrenar utgör den planerade investeringsökningen omkring 20 å 30 procent.

Även kommunernas planer taga sikte på en investeringsökning med cirka 30 procent från 1950 till 1951. Ungefär 90 procent av den planerade ökningen avser byggnader och anläggningar. Det framgår av tabell 27, att de största ökningsposterna förekomma i fråga om skolor samt vatten- och avloppsledningar. Vissa ökningarna av dessa poster äro förenliga med byggnadsbudgeten, men ökningarna bli mindre än de av kommunerna eftersträlvade.

Tabell 27. Kommunernas byggnadsplaner för 1951.

Ny- och ombyggnadsverksamhet.
(Bostäder, kraft-, el- och gasverk ej inräknade.)
Miljoner kronor.

	Beräknade kostnader 1950	Planerade utgifter 1951
Förvaltningsbyggnader	10	27
Skolor	104	166
Sjukhus.....	58	77
Sociala byggnader	15	35
Vägar och gator.....	80	95
Vatten, avlopp och vattenverk	119	169
Diverse	67	104
Summa	453	673

Byggnadsbudgeten. Såsom närmare framgår av den särskilda redogörelsen för 1951 års investeringsbudget för byggnads- och anläggningsverksamheten, har det befunnits nödvändigt att minska tillståndsramen för 1951 med cirka 130 miljoner kronor i förhållande till 1950. Den tillståndsberoende byggnadsverksamheten hann emellertid icke under 1950 upp i samma nivå som tillståndsgivningen under året, utan torde ha hållit sig närmare 200 miljoner kronor lägre. Med denna utgångspunkt kan man, trots minskad tillståndsgivning, emotse en ökning av den tillståndsberoende byggnadsverksamheten från 1950 till 1951 med cirka 100 miljoner kronor.

De kraftigaste inskränkningarna av tillståndsramarna för 1951 gälla bostäder och industri. Under inflytande av den förhållandevis högre tillståndsgivningen 1950 beräknas den faktiska nybyggnadsverksamheten av bostäder under 1951 icke bli mindre utan obetydligt större än under 1950. I fråga om färdigställda bostadslägenheter kan man vänta ökning från cirka 45 000 till 48 000 å 50 000, därest icke en avsevärd förlängning av byggnadstiderna äger rum under 1951. För industriens del framträda icke verkningarna av tillståndsramens begränsning med full styrka under 1951, i synnerhet som byggnadstiderna äro förhållandevis betydande, när det gäller industribyggen, liksom även den tid som brukar förflyta mellan byggnadstillstånd och byggnadsarbetenas igångsättning. Såsom framgår av tabell 28 är den ökning av den tillståndsberoende byggnads- och anläggnings-

Tabell 28. 1951 års investeringsbudget för tillståndsberoende byggnads- och anläggningsarbeten.

	Beräknad faktisk byggnads- verksamhet 1950	Realbudget för 1951
	Miljoner kronor	
Nybyggnad av bostäder	1 250	1 270
Ombyggnad m. m. av bostäder.....	100	90
Jordbruk, skogsbruk och fiske	8	7
Egentlig industri	220	200
Kraft- och belysningsverk	105	105
Handel: fristående byggnader.....	40	40
kvmkvot ¹	32	40
Samfärdsl	110	115
Förvaltning, sociala ändamål m. m.	60	75
Skolor, kyrkor, samlingslokaler	125	145
Väg- o. gatuarbeten, vatten- o. avloppsled- ningar	145	175
Militära byggnader.....	30	50
Sportstugor	15	10
Diverse och reserv ²	—	18
Summa	2 240	2 340

¹ Avser lokaler inrymda i bostadshus.

² Motsvarande arbeten under 1950 redovisas under ovanstående rubriker.

verksamheten, som beräknas inträda under 1951, i stort sett koncentrerad till förvaltning m. m. (skyddsrumsbbyggnader), skolor, vägar och gator med vatten- och avloppsledningar samt militära byggnader.

Allmän investeringsprognos för 1951.

I följande sammanfattning av den sannolika investeringsverksamheten 1951 bildar planen för den tillståndsberoende byggnadsverksamheten utgångspunkten. Därest icke särskilda skäl föreligga att antaga annorlunda, förutsättes, att såväl underhålls- och reparationsarbeten som övrig icke tillståndsberoende byggnadsverksamhet förblir oförändrad under 1951. Utsikterna för den icke tillståndsberoende investeringsverksamheten ha förutom av industriens och kommunernas investeringsplaner kunnat bedömas med ledning av inom kommunikationsdepartementet upprättade planer över medelsförbrukningen inom de statliga affärsverken samt vägväsendet. En liknande plan för den sannolika medelsförbrukningen å försvarets materielanslag har upprättats inom försvarsdepartementet. Uppgifter beträffande väntade leveranser av fartyg till svenska handelsflottan från inhemska och utländska varv ha erhållits från riksbankens ekonomiska sekretariat.

Tabell 29. Allmän investeringsprognos för 1951.

Bruttoinvesteringar. Miljoner kronor.

	1951			Förändring 1950—1951		
	Byggnader och anläggningar	Övrigt	Summa	Byggnader och anläggningar	Övrigt	Summa
<i>Bostäder</i>	1 888	—	1 888	+ 5	—	+ 5
<i>Jordbruk, skogsbruk, fiske</i>	372	437	809	—	—	—
<i>Egentlig industri</i>	728	1 634	2 362	— 20	—	— 20
<i>Kraft- och belysningsverk</i>	405	109	514	+ 20	—	+ 20
<i>Handel m. m.</i>	100	—	100	+ 8	—	+ 8
<i>Samfärdsel</i>	427	1 053	1 480	+ 12	+ 60	+ 72
enskild: motorfordon	—	542	542	—	—	—
handelsflotta	—	183	183	—	+ 30	+ 30
övrigt	24	15	39	—	—	—
statlig	348	227	575	+ 7	+ 10	+ 17
kommunal	55	86	141	+ 5	+ 20	+ 25
<i>Förvaltning etc.</i>	211	106	317	+ 15	+ 8	+ 23
sjuk- o. hälsovård, sociala ändamål	115	39	154	+ 5	+ 5	+ 10
förvaltning o. diverse ändamål	96	67	163	+ 10	+ 3	+ 13
<i>Skolor och kyrkor</i>	205	39	244	+ 20	+ 2	+ 22
<i>Väg- och gatuarbeten etc.</i>	511	29	540	+ 35	+ 5	+ 40
vägar och gator: statliga	234	—	234	+ 10	—	+ 10
kommunala	125	11	136	+ 5	—	+ 5
vatten- och avloppsledningar, vattenverk	152	18	170	+ 20	+ 5	+ 25
<i>Militära investeringar</i>	79	560	639	+ 20	+ 85	+ 105
Summa	4 926	3 967	8 893	+ 115	+ 160	+ 275

Den allmänna investeringsprognos, som återges i tabell 29, pekar på en ökning av investeringsverksamheten 1951 i förhållande till 1950 med cirka 275 miljoner kronor. Av den uppskattade investeringsökningen hänför sig cirka 115 miljoner kronor till byggnads- och anläggningsverksamhet och cirka 160 miljoner kronor till övrig investeringsverksamhet. Dessa siffror måste givetvis vara ganska osäkra. Att döma av erfarenheterna från tidigare år får man räkna med en felmarginal av åtminstone något hundratal miljoner kronor.

Att räkna med en så begränsad investeringsökning 1951 som 275 miljoner kronor kan möjligen förefalla lågt med hänsyn till den starka investeringsviljan. Inom åtskilliga områden föreligga emellertid vissa mättnadstendenser, när det gäller andra investeringar än tillståndsberoende byggnadsarbeten.

I nationalbudgetens totalkalkyl har den uppskattade ökningen av den totala investeringsverksamheten avrundats uppåt till 300 miljoner kronor.

De belopp, som anförs i detta sammanhang, avse den volymmässiga investeringsverksamheten. Med hänsyn till de kostnadsökningar som beräknas inträda under 1951 komma de nominella investeringsbeloppen att stiga kraftigare än som framgår av tabell 29. Vad beträffar fördelningen mellan enskilda och offentliga investeringar kunna de förra beräknas bli oförändrade eller öka några tiotal miljoner kronor, medan återstående ökning av investeringsvolymen kommer att falla på den offentliga sektorn.

För nybyggnad av *bostäder* beräknas en ökning med 20 miljoner kronor i enlighet med investeringsbudgeten för den tillståndsberoende byggnads- och anläggningsverksamheten. För ombyggnadsarbeten kan man enligt byggnadsbudgeten förutse en minskning om cirka 10 miljoner kronor. Vidare beaktas i detta sammanhang en till fem miljoner kronor beräknad minskning av det tillståndsbelagda sportstugebyggandet. Återstår alltså ett positivt saldo på fem miljoner kronor, vilket återfinnes i tabellen.

Jordbruk, skogsbruk och fiske. Sedan hösten 1949 äro investeringarna inom detta område praktiskt taget oberoende av administrativa kontroller. Efter den ökning av investeringsvolymen inom jordbruket som inträffade under 1950 finnes det knappast anledning att räkna med fortsatt investeringsökning under 1951. Å andra sidan finnes icke något särskilt skäl att räkna med minskad investeringsvolym. Sålunda antages, att investeringsverksamheten för jordbruk, skogsbruk och fiske blir volymmässigt oförändrad från 1950 till 1951.

Egentlig industri. Industriens byggnads- och anläggningsverksamhet beräknas vid den planerade tillståndsgivningen minska med cirka 20 miljoner kronor. Under sådana förhållanden finnes det med utgångspunkt från industriföretagens egna planuppgifter snarare anledning att räkna med minskad än ökad maskininvestering. Då nya behov kunna komma att anmäla sig under årets lopp, förefaller det dock rimligast att förutsätta en oförändrad maskininvestering.

I fråga om *kraft- och belysningsverk* förefaller en investeringsökning om

cirka 20 miljoner kronor sannolik. Denna beräknas huvudsakligen komma att gälla kraftledningar och distributionsanläggningar.

Handel. Den ökning av byggnadsinvesteringarna under handel som upptagits i tabellen avser helt och hållet affärs-, butiks- och lagerlokaler inrymda i bostadshus.

Inom *samfärdsel* förutses för de statliga affärsverkens del en investeringsökning om cirka 17 miljoner kronor, vilken främst avser rullande materiel inom SJ samt kabelarbeten inom telegrafverket. För den kommunala sektorn beräknas en investeringsökning om 25 miljoner kronor. Större delen av detta belopp avser anskaffning av bussar och spårvagnar. Vad den privata sektorn beträffar finnes det knappast anledning att förutsätta, att den kraftiga ökning i anskaffningen av motorfordon, som inträffade från 1949 till 1950, skall fortsätta från 1950 till 1951. Däremot beräknas handelsflottans investeringar öka med cirka 30 miljoner kronor, till väsentlig del på grund av ökade leveranser från utlandet.

I fråga om *förvaltning, sociala ändamål m. m.* förutses ökade byggnadsinvesteringar om 15 miljoner kronor, huvudsakligen för sjukhus och skyddsrum. Vidare beräknas inventarieanskaffningen stiga med omkring åtta miljoner kronor.

Investeringarna i *skolbyggnader* beräknas enligt byggnadsplanen stiga med cirka 20 miljoner kronor. Även för kommunernas anskaffning av skolinventarier förutses någon ökning.

För *väg- och gatuarbeten etc.* räknas med en fortsatt investeringsökning om cirka 40 miljoner kronor. Härav skulle 10 miljoner kronor falla på det statliga vägväsendet och fem miljoner kronor på kommunala vägar och gator. Vidare beräknas investeringarna i vatten- och avloppsledningar samt vattenverk öka med cirka 25 miljoner kronor, varav fem miljoner kronor för utrustning till vattenverken.

I fråga om *militära investeringar* blir det enligt byggnadsbudgeten en ökning med cirka 20 miljoner kronor för byggnader och anläggningar. Härtill kommer en beräknad ökning av medelsförbrukningen för försvarets materielbeställningar med cirka 85 miljoner kronor under 1951. Vid en eventuell prioritering av försvarsbeställningar skulle beloppet kunna stiga avsevärt.

Lagerutvecklingen.

En särskild form av investeringar utgör uppbyggnad av lager. Det kan på detta område dessutom ofta förekomma lagerförtäring, varvid man alltså har att göra med negativ investering eller desinvestering. I jämförelse med de flesta övriga investeringar uppvisa lagerförändringarna stora fluktuationer från år till år. Konjunkturrörelser, växlingar i försörjningsläget och prisförväntningar spela härvidlag en stor roll. Vid sidan av dessa mer eller mindre konjunkturrella svängningar i lagerhållningen måste man också räkna med en strukturellt betingad tendens att öka lagren i takt med produktionens och utrikeshandelns stegring på längre sikt.

I den mån lagerhållningen i ett land stiger under en viss period, minskas i motsvarande mån de för den löpande försörjningen tillgängliga kvantiteter. Omvänt uppkommer ett tillskott till den löpande försörjningen, när lagren reduceras. Hänsyn till variationerna i lagerhållningen måste därför tagas vid en bedömning av det framtida försörjningsläget. Emellertid är det hart när ogörligt att ställa en prognos för lagerutvecklingen, så beroende som denna är av ett flertal oberäkneliga faktorer. Svårigheterna härvidlag innebära en betydande felkälla för nationalbudgetkalkylerna. Ett visst begrepp om denna felkällas betydelse torde erhållas genom uppgiften, att det totala värdet av de befintliga lagren inom landet för närvarande beräknas uppgå till ca 10 miljarder kronor. Även en relativt liten procentuell förändring kommer följaktligen att väga tungt i kalkylerna. Av detta skäl måste liksom förra året en reservation göras för nationalbudgetberäkningarnas tillförlitlighet på denna punkt.

I år föreligga skiftande tendenser på lagerområdet. För det första torde det få antagas, att man på många produktionsområden är angelägen att genom ökad lagerhållning trygga försörjningen med sådana råvaror och förnödenheter som måste importeras. Eftersom den uppkomna bristsituationen på världsmarknaden i samband med Korea-krisen försvårat tillförseln under år 1950, synes det rimligt att utgå från att behov av lagerpåfyllnad existerar på många håll. Förutom detta behov att fylla på tidigare reducerade lager torde det även föreligga önskemål att genom en extra stor lagerbehållning av råvaror, bränslen och drivmedel m. m. sörja för att driften kan upprätthållas, därest materielläget i framtiden ytterligare skulle förvärras genom nedskurna leveranser utifrån. Å andra sidan får man även taga hänsyn till den inställningen hos företagarna, att de priser, som nu råda på marknaderna utomlands, äro onormalt högt uppdrivna, varför det i vissa fall kanske anses lämpligare att i avvaktan på prissänkningar förbruka de befintliga lagren i stället för att göra nya inköp. I viss mån samma överväganden torde vara aktuella, i vad rör lagringspolitiken beträffande inom landet tillverkade varor.

De nu diskuterade skälen för och emot en lagerökning ha närmast avsett företagarnas planer. En annan fråga är, huruvida möjligheter finnas att i dagens marknadssituation förverkliga ifrågavarande planer. Med den allmänna förutsättning som gäller för nationalbudgetkalkylerna, nämligen att det politiska och ekonomiska läget i utlandet i stort sett blir detsamma som under hösten 1950, torde utsikterna att åstadkomma en mera avsevärd lagerökning genom import vara begränsade. Detta torde även gälla den beredskapsupplagring som planeras av riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap. På grund av vanskligheterna att bedöma möjligheterna att verkställa denna beredskapsupplagring och då en eventuell sådan icke inräknats i importkalkylerna, kan man emellertid i detta sammanhang bortse från ifrågavarande post. I den mån beredskapslagringen i riksnämndens regi kommer till stånd, påverkas nämligen försörjningsbalansens båda sidor praktiskt taget lika mycket, varför balansläget icke förändras.

På skogsindustriernas område torde den kraftiga avverkning som förut-

ses — och som icke kan beräknas hinna påverka exporten av skogsindustriprodukter i motsvarande grad — resultera i en ansenlig ökning av lagren av massaved och sågtimmer. En sådan uppgång av virkeslagren kan beräknas väga rätt tungt i den allmänna lagerkalkylen. Därest icke denna ökning uppväges av minskningar inom andra sektorer, vilket som ovan anförts bland annat kommer att avhänga av utlandets leveransmöjligheter och företagarnas förväntningar beträffande den internationella prisutvecklingen, bör en viss lagerökning inträda under år 1951. Dessutom bör den allmänna produktionsstegringen och frilistningens utsträckning till nya varugrupper draga med sig en viss ökning av lagren i de olika produktions- och handelsleden. Underlaget för detta antagande är dock som inledningsvis påpekats mycket osäkert. Närmast som en *minnespost* har det ansetts berättigat att i kalkylerna införa en nettoökning om 100 miljoner kronor eller något över en procent i de totala lagren inom landet. Då beräkningarna av utfallet av 1950 års nationalbudget tyda på en lagerminskning av storleksordningen 100 miljoner kronor i de hittills statistiskt täckta branscherna, innebär detta, att förändringarna i lagren under år 1951 skulle belasta den löpande försörjningen med 200 miljoner kronor mera än under år 1950.

VII. Konsumtionen.

Den offentliga konsumtionen.

Den offentliga konsumtionen utgöres av statens och kommunernas utgifter för sådana ändamål som i nationalbudgethänseende äro att betrakta såsom direkt förbrukning av varor och tjänster. Löpande utgifter som ha karaktären av inkomstöverföringar till andra subjekt eller äro av investeringsnatur hänföras i detta sammanhang icke till offentlig konsumtion. Exempelvis betraktas försvarets materialanskaffning icke såsom konsumtion utan såsom investering, trots att medlen härför anvisas å driftbudgeten. Statens utgifter för folkpensioner, barnbidrag och liknande ändamål utgöra överföringar och tagas i beaktande vid beräkningen av den privata konsumtionsefterfrågan. Nationalbudgetens konsumtionsbegrepp är följaktligen snävare än begreppet löpande utgifter enligt den finanspolitiska terminologien.

En realekonomisk gruppering av statens och kommunernas utgifter ger vid handen, att den offentliga konsumtionen i här avsedd mening år 1950 hade ett värde av i runt tal 3 400 miljoner kronor. Den volymmässiga ökningen under nämnda år utgjorde cirka sju procent, vilket i 1949 års priser motsvarar 210 miljoner kronor. Härav faller på staten cirka 55 miljoner kronor och på kommunerna cirka 155 miljoner kronor.

Den statliga konsumtionen. Den statliga konsumtionen hade år 1950 ett värde av cirka 1 400 miljoner kronor. Med ledning av en realekonomisk gruppering av riksstaten för budgetåret 1950/51 och budgetredovisningen för 1949/50 kan förändringen mellan första halvåret 1950 och motsvarande period 1951 bestämmas. Vad därefter gäller det inom budgetåret 1951/52 fallande andra halvåret av 1951, ha vissa grova överslagskalkyler verkställt på grundval av preliminära budgetsammanställningar för 1951/52. Dessa beräkningar tyda på att den statliga konsumtionsvolymen icke skulle öka med mer än $3\frac{1}{2}$ procent eller mindre än 50 miljoner kronor under år 1951. Motsvarande stegring förra året var $4\frac{1}{2}$ procent. Retarderingen avspeglar den stränga sparsamhet som iakttagits vid budgetarbetet de senaste åren. De betydande utgiftsstegringar, som trots detta komma till synes i statsbudgeten, bero i hög grad på automatiska höjningar, huvudsakligen i de anslag som äro av transfereringsnatur. Höjningarna i driftbudgeten hänföra sig vidare till sådana försvarsutgifter som i nationalbudgeten redovisas under investeringarna. Det bör för det tredje framhållas, att det här framräknade beloppet för ökningen av den statliga konsumtionsvolymen, som ju avser den reala förändringen, uttryckt i 1950 års priser och löner, icke påverkas av de lönestegringar, som inträffa under år 1951.

Den kommunala konsumtionen. Värdet av den kommunala konsumtionen år 1950 var 1 950 miljoner kronor. Uppgifter rörande de under hösten

uppgjorda kommunala utgiftsberäkningarna ha inhämtats genom en enkät, vilken riktats till landsting, städer och landskommuner. Frågorna ha bland annat avsett de i respektive stater upptagna utgifterna för år 1951. Svarmaterialet har för nationalbudgetdelegationens räkning bearbetats av statistiska centralbyrån. En realekonomisk gruppering av de olika utgiftsposterna visar, att kommunernas utgifter av konsumtionsnatur under år 1951 kunna beräknas stiga med icke fullt 100 miljoner kronor i 1950 års priser. Detta motsvarar en volymmässig stegring av cirka fem procent mot åtta procent i fjol.

Den totala offentliga konsumtionen. Enligt det ovanstående skulle följaktligen den totala offentliga konsumtionsvolymen, uttryckt i 1950 års priser, öka med cirka 150 miljoner kronor, d. v. s. med cirka fyra procent.

Den privata konsumtionen.

A. Utrymmet för privat konsumtion.

Indirekt uppskattning av konsumtionsvarutillgången. Sedan förändringarna i den totala tillgången på varor och tjänster kalkylerats och de anspråk härpå, som härröra från export, investeringsverksamhet inklusive lagerförändringar och offentlig konsumtion, uppskattats, är det möjligt att få ett visst mått på den mängd varor och tjänster som kan tänkas stå till förfogande för privat konsumtion vid de ovan gjorda förutsättningarna. Det är givet, att bilden kan ändras, därest det skulle visa sig, att delresultaten av uppskattningarna för de olika sektorerna av det ekonomiska livet icke äro förenliga. Den eventualiteten får behandlas i samband med diskussionen av den samhällsekonomiska balansen i kapitel VIII.

Enligt beräkningarna i det föregående skulle den totala tillgången i samhället komma att växa med 1 300 miljoner kronor, nämligen:

Genom ökad produktion	1 000 milj. kr.
» vidgad import	300 » »

S:a ökning av tillgången på varor och tjänster 1 300 milj. kr.

Mot denna ökning på tillgångssidan skulle stå en ökad användning av varor och tjänster med 950 miljoner kronor enligt nedanstående specifikation:

Genom ökade investeringar (exkl. lager)	300 milj. kr.
» förändringar i lagerhållningen	200 » »
» större export av varor och tjänster	300 » »
» stegrad offentlig konsumtion	150 » »

S:a ökad användning av varor och tjänster 950 milj. kr.

Det skulle alltså enligt dessa siffror finnas utrymme för en ökad privat konsumtion med omkring 350 miljoner kronor, räknat i 1950 års priser.

Då det totala värdet av den privata konsumtionen i 1950 års priser utgör närmare 20 miljarder, skulle det framräknade ökade utrymmet innebära förutsättningar för en konsumtion som vore icke fullt två procent större än fjolårsvolymen. I betraktande av alla de felkällor som föreligga i de ovan utförda beräkningarna och de ibland tämligen godtyckliga antaganden som gjorts, måste den använda indirekta metoden för uppskattningen av konsumtionsvarutillgången anses så ungefärlig, att man icke utan vidare bestämt kan påstå, att konsumtionsmöjligheterna under år 1951 skulle ökas med det angivna beloppet. Varningen för att tillmäta kalkylen på denna punkt en alltför hög grad av precision torde kunna understrykas genom en hänvisning till att ökningen icke representerar mer än något över en procent av bruttonationalprodukten, vars värde som tidigare angivits överstiger 30 miljarder kronor.

Det gäller nu närmast att på andra vägar undersöka, vilka konsekvenser en genomsnittlig höjning av konsumtionsstandarden med icke fullt två procent skulle få på olika konsumtionsområden med hänsyn till de skiftande konkreta förutsättningarna på respektive områden.

Direkt beräkning av konsumtionsvarutillgången. Ett villkor för att den framkalkylerade restposten på 350 miljoner kronor är ett verkligt mått på den möjliga höjningen av konsumtionsstandarden är, att den uppskattade ökningen av produktion och import kan anses vara fördelad på sådant sätt, att den del, som icke åtgår för investeringsverksamhet (inklusive lagerförändringar), export och offentlig konsumtion, består av konsumtionsvaror samt att konsumtionsstegringen utan störningar låter sig kanaliseras till de punkter, där tillgången på varor och tjänster kan förutses komma att stiga. I syfte att kontrollera detta får man gå in på de konkreta konsumtionsområdena och genom en detaljundersökning utröna, huruvida på vart och ett av områdena förutsättningar finnas för en sådan utveckling som svarar mot en höjning av den genomsnittliga konsumtionsstandarden med icke fullt 2 procent. Tillgänglig statistik medger emellertid icke en fullständig överblick av försörjningsmöjligheterna på de olika konsumtionsområdena. Beträffande de viktigaste sektorerna, nämligen livsmedel, beklädnad och bostäder kan man dock bilda sig en viss uppfattning om läget. Nämda konsumtionsområden jämte bränslet svara för omkring 75 procent av den totala konsumtionen.

I fråga om *l i v s m e d l e n* har inom jordbruksnämnden utförts en uppskattning av produktionen under regleringsåret 1950/51, d. v. s. tiden 1 september 1950—31 augusti 1951. Enligt denna uppskattning skulle den inhemska produktionen beträffande mjölk, grädde, smör, ost, ägg och margarin mer än väl täcka de konsumtionsökningar i förhållande till regleringsåret 1949/50, som skulle kunna komma i fråga. Även i fråga om mjöl och gryn kan produktionen under regleringsåret 1950/51 väntas vara tillräcklig för att möta den utveckling som man har anledning motse. Det är egentligen endast i fråga om socker samt kött och fläsk som den inhemska pro-

duktionen icke motsvarar försörjningsbehovet. Beträffande dessa varor äger därför en regelmässig import rum. Läget i detalj belyses av tabell 30.

Tabell 30. Försörjningsläget beträffande livsmedel.

	Konsumtion 1949/50 milj. kg	Produktion 1950/51 milj. kg	Produktion 1950/51 Konsumtion 1949/50 procent
(preliminära beräkningar)			
Vete- och rågmjöl	546	580	106
Havregryn	24	16	67
Koringryn	25	25	100
Matpotatis	825	830	101
Socker (raff.)	347	284	82
K-mjolk stand. (3 %)	951	950	100
» ostand.	675	665	99
Grädde, tjock.	13	14	108
» , tunn.	34	32	94
Ost, helfet	28	44	157
» , halvfet	26	11	42
Smör	97	116	120
Nötkött	98	79	81
Kalvkött	36	37	103
Färkött	3	2	67
Hästkött	15	10	67
Fläsk	176	170	97
Ägg	72	87	121
Margarin (veg. olja)	76	89	117

Anm: Vid en jämförelse mellan konsumtionen 1949/50 och produktionen 1950/51 bör hållas i minnet, att den inhemska produktionen normalt kompletteras genom import av vissa födoämnen, exempelvis socker.

Uppgifterna om livsmedelsförsörjningen avse som nämnts icke kalenderår utan regleringsår. Under förutsättning att några större omkastningar icke inträda på grund av skördeförhållandena m. m., torde de dock även kunna anses ge en antydning om läget för kalenderåret 1951. Nu kan man emellertid icke vänta sig, att en allmän konsumtionsökning fördelas likformigt mellan de olika konsumtionsområdena. Förbrukningen av livsmedel torde icke visa samma utvecklingstendens som den genomsnittliga konsumtionen. En allmän standardhöjning torde på livsmedelsområdet främst resultera i en viss omfördelning i fråga om livsmedelskonsumtionens sammansättning. Det är tänkbart, att en sådan omfördelning medför en viss ökning av livsmedelsimporten. Bland annat torde man få räkna med en större köttimport.

Beträffande textilvaror har redan i produktionskapitlet en redogörelse inluttat beträffande utrymmet för konsumtion under år 1951. Det har där framhållits, att risker föreligga för en viss nedgång i produktionen av ylle- och bomullsvaror med anledning av råvarusvårigheter, ävensom till följd av en avsiktlig återhållsamhet från producenternas sida på grund av de

onormalt uppdrivna priserna på världsmarknaden. Minskad produktion förutses också i triksåndustrien och vid konfektionsfabrikerna till följd av förutsedd nedgång i avsättningen. Emellertid torde man fördensskull icke behöva räkna med att bristande leveransförmåga kommer att bilda en gräns för konsumtionsmöjligheterna. På grund av de forcerade inköpen under hösten 1950 och de betydande prisstegringarna under innevarande år torde nämligen allmänhetens inköp komma att sjunka i förhållande till fjolåret.

Vad angår skodon torde av samma skäl som anförts beträffande textilvarorna allmänhetens inköp komma att reduceras icke oväsentligt under år 1951. Tillgången på hudar och läder för skofabrikationen är tillfredsställande, varför någon begränsning med hänsyn till försörjningsläget icke är nödvändig.

Slutligen kan läget på bostadssområdet statistiskt belysas. År 1951 skola enligt planerna omkring 50 000 lägenheter färdigställas mot cirka 45 000 år 1950. Detta lägenhetstillskott torde motsvara en ökning av allmänhetens bostadsutgifter med cirka 90 miljoner kronor, d. v. s. med ungefär $5\frac{1}{2}$ procent.

Här anförda uppgifter rörande tillförseln av konsumtionsvaror giva vid handen, att situationen i de undersökta branscherna icke innebär några avgörande hinder för en real, genomsnittlig standardhöjning av den storlek som man kommit fram till på indirekt väg. Det sannolika är emellertid, att en konsumtionsökning under året icke så mycket ledes till primära förnödenheter inom livsmedels- och beklädnadsområdet, utan i stället inriktas på tjänster samt mindre nödvändighetsbetonade varor, såsom resor, inventarier, leksaker, frukt, bilar, etc. Uteslutet är icke, att konsumtionsutvecklingen kommer att ge ökad vikt åt de importerade varorna.

B. Konsumtionsefterfrågan.

Uppskattningen av konsumtionsefterfrågan under det framförliggande året är alltid en svår uppgift. I det läge som nu råder äro vanskligheterna med en sådan uppskattning uppenbara. Den avgörande frågan är, hur inkomstnivån kommer att inställa sig under året. Utvecklingen härvidlag domineras av lönenivåns förskjutning. Betydande lönestegringar, vars närmare storlek dock ännu icke kan överblickas, äro att motse i samband med övergången till fria lönerörelser, efter det att kollektivavtalen oförändrade gällt under tre år. Man befinner sig därför på synnerligen lös grund, när det gäller att göra några som helst antaganden om den framtida inkomstnivån. Kalkylen kräver likväl, att förändringarna i konsumtionsefterfrågan gentemot föregående år uppskattas utifrån vissa antaganden om inkomstutvecklingen. Det måste härvid bli fråga om ett rent antagande, och icke om en prognos. Sedan sålunda basen för beräkningarna fastställts genom den antagna inkomstutvecklingen, erfordras undersökningar av hur förändringar i fråga om beskattningen och sparandet inverka på efterfrågan. Därefter måste den på dessa vägar beräknade efterfrågesumman justeras med hänsyn till förskjutningarna i prinsnivån, så att beloppen för tillgång och efterfrågan bli direkt jämförbara.

För år 1951 får kalkylens justering med hänsyn till prisutvecklingen en särskild betydelse, eftersom det redan får anses fastslaget, att avsevärda prisstegringar komma att inträffa, primärt förorsakade av höjda priser på importvarorna. Även om vissa av ifrågavarande prishöjningar icke komma att slå igenom förrän under hösten 1951, kan uppjusteringen av prisnivån i stort sett förutsättas bli koncentrerad till början av året. Man kan emellertid icke bortse från riskerna för att utvecklingen på världsmarknaderna skapar tendenser till fortsatta prisstegringar. Under förutsättning av att den ekonomiska politiken inriktas på att hålla den inhemska efterfrågan inom ramen för de tillgängliga resurserna samt förhindra uppkomsten av en självständig prisstegringskonjunktur inom landet, böra dock eventuella prishöjningar på importvarorna kunna begränsas, så att de icke ge upphov till en allmän glidning av den inhemska konsumtionsprisinivån. Förutsatt att framtida importprishöjningar på denna eller andra vägar kunna neutraliseras, få de nu förutsedda prisstegringarna karaktären av en engångsförskjutning av konsumtionsprisinivån. Beräkningarna i det följande utgå från att denna prispolitiska målsättning realiseras. Detta utgör en fundamental förutsättning för att kalkylerna beträffande konsumtionsefterfrågan skola äga giltighet. I ett senare sammanhang skall diskuteras, vilka konsekvenser det skulle få för utvecklingen under året, därest denna förutsättning om en engångsförskjutning av prisnivån icke skulle uppfyllas.

Inkomstutvecklingen. Såsom tidigare angivits hade bruttonationalprodukten till marknadspris år 1950 ett värde av 31,5 miljarder kronor. Man får emellertid icke förledas tro, att hela detta belopp är ett uttryck för vad som står till förfogande i fritt disponibla inkomster. En betydande del, säg gissningsvis i runt tal fem miljarder kronor, går åt för underhåll och förnyelse av produktionsapparaten. Icke fullt två miljarder kronor drages in i form av indirekta skatter (minus subventioner). Av återstoden tillfaller en del staten och kommunerna i form av kapitalinkomster (affärsverkens inkomster o. d.). En annan del fonderas hos aktiebolagen. Slutligen återstår det belopp som bildar inkomster åt fysiska personer. Den del av bruttonationalprodukten som representerar fysiska personers inkomst är av storleksordningen 20 miljarder kronor. Detta belopp utgör en mycket grov approximation med en betydande felmarginal såväl uppåt som nedåt. Det torde likväl vara av värde att framlägga en sådan ungefärlig uppskattning, i det att den ger vissa hållpunkter för en bedömning av den reala betydelsen av inkomstförändringarna på olika områden.

Huvudparten av fysiska personers inkomster består av l ö n e r. I runt tal uppgår den totala lönesumman i samhället till 15 miljarder kronor. Som ett led i kalkylerna av posten privat konsumtion i nationalbudgeten tvingas man nu att göra vissa antaganden om hur löneinkomsterna förändras under året. Med tanke på att avtalsförhandlingarna ännu vid årsskiftet i de flesta fall befinna sig på ett mycket preliminärt stadium, kan det icke bli fråga om att söka utforska det sannolika resultatet av de kommande uppgörelserna.

Man tvingas därför göra ett rent hypotetiskt antagande om lönenivåns förskjutning i förhållande till föregående år. Det som härvid intresserar, är icke den formella höjningen av kollektivavtalens lönesatser, utan *den faktiska stegringen av förtjänstnivån*. Denna distinktion måste hållas i minnet vid bedömningen av de siffror som diskuteras i det följande.

Antagandena rörande förtjänstnivåns förutsedda stegring kunna lämpligen anknytas till de hittills kända uppgörelserna på löneområdet. Med stöd av dessa har det ansetts skäligt, att som startpunkt för uppskattningarna av konsumtionsefterfrågans utveckling under år 1951 antaga, att den genomsnittliga löneförtjänstnivån höjes med 12—13 procent från 1950 till 1951, räknat på respektive års medelnivåer. Detta antagande får emellertid icke anses som någon som helst precisering av en ur samhällsekonomisk synvinkel »riklig» lönesättning. Det är att märka, att i den antagna stegringen av förtjänstnivån också ingår löneglidning under år 1950 samt den eventuella löneglidning som kan komma att inträffa under år 1951. Räknat på en total lönesumma i landet av 15 miljarder kronor, motsvarar 12—13 procents höjning en löneökning om 1 800—1 950 miljoner kronor.

Övriga element i den totala inkomstsumman för fysiska personer utgöres av inkomsterna av jordbruk och skogsbruk (exklusive de anställdas löner), småföretagarinkomster (utanför jordbruket) samt räntor och utdelningar. Dessa inkomster representera sammanlagt omkring fem miljarder kronor. Hållpunkter saknas för en bedömning av utvecklingen på detta område. I fråga om de självägande jordbrukarnas inkomster har dock totalkalkylen för jordbruket reviderats i anslutning till lantarbetarlönernas höjning, innebärande att avkastningen av själva jordbruksdriften kan beräknas stiga i ungefär samma takt som dessa löner. Vidare bör man kunna räkna med ansevärd inkomststegringar på grund av stegrade virkespriser och ökad avverkning. I fråga om småföretagarna på andra områden än jordbruk och skogsbruk synes det omöjligt att motivera någon som helst uppskattning. I vissa branscher torde utvecklingen klart gå mot stigande vinster, medan tendenser till avmattning icke torde vara uteslagna i andra. Räntor och aktieutdelningar, slutligen, beröras av såväl uppjusteringen av räntenivån som avvecklingen av utdelningsbegränsningen. Möjligheter torde icke finnas att förebringa fastare hållpunkter för en verklig bedömning av förändringarnas storlek på ifrågasvarande områden. Det synes då befogat att såsom ett rent antagande i kalkylerna räkna med att totalsumman av samtliga här berörda inkomster (samtliga inkomster för fysiska personer utom löner) komma att stiga lika mycket som lönerna, d. v. s. 12—13 procent. Detta motsvarar 600—650 miljoner kronor.

Förutom de rena inkomsterna komma även inkomstöverföringarna, d. v. s. folkpensioner o. d., att stiga. Härvidlag har man även att taga hänsyn till att mottagarna av ifrågasvarande transfereringsinkomster komma att bli talrikare än föregående år. Det kan beräknas, att den totala summan av inkomstskapande transfereringar kommer att öka med omkring fem procent. Då in-

komsterna av transfereringsnatur äro av storleksordningen två miljarder, skulle härigenom ett köpkraftstillskott om cirka 100 miljoner kronor uppkomma.

Sammanlagt skulle enligt de ovan anförda beräkningarna fysiska personers köpkraft under år 1951 bliva 2 500—2 700 miljoner kronor större än föregående år. I det följande begagnas i beräkningarna medeltalet av dessa belopp, nämligen 2 600 miljoner kronor. Hur mycket av detta belopp som representerar en ökning av den reala konsumtionsefterfrågan i samhället, avhänger av beskattningen, sparandet och prisutvecklingen.

Beskattningen. Inkomstökningen kommer delvis att neutraliseras genom beskattningen. I tidigare nationalbudgetkalkyler har marginals-katten, d. v. s. skatten på inkomstökningen, antagits belöpa sig till 25 procent. I och med att inkomstnivån stiger, bör emellertid progressiviteten i skatteskalorna leda till att marginals-katten ökar, procentuellt sett. Försiktigtvis har emellertid i förevarande kalkyler fortfarande uppförts en marginals-katt belöpande sig till blott 25 procent av inkomsttillskottet. I enlighet härmed har från det framkomna beloppet för inkomstökningen avdragits 650 miljoner kronor. Dessutom får hänsyn tagas till att från och med år 1951 nya tabeller utarbetats för preliminärskatten i syfte att ernå en bättre anpassning till den slutliga skatten. De reviderade tabellerna innebära, att preliminärskatteinbetalningarna under året för fysiska personer komma att stiga med i runt tal 100 miljoner kronor i förhållande till föregående år. Den totala skatteökningen för fysiska personer skulle följaktligen bli 750 miljoner kronor. I ökade disponibla inkomster komma således enligt de gjorda antagandena att återstå 1 850 miljoner kronor.

De närmast föregående åren har man fått taga hänsyn till den omständigheten, att den kvarstående skatten för fysiska personer efter hand reducerats. För år 1951 tyda emellertid verkställda beräkningar på att den kvarstående skatten för fysiska personer kommer att vara ungefär lika stor som i fjol. På denna punkt erfordras därför denna gång ingen ytterligare justering.

Sparandet. Vid sidan av lagren är sparandet den mest oberäkneliga posten i nationalbudgetkalkylerna. Svängningsmöjligheterna torde till och med vara större, när det gäller sparandet. Emellertid bör det observeras, att förändringarna i företagssparandet endast indirekt påverka nationalbudgetkalkylerna, eftersom uppskattningarna på ifrågavarande områden lagts upp på sådant sätt, att man direkt sökt bestämma de reala anspråken på varor och tjänster. Vid en beräkning av den privata konsumtionsefterfrågan med utgångspunkt från de fysiska personernas inkomstutveckling måste däremot det personliga sparandet införas såsom en självständig post. Härmed bindes nationalbudgeten vid en mycket osäker faktor. Omslag i det personliga sparandet kunna, såsom skett föregående år, lätt kullkasta konsumtionsberäkningarna och därmed hela nationalbudgeten. Anledningen till att det är så svårt att göra en prognos för det personliga

sparandet är framför allt, att förväntningarna spela en så stor roll på detta område. Sålunda orsaka väntade eller befarade prisstegringar en tendens att öka inköpen på bekostnad av det löpande sparandet eller genom mobilisering av tidigare besparingar. Särskilt denna senare omständighet, att förändringarna i sparandet icke begränsas av inkomstramen, försvårar uppskattningar beträffande sparandets utveckling.

För år 1951 blir situationen på prisområdet avgörande för det personliga sparandets storlek. Såsom ovan anförts, kan man icke bortse från riskerna för fortsatta prisstegringar på de utländska marknaderna. Därest dessa ostört finge spridas till Sverige och här alstra farhågor för en ytterligare glidning av den allmänna konsumtionsprisnivån utöver den redan avsedda upplyftningen av pris- och kostnadsnivån i början av året, torde på samma sätt som under den gångna hösten allmänheten sträva efter att genom uppköp i största möjliga utsträckning skydda sig mot de befarade prishöjningarna. En inflationsartad utveckling på olika områden skulle vidare snart ge näring åt förväntningar om nya kraftiga lönestegringar vid årets slut och därigenom förstärka uppdrivningen av den privata konsumtionsefterfrågan. Under sådana omständigheter torde det personliga sparandet komma att ligga på samma låga nivå som under år 1950 eller lägre. Förutsattes däremot, i enlighet med vad som ovan angivits såsom den prispolitiska målsättningen, att den ekonomiska politiken inriktas på att hålla den inhemska efterfrågan inom ramen för de tillgängliga resurserna och förhindra uppkomsten av en självständig prisstegringskonjunktur inom landet, borde med fog kunna antagas, att en återhämtning från den onormalt låga fjolårsnivån äger rum under år 1951 beträffande det personliga sparandet. Ett ytterligare villkor härför är dock, att insikten om den prispolitiska målsättningen tränger igenom och att det sålunda icke råder någon tvekan hos allmänheten om att prisstegringarna i början på året i huvudsak äro av engångskaraktär.

Om allmänheten är inställd på en lugn prisutveckling i fortsättningen, böra de hamstringsbetonade inköpen under hösten 1950 komma att motsvaras av ett minskat anskaffningsbehov under år 1951. Det personliga sparandet borde därför bli större än under ett normalt år. Ökningen i förhållande till år 1950 skulle följaktligen överstiga nedgången under sistnämnda år i jämförelse med året dessförinnan. Detta skulle vid oförändrad inkomstvolym innebära en icke oväsentligt stegrad sparbenägenhet hos fysiska personer. Därtill kommer, att inkomstvolymen under år 1951 blir större än under år 1950. Av denna anledning borde ett nytt, på inkomsttillskottet grundat sparande kunna påräknas, även om sparbenägenheten vore lika låg som under år 1950. Det sparande, som sålunda framkommer vid en inkomstökning, under förutsättning att sparviljan i förhållande till en oförändrad inkomst är konstant, skulle såsom en motsvarighet till begreppet marginals-katt kunna benämnas marginalsparande.

Av de två angivna skälen vore det motiverat att i nationalbudgetkalkylerna för år 1951 uppföra en betydande ökning av det personliga sparandet.

Av försiktighetsskäl har emellertid detta icke skett, utan det personliga sparandet har antagits vara lika lågt som år 1950. Graden av försiktighet i detta antagande torde framgå därav, att ett oförändrat sparande mellan 1950 och 1951 med hänsyn till den ansevärd inkomstökning, som förutsättes äga rum i år, innebär en sparbenägenhet för år 1951 som rentav är lägre än 1950 års obetydliga sparbenägenhet.

I enlighet härmed skulle det förut beräknade beloppet för ökade disponibla inkomster för fysiska personer — 1 850 miljoner kronor — i sin helhet representera en stegring av köpkraften på det privata konsumtionsområdet.

Konsumtionsprisnivåns förskjutning. Nationalbudgetkalkylerna avse att redovisa, hur den tillgängliga mängden eller volymen varor och tjänster fördelas på olika användningsområden och hur de givna mängderna förhålla sig till de kvantiteter som efterfrågas. För att denna volymmässiga kalkyl icke skall förryckas av prisförändringar, uttryckas de olika posterna genomgående i 1950 års priser. Om man vill undersöka, hur den framräknade köpkraften förhåller sig till konsumtionsvarutillgången, måste hänsyn tagas till att de tillgängliga varorna och tjänsterna komma att fördyras i förhållande till år 1950. Det går därför icke att jämföra köpkraft och tillgång, utan att den förra termen nedräknas med ett belopp svarande mot den höjning av konsumtionsprisnivån som är att betrakta såsom given. I enlighet härmed måste i detta sammanhang uppskattningar verkställas rörande konsumtionsprisnivåns förskjutning mellan 1950 och 1951.

Stora förskjutningar i förhållande till prisnivån under år 1950 komma, som tidigare berörts, att inträda i början av innevarande år. Dessa förskjutningar betingas för det första av importsubventionernas avveckling, samtidigt som övriga i anslutning därtill vidtagna prisnedhållande arrangemang upphöra. Denna avveckling begynte redan mot slutet av förra året. Härutöver har man att taga hänsyn till sådana ytterligare krav på prisjusteringar inom olika delar av prissystemet som direkt eller indirekt reflektera prisuppgången på världsmarknaderna, exempelvis beträffande papper, trävaror och bränslen. För det andra inverkar den skärpning av de indirekta skatterna på spritdrycker, maltdrycker, läskedrycker m. m., som genomfördes från och med den 1 december i fjol, i stegrande riktning på konsumtionsprisnivån. En tredje anledning till prisnivåns höjning är, att stegringen av lantarbetarlönerna och det därav föranledda kravet på ökade inkomster för de självägande jordbrukarna enligt gällande normer föranlett en omräkning av jordbrukets totalkalkyl, vilket medfört en höjning av livsmedelspriserna, eftersom ytterligare subventionering icke ansetts böra komma till stånd. I stället har, för det fjärde, en avveckling av en del av de egentliga jordbrukssubventionerna beslutats. Detta resulterar i en ytterligare höjning av livsmedelspriserna. Vidare torde en prisstegring bli ofrånkomlig till följd av de allmänna lönehöjningarna på övriga områden, där marginalen är så trång, att de ökade lönekostnaderna måste kompenseras genom uppjustering av försäljningspriserna. Slutligen har man att avvakta överväganden

angående erforderliga förändringar på hyresområdet till följd av de stegrade byggnadskostnaderna, räntehöjningen och de ökade driftskostnaderna, vilka dock i huvudsak icke torde bli aktuella förrän från och med den 1 oktober 1951.

I nedanstående tablå ha sammanställts beräkningar inom priskontrollnämnden angående de prisförskjutningar under första halvåret 1951 i förhållande till 1950 års genomsnittsnivå, som för närvarande kunna överblickas.

	Enheter i 1935 års levnadskostnadsindex
I. Jordbruksprodukter	2,43
II. Bomullsvaror	1,06
III. Yllevaror	1,00
IV. Skodon	1,89
V. Varuskatter m. m.	1,56
VI. Övriga prisstegringar	5,05
	12,99

Enligt dessa beräkningar skulle levnadskostnadsindex (1935 års serie) under första halvåret i genomsnitt stiga med 12,99 enheter i förhållande till års-genomsnittet för 1950. Detta motsvarar en procentuell stegring av levnadskostnaderna med nära åtta procent. För att ge en föreställning om de bakomliggande orsakerna till denna prisstegring har en detaljerad undersökning verkställt av vilken roll olika faktorer spela i sammanhanget. Man erhåller härvid följande gruppering:

	%
Indirekta skatter	0,9
Devalveringssubventionernas avveckling	1,6
Jordbrukssubventionernas avveckling	0,7
Lantarbetarlöner och jordbrukarinkomster	1,3
Importprisstegringar	2,7
Höjda exportprisers genomslag på hemmamarknaden	0,8
	8,0

De nu redovisade förändringarna på prisområdet avse första halvåret 1951 i jämförelse med årsgenomsnittet för 1950. Vid en bedömning av den totala genomsnittliga prisförskjutningen mellan år 1950 och år 1951 måste härutöver beaktas, att priserna på yllevaror komma att stiga i en andra etapp under hösten 1951 som resultat av en redan inträdd uppgång på världsmarknaden. Detta kan medföra en höjning av levnadskostnadsindex med ytterligare 1,5 procent. En mindre höjning på vegetabiliska livsmedel torde också komma att äga rum i höst som konsekvens av uppgörelserna på jordbrukets område. Sannolikt komma dessutom successivt de indirekta verkningarna av stegrade kolpriser, höjda godstaxor m. m. att ge sig tillkänna i en viss uppdrivning av prisnivån under årets lopp. Frågan om en hyreshöj-

ning kan slutligen komma att aktualiseras under hösten. Verkan på den allmänna levnadskostnadsnivån av en hyreshöjning får dock ej överdrivas.

Gemensamt för de senast nämnda prisstegringsfaktorerna är, att de endast komma att öva inflytande på prisbildningen under en del av året. De väga därför mindre tungt i en genomsnittskalkyl för hela året. En dylik kalkyl över förändringen mellan årsgenomsnittet av levnadskostnadsindex för 1950 och motsvarande årsgenomsnitt för 1951 pekar på en stegring av närmare nio procent. Det bör nu emellertid observeras, att resonemanget hittills anknutits till förändringarna i levnadskostnadsindex. Avgörande är likväl förskjutningen i den allmänna konsumtionsprisnivån. Då levnadskostnadsberäkningarna avse ett konsumtionsurval, som något avviker från sammansättningen av den totala konsumtionen inom landet, och då detta förhållande kan antagas innebära, att den allmänna konsumtionsprisnivån är något trögrörligare än levnadskostnaderna, torde stegringen av den förra få förutsättas bli något lägre, än vad uppskattningarna i det föregående utvisa. Med hänsyn härtill torde det vara berättigat att ange uppgången i konsumtionsprisnivån, räknat på respektive års genomsnitt, till 8—9 procent.

I den sålunda beräknade höjningen av konsumtionsprisnivån ha icke inkalkylerats de prisstegringar som skulle kunna följa av löneökningarna på andra områden än jordbruket, skobranschen och de statliga kommunikationsverken, där priseffekten av löneförändringarna är känd eller ändå kan överblickas. En överslagskalkyl över de troliga lönestegringarna på övriga konsumtionsområden pekar på en kostnadsökning som skulle motsvara en höjning av den allmänna konsumtionsprisnivån med i genomsnitt ett par procent över årsgenomsnittet för 1950. Skulle således kostnadsökningarna helt slå igenom i försäljningspriserna, komme den totala förskjutningen av konsumtionsprisnivån mellan 1950 och 1951 (årsgenomsnitten) att belöpa sig till i runt tal tio procent. Emellertid är det synnerligen vanskligt att på förhand bedöma, i vilken utsträckning lönekostnadernas stegring faktiskt kommer att slå igenom i prisnivån. Detta beror bland annat på i vad mån det köpkraftsmässiga underlaget finnes för motsvarande prishöjningar eller med andra ord hur den allmänna efterfrågesituationen på marknaden gestaltas. Motståndet mot de stegrade lönekostnadernas övervältring på konsumenterna blir starkare i samma mån som ökningen av den totala köpkraften i samhället begränsas. I växlande grad allt efter läget i branschen komma därför säljarna att fixera prisökningarna med hänsyn till avsättningsmöjligheterna. Särskilt torde det komma att visa sig svårt att taga ut de höjda lönekostnaderna i prisstegringar på sådana varor, där redan importprisutvecklingen och subventionsavvecklingen måste föranleda kraftiga uppjusteringar av priserna. I övrigt gäller, att lönekostnadsökningarna delvis torde mötas genom inknappningar av vinstmarginalerna eller uppvägas av produktivitetsförbättringar i stället för att leda till krav på prishöjningar. I nationalbudgetkalkylerna har det av dessa skäl ej ansetts möjligt att på detta stadium inräkna eventuella prisstegringar till följd av lönehöjningar i ännu icke klara fack bland de faktorer, var till hänsyn bör tagas vid reduceringen av den privata konsumtionsefterfrågan till 1950 års

priser. Utrymmet för prisstegringar till följd av ökade lönekostnader får under sådana förhållanden framkomma vid den senare analysen av efterfrågeöverskottet eller -underskottet. I enlighet med denna uppläggning grundas den fortsatta beräkningen på att den allmänna konsumtionsprisnivån mellan 1950 och 1951 förskjutes uppåt med 8—9 procent, i vad avser års-genomsnittet.

Begränsar man sig sålunda med stöd av det ovan anförda resonemanget till sådana prisstegringar som i huvudsak förorsakats av höjda indirekta skatter och taxor, subventionernas avveckling, import- och exportprisstegringar samt jordbrukskalkylens revidering och vilka redan accepterats i prispolitiskt hänseende, skulle den tidigare beräknade ökningen av den privata konsumtionsefterfrågan vid en omräkning till 1950 års priser böra justeras med 8—9 procent. Vid ett konsumtionsvärde av cirka 20 miljarder kronor motsvarar detta 1 600—1 800 miljoner kronor. Ovan har ökningen av den privata konsumtionsefterfrågan i 1951 års priser beräknats till 1 850 miljoner kronor. Som slutresultat skulle nu erhållas en uppgång i den reala konsumtionsefterfrågan med 50—250 miljoner kronor. Sammanställs detta med det ökade reala utrymmet för den privata konsumtionen, som ovan uppskattats till 350 miljoner kronor, uppkommer ett efterfrågeunderskott av storleken 100—300 miljoner kronor. Differensen, som helt grundas på de gjorda pris-, löne- och sparandeantagandena, uppgår till $\frac{1}{2}$ — $1\frac{1}{2}$ procent av det totala konsumtionsvärdet. En sådan liten avvikelse mellan uppskattningarna på tillgångs- respektive efterfrågesidan kan med hänsyn till det underliggande materialets bräcklighet strängt taget icke läggas till grund för påståendet, att det skulle föreligga ett efterfrågeunderskott på konsumtionsområdet under år 1951. Därest förutsättningarna på de olika punkterna vore riktiga, skulle dock resultatet av jämförelsen mellan efterfråge- och tillgångsförändringarna få tolkas som en anvisning om att det köpkraftsmässiga underlaget för en prisstegring av 8—9 procent icke helt skulle föreligga. Än mindre skulle betingelser finnas för ett genomslag i konsumtionsprisnivån av de stegrade lönekostnaderna. Alternativt skulle man kunna uttrycka saken så, att avsättningen av konsumtionsvaror vid det givna prisläget bleve mindre än det beräknade. I det senare fallet finge man räkna med en större lagerökning eller mindre produktion eller import av konsumtionsvaror än som i det föregående beräknats. Antagligen komme såväl pris- som avsättningsreaktioner att inträda. Vilken den faktiska utvecklingen bleve, beror på konsumenternas och företagarnas beteendemönster. Detta kan svårigen avgöras på förhand. Emellertid synes man under angivna förutsättningar få räkna med vissa avmattningstendenser i en del konsumtionsbranscher, såsom beträffande textil och skodon, där kostnadsstegringarna kunna förutses bliva särskilt starka. Att med tanke härpå justera de tidigare erhållna värdena på de olika nationalbudgetposterna vore dock att ge kalkylerna ett falskt sken av exakthet. Det synes mera rättvisande att uttrycka den kalkylmässiga tendensen till efterfrågeunderskott genom att angiva, att konsumtionsökningen högst skulle motsvara ökningen av det reala utrymmet härför. I den reala nationalbudgetkalkylen synes därför lämpligen under

posten privat konsumtion böra införas en ökning med *högst* 350 miljoner kronor, d. v. s. icke fullt två procent.

Det bör än en gång understrykas, att den nu slutförda diskussionen angående den privata konsumtionsvolymens förändring mellan 1950 och 1951 har som absolut villkor, att den förutsatta prisstegringen får karaktären av engångsförskjutning och alltså icke ger näring åt en fortgående glidning av prisnivån. Det har vidare förutsatts, att allmänhetens förväntningar äro inställda i enlighet härmed. Skulle exempelvis allmänheten vänta sig fortsatta prisökningar under år 1951 eller under år 1952, efter en lönestegringsrond kring årsskiftet 1951/52, är det sannolikt, att efterfrågan på konsumtionsvaror icke hämmas av de vid årets början genomförda prisstegringarna.

VIII. Den samhällsekonomiska balansen.

Kalkylerna i de föregående kapitlen beträffande utvecklingen av nationalbudgetens olika poster kunna lämpligen sammanfattas i följande tablå över förändringarna i den totala tillgången, respektive den totala efterfrågan inom landet:

Faktorer som öka tillgången.

	Milj. kr.
Ökning av bruttonationalprodukten	+ 1 000
Ökning av importvolymen	+ 300
Summa ökning av tillgången	+ 1 300

Faktorer som öka efterfrågan.

		Milj. kr.
Ökning av investeringarna (exkl. lager)		+ 300
Omkastning från lagerminskning till lagerökning		+ 200
Ökning av den privata konsumtionen	<i>högst</i>	+ 350
inkomstökning för fysiska personer	+ 2 600	
skatter	— 750	
sparande	± 0	
prisstegring	<i>minst</i> — 1 500	
Ökning av den offentliga konsumtionen		+ 150
Ökning av exporten		+ 300
Summa ökning av efterfrågan	<i>högst</i>	+ 1 300

Enligt sammanställningen skulle uppgången av efterfrågan på sin höjd bli lika stor som den samlade ökningen av tillgången. Såsom närmare utvecklats i konsumtionskapitlet, betingas detta resultat av den stegring av konsumtionsprisnivån som kommer att inträda i enlighet med den förda prispolitiken och som är förenlig med det antagna köpkraftsunderlaget. I sammanställningen har sålunda såsom konsumtionsökning blott införts det belopp som svarar mot det ökade reala utrymmet härför. Med denna uppläggning kan sammanställningen icke begagnas såsom utgångspunkt för slutsatser angående förekomsten eller frånvaron av spänningar på konsumtionsvaruområdet. Än mindre kunna spänningarna på övriga områden mätas genom denna sammanställning. I stället gäller, att kalkylerna grundas på antagandet, att de efter årsskiftets prisanpassningar fortfarande existerande spänningarna motverkas genom en aktiv ekonomisk politik, som inriktas på att upprätthålla ekonomisk stabilitet och bemästra uppkommande inre eller yttre tendenser till jämviktsstörningar. Framför allt är det ett nödvändigt villkor för beräkningarnas giltighet, att den allmänna upplyft-

ning av pris- och kostnadsnivån inom landet, som håller på att genomföras, blir av engångsnatur och icke ger upphov till en fortgående glidning av priser och löner eller en s. k. kumulativ process över huvud taget. Endast under förutsättning att detta villkor uppfylles, kunna kalkylerna i de föregående kapitlen läggas till grund för en nationalbudget för år 1951. Denna redovisas i tabell 31. Med hänsyn till att löneuppgörelserna, vilka äro av fundamental betydelse för beräkningarna, i flertalet fall ännu icke slutförts, måste nationalbudgeten betecknas som preliminär.

Tabell 31. Preliminär nationalbudget för år 1951.

(Miljoner kronor i 1950 års priser.)

	1951	Förändring i förhållande till år 1950
<i>Tillgång</i>		
Bruttonationalprodukt till marknadspris....	32 450	+ 1 000
Import	6 400	+ 300
Summa tillgång	38 850	+ 1 300
<i>Realiserad efterfrågan</i>		
Bruttoinvesteringar (exklusive lager).....	8 910	+ 300
Lagerökningar	100	+ 200
Export av varor och tjänster	6 390	+ 300
Privat konsumtion	19 930	+ 350
Offentlig konsumtion	3 520	+ 150
Summa realiserad efterfrågan	38 850	+ 1 300

För att belysa vilken vikt antagandena om en aktiv ekonomisk politik ha för den faktiska utvecklingen, torde det vara lämpligt att undersöka, hur läget skulle gestaltas vid en passiv ekonomisk politik under oförändrade förutsättningar i fråga om situationen på världsmarknaden. I ett sådant läge skulle med all sannolikhet de inneboende inflationsförväntningarna hos såväl konsumenter som företagare slå igenom i form av en successiv höjning av prisnivån. Vinstutsikterna i näringslivet skulle stiga ytterligare, vilket troligen skulle resultera i större löneglidningar än eljest med resultat, att löneinkomsterna bleve större än som förut beräknats. Samtidigt skulle i och med de pågående och väntade prisstegringarna varje förutsättning för ett ökat sparande saknas. Otänkbart vore icke, att sparandet rent av skulle bli väsentligt lägre än under 1950. På arbetsmarknaden skulle desorganisationsföreteelser framträda i form av höjd frånvarofrekvens och ökad överrörlighet. Detta skulle leda till en mindre gynnsam produktionsutveckling än den ovan antagna. Det är vidare möjligt, att i det rådande inflationistiska läget en ökad konkurrens uppstode om de inom landet tillgängliga förråden av bränslen, råvaror och övriga produktionsförnödenheter, varvid trånga sektioner uppkomma på vissa punkter i produktionskedjan. Till detta skulle även kunna bidra en förlängning av leveranstiderna. Efterfrågan på importvaror komme med all sannolikhet att stiga. Även om det icke skulle

vara möjligt att i nämnvärd grad stegra importen av sådana varor som äro erforderliga för produktionen, finge man dock räkna med att importen av konsumtionsvaror växte. Sida vid sida med en större ökning av importen än som förut beräknats, skulle risker föreligga för att exportindustriernas kapacitet i ökad utsträckning toges i anspråk för den inhemska förbrukningen, varför exportvolymen ginge ned. För bytesbalansen skulle förändringarna på export- och importsidan leda till ett besvärande underskott med åtföljande valutautflöde. På investeringsområdet skulle investeringarna i den fria sektorn tendera att svälla. I fråga om lagerförändringarna skulle krafter verka i båda riktningarna: Å ena sidan nedgång till följd av ökad förbrukning, och å andra sidan en strävan att genom lagringsköp draga nytta av den väntade fortsatta prisuppgången. Det är möjligt, att nettoresultatet härav skulle bli en något större lagerökning än som beräknats i det föregående. Någon anledning att ändra uppskattningen beträffande den offentliga konsumtionens förändringar synes däremot icke föreligga.

Resultatet i nationalbudgethänseende av här antydda tendenser skulle kunna sammanfattas ungefär sålunda:

Bruttonationalprodukten stiger blott med 900 miljoner kronor jämfört med den förut antagna stegringen om 1 000 miljoner kronor. Importvolymen ökar med 400 miljoner kronor mot tidigare beräknade 300 miljoner kronor. Den sammanlagda ökningen av tillgången skulle härigenom bli lika stor som i de ursprungliga beräkningarna, nämligen 1 300 miljoner kronor. På efterfrågesidan skulle investeringsökningen kunna sättas till 400 miljoner kronor i stället för förut uppförda 300 miljoner kronor. Lagerförändringarna finge antagas innebära en till 300 miljoner kronor uppgående ökning av belastningen på de inhemska försörjningsmöjligheterna, jämfört med 200 miljoner kronor enligt de föregående beräkningarna. För att markera hemmamarknadens ökade anspråk på exportindustrierna skulle exportvolymens stegring kunna anslås till 200 miljoner kronor mot 300 miljoner kronor enligt tidigare beräkningar. Den offentliga konsumtionen skulle i överensstämmelse med den ursprungliga kalkylen visa en ökning med 150 miljoner kronor. Vad slutligen gäller den privata konsumtionens förändringar, skulle den underliggande beräkningen av inkomstökningen få uppjusteras från förutvarande 2 600 miljoner kronor till, säg, 3 000 miljoner kronor. Efter avdrag för marginalsatt m. m. skulle i så fall återstå 2 150 miljoner kronor. I det förutsatta läget kan man såsom redan anförts icke räkna med något ökat sparande, utan snarare med en ytterligare nedgång. Antager man, att sparandet minskar med i runt tal en halv miljard, skulle den nominella ökningen av konsumtionsefterfrågan bli 2 650 miljoner kronor. Under dessa ändrade betingelser skulle efterfrågesidan utvisa en ökning med tillhoppa 3 700 miljoner kronor mot en uppgång av 1 300 miljoner kronor på tillgångssidan. Det skulle följaktligen existera ett efterfrågeöverskott av icke mindre än 2 400 miljoner kronor, som finge utjämnas genom prisstegring eller andra inflationsartade förändringar.

Det anförda exemplet ger en viss föreställning om styrkan av de krafter som det under vissa förutsättningar kan bli nödvändigt att bemästra, för att den samhällsekonomiska jämvikten inom landet skall kunna upprätthållas. Skulle därtill utvecklingen utomlands kännetecknas av växande inflationstendenser och en ytterligare förstärkning av den svenska försvarsberedskapen krävas, förstoras i motsvarande mån det interna balansproblemet. Det perspektiv, som de senaste, antydningssvis gjorda beräkningarna upprulla, framstår emellertid såsom resultatet av en process, vilken tillåts fortsätta utan kontroll. För att få ett grepp om utvecklingen, sedan de existerande spänningarna hunnit växa sig starka och slå igenom i den faktiska utvecklingen, erfordras betydligt mera genomgripande åtgärder, än om den ekonomiska politiken inriktas på att bekämpa redan de första tendenserna till jämviktsrubbningsar.

Uppgiften att motverka tendenserna till jämviktsrubbningsar och särskilt att förhindra en självständig prisstegringskonjunktur inom landet, efter det att den avsedda engångsupplyftningen av pris- och kostnadsnivån genomförts, ställer stora krav på den ekonomiska politiken, allra helst som man har att räkna med störningar till följd av det internationella konjunkturläget. En försvårande omständighet är, att den ekonomiska politiken har att möta starka, psykologiskt betingade förväntningar om en inflationistisk utveckling, vilka hämta sin näring i det allmänna världspolitiska läget och i den oro som avvecklingen av de förutvarande pris- och lönestabiliseringsåtgärderna skapat. Dessa förväntningar kunna alstra självständiga prisstegringstendenser, oavsett det köpkraftsmässiga underlaget. Därest dylika tendenser få tillfälle att växa sig starka, kunna de så småningom på olika vägar slå igenom i löner och konsumtionspriser. Redan i utgångsläget kännetecknas samhällsekonomin av en påtaglig spänning. En undersökning av spänningsgraden kan emellertid i år icke direkt grundas på en analys av utfallet av föregående års nationalbudget, eftersom läget undergått väsentliga förskjutningar under årets lopp, vilka icke avspeglas i de redovisade genomsnittssiffrorna för hela året. Uppenbart är likväl, att det ekonomiska klimatet vid ingången av år 1951 är ett helt annat än i början av föregående år. På olika punkter i det ekonomiska livet råder nu ett klart inflationistiskt tryck, vilket icke direkt framträder i nationalbudgetkalkylerna.

Den ökade labiliteten i samhällsekonomin för närvarande framstår i första hand såsom en reflex av den inflationistiska tillspetsningen av den internationella konjunkturen, vilken utlösts av krigshandlingarna i Ostasien och den därav betingade allmänna skärpningen av det världspolitiska läget. Med den starka anknytning till utlandsmarknaderna, som utmärker det svenska näringslivet, har det ekonomiska läget inom landet snabbt rönt inverkan av dessa genomgripande förändringar utomlands. Även i fortsättningen måste man vara beredd på att landet icke kan undgå att dela öde med den övriga världen i fråga om växlingarna i de ekonomiska betingelserna. Allt eftersom det internationella läget ytterligare tillspetsas, kommer

därför spänningen i den interna ekonomin att skärpas. Härav följer, att det ständigt måste hållas i minnet, att de slutsatser angående den samhälls-ekonomiska balansen, som de framlagda nationalbudgetkalkylerna ge anledning till, uteslutande anknyta till den nuvarande världsekonomiska situationen.

Även om det politiska läget ute i världen icke skulle undergå fortsatt skärpning, får man vara beredd på att konsekvenserna av den tidigare utvecklingen utomlands ännu icke fullständigt framträtt i den svenska ekonomin. De beslutade upprustningarna utomlands ha visserligen redan bidragit till ökad knapphet på världsmarknaden, men de torde med all sannolikhet först efter hand inverka med full styrka på behovet av material och arbetskraft. Man måste därför räkna med risker för en successiv åtstramning även av det svenska försörjningsläget, i den mån detta bestämmas av tillförseln utifrån. Vid uppskattningen av produktionsutvecklingen under år 1951 har hänsyn delvis tagits till dessa risker, men möjligheter saknas givetvis att fullständigt överblicka följderna för den svenska produktionen av den försämring av importen av bränslen, råvaror och övriga produktionsförnödenheter som kan inträffa.

I övrigt gäller, att utvecklingen kan komma att kräva ökade insatser för den svenska försvarsberedskapen utöver den relativt måttliga ökning av försvarsutgifterna som inräknats i kalkylerna i de föregående kapitlen. Därest en forcering av den materiella upprustningen skulle påkallas, blir detta liktydigt med en nedskärning av den civila produktionen, vilket kan leda till uppkomsten av trånga sektioner i tillverkningsprocessen och till bristfenomen av andra slag. Likaså skulle militärinkallelser förrycka produktionsuppskattningarna i det föregående.

Uppmärksamhet bör även ägnas åt riskerna för en ogynnsammare utveckling av valutareserven än som framgår av beräkningarna i kapitel V. Beräkningarna av importens storlek i detta kapitel baseras ytterst på förutsättningen om bibehållen samhällsekonomisk jämvikt. Man måste emellertid vara medveten om att utvecklingen kan resultera i en avsevärt starkare stegring av importbenägenheten än som förutsetts. Särskilt bör beaktas, att importen av konsumtionsvaror kan tendera att visa betydande uppgång, därest konsumtionsefterfrågan icke hålles under kontroll. Såsom redan tidigare anmärkts, är det icke uteslutet, att konsumtionen under året i högre grad än förut inriktas på importerade varor av mer eller mindre umbärlig natur.

När nationalbudgetkalkylerna, trots de otvivelaktigt föreliggande spänningarna och riskerna, grundas på antaganden som innebära en tämligen stabil utveckling under det framförliggande året, har detta skett mot bakgrunden av den uppställda målsättningen för den ekonomiska politiken och de i anslutning här till vidtagna eller planerade åtgärderna. Dessa åtgärder förutsätta återhållsamhet på såväl konsumtions- som investeringsområdet. Sålunda har ramen för byggnadstillståndsgivningen beskurets. Som en komplettering här till har genom olika åtgärder på det penning- och kreditpoli-

tiska planet underlaget för bankernas kreditgivning begränsats. Denna begränsning av kreditgivningsmöjligheterna kan vid behov förstärkas genom en ytterligare skärpning av bestämmelserna rörande affärsbankernas kassareserver. Även andra åtgärder för att hålla tillbaka investeringarna och lagerökningarna, och främst då sådana investeringar som finansieras med företagens egna medel, ha förutskickats. På här nämnda vägar bör en icke önskvärd ansvällning av investeringsvolymen i samhället kunna förhindras. I fråga om det allmännas anspråk på de tillgängliga resurserna kommer sträng sparsamhet att iakttas. I riktning mot en begränsning av den totala efterfrågan i samhället komma vidare att verka de åtgärder som vidtagits för att sterilisera en del av vinstökningen i skogsindustrierna. Slutligen komma genom en aktiv prisövervakning eventuella tendenser till spekulativa prisstegringar att hållas under kontroll. För närvarande torde dessa anstalter, vilka ytterst innebära, att det bristande personliga sparandet ersättes genom statligt sparande och företagssparande, vara tillräckliga för att motverka spänningarna i det ekonomiska livet och upprätthålla den samhällsekonomiska jämvikten. Skulle emellertid utvecklingen i det följande ge vid handen, att ytterligare ingripanden erfordras från statsmakternas sida, förutsättes frågan härom komma att lösas i en eller annan ordning allt efter lägets krav.

Inför de allvarliga problem, som resas genom de existerande inflationistiska tendenserna, får man likväl icke uraktlåta att bereda sig på att komplikationer kunna uppkomma genom en vikande efterfrågan på vissa konsumtionsområden till följd av de förutsedda kraftiga prisstegringarna. Under förutsättning att den allmänna stabiliseringspolitiken framgångsrikt fullföljes, är det sålunda icke uteslutet, att depressiva tendenser göra sig gällande på begränsade områden av näringslivet sida vid sida med högkonjunkturtendenserna i huvuddelen av det ekonomiska livet. Man skulle härvidlag kunna tala om en delad konjunktur. På samma gång som avmattningsföreteelser av denna art bidra till att motverka den allmänna överkonjunkturen, kunna de även aktualisera inskridanden i syfte att skapa möjligheter för en överföring av eventuellt friställd arbetskraft till andra områden.

Bilaga 1.

Undersökning av bruttonationalproduktens ökning 1947—1950.

Utgångspunkten för resonemanget är bruttonationalproduktens ökning i 1949 års priser. Denna uppgår, som framgår av kapitel II, för respektive år mellan 1947 och 1950 (frånsett x) till 1 150, 1 430 respektive 1 510 miljoner kronor. Dessa siffror kunna lämpligen bedömas ur två synpunkter: 1) ökningens nivå, d. v. s. produktivitetsens höjd, och 2) dess fördelning mellan de olika åren.

1) Den första frågan kan belysas bl. a. genom en jämförelse med förkrigstiden. Mot en genomsnittlig ökning av produktiviteten på ca 4,5 % för perioden 1947—1950 står sålunda 30-talets 2,3 %. Följande skäl tala för att denna skillnad möjligen skulle kunna accepteras som realistisk. Under kriget upphörde produktivitetsoökningarna, men det är dock icke uteslutet, att de tekniska förutsättningarna förefunnits för ökad produktivitet. Denna kom dock icke till synes på grund av den rådande krissituationen med brist i fråga om bränsle, råvaror o. d., vilket medfört användning av mindre effektiv ersättningsmaterial m. m. När utrikeshandeln efter kriget åter kommit i gång, och näringslivet ur vissa synpunkter normaliserats, kan en sådan uppdämd produktivitet tänkas komma fram och öka stegringstalen betydligt över det annars normala. Därtill komma de i relation till förkrigstiden stora investeringarna inom bl. a. industrien, särskilt de första efterkrigsåren. När dessa mogna ut uppstår förklarligt nog en särskilt hög produktivitetsoökning under några år.

De erhållna talen för de totala produktionsökningarna kunna också kontrolleras mot utvecklingen inom olika näringsgrenar i de fall denna är statistiskt känd. Statistiken för produktionsutvecklingen inom dessa är mycket ofullständig utom för jordbruk, industri och i någon mån byggnadsverksamhet. För 1950 kan man inte heller beträffande industrien ännu draga några mer bestämda statistiskt baserade slutsatser. En kalkyl har givit vid handen, att ökningen i jordbrukets, industriens och byggnadsverksamhetens bidrag till bruttonationalprodukten åren 1947—1950 skulle kunna uppskattas till knappa 650, 700 respektive 650 miljoner kronor i 1949 års priser.¹ Mot en ökning i bruttonationalprodukten på genomsnittligt drygt 1 300 miljoner kronor per år står sålunda en ökning av dessa tre näringsgrenars bidrag på drygt 650 miljoner kronor, d. v. s. ungefär hälften. För att kalkylen skall vara riktig måste den andra hälften utfyllas med uppgifter om handelsmarginaler på jordbruks- och industriprodukter samt importvaror, om skogsbrukets och transportverksamhetens bidrag, om privata och offentliga tjänster m. m. Någon kalkyl över dessa poster har icke kunnat göras. De uppgå dock sannolikt till betydande belopp. Differenserna i jämförelsen äro stora men icke så stora, att man kan tala om orimligheter.

Det finns emellertid ytterligare en viktig faktor att taga hänsyn till. Nationalproduktens ökning i löpande pris kan systematiskt ha fördelats i felaktiga proportioner mellan pris- och produktivetskomponent till den se-

¹ År 1946 uppskattades jordbrukets och industriens bidrag till bruttonationalprodukten till knappt 45 %.

nares favör. Beräkningen i fasta priser är för vissa typer av varor och tjänster förenade med ett visst godtycke. Under senaste år, då importpriserna stigit, är det också möjligt, att de använda prisnoteringarna på hemmamarknaden icke blivit fullt representativa. Påpekas bör dock, att ur försörjningsbalansen framräknad konsumtionsprisindex visar någon, om ock obetydligt, större prisstegring än den officiella konsumtionsprisindex.

2) Ett annat sätt att kontrollera uppskattningen av nationalproduktens ökning består i att se på utvecklingen mellan de enskilda åren. Är relationen mellan olika ökningstal under perioden orimlig kan givetvis hela beräkningarnas användbarhet sättas i fråga. Vi kunna först jämföra med de förut redovisade talen för jordbrukets, industriens och byggnadsverksamhetens bidrag till bruttonationalprodukten. Dessa visa ungefär lika stor absolut ökning mellan de olika åren med någon övervikt för utvecklingen 1948—1949. Kan denna jämna utveckling för dessa näringsgrenar kombineras med bruttonationalproduktens förändrade ökningstal under perioden?

För att undersöka detta kunna vi se på de faktorer som skulle verka i den riktningen, att man borde få en skillnad i produktivitsutvecklingen mellan olika år under perioden. Det är tre faktorer, som närmast kunna anföras i detta sammanhang: utrikeshandeln, uttag ur skogen och lagren.

När importen ökar, bör en produktivitsstegring äga rum särskilt inom handeln. Den ökade importen slås ut över handelsns på kort sikt relativt fasta kostnader. Under nedgångstider för importen bör motsatt utveckling äga rum. Ur denna synpunkt bör utvecklingen mellan 1948 och 1949 varit förenad med en nedgång i handelsns produktivitet i jämförelse med föregående år, medan utvecklingen mellan 1949 och 1950 bör ha erbjudit stora tillfällen till produktivitsökningar inom handeln. Importökningen uppgick ju till icke mindre än ca 1 miljard kronor i 1949 års priser.

För exporten gäller en annan »produktivitsbefrämjande» effekt. Vid en expansion av exportindustrierna och korresponderande ökning av importen kan en värdemässig ökning uppstå, som vid beräkningar får formen av en produktivitsökning. Det är samma typ av effekt som en överflyttning av arbetskraft från jordbruk till industri med dess högre förädlingsvärde. Detta gäller framför allt om export- och importpriserna ligga väsentligt över hemmamarknadspriserna. Därtill komma emellertid mera komplicerade samband om en ökad utrikeshandels eventuella effektivitetsbefrämjande inflytande via ökad internationell arbetsfördelning etc. Man kan också diskutera, om ökningar i bruttonationalprodukten, som framkomma genom övergång till ökad utrikeshandel, när priserna på denna ligga betydligt över hemmamarknadsnivå, verkligen, helt och hållet, skola betraktas som produktivitsökningar, såsom här är fallet.

Den andra faktorn, som skall hjälpa oss att förklara utvecklingen, är växlande uttag ur *skogen*. Vid beräkning av nationalprodukten förekommer icke någon korrigering för skogskapitalet. Om det sker en nettotillväxt eller en nettoförlust av skogskapital påverkar detta givetvis nationalproduktens ökning år från år. Men är den relativt konstant över den betraktade perioden, spelar detta icke så stor roll för jämförelser mellan de olika åren under perioden. Variera uttagen ur skogen i betydande omfattning år från år, kan det emellertid uppstå »felkällor» av ganska betydande mått. Under perioden 1947 till 1950 synas vissa variationer ha ägt rum. Mellan 1947 och 1948 synes sålunda skogens bidrag till nationalprodukten (d. v. s. den uttagna skogens värde) ha minskat, medan det åter ökar mellan 1948 och 1949. Mellan 1949 och 1950 torde en ny nedgång ha ägt rum. Variationerna kunna beräknas vara av storleksordningen ett par tre hundra miljoner kronor per år.

Ovanstående skulle innebära, att man med hänsyn till växlande uttag ur skogen skulle kunna omräkna ökningstalen för den totala produktionen under perioden 1947—1950. I stället för de ungefärliga ökningstalen 1 100, 1 400 respektive 1 500 miljoner kronor skulle tal av relationstypen 1 100, 1 100 och 1 500 kunna erhållas. En sådan utveckling skulle stämma bättre överens med vad man skulle kunna vänta med hänsyn till ovanstående resonemang om utrikeshandeln. Anser man dock, att någon korrigering för skogsuttaget ej bör göras och sålunda bibehåller de ursprungliga siffrorna, skulle utvecklingen kunna tolkas så, att vi i högre grad tillgodogjort oss våra naturtillgångar under 1949 än under 1948 och 1950.

Aterstår den tredje faktorn: *lagren*. Beträffande dessa kan först påpekas, att lagerförändringen i försörjningsbalansen anses vara värderad till återanskaffningspris på respektive stadier i produktionsprocessen. I detaljhandeln skall exempelvis lagerförändringen i princip vara uppskattad till partipris etc. I den mån lager avvecklas kommer sålunda hela handelsmarginalen fram under året i fråga och medför en ökad »produktivitet» inom handeln. Därför har man under i övrigt oförändrade förhållanden att vänta en tendens till större öknings i nationalprodukten för tider, då en svagare lageruppbyggnad eller en starkare lagerminskning förekommit än under jämförelseåret.

För vårt problem innebär detta, att en sådan »produktivitetsökning» kan väntas framkomma under år 1949 jämfört med år 1948 och kanske även under år 1950 jämfört med år 1949.

Att direkt precisera de nu framförda faktorernas verkningar i siffror är icke möjligt utan ingående undersökningar. Den registrerade produktionsökningen mellan 1947 och 1950 förefaller dock att på nuvarande stadium kunna godtagas.

Bilaga 2.

Diverse statistiska anmärkningar till kapitel II.

Anm. till s. 8 f.

För att möjliggöra sammanvägning av delposters tillförlitlighetstal och komma fram till ett tillförlitlighetstal för delposters summa, måste vissa antaganden om procentuell avvikelse införas. Här har antagits, att tillförlitlighetstalet 1 innebär, att det »riktiga» värdet av den uppskattade posten med största sannolikhet ej avviker från det i denna rapport för något av åren 1946—1949 framräknade värdena med mer än 1 %. Tillförlitlighetstalen 2—5 innebära på motsvarande sätt en största sannolik avvikelse på 5, 20, 50 respektive 100 %. Dessutom har antagits, att felen i beräkningarna icke äro systematiska och att de äro proportionella mot standardavvikelsen, så att vid sammanvägning formeln $S^2 = \sum S_i^2$ ($i = 1, 2 \dots n$) kunnat användas. I denna formel anger S den absoluta avvikelsen för summan av delposterna och S_i den absoluta avvikelsen för delposten i . Ur de på detta sätt framräknade tillförlitlighetstalen kunna emellertid endast utläsas, hur pass säkra (ur beräknarnas subjektiva uppfattning) de olika uppgifterna äro för de poster, som omfattas av beräkningarna. Sålunda har (utom för lagerförändringar) icke någon hänsyn tagits till de systematiska fel, som kunna ligga i att kanske icke alla områden, som borde vara representerade i beräkningarna, verkligen äro täckta av dessa. Denna felkälla torde dock vara av relativt begränsad omfattning. — Dessutom bör tilläggas beträffande tillförlitlighetstalen, att en officiell statistik, som baseras på 100-procentigt uppgiftslämnande, här anses säker, t. ex. import- och exportstatistik.

Anm. till tab. 1 och 2.

Beräkningarna ha reviderats sedan föregående beräkningstillfälle och uppjusteringar av betydelse förekommit, bl. a. beträffande konsumtionen, där nya poster inlagts.

Även nettoränteinkomster m. m. från utlandet, som äro obetydliga till sin storlek, ha här något oegentligt men för enkelhetens skull innefattats i bruttonationalprodukt (och i export). Bruttonationalprodukten överensstämmer därför till sitt belopp med bruttonationalinkomsten. — Privat konsumtion tolkas här som konsumtionsutgift. Värdet blir därför med hänsyn till fördelningen på privat och offentlig konsumtion lägre än privata konsumtionen i tabell 9 och 10. Konsumtionen av livsmedel m. m. vid skolor, sjukhus och andra offentliga inrättningar har nämligen här förts till offentlig konsumtion, eftersom den bekostas av offentliga myndigheter.

Anm. till tab. 9 och 10.

Konsumtionsutgifterna ha sedan föregående redovisning (Meddelanden från konjunkturinstitutet, Serie A:17) omräknats för samtliga år, varvid eftersträfvats att erhålla största möjliga jämförbarhet mellan de olika åren. Liksom tidigare har större delen av posterna livsmedel, bränsle och lyse samt beklädnad beräknats inom de olika försörjningskommissionerna. Inom 1945 års bostadsräkning har utförts en beräkning av totala bostadskostnaderna

(utan värme) för 1945. Med ledning härav samt av antalet nybyggda och avgångna lägenheter och byggnadskostnadernas förändring ha därefter de övriga årens värden framkalkylerats.

Inom posten inventarier finnes för flertalet varuslag ingen konsumtionsstatistik. För dessa ha absoluta värden framräknats för åren till och med 1946 med hjälp av kommerskollegii årsberättelser över industri och handel, till vilka lagts vissa handelsmarginaler. För efterföljande år ha 1946 års värden framskrivits enligt socialstyrelsens omsättningsstatistik över detaljhandeln. I inventarier ingår, liksom föregående år, »bilkostnad», som utgör ett mått på de enskilda konsumenternas utgifter för nyköp och underhåll av motorcyklar och personbilar. Till posten har, jämfört med de beräkningar som utfördes förra året, tillkommit allmänhetens utgifter för nyköp och underhåll av motor- och segelbåtar, vilka tidigare ej ingått i konsumtionsberäkningarna.

För att beräkna de olika posterna inom diversegruppen ha ett flertal statistiska källor använts, t. ex. affärsverkens årsböcker (järnvägsresor, telefon, post, radiolicens), uppgifter om indirekta skatter (nöjen, kosmetika), taxeringsstatistiken (arbetsjälp i hemmet). Dessutom ha uppgifter från branschmän och socialstyrelsens omsättningsstatistik använts. I diverseposten ingå från och med i år allmänhetens utgifter för lotteri, tips och totalisatorspel, beräknade som bruttoutgiften minus nettoåterbäringen.

Beräkningen av konsumtionens värde till 1949 års priser har för de områden, där både kvantitets- och prisuppgifter förelegat, skett genom att 1949 års priser multiplicerats med de övriga årens kvantiteter. För övriga områden ha prisuppgifter från socialstyrelsen och priskontrollnämnden använts för omräkningen.

Anm. till tab. 12.

De direkta skatterna (post 2) ha beräknats på följande sätt. Ur Kommersiella Meddelandens Ekonomiska översikt ha de uppgifter summerats, som finnas angivna månadsvis för »bruttoinkomster minus restitutioner av skatt å inkomst och förmögenhet». Januarisiffran har konsekvent förts till föregående år, eftersom skatten kan anses avdragen från inkomster under detta år. För novemberuppbörden 1950 och januariuppbörden 1951 har en gissning införts med ledning av föregående års uppbörd under motsvarande månader. Uppgifterna i Kommersiella Meddelanden omfatta icke kommunalskatt år 1946. För detta år har uppgift om kommunalskatten hämtats ur kommunalstatistiken. De relativt sett små belopp direkta skatter, som förekomma i Ekonomisk översikts kolumner »arvslottsskatt, gåvoskatt och kvarlåtenskapsskatt» samt »övriga skatter på inkomst, förmögenhet och rörelse» ha utelämnats, då de — i den mån de över huvud taget spela någon roll — här icke anses påverka konsumtionsbenägenheten hos privata konsumenter. Från den erhållna summan direkta skatter har dragits dels ett uppskattat belopp för aktiebolagsskatter, dels barnbidragen fr. o. m. året 1948. Skatterna för aktiebolag ha erhållits med hjälp av taxerade belopp och vissa hypoteser om kvarskatter för aktiebolag (200 miljoner kronor att betala 1949 o. s. v.). Totala utgifterna (post 5) ha varierats med inkomst för fysiska personer. Sista årets siffra har blott kunnat uppskattas approximativt. Utvecklingen av inkomsten för fysiska personer har ansetts vara representativ för utvecklingen av de privata konsumenternas totala inkomster. Den taxerade inkomsten innehåller, som sig bör för detta ändamål, även beskattningsbara transfereringar, bland vilka främst märkas folkpensioner. Vissa svagheter finnas dock i serien. Inkomster under skattestrecket minskas relativt i betydelse under årens lopp, varför en överskattning av inkomst-

utvecklingen äger rum. Åt motsatt håll verkar ett eventuellt försök att vid deklaration taga fram inkomst av rörelse år 1946, det skattefria året i samband med övergången till källskatt. En underskattning av inkomstutvecklingen sker också, om »icke skattepliktiga» transfereringar från den offentliga sektorn öka relativt mer än övriga inkomster i storlek. De viktigaste, barnbidragen, ha salderats mot skatterna och förrycka sålunda i varje fall icke resultaten. Alla indirekta skatter och subventioner anses falla på konsumtionen.

Anm. till tab. 14.

De kommunala finanserna ha blivit föremål för en grundlig genomgång, varför det här kan vara på sin plats med en något fylligare beskrivning. Till grund för de uppgifter rörande kommunernas finanser, som lämnas i tabell 14, ligga ett flertal olika beräkningar av varierande kvalitet. För städerna finnas för åren 1938/39 samt 1946—48 den av statistiska centralbyrån utarbetade kommunala finansstatistiken. Detsamma gäller beträffande egentliga landskommuner, köpingar, municipalsamhällen och landsting för åren 1938/39 och 1946/47. Så långt kunna siffrorna anses som definitiva. För städerna 1949 samt för landstingen 1948 och 1949 ha preliminära bearbetningar utförts av statistiska centralbyrån på det inkomna primärmaterialet för den kommunala finansstatistiken. Beträffande landskommuner och köpingar stödjade sig beräkningarna för åren 1948 och 1949 på preliminära sammanräkningar rörande vissa viktiga poster, såsom totala inkomster, totala utgifter, investeringar, löner etc., utförda av statistiska centralbyrån på primärmaterialet för den kommunala finansstatistiken. — Utvecklingen under 1950 — liksom i senare kapitel under 1951 — har bedömts med ledning av uppgifter, som inhämtats direkt från ca 100 städer, 24 landsting, ca 50 köpingar och ca 250 landskommuner.

Beträffande tabellen bör ytterligare påpekas att den innefattar såväl den borgerliga som kyrkliga kommunen. Däremot ingå icke kommunala affärsföretag. Som sådana ha betraktats följande kommunala förvaltningsgrenar: hamnar, kommunikationsföretag, gas- och el-verk, vattenverk, renhållningsverk, badhus, tvättinrättningar, slakthus och saluhallar. De tjänster, som av dessa företag »säljas» till allmänheten, ingå i den mån de avse hushållen i *privat* konsumtion, medan tabell 14 närmast avser att belysa den del av den *offentliga* konsumtionen som faller på kommunerna. — Rad I avser alltså kommunernas inkomster exklusive de för affärsföretagen särskilda inkomsterna i form av taxor, hyror etc. I inkomsterna ingå icke upplånade medel eller från fonder eller tidigare års överskott ianspråktagna medel. På motsvarande sätt ingå inte bland utgifterna återbetalning av lån, avsättningar till fonder eller till följande år överförda överskott. Utgiftsposten direkta transfereringar avser räntor, understöd till privata hushåll, kommunernas bidrag och tillskott till folkpensioner, ersättningar till staten och statliga institutioner etc. Indirekta transfereringar å andra sidan utgöras huvudsakligen av bidrag och ersättningar till andra än statliga och kommunala anstalter och organisationer på sjuk- och hälsovårdens, socialvårdens samt undervisningens område. Bruttoinvesteringar (inklusive underhåll och reparationer) och köp av äldre fastigheter, mark o. s. v. kan i den kommunala finansstatistiken inte särskiljas, medan en sådan uppdelning har kunnat erhållas för år 1950. De senares andel uppgick till knappa 10 %. Andelen fastighets- och markköp torde åtminstone åren 1948 och 1949 ha legat högre än 1950. — Det på rad III upptagna saldot mellan totala inkomster och utgifter tar icke hänsyn till eventuella inkomst- eller utgiftsoverskott för de kommunala affärsföretagen, som redovisas på rad IV och som utgöres

av differensen mellan affärsföretagens speciella inkomster och deras totala utgifter, inklusive nyinvesteringar men exklusive avskrivningar och räntor.

Det på rad V redovisade totala saldot kan — i den mån det är negativt — sägas motsvara kommunernas (inkluderande affärsföretagen) behov av upplåning utöver återbetalning av lån och av ianspråktagande av fondmedel (inklusive tidigare års överskott) utöver avsättning till fonder och till följande år balanserande överskott. Det bör observeras att affärsföretagens inkomstöverskott, som det här har definierats, inte får tolkas som av dem redovisad vinst, då bland utgifterna å ena sidan ingå deras nyinvesteringar, å andra sidan hänsyn inte kunnat tas till avskrivningar, ränta på investerat kapital etc. De relativt kraftiga fluktuationerna i inkomstöverskottet, som för de senaste åren dessutom är negativt, förklaras delvis av variationer i investeringarnas omfattning. Om bland utgifterna uteslutas nyinvesteringar (men ej underhåll och reparationer) erhållas genomgående positiva överskott (i miljoner kronor):

1938/39	1946	1947	1948	1949
96	132	129	110	126

Eftersom i tabellen utgifter och inkomster för samtliga städer, landsting och övriga kommuner sammanslagits, ha ersättningar och bidrag mellan kommunerna — i den mån de kunnat urskiljas — avdragits på såväl inkomst- som utgiftssidan för att undvika dubbelräkningar. Av samma anledning utgöra redovisade saldon liksom affärsföretagens inkomstöverskott nettot av eventuellt både positiva och negativa överskott för olika slag av kommuner och olika typer av affärsföretag.

Innehåll.

	Sid.
I. Inledning	1
II. Försörjningsbalansen och utfallet av nationalbudgeten för år 1950	7
Inledning	7
Försörjningsbalans och nationalprodukt	9
Utrikeshandeln	15
Förskjutningar i realiserad efterfrågan	18
Privata bruttoutgifter	20
Offentliga bruttoutgifter	28
Utfallet av nationalbudgeten för år 1950	32
III. Arbetskraften	36
Inledning	36
Läget i olika arbetsmarknadssektorer	36
Sammanfattning	43
IV. Produktionen	45
Den allmänna produktionsutvecklingen	45
Produktion och försörjningsläge inom viktigare industriella varuområden	48
V. Utrikeshandeln	60
Utgångsläget	60
Exporten 1951	61
Importen	63
Utrikeshandelns länderfördelning	65
Betalningsbalansen	66
Prisutvecklingen i utrikeshandeln	69
Det internationella samarbetet på handelns område	69
VI. Investeringarna	73
Utsikter för 1951 års investeringsverksamhet	75
Allmän investeringsprognos för 1951	79
Lagerutvecklingen	81
VII. Konsumtionen	84
Den offentliga konsumtionen	84
Den privata konsumtionen	85
A. Utrymmet för privat konsumtion	85
B. Konsumtionsefterfrågan	88
VIII. Den samhällsekonomiska balansen	98
Bilaga 1 Undersökning av bruttonationalproduktens ökning 1947—50	104
Bilaga 2 Diverse statistiska anmärkningar till kapitel II	107
Anm. Översikten har sammanställts för nationalbudgetdelegationens räkning av den tekniske ledaren för nationalbudgetarbetet, byråchefen Erik Westerlind. Kapitel II har utarbetats inom konjunkturinstitutet av sekreteraren Ingvar Ohlsson, kapitel III inom arbetsmarknadsstyrelsen av förste byråsekreteraren Canarp, avsnittet angående produktion och försörjning inom viktigare områden i kapitel IV av sekreteraren Kahlén, vissa avsnitt i kapitel V av förste sekreteraren Virgin, kapitel VI (utom avsnittet angående lagerutvecklingen) av assistenten Lindberger. Övriga kapitel och avsnitt ha skrivits av Westerlind.	

Bihang 3.

**Plan för tillståndsberoende byggnads- och
anläggningsarbeten 1951.**

(Investeringsbudget 1951)

Utfallet av 1950 års investeringsbudget.

Investeringsbudgeten för tillståndsberoende byggnads- och anläggningsarbeten har under en följd av år varit uppdelad i en tillståndsbudget och en realbudget. Tillståndsbudgeten har angivit omfattningen av de byggnadsföretag, för vilka byggnadstillstånd planenligt kunde beviljas under budgetperioden. Realbudgeten har däremot avsett den faktiska byggnadsverksamhet, som kunde beräknas äga rum vid tillståndsgivning i enlighet med det uppställda programmet.

I realbudgetberäkningen ha alltså inbegripits de byggnadsarbeten, som under planeringsåret skulle komma att utföras såväl vid byggnadsföretag, som komme att beviljas under årets lopp, som vid företag, för vilka tillstånd beviljats före årets ingång. Med andra ord: för varje bygge, vare sig tillstånd därtill förutses komma att beviljas under planeringsåret eller beviljats tidigare, medräknas den del, som enligt verkställda överslagskalkyler kan förväntas belasta byggnadsmarknaden under planeringsåret.

Realbudgeten för 1950 tog sikte på en ökning av den löpande byggnadsverksamheten med cirka 7 procent under det att tillståndsbudgeten upptog ett sammanlagt belopp av 2 060 miljoner kronor, innebärande en ökning om cirka 10 procent i förhållande till 1949.

Av olika skäl har den faktiska tillståndsbelastningen på år 1950 avsevärt överskridit den ursprungliga tillståndsbudgetens totalsumma. Under årets lopp ha medgivits särskilda kvottillägg om sammanlagt cirka 50 miljoner kronor. Ifråga om orter med speciella sysselsättningsvårigheter för byggnadsarbetare har vidare arbetsmarknadsstyrelsen haft möjlighet att bedriva tillståndsgivning utan kvotbelastning. Sådan tillståndsgivning har förekommit tidigare men har under 1950 fått mera betydande omfattning. Någon kvantitativ fixerad ram har ej fastställts. Summan av ifrågavarande tillstånd kan för 1950 uppskattas till cirka 100 miljoner kronor. Inberäknas extra tillstånd, som med vissa av arbetsmarknadsläget betingade villkor beviljats för försvaret, stiger totalbeloppet till cirka 118 miljoner kronor. Av dessa skäl har tillståndsramen sålunda vidgats med sammanlagt cirka 168 miljoner kronor.

Härtill kommer en annan justering, som dock inte medfört någon förändring av budgetens volymmässiga innehåll. I fråga om nybyggnad av bostäder fixeras den planerade tillståndsgivningen inte till ett visst kostnadsbelopp utan till ett visst antal lägenheter. I tillståndsplanen uppsättes därefter den kostnadssumma, som beräknas täcka den till visst lägenhetsantal fastställda tillståndsgivningen. I den ursprungliga tillståndsplanen för 1950 hade den genomsnittliga kostnaden per »faktisk» lägenhet¹ med ledning av 1948 års tillståndsstatistik kalkylerats till 23 400 kronor. Det har sedermera visat sig att genomsnittsvärdena per lägenhet i tillståndsstatistiken, så vitt dessa äro kända, ökat med 17 å 18 procent från 1948 till 1950. I absoluta tal kan denna kostnadsstegring beräknas medföra en merbelastning på 1950 års tillståndsbudget med förslagsvis 187 miljoner kronor. Den sammanlagda tillståndsbelastningen på år 1950 kan, såsom närmare framgår av tabell 1, således uppskattas till $(2\,060 + 168 + 187 =)$ cirka 2 415 miljoner kronor.²

Realbudgeten 1950 upptog ett totalbelopp av 2 140 miljoner kronor. Härunder inbegreps även den sannolika omfattningen av sådan byggnadsverksamhet, som varit tillståndsbelagd under 1949 men friställts från tillståndstvånget under 1950. Det planerade beloppet för sådana arbeten, som varit tillståndsbelagda även under 1950 uppgick endast till cirka 2 080 miljoner kronor. Faktiskt har den tillståndsberoende byggnadsverksamheten enligt nu föreliggande beräkning uppgått till cirka 2 240 miljoner kronor. Detta innebär emellertid ingalunda, att det har åstadkommits en större byggnadsvolym än som planerats. Kostnaderna för bostadsproduktionen ha nämligen också när det gäller denna efterhandsberäkning blivit uppskattade med ledning av de värden per lägenhet, som framkommit i 1950 års tillståndsstatistik. Hade samma genomsnittsvärden tillämpats vid den ursprungliga realbudgetberäkningen, hade totalbeloppet för tillståndsberoende arbeten stigit från cirka 2 080 miljoner till cirka 2 270 miljoner kronor. Slutsatsen blir sålunda, att den faktiska byggnadsvolymen blivit åtminstone 30 miljoner kronor lägre än som förutsattes i 1950 års realbudget.

Byggnadsvolymens ökning från 1949 till 1950 synes däremot inte ha blivit mindre än som planerades. Det är nämligen sannolikt att man vid planeringen av 1950 års byggnadsprogram (hösten 1949) överskattade omfattningen

¹ Hittills ha »kvotlägenheter» och »faktiska» eller »statistiska» lägenheter oftast varit likvärdiga begrepp. Dock ha enkelrum räknats såsom tredjedels och lägenheter om 1 rum och kökvrå (samt 1 rum och kök i pensionärshem) såsom halva »kvotlägenheter». I genomsnitt har antalet »faktiska» lägenheter per 100 »kvotlägenheter» utgjort omkring 107. Angående nya kvotbelastningsprinciper, avsedda att tillämpas från 1/1 1951, jfr nedan s. 7.

² Tillståndsstatistiken för 1950 kan av olika skäl tänkas ge ett något annorlunda utslag. Under slutet av 1949 gavs i viss utsträckning tillstånd i förskott på 1950 års kvoter. Dessa tillstånd redovisades i 1949 års tillståndsstatistik. Å andra sidan har under 1950 meddelats tillstånd i förskott på 1951 års kvoter. Vidare ha länsarbetsnämnderna möjlighet att på bestämda villkor meddela vissa tillstånd utan kvotbelastning. Denna möjlighet har under 1950 förelegat beträffande angelägna tillståndsärenden, för vilka kostnaden ej överstigit 3 000 kronor, liksom ifråga om reparations- och underhållsarbeten vintertid av flerfamiljshus. I den preliminära tillståndsstatistiken för 1950 inräknas även sådana tillstånd, som sedermera blivit återkallade under årets lopp.

Tabell 1. Beräknad tillståndsbelastning på år 1950.

Miljoner kronor.

	Ursprung- lig till- stånds- budget	Kost- nads- korrek- tion	Kvot- tillägg	Syssel- sätt- nings- tillstånd	Summa till- stånds- givning
A. Nybyggnad av bostäder	1 085	187	28	62	1 362
B. Jordbruk, skogsbruk, fiske	9	—	—	—	9
C. Egentlig industri	210	—	—	6	216
D. Kraft- och belysningsverk	80	—	—	—	80
E. Handel: fristående byggnader.....	35	—	1	6	42
kvmkvot för lokaler i bo- stadshus	31	—	10	—	41
F. Samfärdsel	90	—	1	3	94
G. Förvaltning, sociala ändamål m. m.	66	—	—	4	70
H. Skolor, kyrkor, samlingslokaler	133	—	—	5	138
I. Väg- och gatuarbeten, vatten- och avloppsledningar m. m.	160	—	—	14	174
J. Militära arbeten	28	—	—	18	46
K. Diversekvot	108	—	10	—	118
L. Sportstugor	15	—	—	—	15
M. Reservkvot	10	—	—	—	10
	2 060	187	50	118	2 415

av 1949 års faktiska byggnadsvolym, med påföljd att 1950 års byggnadsvolym blivit mindre än enligt planen, fastän ökningen från 1949 till 1950 blivit lika stor som beräknades. Vad gäller den totala summan av både tillståndsberoende och annan byggnadsverksamhet räknade man i 1950 års nationalbudget med en ökning om drygt 200 miljoner kronor. Enligt konjunkturinstitutets nu föreliggande beräkningar skulle den faktiska ökningen ha blivit obetydligt större.

Kvar står emellertid, att medan tillståndsgivningen liksom igångsättningen av nya byggnadsföretag genom kvottilläggen blivit större än som ursprungligen planerades, har omfattningen av färdigställda byggnadsföretag blivit mindre än som beräknades. I fråga om bostäder förutsattes, att byggnadsföretag med drygt 48 000 lägenheter skulle sättas igång under 1950. Den faktiska igångsättningen torde däremot ha omfattat omkring 50 000 lägenheter. Antalet inflyttningsfärdiga lägenheter skulle planenligt ha uppgått till cirka 50 000 men torde i verkligheten ej ha blivit större än cirka 45 000. Förklaringen är att byggnadstiden för bostadshus, som i planerna förutsattes komma att i genomsnitt minska med en månad, i stället ökat med omkring en månad under loppet av år 1950.

I fråga om övriga typer av byggnadsföretag finns inga säkra belägg för att byggnadstiderna ökat under 1950. Däremot är det tydligt, att byggnadstiderna i dessa fall lika väl som i fråga om bostäder äro avsevärt längre än vad som tidigare betraktades som normalt. Att så förhåller sig torde till någon del kunna förklaras av att försörjningsläget ifråga om vissa byggnadsmate-

rial alltjämt är mindre tillfredsställande. Men för närvarande är sannolikt den allmänna bristen på byggnadsarbetare en faktor av större betydelse i detta sammanhang. Antalet sysselsatta inom byggnads- och anläggningsverksamheten beräknas visserligen ha ökat med cirka 10 000 från 1949 till 1950, men detta har ej inneburit att efterfrågan på arbetskraft kunnat tillgodoses.

Arbetslösheten inom byggnadsfacken inom större och medelstora orter har i genomsnitt för de elva första månaderna 1950 varit drygt två procent lägre än under motsvarande period 1949. Nedgången har i huvudsak åstadkommits genom sänkning av vinterarbetslösheten. Enbart genom den minskade arbetslösheten är det möjligt att förklara en sysselsättningsökning av cirka 4 000 man. Återstående ökning av sysselsättningen torde ha inneburit ren nettotillväxt av byggnadsarbetarkåren. Förutom i sysselsättningsstatistiken återspeglas den ökade byggnadsverksamheten även i tillgängliga uppgifter angående förbrukningen av byggnadsmaterial. Den inhemska cementkonsumtionen har ökat med cirka 15 procent från 1949 till 1950, vilket i och för sig skulle kunna tyda på en starkare ökning av byggnadsverksamheten än som beräknats i det föregående.

1951 års investeringsbudget.

1951 års tillståndsbudget har begränsats till 2 168 miljoner kronor, vilket innebär en minskning i förhållande till 1950 års tillståndsgivning med 129 miljoner kronor, även om man bortser från de speciella sysselsättningsstillstånden. Den tillståndsberoende byggnadsverksamheten hann emellertid inte under 1950 upp i samma nivå som tillståndsgivningen under året, utan torde (om sysselsättningsstillstånden inräknas) ha hållit sig närmare 200 miljoner kronor lägre. Med denna utgångspunkt kan man, trots minskad tillståndsgivning emotse en ökning av den tillståndsberoende byggnadsverksamheten från 1950 till 1951 med cirka 100 miljoner kronor, vilket även kommer till uttryck i realbudgeten.

De kraftigaste inskränkningarna av tillståndsramarna för 1951 gälla bostäder och industri, medan däremot vissa öknings ansetts ofrånkomliga främst i fråga om skolor, militära byggnader och skyddsrum. Under inflytande av den förhållandevis högre tillståndsgivningen 1950 beräknas den faktiska nybyggnadsverksamheten av bostäder under 1951 inte bli mindre utan obetydligt större än under 1950. I fråga om färdigställda bostadslägenheter kan man vänta en ökning från cirka 45 000 till 48 000 å 50 000, därest inte en avsevärd förlängning av byggnadstiderna äger rum under 1951. För industriens del framträda inte verkningarna av tillståndsramens begränsning med full styrka under 1951, i synnerhet som man i fråga om industribyggen har att räkna med att byggnadstiderna äro förhållandevis betydande, liksom även den tid som brukar förflyta mellan byggnadstillstånd och byggnadsarbetenas igångsättning. Såsom framgår av tabell 2 är den ökning av den tillståndsberoende byggnads- och anläggningsverksamheten, som beräknas inträda under 1951, i stort sett koncentrerad till förvaltning m. m.

Tabell 2. Investeringsbudget 1951 för byggnads- och anläggningsarbeten.

Miljoner kronor.

	Beräknad byggnadsverksamhet 1950	Realbudget 1951	Beräknad tillståndsgivning 1950 (exkl. sysselsättnings-tillstånd)	Tillståndsbudget 1951
A. Nybyggnad av bostäder	1 250	1 270	1 300	1 160-0
B. Jordbruk, skogsbruk, fiske	8	7	9	6-0
C. Egentlig industri	220	200	210	150-0
D. Kraft- och belysningsverk	105	105	80	80-0
E. Handel: fristående byggnader	40	40	36	40-5
kvmkvot för affärslokaler etc. inrymda i bostadshus	32	40	41	40-0
F. Samfärdsel	110	115	91	93-5
G. Förvaltning, sociala ändamål m. m.	60	75	66	95-0
H. Skolor, kyrkor, övriga samlingslokaler ...	125	145	133	163-0
I. Väg- och gatuarbeten, broar, vatten- och avloppsledningar, vattenverk m. m. ...	145	175	160	170-0
J. Militära byggnader	30	50	28	50-0
K. Diversekvot (rep., underhålls-, till- och ombyggnadsarbeten å bostäder samt smärre arbeten av annat slag)	² 100	105	118	100-0
L. Sportstugor	15	10	15	10-0
N. Reservkvot	—	3	10	10-0
	2 240	2 340	2 297	2 168-0

(skyddsrumshyggnader), skolor, vägar och gator med vatten- och avloppsledningar samt militära byggnader.

Utöver tillståndsbudgetens ram kunna s. k. sysselsättningstillstånd i viss utsträckning komma att meddelas även under 1951. Det förutsättes emellertid, att denna speciella form av tillståndsgivning under 1951 och särskilt under första halvåret bedrives med återhållsamhet. Denna förutsättning har även legat till grund för realbudgetberäkningen. Med det dubbla syftet att underlätta en eftersträvad säsongutjämning samt att begränsa byggnadsverksamheten under 1951 till den i realbudgeten angivna omfattningen har vidare beslutats, att kvotutnyttjandet under första halvåret 1951 i princip skall maximeras till 30 procent av årskvoten. Undantag från denna regel torde dock komma att beviljas i fråga om vissa speciella kvotområden (exempelvis bostäder utanför kvotorter, spannmålslagerhus, militära byggnader).

Realbudgeten för 1951 innebär en volymberäkning, d. v. s. värdet av den planerade byggnadsverksamheten har angivits i 1950 års kostnadsnivå.

¹ Delvis outnyttjat belopp.

² Den beräknade byggnadsverksamhet 1950, som upptagits under diversekvoten avser endast bostäder, då smärre arbeten av annat slag ej kunnat särskiljas från sina huvudgrupper. I realbudget 1951 inbegripas emellertid dessa smärre arbeten under diversekvoten.

Med hänsyn till de kostnadsstegringar, som beräknas inträda under 1951, komma de nominella kostnadsbeloppen att bli högre än som framgår av realbudgetberäkningen. Motsvarande gäller i princip även beträffande tillståndsbudgeten, vilken anger den volym av byggnadsföretag, för vilka tillstånd skola beviljas under 1951. Vid fixeringen av tillståndskvoterna har man tills vidare utgått från 1950 års kostnadsnivå. Det förutsättes, att kvoterna under loppet av år 1951 höjas i proportion till den kostnadsstegring, som inträffar från 1950 till 1951.

Det ligger i sakens natur att realbudgeten endast kan utgöra en approximativ beräkning av den faktiska byggnadsverksamhet, som förutses för 1951. Hur stor byggnadsverksamheten i verkligheten blir, beror förutom på tillståndsgivningens omfattning bl. a. på den takt varmed beviljade byggnadsföretag igångsätts och därefter bedrivs. Vid realbudgetberäkningen har förutsatts, att byggnadstiderna i stort sett komma att bli oförändrade från 1950 till 1951. Skulle det däremot visa sig möjligt att åstadkomma en förkortning av byggnadstiderna, blir byggnadsvolymens tillväxt från 1950 till 1951 större än som beräknats, under det att en förlängning av byggnadstiderna i stället kommer att innebära en mindre byggnadsvolym. Byggnadstakten under 1951 kommer att påverkas av tillgången på byggnadsmaterial samt byggnadsarbetare under detta år. Tillgången på arbetskraft är åtminstone delvis beroende av åtgärder från arbetsmarknadsmyndigheterna. Genom sin makt över arbetsförmedlingen söka dessa att förhindra, att någon utökning av byggnadsarbetarkåren kommer till stånd. Den ökning av den tillståndsberoende byggnads- och anläggningsverksamheten som planeras för 1951 kan beräknas motsvara ungefär 2 procent av den totala byggnads- och anläggningsverksamheten. I arbetskraftsprognosen för 1951 förutsättes, att antalet sysselsatta inom byggnadsverksamheten ökar med 1 procent eller cirka 2 000. En väsentlig del av denna ökning torde kunna åstadkommas genom minskning av arbetslösheten. Det kan förutses, att denna under första halvåret 1951 blir betydligt lägre än under första halvåret 1950.

Bostäder. Som framhållits i det föregående, torde antalet lägenheter som blivit inflyttningsfärdiga under 1950 ej ha överskridit 45 000, medan däremot antalet lägenheter i påbörjade byggnadsföretag uppgått till närmare 50 000. Antalet lägenheter i pågående byggnadsföretag måste således vid ingången av år 1951 ha varit cirka 5 000 högre än vid ingången av år 1950. För kvotorter kan antalet lägenheter inom byggnadsföretag pågående vid årsskiftet 1950/51 uppskattas till omkring 38 000. Lägenhetstillskottet under 1951 kommer att bli åtminstone lika stort, såframt ej den genomsnittliga byggnadstiden kommer att stiga ytterligare och uppgå till mer än 12 månader. För landet i dess helhet har lägenhetstillskottet under 1951 här förut uppskattats till 48 000 à 50 000.

Det blir alltså inte någon minskning utan snarare en ökning av antalet inflyttningsfärdiga lägenheter från 1950 till 1951. Till följd av den minskade tillståndsgivningen 1951 skulle däremot lägenhetstillskottet under 1952

kunna bli lägre än under 1951, särskilt om ett förhållandevis stort antal lägenheter hinner färdigställas under 1951.

I denna situation har beslut fattats om en ny kvotberäkningsmetod för bostäder, vilken är avsedd att tillämpas fr. o. m. andra halvåret 1951. Enligt hittillsvarande regler har kvotbelastningen per lägenhet i stort sett varit oberoende av lägenhetens storlek. Enkelrum har dock räknats som tredjedels kvotlägenhet samt rum med kokvrå som halv kvotlägenhet. Enligt de nya reglerna skall följande kvotbelastningsschema tillämpas i fråga om två- och flerfamiljshus.

	Kvotlägenhet
Enkelrum	1/3
1 rum och kokvrå (1 rum och kök inom pensionärshem)	1/2
Lägenhet om högst 70 kvm	1
Lägenhet om högst 90 kvm	1 1/2
Lägenhet överstigande 90 kvm	2
»Kombinerad» lägenhet, vars sammanlagda lägenhetsyta utgör högst 90 kvm	1

Kombinerad lägenhet skall utgöras av 2- eller 3-rumslägenhet om högst 70 kvm samt lägenhet om 1 rum med kokvrå eller kokskåp. De bägge lägenheterna skola vara så inrättade, att de senare kunna förenas till en större lägenhet.

I fråga om enfamiljshus skola de nya reglerna tills vidare innebära att lägenhet om högst 110 kvm räknas som en kvotlägenhet, medan större enfamiljshus räknas som två kvotlägenheter. Tillfällig uppdelning av lägenhet om högst 110 kvm skall tillåtas utan höjd kvotbelastning. Dock övervägas för enfamiljshus något strängare bestämmelser, vilka eventuellt skola tillämpas från början av 1952.

Avsikten med det nya kvotberäkningssystemet är att stimulera kommunerna till att disponera sina bostadskvoter på sådant sätt, att större lägenhetstillskott erhålles för en given kostnadssumma. Om man bortser från pris- och löneförändringar, torde genomsnittskostnaden per kvotlägenhet ej komma att förändras i högre grad genom övergången från den gamla till den nya kvotberäkningsmetoden.

De nya kvotberäkningsprinciperna komma sannolikt att påverka lägenhetstillskottet först under 1952. Hur stor denna inverkan blir kan ej exakt beräknas, eftersom avgörandet härvidlag ligger i kommunernas händer.

För 1951 har tillståndsramen i fråga om bostäder begränsats till 41 000 kvotlägenheter. Härav har 29 000 kvotlägenheter fördelats mellan de särskilda kvotkommunerna, medan 8 000 kvotlägenheter avdelats för övriga kommuner. Återstoden eller 4 000 kvotlägenheter har till övervägande del ställts till länsarbetsnämndernas förfogande såsom »reservkvoter» för tillståndsgivning under andra halvåret 1951 bl. a. för exportindustriens behov.

Byggnader för jordbruk, skogsbruk och fiske. Under 1950 har tillståndstvång ej längre förelegat för uppförande av ekonomibyggnader för jord-

bruksfastighets eget behov. Bland anläggningar som tidigare belastat lantbrukskvoten och alltså äro underkastade tillståndstvång, märkas främst byggnader för fiske, växthus för handelsträdgårdar, flottleder samt gemensamma anläggningar för flera jordbruksfastigheters behov. För denna grupp av byggnadsföretag fastställdes för 1950 en tillståndskvot om 9 miljoner kronor. Kvoten har visat sig fullt tillräcklig och har sannolikt ej blivit helt utnyttjad. För 1951 har kvoten blivit sänkt till 6 miljoner kronor, vilket torde komma att innebära, att tillståndsgivningen blir någon miljon kronor lägre än under 1950.

Egentlig industri. Inströmningen av ansökningar om byggnadstillstånd för industrien har sedan hösten 1949 visat stigande tendens och de önskemål om byggnadstillstånd för 1951, som nu kunna överblickas äro avsevärt mera omfattande än dem som för ett år sedan kunde förutses för 1950. Mot den stegrade byggnadsviljan står ett minskat kvotutrymme. Industriens tillståndskvot för 1951 har fastställts till 150 miljoner kronor mot 210 miljoner kronor för 1950. I tabell 3 redovisas kostnadsbeloppen för industriföretagens önskemål om byggnadstillstånd under 1951, sådana som dessa kommit till uttryck i kommerskollegii statistik och handels- och industrikommissionens undersökningar. Härvid är att märka, att de företag, som lämnat uppgift till kommerskollegium, inte kunna tänkas representera industriens samlade önskemål om byggnadstillstånd. Det är följaktligen inte överraskande att uppgifterna från handels- och industrikommissionen ligga högre än kommerskollegii siffror.

Tabell 3. Redovisade önskemål om tillstånd för industriens byggnads- och anläggningsarbeten 1951.

I n d u s t r i	M i l j o n e r k r o n o r	
	I kommerskollegii statistik redovisade önskemål om byggnadstillstånd	Av handels- och industrikommissionen kända eller beräknade tillståndsbehov
I. Malmbrytning och metallindustri . . .	204.9	255.5
II. Jord- och stenindustri	19.9	28.7
III. Träindustri	18.6	27.0
IV. Pappersindustri	} 81.9	93.9
IV b. Grafisk industri		27.3
V. Livsmedelsindustri	67.6	152.0
VI. Textil- och beklädnadsindustri	35.1	70.5
VII. Läder-, hår- och gummivaruindustri	13.1	13.0
VIII. Kemisk-teknisk industri	31.5	51.0
IX. Byggnader för småindustri, byggnadsindustri m. m.	—	20.8
X. Reservkvot för industrien	—	—
	472.6	739.7

Det gäller genomgående, att endast en mindre del av de föreliggande tillståndsbehoven kunna tillgodoses inom ramen för de fastställda kvoterna. Inte heller finns det möjlighet att tillgodose flertalet av de projekt, som handels- och industrikommissionen funnit mest angelägna.

Kraft- och belysningsverk. 1951 års tillståndskvot har oförändrat blivit fastställd till 80 miljoner kronor. Sammanlagt ha tillståndsbehov om cirka 125 miljoner kronor för 1951 blivit redovisade i fråga om kraft- och belysningsverk. Beträffande åtskilliga av de anförda projekten råder emellertid ovisshet om de verkligen kunna påbörjas under 1951, vare sig dröjsmål kunna föränledas av behandlingen i vattendomstolarna eller av andra förhållanden. Det effektiva tillståndsbehovet torde därför knappast komma att överstiga 100 miljoner kronor.

Byggnader för handel. Tillståndskvoten för 1951 har fördelats på följande huvudposter.

	Milj. kr.
Riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap (bombskyddade cisternanläggningar samt byggnader för beredskapslager)	6·5
Lagerbyggnader för handel samt affärs- och kontorslokaler	34·0
Hotell och restauranger samt teatrar, biografer och andra nöjeslokaler	
Kvm-kvot för affärslokaler m. m. inrymda i bostadshus. . . .	40·0
Summa	80·5

För riksnämndens del innebär den särskilda kvot, som blivit fastställd för 1951, en ökning av tillståndsgivningen med 4 miljoner kronor. För övriga fristående anläggningar har kvoten blivit höjd med 0,5 miljoner kronor, medan kvm-kvoten blivit sänkt med en miljon kronor till 40 miljoner kronor. Detta kvotbelopp medger, att 120 000 kvm butiks-, kontors- och lagerlokaler m. m. anordnas i våningsplan av bostadshus.

För handelns del är kvotutrymmet synnerligen knappt i förhållande till föreliggande byggnadsönskemål. Enbart för fristående byggnader för handel kunna de aktuella tillståndsbehoven angivas till cirka 270 miljoner kronor. Härav avse de mest betydande beloppen grossistföretag, affärs- och kontorslokaler samt hotell och restauranger.

Samfärdsel (utom vägar). För 1951 års tillståndskvot har fastställts följande uppdelning

	Milj. kr.
Järnvägar, statliga och övriga	45·0
Civil lufttrafik	
Post, telegraf, radio m. m.	27·0
Spårvägar och busslinjer i lokaltrafik.	14·5
Hamnar och farleder	7·0
Serviceanläggningar för biltrafik	
Summa	93·5

Kvoten för spårvägar och busslinjer har blivit sänkt med 1 miljon kronor, medan däremot kvoten för hamnar och farleder höjts med 3,5 miljoner kronor. I övrigt äro delkvoterna oförändrade i förhållande till år 1950.

För de statliga kommunikationsverkens del ha de sammanlagda kvotönskemålen för 1951 uppgått till 70 miljoner kronor. För spårvägar och busslinjer kunna de aktuella tillståndsbehoven angivas till 35 å 40 miljoner kronor samt för hamnar och farleder till drygt 75 miljoner kronor. Enbart för bilreparationsverkstäder ha Sveriges automobilindustriförening och Bilverkstädernas riksförbund redovisat tillståndsbehov till ett belopp av 47 miljoner kronor.

Byggnader för förvaltning, sociala ändamål m. m. ha tilldelats följande kvoter.

	Milj. kr.
Statliga förvaltningsbyggnader	8,0
Kommunala förvaltningsbyggnader	7,5
Tingshus	1,5
Fångvårdsanstalter	0,5
Brandväsendet	2,0
Civildförsvaret	24,0
Sociala byggnader	5,5
Hälso- och sjukvård	46,0
Summa	95,0

Av kvoten för hälso- och sjukvård skall ett belopp av 1 miljon kronor avdelas för centralanstalter för bildbara sinnesslöa.

Civildförsvaret har för skyddsrumbyggnader erhållit en förhållandevis kraftig kvotförstärkning om 22,5 miljoner kronor, under det att kvoten för hälso- och sjukvård blivit höjd med 3 miljoner kronor i förhållande till år 1950. Kvoten för fångvårdsanstalter är nyinrättad. I övrigt ha kvoterna för statliga förvaltningsbyggnader, kommunala förvaltningsbyggnader samt brandväsendet tilldelats förstärkningar om 1 miljon kronor vardera.

Beträffande föreliggande tillståndsbehov må framhållas, att beslutade statliga förvaltningsbyggnader, för vilka byggnadstillstånd ännu icke föreligga, torde representera en kostnadssumma av cirka 20 miljoner kronor. För kommunala förvaltningsbyggnader uppgå anspråken på byggnadstillstånd under 1951 till drygt 90 miljoner kronor. För brandväsendet ha föreliggande tillståndsbehov angivits till cirka 40 miljoner kronor och för civilförsvaret till 48 miljoner kronor. I fråga om sociala byggnader ha de mest angelägna projekten angivits till en kostnadssumma av 11 miljoner kronor. För hälso- och sjukvård har medicinalstyrelsen redovisat ett aktuellt byggnadsbehov om cirka 250 miljoner kronor.

Tillståndsbudgeten för *skolor, kyrkor, övriga samlingslokaler* framgår av följande uppställning.

Milj. kr.

Ecklesiastikdepartementet:

Folkskolor	
Yrkesskolor, tekniska läroverk, seminarier och folkhögskolor	
Allmänna läroverk och högre kommunala skolor	139.0
Universitet, högskolor, fristående forskningsinstitut, folkbibliotek, museer m. m.	
Blind- och dövstumskolor	
Kyrkor, församlingshem, krematorier	5.5

Jordbruksdepartementet:

Lantmannaskolor, högskolor, forskningsinstitut m. m.	4.5
---	-----

Handelsdepartementet:

Högskolor, forskningsinstitut m. m.	2.0
--	-----

Socialdepartementet:

Samlingslokaler	6.0
Badhus, tvättinrättningar, idrottshus, idrottsplatser	6.0

Summa 163.0

De under ecklesiastikdepartementet redovisade skolkvoterna ha ökat med 30 miljoner kronor i förhållande till år 1950. Kvotförstärkningen torde främst komma att disponeras för folkskolebyggnader. I övrigt har kvoten för lantbruksskolor m. m. blivit sänkt med 0,5 miljoner kronor, under det att kyrkokvoten blivit höjd med samma belopp. Det förutsättes, att denna kvotförstärkning kommer frikyrkorna till godo.

De för 1951 aktuella tillståndsbehoven i fråga om folkskolebyggnader kunna angivas till cirka 300 miljoner kronor. För allmänna läroverk och högre kommunala skolor uppgår motsvarande kostnadssumma till cirka 120 miljoner kronor, i fråga om yrkesskolor och tekniska läroverk till cirka 18 miljoner kronor, för folk- och småskoleseminarier, folkhögskolor samt folkbibliotek till cirka 15 miljoner kronor samt för universitet och högskolor m. m. till minst 20 miljoner kronor. I fråga om statskyrkor uppgå enbart inneliggande ansökningar till ett belopp av cirka 5 miljoner kronor. Från frikyrkliga samfund har anmälts ett byggnadsbehov om 31 miljoner kronor. För krematorier ha kostnaderna för aktuella projekt angivits till 8,5 miljoner kronor.

I fråga om samlingslokaler ha framförts önskemål om byggnadstillstånd under 1951 för ett sammanlagt belopp av cirka 120 miljoner kronor, medan närmast motsvarande kostnadssumma i fråga om idrotts- och andra fritidsanläggningar angivits till cirka 45 miljoner kronor. För tvätterier har tillståndsbehovet 1951 beräknats till cirka 20 miljoner kronor.

För vägar, anläggningsarbeten m. m. skall gälla följande tillståndsbudget.

	Milj. kr.
Arbeten för det statliga vägväsendet ¹	30
Kommunala väg- och gatuarbeten m. m.	46
Enskilda vägar	1
Vatten- och avloppsledningar	92
Andra anläggningsarbeten	1

Summa 170

För vatten- och avloppsledningar har kvoten höjts med 8 miljoner kronor jämfört med år 1950, medan kommunala väg- och gatuarbeten erhållit kvotförstärkning med 7 miljoner kronor. Då tillståndstvånget upphävts för enskilda vägbyggnadsföretag, vilka åtnjuta statsbidrag, har kvoten för enskilda vägar kunnat sänkas med 5 miljoner kronor.

Kvoten för vatten- och avloppsledningar torde även efter kvotförstärkningen komma att tillhöra de mest ansträngda kvoterna. Arbetsmarknadsstyrelsen hade för sin del funnit en uppjustering av denna kvot till minst 100 miljoner kronor trängande eller ofrånkomlig.

För *militära byggnader* 1951 har anslagits en tillståndskvot på 50 miljoner kronor, vilket innebär en höjning sedan 1950 med 22 miljoner kronor. Överbefälhavaren hade såsom skäligh kvot angivit ett belopp om 123,3 miljoner kronor.

Diversekvoten på sammanlagt 100 miljoner kronor är avsedd att utnyttjas för reparations- och underhållsarbeten i flerfamiljshus, för till- och ombyggnadsarbeten å bostäder samt för mindre byggnadsarbeten inom andra kvotområden. Kvoten har från 1950 blivit sänkt med 18 miljoner kronor.

Sportstugor. Kvoten har för 1951 fastställts till 10 miljoner kronor, vilket innebär en sänkning med 5 miljoner kronor i förhållande till år 1950.

Reservkvoten om 10 miljoner kronor är disponibel för oförutsedda ändamål.

¹ För statliga väg- och brobyggnadsarbeten skall under 1951 icke krävas särskilda byggnadstillstånd annat än vad gäller garage och andra husbyggnader. Investeringsverksamheten i vad avser såväl förstärkning och förbättring av vägar samt vägbeläggningar — för vilka arbeten under 1950 ej krävts särskilda byggnadstillstånd — som väg- och brobyggnadsarbeten regleras i stället genom en av Kungl. Maj:t fastställd totalram för medelsförbrukningen å respektive anslag. Denna medelsförbrukningsram förutsättes under budgetåret 1951/52 bliva oförändrad i förhållande till budgetåret 1950/51, fränsett justeringar som betingas av ändringar i löne- och prisnivån.

Mellan vägförvaltningarna och länsarbetsnämnderna skall samråd äga rum angående igångsättning av nybyggnader, förbättrings-, förstärknings- och belägningsarbeten. Det ankommer på arbetsmarknadsmyndigheterna att övervaka, att den totala åtgången av arbetskraft för samtliga arbeten, inkl. underhållsarbeten och entreprenörers arbeten, icke ökas. Inom denna totalram kunna följaktligen vissa förskjutningar äga rum, t. ex. genom ökning av vägbyggnader och motsvarande minskning av belägningsarbeten. Kvoten för det statliga vägväsendet har i tillståndsbudgeten formellt utförts med oförändrat belopp.

Bihang 4.

PM

angående den statsfinansiella utvecklingen.

Tab. 1. Statens inkomster och utgifter budgetåren 1940/41—1949/50.

Inkomster.		Utgifter.	
Budgetåret 1940/41.			
	Milj. kr.		Milj. kr.
Driftbudgetens inkomsttitlar..	2 037	Driftbudgetens utgifttitlar ...	3 414
Statslån	1 545	Kapitalinve-	
Fonders och diversemedels net-		ringar	464 milj. kr.
toinsättningar å statsverkets		avgår avskriv-	
och riksgäldskontorets check-		ningar	54 " " 410
räkningar	94	Diverse avräkningskonton	28
	3 676		
Kassamedelsförbrukning	176		
Summa	3 852	Summa	3 852
Budgetåret 1941/42.			
	Milj. kr.		Milj. kr.
Driftbudgetens inkomsttitlar..	2 268	Driftbudgetens utgifttitlar ...	3 604
Statslån	1 757	Kapitalinve-	
Fonders och diversemedels net-		ringar	481 milj. kr.
toinsättningar å statsverkets		avgår avskriv-	
och riksgäldskontorets check-		ningar	77 " " 404
räkningar	124	Diverse avräkningskonton	156
	4 149		
Kassamedelsförbrukning	15		
Summa	4 164	Summa	4 164

Budgetåret 1942/43.

	Milj. kr.		Milj. kr.
Driftbudgetens inkomsttitlar ..	2 704	Driftbudgetens utgiftstitlar ...	4 037
Statslån	1 805	Kapitalinveste-	
Fonders och diversemedels net-		ringar	466 milj. kr.
toinsättningar å statsverkets		avgår avskriv-	
och riksgäldskontorets check-		ningar	91 » »
räkningar	6		375
Diverse avräkningskonton	3		4 412
		Kassamedelsökning	106
Summa	4 518	Summa	4 518

Budgetåret 1943/44.

	Milj. kr.		Milj. kr.
Driftbudgetens inkomsttitlar ..	3 106	Driftbudgetens utgiftstitlar ...	4 072
Statslån	1 042	Kapitalinveste-	
Fondmedel, insatta i riksgälds-		ringar	546 milj. kr.
kontoret, som i samband med		avgår avskriv-	
kapitalbudgetens omläggning		ningar	85 » »
salderats mot resp. fonders			461
kapitalskulder	442		
Fonders och diversemedels net-			4 533
toinsättningar å statsverkets		Kassamedelsökning	102
och riksgäldskontorets check-			
räkningar	31		
Diverse avräkningskonton	14		
Summa	4 635	Summa	4 635

Budgetåret 1944/45.

	Milj. kr.		Milj. kr.
Driftbudgetens inkomsttitlar ..	3 251	Driftbudgetens utgiftstitlar....	4 103
Statslån	1 179	Kapitalinveste-	
Diverse avräkningskonton	95	ringar	787 milj. kr.
		avgår avskriv-	
		ningar	181 » »
			606
		Fonders och diversemedels netto-	
		uttag från statsverkets och	
		riksgäldskontorets checkräk-	
		ningar	24
	4 525		
Kassamedelsförbrukning	208		
Summa	4 733	Summa	4 733

Budgetåret 1945/46.

	Milj. kr.		Milj. kr.
Driftbudgetens inkomsttitlar ..	3 528	Driftbudgetens utgiftstitlar....	3 329
Statslån	242	Kapitalinveste-	
Fonders och diversemedels netto-		ringar	543 milj. kr.
insättningar å statsverkets		avgår avskriv-	
och riksgäldskontorets check-		ningar.....	203 » » 340
räkningar	242	Diverse avräkningskonton	128
			3 797
		Kassamedelsökning	215
Summa	4 012	Summa	4 012

Budgetåret 1946/47.

	Milj. kr.		Milj. kr.
Driftbudgetens inkomsttitlar ..	3 606	Driftbudgetens utgiftstitlar ...	3 155
Statslån.....	1 225	Kapitalinveste-	
		ringar	753 milj. kr.
		avgår avskriv-	
		ningar.....	92 » » 661
		Fonders och diversemedels net-	
		touttag från statsverkets och	
		riksgäldskontorets checkräk-	
		ningar	43
		Diverse avräkningskonton	142
	3 831		
Kassamedelsförbrukning	170		
Summa	4 001	Summa	4 001

Budgetåret 1947/48.

	Milj. kr.		Milj. kr.
Driftbudgetens inkomsttitlar ..	4 438	Driftbudgetens utgiftstitlar....	3 971
Statslån.....	67	Kapitalinveste-	
Diverse avräkningskonton	151	ringar	498 milj. kr.
		avgår avskriv-	
		ningar.....	124 » » 374
		Fonders och diversemedels net-	
		touttag från statsverkets och	
		riksgäldskontorets checkräk-	
		ningar	320
	4 656		
Kassamedelsförbrukning	9		
Summa	4 665	Summa	4 665

¹ I detta belopp ingår en till riksbanken överlämnad förbindelse på 182 miljoner kronor i samband med överföring till riksgäldskontoret av en vid apprecieringen av den svenska kronan uppkommen bokföringsförlust. Den egentliga statsskuldökningen under budgetåret 1946/47 utgjorde sålunda endast 43 miljoner kronor.

Budgetåret 1948/49.

	Milj. kr.		Milj. kr.
Driftbudgetens inkomsttitlar ..	4 954	Driftbudgetens utgifttitlar ..	4 643
Statslån	374	Kapitalinve-	
		ringar	625 milj. kr.
		avgår avskriv-	
		ningar	155 » » 470
		Fonders och diversemedels net-	
		touttag från statsverkets och	
		riksgäldskontorets checkräk-	
		ningar	51
		Diverse avräkningskonton.	86
		Kassamedelsökning	78
Summa	5 328	Summa	5 328

Budgetåret 1949/50.

	Milj. kr.		Milj. kr.
Driftbudgetens inkomsttitlar ..	4 839	Driftbudgetens utgifttitlar ...	5 002
Statslån	212	Kapitalinve-	
Fonders och diversemedels net-		ringar	372 milj. kr.
touttag från statsverkets och		avgår avskriv-	
riksgäldskontorets checkräk-		ningar	108 » » 264
ningar	178	Diverse avräkningskonton	12
	5 229		
Kassamedelsförbrukning	49		
Summa	5 278	Summa	5 278

Anm. Med kassamedelsförbrukning avses i tabellen disposition av medel å statsverkets och riksgäldskontorets checkräkningar i riksbanken resp. i affärsbankerna, oavsett ändamålet. Kassamedelsökning betecknar tillskott till samma räkningar, oavsett om detta härrör från transaktioner redovisade över budgeten eller från betalningar vid sidan av denna. Termerna användas i samma betydelse i tab. 4.

Tab. 2. Inkomster och utgifter på driftbudgeten under budgetåren 1940/41—1949/50. (Miljoner kronor.)

Budgetår	Driftbudgeten		
	Inkomster	Utgifter	Överskott (+) resp. underskott (-)
1940/41	2 037	3 414	- 1 377
1941/42	2 268	3 604	- 1 336
1942/43	2 704	4 037	- 1 333
1943/44	3 106	4 072	- 966
1944/45	3 251	4 103	- 852
1945/46	3 528	3 329	+ 199
1946/47	3 606	3 155	+ 451
1947/48	4 438	3 971	+ 467
1948/49	4 954	4 643	+ 311
1949/50	4 839	5 002	- 163

Tab. 3. Förändringar i statens upplåning under budgetåren 1940/41—1949/50. (Miljoner kronor.)

Budgetår	Fonde- rad stats- skuld	Tillfällig statsskuld			Summa (kol. 2 + 3 + 4)	Reinves- terade kapital- medel ²	Summa redo- visad stats- skuld (kol. 6 + 7)
		Obliga- tions- lån	Skattkamar- växlar m. m.				
			Summa	därav mot likvid i främman- de valuta ¹			
1	2	3	4	5	6	7	8
1940/41	1 192	—	331	175	1 523	22	1 545
1941/42	1 280	—	349	115	1 629	128	1 757
1942/43	1 060	500	— 44	— 105	1 516	289	1 805
1943/44	1 061	—	236	— 50	1 297	³ — 255	1 042
1944/45	998	— 500	290	— 311	788	391	1 179
1945/46	1 090	—	— 696	— 130	394	— 152	242
1946/47	— 125	—	⁴ 51 005	—	880	⁵ — 655	⁴ 225
1947/48	— 398	—	450	—	52	16	68
1948/49	— 328	—	674	—	346	28	374
1949/50	199	—	6	—	205	7	212
Summa	6 029	—	2 601	— 306	8 630	— 181	8 449
Statsskulden den 30 juni 1940	2 404	—	316	306	2 720	905	3 625
Statsskulden den 30 juni 1950	8 433	—	2 917	—	11 350	724	12 074

¹ Vælkredit 1 och 2 i riksbanken.² Medel tillhöriga statsinstitutioner och fonder inlånade direkt eller genom riksbanken.³ Detta belopp innefattar å ena sidan en ökning med 187 milj. kr. och å andra sidan en minskning med 442 milj. kr., vilken senare är hänförlig till den i tab. 1 angivna salderingen i samband med kapitalbudgetens omläggning per den 30 juni 1944. Då denna minskning av statsskulden om 442 milj. kr. endast är av formell natur har hänsyn icke tagits till densamma i de följande tabellerna.⁴ Se not 1 till tab. 1.⁵ I beloppet 1 005 miljoner kronor ingå 700 miljoner kronor i skattkamarväxlar, som överlämnats till riksbanken vid den partiella avvecklingen av riksbankens kontofordran på riksgäldskontoret under rubriken »Till riksgäldskontorets förfogande ställda belopp». Motsvarande belopp ingår som minuspost i kol. 7.

Tab. 4. Statsupplåningens placering.

(Miljoner kronor.)

	1940/ 41	1941/ 42	1942/ 43	1943/ 44	1944/ 45	1945/ 46	1946/ 47	1947/ 48	1948/ 49	1949/ 50
Utgiftsöverskott å riksstaten	1 787	1 740	1 708	1 427	1 458	141	210	— 93	159	427
Transaktioner vid sidan av riksstaten	—66	32	— 9	— 45	— 71	— 114	185	169	137	—166
Summa utgiftsöverskott	1 721	1 772	1 699	1 382	1 387	27	395	76	296	261
<i>Upplåning:</i>										
på marknaden:										
skattkamarväxlar	—	5	10	63	140	— 211	27	98	33	— 50
övrig upplåning	1 161	848	1 081	1 005	609	1 067	— 252	— 417	— 41	162
hos affärsbankerna:										
skattkamarväxlar	100	195	90	162	417	— 451	— 465	158	327	39
övrig upplåning	62	411	520	113	— 171	81	— 535	— 233	131	281
hos riksbanken:										
tillfällig upplåning	25	55	— 80	4	104	38	1 923	445	— 42	— 107
valutakrediter	175	115	— 105	— 50	— 311	— 130	—	—	—	—
riksgäldskontorets förbindelse ¹	—	—	—	—	—	—	182	—	— 62	— 120
hos statsinstitutioner och fonder:										
direkt av riksgäldskontoret	30	97	119	90	111	11	17	110	28	7
genom riksbankens förmedling	— 8	31	170	97	280	— 163	— 672	— 94	—	—
<i>Kassamedelsförbrukning:</i>										
räkningar i riksbanken ...	189	— 7	— 111	— 84	191	— 193	203	— 4	— 126	82
andra bankräkningar	— 13	22	5	— 18	17	— 22	— 33	13	48	— 33
Summa	1 721	1 772	1 699	1 382	1 387	27	395	76	296	261

¹ Jfr not 1 till tab. 1.

Anm. »Utgiftsöverskott å riksstaten» motsvarar underskottet å driftbudgeten ökat med kapitalinvesteringarna, exkl. avskrivningar, (jfr tab. 1 och 2). »Transaktioner vid sidan av riksstaten» utgör saldot av övriga i tab. 1 angivna poster med undantag av beloppen för statslån och kassamedelsförändringar.

I tabellens andra del har verkställt en uppdelning av statsskuldökningen för resp. år, varvid summan av upplåningen på marknaden, hos affärsbankerna och hos riksbanken samt riksgäldskontorets förbindelse motsvarar i kol. 6 i tab. 3 redovisade belopp, medan beloppen för upplåningen hos statsinstitutioner och fonder korrespondera mot kol. 7 i tab. 3. I tab. 1 angivna belopp för »Statslån» motsvara summan av under upplåning i tab. 4 upptagna belopp, och de i de båda tab. angivna beloppen för »Kassamedelsförbrukning» korrespondera likaledes (minustecknen ange kassamedelsökning).

Tab. 5. Riksbankens transaktioner och utvecklingen av tillgången på betalningsmedel.

(Miljoner kronor.)

	1940 /41	1941 /42	1942 /43	1943 /44	1944 /45	1945 /46	1946 /47	1947 /48	1948 /49	1949 /50
Nettoresultatet av riksbankens samtliga guld- och valuta-transaktioner.....	+ 602	+ 254	+ 193	+ 365	+ 76	+ 330	- 1960	- 446	+ 251	+ 626
Nettoförändringar å statliga myndigheters checkräkningar i riksbanken (exkl. clearingmedel)	+ 110	+ 47	+ 17	- 7	+ 284	- 338	¹ - 162	- 126	- 46	- 40
Växelkrediter	+ 175	+ 115	- 105	- 50	- 311	- 130	—	—	—	—
Nettoresultatet av riksbankens köp och försäljningar av obligationer m. m. (exkl. växelkrediter)	+ 48	+ 11	- 100	+ 49	+ 115	+ 38	¹ + 2072	+ 807	+ 175	- 407
Rediskonterade växlar	- 201	- 3	—	—	—	—	—	+ 17	- 19	+ 1
Lån och krediter till kreditinstitut	- 160	- 37	- 1	—	—	+ 19	- 2	- 12	- 1	+ 2
Lån och krediter till andra än kreditinstitut med avdrag för insättningar å bunden räkning	- 97	- 116	- 99	- 104	- 19	+ 69	+ 144	- 2	- 91	- 59
Andra transaktioner med marknaden	- 30	+ 8	- 11	+ 31	+ 15	- 9	+ 8	- 35	- 11	+ 39
Summa	+ 447	+ 279	- 106	+ 284	+ 160	- 21	+ 100	+ 203	+ 258	+ 162
Utelöpande sedlar	- 29	+ 257	+ 263	+ 257	+ 219	+ 51	+ 122	+ 207	+ 172	+ 182
Affärsbankernas m. fl. tillgodohavanden å checkräkning hos riksbanken	+ 476	+ 22	- 369	+ 27	- 59	- 72	- 22	- 4	+ 86	- 20
Summa	+ 447	+ 279	- 106	+ 284	+ 160	- 21	+ 100	+ 203	+ 258	+ 162

¹ Jfr not 5 till tab. 3.

»Nettoresultatet av riksbankens köp och försäljningar av obligationer m. m.» innefattar även i tab. 4 angivna »Tillfällig upplåning hos riksbanken».

»Andra transaktioner med marknaden» motsvaras av sådana förändringar i riksbankens balansräkning vilka var för sig äro av underordnad betydelse och icke utan vidare kunnat hänföras till någon av de tidigare i tabellen specificerade transaktionerna.

Plustecknen i tabellens första del ange, att den registrerade förändringen medfört ett utflöde av betalningsmedel från riksbanken, minustecknen ange att förändringarna medfört en indragning av betalningsmedel till riksbanken. I tabellens andra del ange plus- och minustecknen ökning resp. minskning i betalningsmedelsförsörjningen.

Bihang 5.

**Sammanställning över
behållningar å riksstatsanslag vid utgången av budgetåret 1949/50.
Driftbudgeten.**

Anslagsgrupp	Reservation 30/6 1949	Reservation 30/6 1950	Ökning (+) Minskning (-) under budget- året 1949/50
	Milj. kr.	Milj. kr.	Milj. kr.
Anslag under försvarsdep:ts huvudtitel (huvudsakligen avseende materielanskaffning)....	606	454	— 152
Anslag till marknadsreglerande åtgärder under V ht	10	11	+ 1
Bostadsbyggnadssubventioner under V ht...	85	59	— 26
Väganslag under VI ht	162	100	— 62
Anslag till internationellt återuppbyggnadsarbete under VII ht	89	45	— 44
Anslag till jordbruksregleringen under IX ht	99	73	— 26
Anslag till jordbrukets rationalisering under IX ht	17	30	+ 13
Anslag till landsbygdens elektrifiering under IX ht.....	7	7	± 0
Anslag till civilförsvaret under XI ht.....	32	38	+ 6
Importsubventioner m. m. under XII ht....	19	73	+ 54
Reservationer å medel för avskrivningar av nya kapitalinvesteringar.....	315	230	— 85
Övriga reservationer å driftbudgeten	126	122	— 4
Summa	1 567	1 242	— 325

Kapitalbudgeten.

Anslagsgrupp	Outnyttjat belopp 30/6 1949	Outnyttjat belopp 30/6 1950	Ökning (+) Minskning (-) under budget- året 1949/50
	Milj. kr.	Milj. kr.	Milj. kr.
Statens affärsverksfonder	165	130	— 35
Luftfartsfonden	26	24	— 2
Statens allmänna fastighetsfond	78	70	— 8
Försvarets fonder	165	146	— 19
Lånefonder för bostadsbyggande	908	612	— 296
Fonder för kreditgivning till utlandet.....	856	213	— 643
Övrig statlig utlåningsverksamhet	59	64	+ 5
Fonden för statens aktier	2	0	— 2
Fonden för förlag till statsverket	8	4	— 4
Övriga diverse kapitalfonder	25	26	+ 1
Summa	2 292	1 289	— 1003

Anm. Reservationer å anslag för avskrivning av nya kapitalinvesteringar ingå även i de outnyttjade beloppen å kapitalbudgetanslagen; denna dubbelredovisning har föranletts av tekniska skäl.

BILAGA 2 TILL STATSVERKSPROPOSITIONEN 1951

UTGIFTER Å DRIFTBUDGETEN

För flera huvudtitlar gemensamma frågor

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3 ja-
nuari 1951.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden
MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON,
STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE, ANDERSSON, LINGMAN.

Vissa för flera huvudtitlar gemensamma frågor anmälas av chefen för finansdepartementet, statsrådet Sköld, beträffande de under punkterna 2 och 7—10 angivna frågorna, av statsrådet Danielson beträffande de frågor, som beröras under punkt 1, och av chefen för civildepartementet, statsrådet Lingman beträffande de frågor, som beröras under punkterna 3—6 och 11—14. Därvid anföres följande.

1. Åtgärder för ökad rationalisering inom statsförvaltningen.

Vid 1949 års riksdag väcktes i anledning av äskandena om anslag för budgetåret 1949/50 till statens organisationsnämnd motioner om åtgärder för ökad rationalisering inom statsförvaltningen. I anledning härav framhöll riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t bland annat, att behovet av rationalisering gjort sig starkt gällande inom den civila statsförvaltningens olika områden. De senaste årens ansvällning av den statliga förvaltningsapparaten hade accentuerat nödvändigheten — särskilt under rådande ekonomiska förhållanden — att på alla områden, där detta vore möjligt, förenkla och rationalisera arbetet för att nedbringa statsutgifterna och personalbehovet. Riksdagen hade kommit till den uppfattningen, att organisationsnämnden borde beredas ökade möjligheter att göra en effektiv insats i rationaliseringsarbetet inom den civila statsförvaltningen. Riksdagen förutsatte också, att Kungl.

Maj:t ägnade uppmärksamhet åt frågan vilka åtgärder, som kunde vara påkallade för att åstadkomma ett effektivt rationaliseringsarbete inom förvaltningen.

Innan jag ingår på frågan vilka åtgärder, som böra vidtagas i det av riksdagen angivna syftet, vill jag lämna en kort redogörelse för några av de speciella åtgärder Kungl. Maj:t under de senaste åren företagit på detta område.

Särskilda förenklingsåtgärder.

Genom *cirkulär den 6 juni 1947* anbefallde Kungl. Maj:t ett femtiotal centrala statsmyndigheter samt länsstyrelserna och domkapitlen att inom sina ämbetsområden undersöka möjligheterna att åstadkomma ett snabbare och enklare förvaltningsförfarande utan att kraven på säkerhet i avgörandena eftersattes. Undersökningen borde inriktas på såväl författningar och andra föreskrifter som rådande praxis. Vid undersökningen borde särskilt beaktas i vad mån fördelar i angivna hänseenden kunde vinnas genom decentralisering av beslutanderätt i olika slag av ärenden antingen från högre till underordnade eller lokala myndigheter eller från högre till lägre befattningshavare hos vederbörande myndighet; genom begränsning i allmänhetens uppgiftsskyldighet i olika ärenden, t. ex. genom förenkling av blanketter, som tillhandahållas allmänheten för ansökningar och anmälningar av olika slag; genom att ersätta obligatoriska föreskrifter, t. ex. angående särskilda remissorgan i vissa ärenden, med mera allmänna riktlinjer, vilka giva vederbörande myndighet eller befattningshavare större möjlighet till prövning av vad som i det särskilda fallet kan vara mest ändamålsenligt; samt genom att öppna särskilda möjligheter till muntligt förfarande i samarbetet med andra myndigheter samt i myndighetens förhållande till allmänheten. Därest vid undersökningen ändringar i bestämmelser eller föreskrifter, som utfärdats av Kungl. Maj:t, funnes påkallade, skulle förslag eller påpekanden härom överlämnas till justitiedepartementet. En redogörelse skulle tillika lämnas för de åtgärder, vartill undersökningen föranlett, och för därvid gjorda iakttagelser. De angivna spörsmålen borde även i fortsättningen följas med uppmärksamhet, och framställningar om erforderliga ändringar borde avgivas så snart anledning därtill föreläge.

Ett åttiotal organisationer inom näringslivet och förvaltningen bereddes även tillfälle att inkomma med yttranden i anledning av cirkuläret till statsmyndigheterna, varjämte detta överlämnades för beaktande till alla arbetande kommittéer och utredningar.

Samtidigt tillkallades, med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 6 juni 1947, särskilda sakkunniga med uppgift att utreda möjligheterna av en ytterligare decentralisering inom statsförvaltningen. De sakkunniga, vilka antogo benämningen *decentraliseringsutredningen*, avlämnade successivt dels en redogörelse med allmänna synpunkter å frågan, dels tjuguåtta promemorior med förslag och uttalanden i decentraliseringsfrågor inom skilda delar av förvaltningen, dels ock den 7 september 1949 en sammanfattande redogörelse för den verkställda översynen.

Genom de skilda departementens försorg företogs även undersökning rörande möjligheterna att decentralisera beslutanderätt från Kungl. Maj:t till underlydande organ.

Det s. k. förenklingscirkuläret föranledde förslag och uttalanden av myndigheter och organisationer berörande mer än 600 skilda frågor av större eller mindre räckvidd. Ärendena överlämnades till de departement, till vilka frågorna närmast hörde, och bearbetningen påbörjades omedelbart. Förslagen och uttalandena har föranlett ett stort antal ändringar av författningar och andra reglerande föreskrifter, varigenom förfarandet på olika förvaltningsområden förenklats. En rad frågor ha underställts riksdagens prövning. Även undersökningarna av decentraliseringsmöjligheterna beträffande den på Kungl. Maj:t ankommande beslutanderätten har föranlett omfattande åtgärder. Hittills har dessa undersökningar lett till decentralisering av beslutanderätt från Kungl. Maj:t till underordnade myndigheter beträffande ett stort antal ämnesgrupper, motsvarande omkring 10 000 ärenden per år räknat eller ungefär en fjärdedel av antalet tidigare på Kungl. Maj:t ankommande ärenden. Vid en ny undersökning i november 1950 framkom förslag till decentralisering beträffande ytterligare ett 40-tal ämnesgrupper. Av decentraliseringsutredningens många förslag har fiertalet genomförts.

Förenklingscirkuläret gav även anledning till en ganska omfattande decentralisering och annan förenkling inom de särskilda ämbetsverken.

Bland de utredningar, vilka särskilt igångsatts i syfte att åstadkomma förenklingar, vill jag först nämna *1948 års blankettkommitté*. Denna kommitté, vilken tillkallades med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 13 februari 1948, erhöll sålunda i uppdrag att verkställa en inventering och klassificering av det statliga blankettbeståndet. På grundval av resultatet av denna undersökning skulle förslag framläggas till normer och anvisningar för en rationell teknisk utformning av de blanketter, som användas inom statsförvaltningen. Vidare skulle åtgärder föreslås för att bringa dessa normer och anvisningar till praktisk tillämpning inom förvaltningen samt därutöver undersökas, hur tryckning, distribution och lagerhållning av de statliga blanketterna lämpligast borde organiseras. Denna kommitté har nu i väsentliga delar slutfört sitt uppdrag och jag kommer senare att anmäla de förslag kommittén framlagt.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 23 april 1948 tillkallades en sakkunnig för att verkställa utredning angående den statliga statistikens omfattning och utformning. I direktiven för utredningen, *1948 års statistikutredning*, uttalades, att undersökningen borde ha det dubbla syftet att åstadkomma en ur det allmännas synpunkt önskvärd förbättring och modernisering av statistiken samt att för uppgiftslämnare av skilda kategorier skapas förenklingar i olika hänseenden.

Genom beslut den 20 februari 1948 uppdrog Kungl. Maj:t åt *byggnadsstyrelsen* att göra en förberedande utredning angående möjligheterna att åstadkomma förenklingar i fråga om byggnadsreglerande bestämmelser och dessas tillämpning. Byggnadsstyrelsen, som slutfört utredningen, har överlämnat

nat en promemoria i frågan till chefen för kommunikationsdepartementet. En närmare undersökning rörande hithörande spörsmål förberedes inom departementet.

För att verkställa fortsatt utredning rörande det administrativa besvärsinstitutet och därmed sammanhängande frågor tillkallades enligt bemyndigande den 4 mars 1949 en kommitté, som antagit benämningen *besvärssakkunniga*. I direktiven för de sakkunniga framhölls, att till utredningen hörde icke blott frågan, hur förvaltningsförfarandet skall bringas att bättre motsvara rättssäkerhetens krav, utan även spörsmålet, hur det skall göras smidigare och effektivare. Utredningen vore därför ett led i strävandena att rationalisera förvaltningen.

Sedan decentraliseringsutredningen i en promemoria angående statsbidrag till kommuner uttalat bl. a., att åtskilliga statsbidragsformer äro komplicerade och detaljrika och att administrationen av den statliga bidragsgivningen är mera betungande än nödvändigt för såväl staten bidragsgivaren som för de bidragstagande, tillkallades, med stöd av bemyndigande den 4 mars 1949, *allmänna statsbidragsutredningen* med uppgift att söka uppdraga allmänna riktlinjer för statsbidragssystemets ändamålsenliga utformning för skilda slag av statsunderstödd verksamhet.

Betydelsen av rationalisering av den statliga förvaltningsverksamheten har även understrukits i direktiven för andra utredningar, som under de senaste åren tillkallats för undersökning av organisatoriska eller förvaltningsrättsliga frågor av skilda slag. Bland sådana utredningar där rationaliseringssynpunkterna varit av särskild betydelse vid utredningarnas tillkallande må nämnas 1948 års länsstyrelseutredning, verksstadgeutredningen och 1947 års utredning rörande decentralisering inom väg- och vattenbyggnadsverket.

Föredraganden.

Under de senaste åren har från Kungl. Maj:ts sida bedrivits ett ganska omfattande rationaliseringsarbete inom statsförvaltningen. Verksamheten kan sägas ha upplagts så, att först företagits en inventering av möjliga förenklingsåtgärder. På grundval av de resultat som framkommit vid denna inventering har beslutats ändring av författningar och andra reglerande föreskrifter, varigenom handläggningsförfarandet förenklats beträffande ett stort antal ärenden inom skilda förvaltningsområden. Samtidigt eller efter hand har igångsatts mera djupgående undersökningar å områden, där omedelbara ändringar icke ansetts kunna genomföras men behov av förenklingsåtgärder synes föreligga.

Decentraliseringsutredningen underströk i sin sammanfattande redogörelse, att huvuddelen av de av utredningen i skilda promemorior framförda förslagen endast avsågo decentraliseringsfrågor av relativt ringa räckvidd och att en mera genomgripande decentralisering, som syntes böra eftersträvas, förutsatte, om icke säkerhetskravet skulle eftersättas, organisatoriska omläggningar inom skilda delar av förvaltningen, varigenom de lokala organen

gåvos ökad kompetens och kapacitet. Utredningen hade icke funnit sig böra närmare ingå på denna fråga, vid vars avgörande hänsyn bl. a. måste tagas till kostnaderna för den ena eller andra organisationsformen. De av decentraliseringsutredningen åsyftade större organisatoriska frågorna har i vissa fall aktualiserats. Jag vill här endast erinra om de förslag som framlagts av socialvårdskommittén och 1948 års länsstyrelseutredning samt om den beslutade kommunreformens betydelse för förstärkning av de kommunala förvaltningsorganen.

Inom en verksamhet av statsförvaltningens omfattning kan självfallet full effektivitet icke uppnås i ett sammanhang och en gång för alla, utan rationalisering måste vara en fortlöpande verksamhet, vars syfte är att ständigt främja effektivitet och ändamålsenlighet i de skilda statsorganens verksamhet. För att vinna klarhet i frågan vilka åtgärder som bör vidtagas för att på längre sikt skapa förutsättningar för ökad effektivitet i rationaliseringsarbetet tillkallades därför en särskild utredning.

Jag övergår här efter till frågan om formerna för den framtida rationaliseringsverksamheten inom statsförvaltningen. Först lämnar jag därvid en redogörelse för de förslag i detta avseende, som framlagts av 1949 års rationaliseringsutredning, trycksakskommittén och 1948 års blankettkommitté ävensom för de yttranden, som avgivits över förslagen.

1949 års rationaliseringsutredning.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 22 april 1949 tillkallade jag fem sakkunniga¹ för att verkställa utredning rörande effektivisering av rationaliseringsverksamheten inom statsförvaltningen. Utredningen avlämnade den 4 mars 1950 betänkande i ämnet (SOU 1950: 8).

Utredningen har inledningsvis uttalat, att den vid fullgörandet av sitt uppdrag tagit uttrycket rationaliseringsverksamhet i dess allra vidaste bemärkelse och hänfört dit planmässigt vidtagande av åtgärder, som kunna medverka till att den statliga verksamheten kan utövas enklare, snabbare och mera ekonomiskt än förut utan att säkerheten otillbörligt eftersättes.

Som allmän riktlinje för rationaliseringsverksamheten har utredningen uttalat, att en förutsättning för effektiv rationalisering inom en verksamhet av statsförvaltningens omfattning är att ledningen har god överblick över hela organisationen, så att ändringar och omflyttningar av de skilda enheterna och i dessas verksamhet kunna företagas på sådant sätt att statsverksamheten som helhet blir effektivare. Man måste, såsom uttalats i direktiven för utredningen, ha överblick över hela fältet och kunna se statsförvaltningen i fågelperspektiv och betrakta de olika statliga organen såsom delar av den totala förvaltningsapparaten. Endast då kunde bedömas huruvida organisationen i stort vore den lämpligaste eller om icke ett bättre resultat kunde vinnas genom sådana organisationsändringar som överflyttande av

¹ Landshövdingen Th. E. N. Bergquist, ordförande, statskommissarien B. E. Johnsson, försäkringsdirektören A. Lindencrona, generaldirektören A. E. V. Swartling och ledamoten av riksdagens andra kammare redaktören K. S. V. Ward.

vissa arbetsuppgifter från ett centralt verk till ett annat eller decentralisering av arbetsuppgifter till lokala organ, sammanslagning eller samordning av olika myndigheters verksamhet o. s. v. En sådan överblick vore även en förutsättning för en god planläggning av en omorganisation av hela eller viss del av förvaltningen och för att de successiva förändringarna i förvaltningens organisation och verksamhetsformer skola kunna anpassas efter en allmän plan för rationalisering av förvaltningen. Ledningen kunde emellertid i huvudsak endast ansvara för den allmänna uppläggnings- och rationaliseringsarbetet, taga initiativ till undersökningar av frågor om omläggning av organisation eller verksamhetsformer samt tillse, att till Kungl. Maj:ts inkommande förslag till rationaliseringsåtgärder bliva prövade under beaktande av ändamålsenlighetskravet såväl i stort som beträffande den närmast berörda delen av statsförvaltningen. Det praktiska rationaliseringsarbetet borde enligt utredningens mening bedrivas i olika former, nämligen dels av de förvaltande statsorganen själva, dels av ett särskilt rationaliseringsorgan och dels av kommittéer och utredningar genom sakkunniga.

I överensstämmelse med denna plan har utredningen föreslagit, att *inom Kungl. Maj:ts kansli* inrättas ett *särskilt organ* med uppgift att hålla en fortlöpande allmän överblick över organisationen och verksamheten inom hela statsförvaltningen och samordna uppkommande frågor om ändring av organisation eller verksamhetsformer.

Med hänsyn till att finansdepartementet i förevarande avseende intager en central ställning har utredningen funnit övervägande skäl tala för att uppgifterna anförtroddes detta departement.

Beträffande övriga å ledningen ankommande arbetsuppgifter har utredningen uttalat, att en väsentlig uppgift för finansdepartementet borde vara att vid de gemensamma beredningarna med övriga departement av ärenden rörande anslag för statsförvaltningens utövande ägna uppmärksamhet åt frågor rörande den ändamålsenliga uppbyggnaden av förvaltningens organisation. Finansdepartementet borde även regelmässigt delta i beredningar av ärenden angående utfärdande av lagar och författningar eller andra föreskrifter, genom vilka regleras förvaltningens organisation och verksamhetsformer. En speciell samordningsuppgift för finansdepartementet borde slutligen vara att delta i beredningen av ärenden om tillkallande av kommittéer och sakkunniga med utredningsuppdrag omfattande eller berörande statsmyndigheternas organisation eller verksamhetsformer.

Utredningen har framhållit, att de angivna uppgifterna för finansdepartementet icke vore nya utan att förslaget väsentligen endast innebure en utvidgning och ett fördjupande av departementets verksamhet på ifrågavarande område. För att detta skulle vara möjligt torde enligt utredningens mening en förstärkning av personalen på statssekreteraravdelningen vara nödvändig.

För att stimulera *de förvaltande statsorganens* rationaliseringsverksamhet föreslår utredningen, att det i myndigheternas instruktioner eller i en allmän verksstadga klart utsäges, att rationaliseringsverksamhet är en ämbetsupp-

gift för alla förvaltande organ vid sidan av och i samband med deras egentliga förvaltningsuppgifter. Det bör sålunda åvila icke endast verkscheferna utan statsorganen sådana att tillvarataga alla möjligheter till förenkling och besparing utan att säkerheten otillbörligt eftersättes. Därvid är icke tillräckligt att i lagar och andra författningar angivna föreskrifter efterföljas med enklast möjliga medel och på i övrigt lämpligaste sätt, utan förvaltningsorganen böra även hava uppmärksamheten riktad på författningarnas ändamålsenlighet i den praktiska tillämpningen.

För att underlätta för statsorganen att fullgöra ifrågavarande uppgifter bör enligt förslaget i varje statsorgan av icke alltför ringa omfattning en, eller vid behov flera, befattningshavare tilldelas uppgiften att under ledning av organets chef eller den han i sitt ställe sätter biträda vid rationaliseringsarbetet inom statsorganet såsom organisationsföredragande. Förutom att biträda vid aktuella rationaliseringsutredningar bör det ankomma på organisationsföredragande att ständigt hava sin uppmärksamhet riktad på möjligheterna av ytterligare rationalisering och själv taga initiativ till lämpliga åtgärder. En viktig uppgift för en organisationsföredragande vore att hålla nära kontakt med personalen i övrigt och taga sig tid att med intresserade diskutera framförda förslag till omläggningar av skilda slag samt att, om anledning syntes föreligga därtill, närmare undersöka och utreda de framförda rationaliseringsfrågorna.

Ifrågavarande arbetsuppgifter skulle enligt utredningens uppfattning i flertalet statsorgan kunna skötas av en kvalificerad befattningshavare vid sidan av övriga honom åliggande göromål. Inrättande av särskilda tjänster för organisationsföredragandena skulle därför i regel icke erfordras.

Utredningen övergår härefter till frågan om rationaliseringsverksamhet genom *ett särskilt organ* och erinrar om att den verksamhet på detta område, som icke är begränsad till viss myndighets förvaltningsområde, kan sägas vara i huvudsak koncentrerad till statens sakrevision, statens organisationsnämnd och statskontoret. Utredningen förmenar att, även om meddelade instruktionsbestämmelser innebära avgränsning från varandra av de olika centrala organens verksamhet, det dock i praktiken kan vara svårt att upprätthålla en helt klar gränslinje mellan verksamhetsområdena. Splitteringen på flera organ vore icke i alla avseenden ändamålsenlig, utan större effekt i arbetet skulle vinnas genom samordning av verksamheten och om de tre centrala organen ställdes under enhetlig ledning. Därigenom skulle de mera detaljerade organisationsundersökningar, som hittills bedrivits av organisationsnämnden, direkt kunna läggas till grund för sakrevisionell prövning och ur sakrevisionell synpunkt gjorda preliminära undersökningar av organisatoriska frågor skulle direkt kunna utvidgas och fullföljas som grundliga organisationsundersökningar rörande arbets- och ansvarsfördelning, använda arbetsmetoder, hjälpmedel m. m. Genom fortlöpande undersökningar av sakrevisionell och organisatorisk natur inom hela statsförvaltningen skulle det samordnade organet även få en alltmer vidgad och fördjupad kunskap om statsförvaltningens organisation i allmänhet och all-

män förvaltningspraxis samt om myndigheternas fullgörande av sina arbetsuppgifter ur ekonomisk synpunkt och därigenom ett bättre underlag för remissyttranden även i de fall då särskild undersökning icke företoges. Rationaliseringsorganet skulle i väsentligt större utsträckning än vad för närvarande vore möjligt för statskontoret kunna grunda sina utlåtanden på direkta undersökningar ute på linjen. Remissverksamheten skulle för övrigt i och för sig kunna giva det samordnade organet anledningar till sakrevisionella bedömanden.

Det samordnade organet borde även, föreslår utredningen, övertaga de arbetsuppgifter, som nu fullgöras av överrevisorerna vid vissa verk. Vidare syntes starka skäl tala för att organets verksamhet jämväl borde omfatta all statlig verksamhet och sålunda även de statliga bolagen ävensom all statsunderstödd verksamhet.

Sammanfattningsvis ha de sakkunniga uttalat, att det föreslagna rationaliseringsorganets arbetsuppgifter skulle vara att fullgöra alla de arbetsuppgifter som för närvarande ankomma på statens sakrevision, statens organisationsnämnd och överrevisorerna vid vissa verk samt att övertaga statskontorets remissbörda beträffande ärenden av organisatorisk eller allmänt ekonomisk natur rörande statsförvaltningen. I egenskap av centralt rationaliseringsorgan borde på det samordnade organet även ankomma att närmast under Kungl. Maj:t sammanhålla och leda rationaliseringsarbetet i övrigt inom statsförvaltningen samt att biträda och stimulera de förvaltande organen i deras rationaliseringsarbete, bl. a. genom kursverksamhet samt cirkulär och meddelanden i aktuella rationaliseringsfrågor, ävensom att deltaga i eller biträda vid utredningsarbete, som syftar till omläggning av organisation eller verksamhetsformer inom förvaltningen.

Det särskilda rationaliseringsorganet borde enligt utredningens förslag skapas genom att sakrevisionen och organisationsnämnden inlemmas i statskontoret. Förutsättning härför vore, att statskontoret befrias från de av sina nuvarande arbetsuppgifter, som äro artskilda från rationaliseringsverksamheten, eller i vart fall att dessa arbetsuppgifter så begränsas, att de icke verka hindrande på ämbetsverkets framtida verksamhet såsom det centrala rationaliseringsorganet inom statsförvaltningen. Utredningen har föreslagit, att av statskontorets nuvarande arbetsuppgifter befattningen med kommittéväsendet överflyttas till finansdepartementet, checkräkningskontrollen och förandet av statsliggaren till riksräkenskapsverket samt vissa anordningsärenden till ett flertal skilda myndigheter. Vidare förordas, att statskontoret efter omorganisationen befrias från sådana remisser och utredningsuppdrag, som icke hava samband med ämbetsverkets rationaliseringsverksamhet eller beröra verksamheten å ämbetsverkets fond- och pensionsbyråer. Dessa senare båda byråer föreslås av utredningen — i avvaktan på slutlig lösning av de i andra sammanhang aktuella frågorna om byråernas bortflyttning från statskontoret — skola sammanföras till en fristående avdelning inom det nya statskontoret.

Beträffande statens sakrevision har utredningen funnit, att alla dess nu-

varande arbetsuppgifter ha betydelse för rationaliseringsorganet och att alltså sakrevisionen i dess helhet bör inorganiseras i statskontoret.

Vad angår statens organisationsnämnd föreslår utredningen att nämndens civila avdelning obeskuren överföres till statskontoret. Den militära avdelningen, vars arbetsuppgifter av nämnden beräknats bli slutförda tidigast under år 1953, bör bibehållas som en enhet men anknytas till statskontoret. Efter de militära engångsundersökningarnas avslutande bör det, enligt utredningens mening, ankomma på statskontoret att handha rationaliseringsarbetet inom försvaret på samma sätt som inom förvaltningen i övrigt. Utredningen har emellertid icke funnit sig redan nu kunna taga ställning till frågan om den härför erforderliga organisationen inom statskontoret, utan förordar att det får ankomma på statskontoret att senare inkomma med utredning och förslag i detta avseende.

Utredningen föreslår, att det nya statskontoret organiseras på två avdelningar, nämligen en sakrevisionsavdelning med fyra byråer samt en organisationsavdelning med två byråer. Avdelningarna böra vardera förestås av en överdirektör. Statskontorets styrelse skulle utgöras av en generaldirektör som ordförande och chef för verket samt överdirektörerna och byråcheferna. Vid handläggningen av verkets anslagsäskanden, frågor rörande planläggningen av verksamheten och andra frågor av mera principiell natur föreslås styrelsen skola förstärkas med fyra av Kungl. Maj:t förordnade ledamöter.

Personalen å de olika byråerna skulle i huvudsak tillföras verket genom överflyttning av den personal i statskontoret, som för närvarande är sysselsatt med rationaliseringsfrågor, vidare all personal å statens sakrevision samt personalen inom organisationsnämndens civila avdelning. Därutöver skulle inrättas speciella befattningar för en maskintekniker, en kursledare i organisationsfrågor och en blankettekniker, vilka föreslås placerade direkt under verkets ledning.

För en närmare kännedom om utredningens organisationsförslag torde få hänvisas till betänkandet, vari jämväl såsom en särskild bilaga intagits en organisationsplan över det föreslagna ämbetsverkets uppbyggnad.

I enlighet med åt utredningen lämnat särskilt uppdrag har utredningen ingående behandlat frågan om rationaliseringsåtgärder i vad avser *det statliga kommittéväsendet*. Efter erinran om vissa tidigare uttalanden och förslag i denna fråga framhåller utredningen som sin uppfattning, att den centrala frågan då det gäller en rationalisering av kommittéväsendet vore formen för samordning av detta. För detta ändamål föreslår utredningen, att ett särskilt samordningsorgan — ett serviceorgan för fackdepartementen — inrättas. Samordningsorganets uppgift skulle i första hand vara att skaffa sig överblick över meddelade direktiv för nya kommittéer samt över kommittébetänkanden. Med ledning härav skulle organet kunna biträda departementen med granskning av utkast till direktiv för nya kommittéer även som ändrade eller utvidgade direktiv för arbetande kommittéer. Samordningsorganet skulle även verka för samarbete mellan kommittéerna och det

centrala rationaliseringsorganet. En verksamhet av berörda karaktär skulle icke endast leda till att onödigt dubbelarbete förhindrades, utan även möjliggöra att kommittéernas arbete komme att bedrivas i rätt tidsföljd.

Samordningsorganet för kommittéväsendet föreslås av utredningen förlagt till finansdepartementets statssekreteraravdelning.

Förutom de nämnda, såsom primära ansedda uppgifterna skulle samordningsorganet även biträda kommittéerna med vissa servicebetonade administrativa och kamerala göromål. Rationaliseringsutredningen föreslår sålunda, att åtgärder vidtagas för att bereda flertalet kommittéer gemensamma lokaler, med tillgång till sammanträdesrum, stencileringsrum och referensbibliotek ävensom utrymmen för sekreterare m. fl. Samordningsorganet skulle vidare biträda kommittéerna med att anskaffa erforderliga böcker, möbler, kontorsutensilier m. m. samt anställa skriv- och vaktpersonal. Slutligen föreslås, att uppgiften att utbetala ersättningar till kommittéledamöter, sekreterare, experter m. fl. överflyttas till samordningsorganet från statskontoret, utrikesdepartementet och försvarets civilförvaltning.

Utredningen har beräknat, att de årliga *kostnaderna* för rationaliseringsverksamheten inom statsförvaltningen vid genomförande av utredningens skilda förslag sammanlagt skulle öka med omkring 169 000 kronor.

Yttrandena.

Över rationaliseringsutredningens betänkande ha efter remiss yttranden avgivits av försvarets civilförvaltning, överbefälhavaren — efter hörande av cheferna för armén, marinen och flygvapnet — socialstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, som överlämnat yttrande från styrelsens överrevisorer, bostadsstyrelsen, riksförsäkringsanstalten, pensionsstyrelsen, generalpoststyrelsen, telegrafstyrelsen, järnvägsstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen, byggnadsstyrelsen, statskontoret, riksräkenskapsverket, statens sakrevision, staten organisationsnämnd, generaltullstyrelsen, skolöverstyrelsen, överstyrelsen för yrkesutbildning, lantbruksstyrelsen, domänstyrelsen, lantmäteristyrelsen, medicinalstyrelsen, länsstyrelserna i Stockholms, Malmöhus (med överlämnande av yttranden från Hälsingborgs stads drätselkammare, drätselkammaren i Malmö och Malmöhus läns landstings förvaltningsutskott), Göteborgs och Bohus, Värmlands, Örebro och Västernorrlands län, statens lönenämnd, 1946 års militära förvaltningsutredning, 1948 års blankettkommitté, svenska landskommunernas förbund, svenska landstingsförbundet, svenska stadsförbundet, Sveriges standardiseringskommission, tjänstemännens centralorganisation och Sveriges akademikers centralorganisation.

Förslaget att det skall ankomma på finansdepartementet att utöva ledningen av rationaliseringsverksamheten och hålla en fortlöpande allmän överblick över organisationen och verksamheten inom hela statsförvaltningen och samordna uppkommande frågor om ändring av organisation eller verksamhetsformer har tillstyrkts av *byggnadsstyrelsen*,

skolöverstyrelsen, lantmäteristytelsen, länsstyrelserna i Örebro och Malmöhus län samt tjänstemännens centralorganisation.

Länsstyrelsen i Malmöhus län har förklarat sig anse, att genomförandet av förslaget skulle möjliggöra ett betydligt mera planmässigt rationaliseringsarbete än som för närvarande kan komma till stånd.

Byggnadsstyrelsen har funnit det angeläget, att sådana förutsättningar skapas att i högre grad än vad för närvarande är fallet såväl en fortlöpande allmän överblick över organisationen och verksamheten inom hela statsförvaltningen kan erhållas som ett sammanförande av uppkommande frågor om ändring av organisation och verksamhetsformer möjliggöres.

Tjänstemännens centralorganisation, som förklarat sig dela utredningens uppfattning om behovet av ett särskilt organ inom Kungl. Maj:ts kansli för ledningen av rationaliseringsverksamheten, har funnit angeläget att en förstärkning av den för rationaliseringsbyrån avsedda personalorganisationen kommer till stånd.

Flera remissmyndigheter ha tillstyrkt åtgärder i enlighet med grundprinciperna i utredningens förslag men uttalat skilda meningar om formerna för arbetets bedrivande.

Överbefälhavaren har framhållit, att behov föreligger av ett särskilt rationaliseringsorgan på den verkställande statsmaktens högsta plan, men har ansett att frågan om detta organs utformning borde göras till föremål för särskild utredning. Eventuellt kunde det vara lämpligare att, som chefen för flygvapnet föreslagit, inrätta ett från departementet fristående organ under ledning av ett konsultativt statsråd med representanter från statsdepartementens statssekreteraravdelningar och från det enskilda näringslivet samt med en mindre direkt arbetande stab. Detta organ skulle med sig kunna adjungera företrädare för olika verksamhetsområden, när arten av ifrågakommande spörsmål gjorde detta önskvärt.

Socialstyrelsen har framhållit, att en mera obunden och självständig ställning skulle beredas samordningsorganet, om detta underställdes ett konsultativt statsråd.

Länsstyrelsen i Stockholms län har uttalat, att organet måste ges en starkare ställning och, icke minst, en mera auktoritativ ledning än i betänkandet ifrågasatts för att kunna tänkas på detta svårframkomliga fält göra en mera betydelsefull insats.

Medicinalstyrelsen anser att det principiellt sett icke skulle vara lyckligt att sammankoppla finansdepartementets negativa prövning av petitaärenden med det centrala rationaliseringsorganets positiva uppgifter och föreslår, att utredningens byrå i finansdepartementet och sakrevisionsavdelningen i det nya statskontoret sammanföras och ställas under direkt ledning av ett konsultativt statsråd med funktion som samordningsminister.

Riksräkenskapsverket har uttalat, att på finansdepartementet bör ankomma att samordna rationaliseringsärendena, men att någon byrå för detta ändamål icke borde inrättas.

Liknande synpunkter har anförts av *statskontoret*.

Avstyrkande yttranden, i vad avser utredningens förevarande förslag, ha avgivits av *pensionsstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, lantbruksstyrelsen, statens organisationsnämnd, statens sakrevision, riksförsäkringsanstalten, länsstyrelserna i Värmlands och Göteborgs och Bohus län, Sveriges akademikers centralorganisation samt Sveriges standardiseringskommission.*

Pensionsstyrelsen anser att den föreslagna anordningen skulle kunna medföra viss risk för splittring av rationaliseringsarbetets handhavande. Skulle den föreslagna byrån i finansdepartementet komma till stånd, borde rekryteringen bedrivas på sådant sätt att en grundlig erfarenhet av arbetet inom de större ämbetsverken bleve tillgänglig. Styrelsen har särskilt framhållit att vid utformandet av lagstiftningen i dess detaljer ett betydande hänsynstagande borde ske till de administrativa möjligheterna att i praktiken genomföra de olika författningsbestämmelserna.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har framhållit det mindre önskvärda i att fackdepartementen avkopplas från rationaliseringsverksamheten, vilket skulle blija följden om samordningsuppgifterna förlades till ett visst departement. Organet i fråga torde icke heller kunna erhålla den inblick i statsförvaltningens skilda delar som skulle behövas för att utöva den avsedda ledningen av rationaliseringsarbetet.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län har funnit det uppenbart att den högsta ledningen av rationaliseringsarbetet liksom för närvarande bör ankomma på Kungl. Maj:t men är icke övertygad om att härför behöver inrättas ett särskilt organ inom Kungl. Maj:ts kansli utan har ifrågasatt om icke ledningen kan äga rum i hittills tillämpade former. Härom anför länsstyrelsen.

Den sakkunskap, beträffande administrationens problem och behov, som utvinnes inom varje departement i samband med budgetbehandlingen och av departementets löpande kontakt med vederbörande ämbetsverk, torde i första hand böra utnyttjas. Då initiativ tages till större rationaliserande omläggningar inom ett förvaltningsområde, torde i regel dessa komma att föregås av överläggningar mellan vederbörande verk och departement. Det är angeläget att det ansvar, som i detta avseende torde böra åvila varje departement, icke avtrubbas genom inrättandet av en särskild »rationaliseringsbyrå» i finansdepartementet, vilken icke kan förutsättas få den intima kännedom om varje förvaltningsområdes behov och problem, som torde vara en förutsättning för aktiv behandling av ifrågavarande angelägenheter. Såsom framgår av vad länsstyrelsen nedan anför förordrar länsstyrelsen i huvudsak utredningens förslag om ett särskilt rationaliseringsorgan i form av ett centralt ämbetsverk. Det är här den tekniska sakkunskap bör finnas, som bör stå till vederbörande departements och verks förfogande i rationaliseringsfrågor av större omfattning. I varje fall förefaller det länsstyrelsen, att, om sagda organ kommer till stånd, man först bör avvakta erfarenheterna av detta organs verksamhet, innan några mera omfattande organisationsåtgärder vidtagas inom Kungl. Maj:ts kansli. Mycket torde också bero på hur arbetsuppgifterna för nämnda centrala organ bestämmas. Ju större rörelsefrihet detta får, desto mindre torde behovet av ett särskilt rationaliseringsorgan inom Kungl. Maj:ts kansli blija. Att tynga finansdepartementets redan starkt ar-

betsbelastade statssekreteraravdelning med administrativt arbete av den art, som här skulle komma ifråga, torde icke heller vara ändamålsenligt.

Länsstyrelsen i Värmlands län anser att med ett genomförande av kommitténs förslag i denna del bör anstå, i varje fall intill dess erfarenheter vunnits rörande det föreslagna centrala rationaliseringsorganets — det nya statskontorets — verksamhet.

Riksförsäkringsanstalten har uttalat, att möjligheterna för den föreslagna byrån att uträtta något av stort praktiskt värde torde vara små samt att det föreslagna nya statskontoret torde vara bättre ägnat att hålla den allmänna överblicken över förvaltningen.

Liknande synpunkter har anförts av *lantbruksstyrelsen*.

Organisationsnämnden har avstyrkt ett samordningsorgan inom Kungl. Maj:ts kansli men har förordat speciella kontaktmän. Härom anför nämnden.

Såvitt nämnden kan bedöma, skulle det vara till fördel för rationaliseringsverksamheten om i finansdepartementet kunde utses en tjänsteman med speciell inriktning på rationaliseringsfrågor, som kunde vara kontaktsman med rationaliseringsorgan m. m. och bereda rationaliseringsärenden. Enligt nämndens erfarenhet erfordras emellertid även inom andra departement sådan sakkunskap, särskilt inom de departement, inom vilkas områden flera eller större organisationsundersökningar äro aktuella. För att på detta sätt stärka sakkunskapen i departementen vore lämpligt att låta personal inom departementen under erforderlig tid tjänstgöra inom rationaliseringsorgan eller att rekrytera vissa befattningshavare i departementen från sådant. Så har med fördel skett i England.

Statens sakrevision har ansett att ledningen av rationaliseringsverksamheten inom statsförvaltningen bör ankomma direkt på regeringen och icke på ett relativt underordnat organ inom ett departement med en administrativt oklar ställning.

Sveriges akademikers centralorganisation har uttalat, att om behov skulle finnas från regeringens sida att mera kontinuerligt följa rationaliseringsverksamheten, denna uppgift borde anförtrös åt ett statsråd.

Arbetsmarknadsstyrelsen har ansett förslaget medföra påtagliga fördelar.

Rationaliseringsutredningens uttalande, att en väsentlig del av det praktiska rationaliseringsarbetet inom statsförvaltningen måste utföras av de förvaltande organen själva och att rationaliseringsverksamhet bör vara en ämbetsuppgift för alla förvaltande organ har icke föranlett erinran från någon remissmyndighets sida.

Även utredningens förslag att inom varje statsorgan av icke alltför ringa omfattning en eller flera befattningshavare skall tilldelas uppgiften att under verkschefens ledning vara organisationsföredragande har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av det övervägande flertalet remissmyndigheter.

Några remissmyndigheter, *överbefälhavaren, byggnadsstyrelsen, generalpoststyrelsen m. fl.*, ha förordat särskilda kurser i rationaliserings- och organisationsteknik för organisationsföredragandena.

I flera yttranden, av *socialstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, riksförsäk-*

ringsanstalten, pensionsstygrelsen m. fl., har framhållits nödvändigheten av att organisationsföredraganden — åtminstone vid större verk — helt finge ägna sig åt rationaliseringsuppgifter. Detta skulle givetvis medföra krav på personalförstärkning, men vore nödvändigt om arbetet — utan att övriga arbetsuppgifter åsidosattes — skulle få något positivt resultat.

Socialstyrelsen har ifrågasatt huruvida icke den publikation, som enligt utredningens förslag avsetts för organisationsföredragandena, kunde givas sådan form och innehåll, att den kunde stimulera även den enskilde tjänstemannens intresse för frågor av detta slag. Härvidlag vore en tidskrift av stort värde.

En mera tveksam inställning till förslaget om särskilda organisationsföredragande ha *arbetsmarknadsstyrelsens revisorer* intagit. Revisorerna ha ifrågasatt, om en objektiv bedömning från en dylik befattningshavares sida i spörsmål av här avsedd art alltid vore möjlig. I anslutning härtill ha revisorerna betonat värdet av att de vid lösandet av sina uppgifter på hithörande område intaga en självständig ställning gentemot det centrala arbetsmarknadsorganet.

Avstyrkande utlåtanden ha avgivits av *försvarets civilförvaltning, överstyrelsen för yrkesutbildning och lantmäteristygrelsen*, vilka, med understrykande av att rationaliseringsverksamheten inom de förvaltande organen bör ankomma på organens ledning, ifrågasatt om behov föreligger att för angivna ändamål inrätta särskilda tjänster eller avdela särskilda befattningshavare.

Vad härefter angår förslaget att skapa ett särskilt rationaliseringsorgan genom att den verksamhet som utövas av statens sakrevision och statens organisationsnämnd samt statskontorets rationaliseringsverksamhet samordnas och ställes under enhetlig ledning har detta i huvudsak tillstyrkts eller lämnats utan erinran av *socialstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, riksförsäkringsanstalten, byggnadsstyrelsen, generalpoststyrelsen, telegrafstyrelsen, järnvägsstyrelsen, statskontoret, skolöverstyrelsen, lantbruksstyrelsen, medicinalstyrelsen, länsstyrelserna i Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Värmlands och Västernorrlands län, svenska landskommunernas förbund samt svenska stadsförbundet*.

Socialstyrelsen har biträtt förslaget under förutsättning att de i rationaliseringsarbetet sysselsatta tjänstemännen efter viss tid överfördes till andra verksamhetsområden och ersattes av yngre arbetskraft. Därigenom skulle friska initiativ och nya synpunkter tillföras rationaliseringsområdet. Överrevisorsinstitutionen, som torde möjliggöra en mera fortlöpande granskning av resp. verks åtgöranden, borde bibehållas.

Arbetsmarknadsstyrelsen har ansett förslaget medföra påtagliga fördelar men har, innan erfarenhet av det nya organets verksamhet vunnits, ställt sig avvisande till förslaget om att avskaffa överrevisorsinstitutionen. Önskvärt vore emellertid att överrevisorerna, med bibehållande av en självständig ställning, i någon form anknötos till det nya statskontoret. Förslaget att överflytta vissa anordningsärenden till styrelsen har tillstyrkts.

Riksförsäkringsanstalten har funnit de föreslagna samordningsåtgärderna angelägna. Organisationen borde dock enligt anstaltens mening icke fastläsas på sådant sätt, att den icke kunde anpassas med hänsyn till kommande erfarenheter. I stället för en uppdelning på en sakrevisionsavdelning och en organisationsavdelning torde således en koordinering av såväl sakrevisionella som organisatoriska spørsmål inom resp. byråer böra ske. Därigenom skulle såväl vissa olägenheter i det nuvarande rationaliseringsarbetets fördelning på sakrevisionen och organisationsnämnden som inrättandet av i varje fall två överdirektörsbefattningar kunna undvikas. Förslaget att överflytta vissa anordningsärenden till anstalten har tillstyrkts.

Byggnadsstyrelsen har tillstyrkt förslaget, vars organisation dock anses alltför topptung. Styrelsen har framhållit som angeläget, att det nya rationaliseringsorganet icke bindes i alltför betungande byråkratiska former.

Generalpoststyrelsen har likaså tillstyrkt en sammanslagning men har föreslagit viss decentralisering av rationaliseringsuppgifter till de förvaltande organen. Därigenom skulle det centrala organet endast komma att handhava för hela statsförvaltningen väsentliga rationaliseringsfrågor. Styrelsen har vidare ifrågasatt lämpligheten av att organisera rationaliseringsorganet på såväl avdelningar som byråer; en alltför stark administrativ uppdelning torde nämligen försvåra det avsedda samarbetet inom organet.

Statskontoret har ansett den föreslagna sammanslagningen utgöra en god lösning med hänsyn till *dels* att statskontorets och sakrevisionens arbetsuppgifter till stora delar sammanfalla, *dels ock* att någon klar gränsdragning mellan sakrevisionens och organisationsnämndens arbetsområden ej finnes. Allenast en kombination av teknisk expertis och administrativt kunnande skapade gynnsamma betingelser för utarbetande och genomförande av förslag till förbättringar och förenklingar i förvaltningsverksamheten. Statskontoret har förutsatt, att de gynnsamma villkor för ett fritt och obundet arbetsätt, under vilka sakrevisionen och organisationsnämnden hittills verkat, alltjämt få bestå i obeskuren omfattning. Ämbetsverket har ifrågasatt huruvida granskningsverksamheten jämväl borde omfatta de statliga bolagen. Överflyttningen å vissa myndigheter av sådana ärenden som icke ha samband med rationaliseringsverksamheten har av statskontoret avstyrkts utom i vissa närmare angivna fall. Sålunda avstyrkes överflyttning till riksräkenskapsverket av checkräkningskontrollen och redigeringen av statsliggaren. Beträffande det nya statskontorets organisation föreslås *dels* att den militära avdelningen avskiljes och får fortleva i organisationsnämnden intill dess de s. k. engångsundersökningarna slutförts, *dels* att statskontorets fondbyrå inordnas i den nya organisationen, *dels* att de föreslagna överdirektörerna utmönstras ur organisationsplanen, *dels ock* att den omedelbara ledningen av organisationsarbetet utövas av en mot föreslagna två byråchefer.

Lantbruksstyrelsen, som tillstyrkt den föreslagna centraliseringen, har understrukit vikten av att det tilltänkta organet beredes möjligheter att i samma utsträckning som sakrevisionen och organisationsnämnden anlita utomstående expertis. Det nya organets verksamhet borde inriktas på un-

dersökningar av betydelse för större avsnitt av förvaltningen. Å rationaliseringsorganet borde vidare ankomma att verka för samordning även inom kommittéväsendet.

Medicinalstyrelsen har i huvudsak funnit de sakkunnigas förslag godtagbart. Styrelsen har dock, såsom förut nämnts, ansett lämpligare att det nya statskontorets sakrevisionsavdelning — sammanförd med den inom finansdepartementet föreslagna byrån — förläggas till Kungl. Maj:ts kansli under ledning av ett konsultativt statsråd.

Länsstyrelsen i Malmöhus län har i stort sett icke något att erinra mot förslaget, dock att spörsmålet om slopande av den särskilda överrevisionsinstitutionen borde göras till föremål för ytterligare överväganden och att med inrättandet av de två överdirektörstjänsterna borde åtminstone tills vidare anstå.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län har biträtt utredningsförslaget utom beträffande inrättandet av överdirektörstjänsterna.

I vissa yttranden ha uttalats betänkligheter i anledning av förslaget.

Försvarets civilförvaltning har ställt sig betänksam mot att rationaliseringsarbetet förläggas till ett ämbetsverk, vilket författningsmässigt och på grund av lång tradition starkt bundna arbetsformer kunde befaras medföra att verksamheten bleve otymplig och tungrodd och lätt komme att utmynna i teoretiska bedömanden av förekommande praktiska frågor. Det föreslagna rationaliseringsorganets ställning som remissinstans har även ansetts komma att försvåra större sakrevisionella undersökningar. Civilförvaltningen har vidare ifrågasatt lämpligheten av att vid en centralisering utgå från statskontoret, vars verksamhet knappast vore att anse som rationaliseringsverksamhet. Som alternativ hade bort prövas att förlägga sakrevisionen och organisationsnämnden till riksräkenskapsverket. Beträffande organisationsnämndens militära avdelning torde arbetets beskaffenhet tala för att ifrågavarande verksamhet inordnades under civilförvaltningen. I avbidan på 1946 års militära förvaltningsutrednings förslag borde verksamheten kvarligga hos organisationsnämnden. Överrevisorsinstitutionen har med hänsyn till affärsverkens betydande ekonomiska förvaltning ansetts böra bibehållas.

Chefen för marinen har i likhet med *marinförvaltningen* ansett den bästa organisationsformen för ett rationaliseringsorgan vara den för sakrevisionen och organisationsnämnden gällande. Det förefölle dock ej omöjligt att giva det nya statskontoret sådan ökad smidighet. Särskilt understrykes vikten av att utan hänsyn till byråkratisk ordning kunna anställa kvalificerad personal.

Arbetsmarknadsstyrelsens överrevisorer ha ifrågasatt lämpligheten av att förlägga rationaliseringsverksamheten till ett centralt ämbetsverk med så vittgående befogenheter och omfattande arbetsuppgifter som utredningen föreslagit. Risk torde även föreligga för en ytterligare byråkratisering. Vad beträffar överrevisorsinstitutionen torde denna besitta större sakkunskap och smidigare arbetsformer än vad som kan förväntas av en av det nya statskontoret utövd revision.

Pensionsstyrelsen har påpekat att den korta tiden mellan anslagsäskandena och statsverkspropositionens färdigställande icke syntes medgiva någon på organisationsundersökningar grundad petitaprovning. Lämpligare torde vara att sammanföra sakrevisionen och organisationsnämnden till ett utrednings- och revisionsorgan utan fast byråindelning. Ansågs den föreslagna sammanslagningen böra ske, borde det nya statskontoret befrias från alla göromål, som sakna samband med rationaliseringsverksamheten.

Vattenfallsstyrelsen har uttalat betänkligheter mot att redan från början upprätta hela den stora organisation, som föreslagits. Styrelsen har erinrat om den bristande tillgången på kunnig organisationspersonal inom landet. Förslaget om att det nya statskontoret skulle övertaga överrevisorernas verksamhet har avstyrkts.

Svenska landstingsförbundet har uttalat sig för en effektivisering och samordning av rationaliseringsverksamheten. Det tilltänkta rationaliseringsorganet syntes dock förbundet överorganiserat. Härjämte ingåve rationaliseringsarbetets förläggande till ett ämbetsverk med byråkratiskt bundna former betänkligheter. Frågan torde böra upptagas till omprövning.

Förslaget i denna del har avstyrkts av *överbefälhavaren, cheferna för armén och flygvapnet, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, generaltullstyrelsen, riksräkenskapsverket, statens sakrevision, statens organisationsnämnd, överstyrelsen för yrkesutbildning, domänstyrelsen, lantmäteristyrelsen, länsstyrelserna i Stockholms och Örebro län, 1948 års blankettkommitté, tjänstemännens centralorganisation samt Sveriges akademikers centralorganisation.*

Överbefälhavaren har förordat bibehållandet av i huvudsak nuvarande rationaliseringsorganisation. Avstyrkandet har grundats på farhågor för att rationaliseringsorganets omfattande remissverksamhet skulle inkräkta på de egentliga rationaliseringsuppgifterna. Det föreslagna rationaliseringsorganets byråkratiska uppbyggnad torde ävenledes medföra nackdelar i personalhänseende, därigenom att nuvarande möjligheter att anskaffa experter från skilda håll genom att erbjuda konkurrenskraftiga löner eliminerades. Liknande synpunkter ha motiverat *chefernas för armén och flygvapnet* negativa inställning till utredningsförslaget. Beträffande organisationsnämndens militära avdelning ha såväl *överbefälhavaren* som chefen för armén förordat att denna inordnas i det centrala rationaliseringsorganet — om nu ett sådant ansågs böra komma till stånd — med en militär expert som chef. En motsatt uppfattning har kommit till uttryck i chefens för flygvapnet uttalande. Denne har funnit lämpligast, att inom varje försvarsgren tillskapas ett särskilt rationaliseringsorgan med civilt inslag.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har funnit den föreslagna samordningen direkt olämplig. Sakrevisionens och organisationsnämndens uppgifter hade så skild karaktär, att de icke borde ställas under enhetlig ledning. Det förra organet hade en verksamhet av övervakande och kontrollerande natur medan det senares voro mera utvecklingsinriktad. Det låge närmare till hands att samordna sakrevisionen och riksräkenskapsverket än sakrevisionen och

organisationsnämnden. Ökade möjligheter för ämbetsverken att själva tillgodose sina rationaliseringsbehov borde skapas.

Generaltullstyrelsen har likaledes funnit det nya statskontorets omfattande remissverksamhet medföra minskat utrymme för de egentliga rationaliseringsuppgifterna. Vidare syntes tillräckligt kvalificerad arbetskraft icke kunna disponeras i erforderlig utsträckning inom den av utredningen föreslagna organisationen, som tillika enligt styrelsens uppfattning givits en alltför bunden form.

Riksräkenskapsverket har framhållit risken för att rationaliseringsarbetet vid inordnandet i ett centralt ämbetsverk komme att stelna i byråkratiska former. Ärendenas handläggning i närvaro av ett stort antal chefstjänstemän och ledamöter anses sålunda verka tyngande och fördröjande samtidigt som den personliga kontakten med myndigheter och enskilda försvåras. Den fastare anställningsformen torde vidare medföra minskade möjligheter att erhålla för rationaliseringsuppgifter kvalificerad personal. Tidsbristen vid petitagranskningen skulle icke medgiva en på organisationsundersökningar grundad sakkunnig förslagsgivning. Det vore att befara, att statskontorets förslag i otillbörlig utsträckning komme att få karaktären av skrivbordsprodukter utan erforderlig kontakt med de verkliga förhållandena. Härtill komme att berörda myndigheter på grund av tidsbristen icke skulle kunna beredas tillfälle att uttala sig över rationaliseringsorganets förslag. Ämbetsverket har vidare anført, att statskontorets ställning som centralt remissorgan i sin nuvarande form kännetecknas av en med hänsyn till författningsenlighet, besparingssynpunkter och allmän förvaltningspraxis utövad granskning i ekonomiska och organisatoriska frågor. Bortfallet av en dylik remissinstans, vilket bleve en följd av utredningsförslagets genomförande, skulle vara en ur säkerhetssynpunkt beklaglig utveckling. Ämbetsverket hade icke heller ansett sig kunna biträda en eventuell samordning av enbart sakrevisionen och organisationsnämnden. Under förutsättning av att frågorna om anmärkningsprocessen och redogöraransvaret bringas till en sådan lösning att den kamerala revisionens arbetsformer förändras — kunde övervägas en samordning av sakrevisionen och riksräkenskapsverket, vilkas arbetsuppgifter ha nära anknytning till varandra. Beträffande överrevisorsinstitutionen har riksräkenskapsverket slutligen föreslagit att denna bibehålles vid järnvägsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen samt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen; därigenom möjliggöres en kontinuerlig, saklig och erfaren granskning. Förslaget att statskontoret skulle befrias från vissa remissärenden samt att checkräkningskontrollen skulle överflyttas till riksräkenskapsverket har ansetts böra genomföras även om den i övrigt föreslagna ändringen av statskontorets arbetsuppgifter icke komme till stånd.

Statens sakrevision har givit uttryck åt liknande synpunkter som riksräkenskapsverket, därvid särskilt remissverksamhetens hämmande inverkan på rationaliseringsarbetet påtalats. Sakrevisionen har icke heller funnit, att bevis förebragts för att ett för verksamheten menligt dubbelarbete förekommit mellan de av sammanslagningen berörda organen.

Statens organisationsnämnd har förklarat sig ha ett bestämt intryck av att det samlade arbetsområdet är allt för stort och skiftande för att lämpligen kunna sammanföras under ett enda organ, i varje fall under ett organ av traditionell verkstyp. Nämnden har understrukit betydelsen av att ledningen i ett rationaliseringsorgan har möjlighet att förvärva inblick i organisationsproblemen inom de verk, där undersökningar skola utföras. Detta torde dock icke bli möjligt för ett nyordnat statskontor på grund av den avsevärda tid, som remissverksamheten komme att taga i anspråk. Nämnden har även avvisat tanken på en fast byråindelning inom det nya organs organisationsavdelning. Arbetet måste här organiseras på parallellt arbetande enheter, anpassade efter undersökningarnas art. I övrigt har nämnden anfört liknande skäl som riksräkenskapsverket i vad avser organisationsformen, personalrekryteringen, statskontorets nuvarande remissverksamhet m. m.

Lantmäteristyrelsen har icke funnit den föreslagna centraliseringen ägnad att effektivisera rationaliseringsarbetet. Inkopplandet av ett nytt organ mellan de centrala verken och respektive departement torde sålunda medföra omgång och tidsutdräkt. Den föreslagna personaluppsättningen skulle vidare tillåta att sakkunskap endast bleve tillgänglig inom mycket begränsade områden. I stället syntes angeläget, att verken beredes möjlighet att anlita erforderlig expertis i aktuella rationaliseringsfrågor.

Länsstyrelsen i Stockholms län har ansett en sammanslagning endast böra ifrågakomma mellan sakrevisionen och organisationsnämnden. Rationaliseringsorganets uppbyggnad som centralt ämbetsverk — vilket skulle bli fallet om fusionen jämväl omfattade statskontoret — torde nämligen medföra risker för bristande förnyelse i verksamheten. Den nuvarande överrevisionsinstitutionen borde bibehållas fristående.

Länsstyrelsen i Örebro län har funnit det strida mot själva idén om statsförvaltningens rationalisering att anförtro hela verksamheten åt ett stort, fast ämbetsverk, uppbyggt på samma sätt som den övriga statsförvaltningen, med vilket måste följa en viss stelhet och byråkrati. Det torde vara lämpligare, att samordningsuppgifterna anförtroddes ett mindre organ inom Kungl. Maj:ts kansli, förslagsvis förlagt till finansdepartementet. Såväl sakrevisionen som organisationsnämnden och de särskilda överrevisorerna borde bibehållas, organisationsnämnden dock i utbyggd omfattning.

1948 års blankettkommitté har icke funnit att utredningen förebragt välgående skäl för den föreslagna sammanslagningen. Något dubbelarbete av betydelse mellan de skilda organen har icke påvisats. Utredningen syntes vidare ha överskattat möjligheterna att remissvägen åstadkomma förenklingar inom förvaltningen.

Tjänstemännens centralorganisation har ansett sig icke kunna biträda utredningsförslaget, som syntes komma att medföra att det nya rationaliseringsorganet komme att få arbeta i betydligt mera byråkratiska former än vad de nu förefintliga organen behövde. En förstärkning av sakrevisionens och organisationsnämndens personaluppsättning syntes framstå som en bätt-

re lösning än uppbyggandet av ett helt nytt organ. En samordning av riksräkenskapsverkets och sakrevisionens verksamhet torde dock kunna övervägas.

Sveriges akademikers centralorganisation har uttalat att skillnaden i de olika rationaliseringsorganens arbetsuppgifter måste medföra, att dessa organ konstrueras efter olika principer. Att förlägga sakrevisionen och organisationsnämnden till ett ämbetsverk med en strikt byråindelning skulle i hög grad försvåra arbetet och minska verksamhetens effektivitet. En viss förstärkning av den nuvarande rationaliseringsverksamheten syntes motiverad. Sålunda borde statskontorets personalstyrka, som ombesörjer remissverksamheten, förstärkas, varjämte organisationsnämnden borde erhålla förstärkning av personal med allmän förvaltningserfarenhet ävensom av juridisk sakkunskap.

Sveriges standardiseringskommission har slutligen uttalat, att en mera noggrann utredning rörande rationaliseringsbehovet inom statsförvaltningen bort utföras och personalstaten för det nya rationaliseringsorganet grundas på därvid vunna erfarenheter. Kommissionen har vidare framhållit önskvärdheten av att ett beslut i fråga om den statliga rationaliseringsverksamheten föregås av samråd med standardiseringskommissionen, Sveriges industriförbund, ingenjörsvetenskapsakademien samt andra inom näringslivet verksamma rationaliseringsorgan för att tillgodogöra de erfarenheter som samlats av dessa organ.

Utredningens förslag beträffande samordning av kommittéväsendet och vissa åtgärder för service åt kommittéerna har tillstyrkts av *socialstyrelsen*, *pensionsstyrelsen*, *lantmäteristyrelsen*, *länsstyrelserna i Stockholms och Örebro län*, *Svenska landstingsförbundet*, *tjänstemännens centralorganisation* samt *Sveriges akademikers centralorganisation*.

Socialstyrelsen har betonat betydelsen av att kommittéernas lokalfrågor lösas på ett ändamålsenligt sätt och av att i samband därmed tillgång skapas till förhandlingslokaler, varav ett mycket stort behov föreläge.

Pensionsstyrelsen har funnit behovet av rationalisering av kommittéväsendet ovedersägligt samt har särskilt framhållit, att det kunde vara till stort men för en verksamhet om dess framtida utformning under längre tid vore föremål för utredningar och överväganden.

Lantmäteristyrelsen har funnit de föreslagna rationaliseringsåtgärderna beaktansvärda. Många utredningsuppdrag skulle dock enligt styrelsens mening kunna överlämnas åt vederbörande verk i stället för åt en kommitté.

Länsstyrelsen i Stockholms län har anført, att byrån borde ges en starkare ställning och en mera auktoritativ ledning än i betänkandet ifrågasatts.

Sveriges akademikers centralorganisation har funnit behov föreligga av en samordning av kommittéväsendet. Ansvaret för verksamheten borde dock åvila ett statsråd med underställd lämplig kansliorganisation.

Tveksamhet har uttalats av *väg- och vattenbyggnadsstyrelsen* om lämpligheten av att på det föreslagna sättet tillskapa mera bundna arbetsformer för

kommittéerna. Detta kunde medföra ökade svårigheter att erhålla sakkunniga utredningsmän. Inrättandet av ett serviceorgan för skrivarbete och uppgiftslämning etc. skulle dock underlätta kommittéarbetet.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län har ställt sig betänksam till utredningens förslag att samordningsorganet — förutom vissa rent servicebetonade uppgifter, vilka förslag länsstyrelsen funne beaktansvärda — jämväl skulle handha den allmänna samordningen i vad avser utredningsdirektiv, betänkanden m. m. Även om förslaget kunde medföra vissa fördelar, skulle dessa dock vinnas på bekostnad av ett överorganiserat och tungrott kommittéväsande.

Förslaget i denna del har avstyrkts av *försvarets civilförvaltning, riksförsäkringsanstalten, statskontoret, riksräkenskapsverket, statens sakrevision, statens organisationsnämnd* och *lantbruksstyrelsen*.

Försvarets civilförvaltning har icke ansett påkallat att inrätta ett särskilt serviceorgan. Åtgärder borde dock vidtagas för att underlätta de arbetande kommittéernas möjligheter att erhålla skrivhjälp, möbler, kontorsmaterial m. m. Inrättandet av en särskild skrivcentral syntes mindre lämpligt med hänsyn till faran för dröjsmål genom en alltför kraftig arbetsbelastning.

Statskontoret har funnit det förefalla som om en förvisso önskvärd koordination mellan olika kommittéutredningar svårligen vore uppnåelig, om den samordnande uppgiften lades utanför kretsen av statsrådets medlemmar. I första hand borde departementscheferna kontinuerligt så nära som möjligt följa kommittéers och sakkunnigas arbete, var och en inom sitt departement. Ett eller flera av de konsultativa statsråden kunde beklädas med särskilda samordningsuppgifter. Ämbetsverket har ifrågasatt om icke större nackdelar än fördelar skulle ernås genom de föreslagna serviceåtgärderna. Beträffande skrivcentralen har statskontoret anfört liknande synpunkter som försvarets civilförvaltning.

Riksräkenskapsverket har förordat att en befattning som materialförvaltare, med uppgift att tillhandahålla kommittéerna viss hjälp med anskaffande av lokaler, kontorsutrustning, skrivhjälp m. m., tillsättes. Förslaget i övrigt har avstyrkts.

Lantbruksstyrelsen har funnit de föreslagna åtgärderna för samordning och rationalisering av kommittéväsandet vara en naturlig uppgift för det centrala rationaliseringsorganet, det nya statskontoret. Detta borde även vara serviceorgan åt kommittéerna.

Statens sakrevision har icke ansett ifrågavarande serviceuppgifter vara av någon väsentlig betydelse i ekonomiskt och arbetsbesparande hänseende.

Statens organisationsnämnd har ifrågasatt det rationella i att förlägga vissa servicebetonade uppgifter till ett organ inom Kungl. Maj:ts kansli. Uppgifter av detta slag, som inte ha något samband med rationaliseringsarbetets samordning, borde i stället förläggas till ett särskilt centralt serviceorgan.

Trycksakskommitténs betänkande.

Den 17 januari 1947 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för finansdepartementet att tillkalla högst tre sakkunniga för utredning rörande modernisering, större spridning och eventuellt förbilligande av det statliga utredningstrycket. De tillkallade sakkunniga,¹ vilka antogo benämningen trycksakskommittén, ha den 28 december 1949 avgivit betänkande i ämnet (SOU 1950: 25).

Kommittén har understrukit betydelsen av att strävandena kraftigt inriktas på en större koncentration än hittills vid utformningen av kommittébetänkandena. De historiker, redogörelser för dagsläget och jämförelser med utländsk rätt, vilka vanligen inleda betänkandena, borde begränsas. I den mån specialutredningar, utarbetade av experter, ansågos böra tryckas, borde det ske i bilageform. Även en begränsning av kommittéstatistiken vore önskvärd. Härigenom skulle vinnas betydande besparingar och även lättnad för uppgiftslämnarna. Ökad användning av den bildstatistiska metoden rekommenderas i vissa sammanhang.

Kommittén har även lämnat vissa allmänna råd och anvisningar beträffande betänkandenas typografi och uppställning, syftande till en modernisering och ett förenhetligande av betänkandenas yttre form. I fråga om den språkliga utformningen hänvisar kommittén till en av professor Erik Weller, på uppdrag av kommittén, utarbetad undersökning rörande kommittésvenskan (SOU 1950: 26). Denna undersökning, som bygger på ett ur utredningstryck från senaste tid insamlat omfattande material av språkprov, innehåller även vissa riktlinjer och råd, avsedda att tjäna till ledning särskilt för kommittésekreterare. Särskilt understrykas kraven på större enkelhet och starkare koncentration i språket, varigenom betänkandena skulle bli mera lättlästa och även överskådligare och billigare i framställning.

I syfte att nedbringa korrigeringskostnaderna, som under år 1946 uppgingo till nära 50 procent av ordinarie sättningskostnader, borde enligt kommitténs mening det kravet icke eftergivast, att färdigt manuskript presenteras, innan tillstånd till tryckning meddelas. Det officiella överlämnandet av betänkandena borde dock icke ske förrän publikationen blivit färdig för distribution. Samtidigt härmed borde betänkandena göras tillgängliga i bokhandeln.

Betänkanden av större intresse för den socialt och politiskt något så när orienterade allmänheten borde kompletteras med populära broschyrer, som gäve en sammanfattande översikt över det avhandlade ämnet.

Kommittén har vidare föreslagit, att inom Kungl. Maj:ts kansli skall inrättas ett för de statliga kommittéerna gemensamt utredningskansli. En av kansliets främsta uppgifter skulle vara att söka hindra dubbelarbete inom kommittéerna. För det ändamålet skulle kansliet tillfrågas före kommittédirektivens slutliga utformning. Kansliet skulle hålla kontakt med de arbe-

¹ Ledamoten av riksdagens andra kammare redaktören M. D. E. Ståhl, ordförande, kansli-rådet O. M. Berger och direktören E. Ebe.

tande kommittéerna, bl. a. genom att taga del av utsända kallelser till kommittéernas sammanträden.

Utredningskansliet skulle vidare handlägga frågor om anskaffande av lokaler och deras inredning för kommittéerna. Genom kansliets förmedling skulle också kommittéerna kunna täcka sitt behov av förbrukningsmaterial.

Kommittéernas behov av sekreterare och expertis borde enligt kommittéförslaget tillgodoses genom utredningskansliets försorg. Kansliet skulle därför hålla kontakt med lämpliga aspiranter för olika kommittéuppdrag. För de fall då författare av broschyrer måste sökas utanför kretsen av kommittéernas sekreterare eller ledamöter borde kansliet hålla kontakt också med härför lämpade personer. Även den ömsesidiga kontakt med tidningspressen, framför allt TT, som kan visa sig önskvärd, borde förmedlas genom utredningskansliet. Behov av statistiska undersökningar liksom specialundersökningar av olika slag, borde enligt kommitténs förslag anmälas till utredningskansliet, som skulle pröva nödvändigheten av undersökningen, varefter kommitténs ansökan om tillstånd till undersökningen överlämnades med till- eller avstyrkande till vederbörande departementschef.

I fråga om utredningskansliets uppgifter anför kommittén.

Även i arbetet med utredigeringen av betänkandet torde utredningskansliet behöva medverka. Kansliet kan behövas för den språkliga utformningen; det kan biträda vid bedömning av frågan om vad som skall medtagas i betänkandet och vad som lämpligen bör överföras till bilagor; det skall tillhandahålla illustrations- och typografisk expertis; det skall tillse att ett fullt tryckfärdigt manuskript lämnas till sättning. Detta är blott några exempel på utredningskansliets uppgifter. Erfarenheten kommer säkerligen att visa på en rad andra arbetsuppgifter.

Enligt kommittéförslaget skulle kansliet förestås av en administrativ expert av byråchefs grad och underställas ett av de konsultativa statsråden. Bortsett från erforderligt antal skrivbiträden skulle personalbehovet begränsas till nämnda befattningshavare. Denne skulle sedan upptaga direkta kontakter med de olika experterna från fall till fall allt efter uppkommande behov.

De årliga kostnaderna för ett utredningskansli av denna art ha av kommittén beräknats till 40 000 kronor. Vidare har beräknats ett engångsbelopp av 5 000 kronor för inköp av möbler och andra utensilier.

Yttrandena.

Över kommitténs betänkande ha efter remiss yttranden avgivits av socialstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, statskontoret, statistiska centralbyrån, kungl. biblioteket, kommerskollegium, länsstyrelserna i Stockholms, Södermanlands, Kronobergs, Malmöhus, Värmlands, Västmanlands och Kopparbergs län, svenska stadsförbundet, svenska landskommunernas förbund, svenska landstingsförbundet, Sveriges industriförbund, Sveriges lantbruksförbund, landsorganisationen, svenska arbetsgivareföreningen och kooperativa förbundet.

Samtliga remissmyndigheter ha i huvudsak anslutit sig till av kommittén lämnade rekommendationer och anvisningar rörande kommittéernas arbetsmetoder och utredningstryckets utformning. Några av remissorganen ha dock uttalat avvikande meningar på särskilda punkter. Så finner *socialstyrelsen* visserligen en minskning av korrigeringskostnaderna önskvärd men framhåller samtidigt, att ett upprätthållande av kravet på att fullt färdigt manuskript alltid skall presteras, innan trycktillstånd meddelas, medför allvarig risk för att kommittéarbetet fördröjes. Även *länsstyrelserna i Stockholms och Malmöhus län* finna en strikt tillämpning av föreskriften om färdigt manuskript före tryckningstillstånd hinderlig. *Kungl. biblioteket* vänder sig emot en begränsning av de i betänkandena ingående historikerna, som ofta tjäna forskningsändamål. *Statistiska centralbyrån* varnar, i likhet med *landsorganisationen*, för en alltför knapphändig redovisning av det statistiska materialet. Centralbyrån varnar samtidigt för en rikligare användning i betänkandena av bl. a. bildstatistiken, som i exakthet icke kan mätas med den vanliga tabellstatistiken; bildstatistiken har sin givna plats i de av kommittén föreslagna populärbroschyerna. *Sveriges lantbruksförbund* har yppat samma betänkligheter i fråga om den statistiska redovisningen. I fråga om de sammanfattande populärbroschyerna anför bl. a. *svenska arbetsgivareföreningen*, att sådana endast undantagsvis böra utgivas, då de lätt kunna få en propagandistisk prägel.

Statskontoret har föreslagit, att kommitténs synpunkter och förslag borde sammanföras till en summarisk promemoria, vilken borde finnas tillgänglig för kommittésekreterare. Liknande synpunkter ha anförts av *svenska stadsförbundet*. *Länsstyrelsen i Kronobergs län* har föreslagit, att professor Wellanders undersökning och riktlinjer distribueras även till andra statliga myndigheter än de som avgivit yttrande över trycksakskommitténs betänkande.

Kommitténs förslag om inrättande av ett för de statliga kommittéerna gemensamt utredningskansli, underställt ett konsultativt statsråd, har avstyrkts av *statskontoret*, *kommerskollegium*, *Sveriges lantbruksförbund*, *svenska arbetsgivareföreningen* och *svenska landstingsförbundet*. *Länsstyrelsen i Malmöhus län* har uttalat tveksamhet om lämpligheten att inrätta ett utredningskansli av den art som kommittén förordat; det torde vara omöjligt att finna en person, som kan fylla alla de arbetsuppgifter, som kommittén tillägger chefen för det ifrågasatta kansliet.

Övriga hörda myndigheter ha tillstyrkt eller lämnat utan erinran kommitténs förevarande förslag. Av sistnämnda myndigheter förordar *socialstyrelsen* — som anslutit sig till kommitténs förslag om ökad användning i betänkandena av diagram och andra illustrationer — att för dessa arbeten även ritpersonal anställs vid utredningskansliet. Redan det ritarbete, som nu förekommer i de statliga betänkandena, torde vara av sådan omfattning, att det motiverade ett ritbiträde. I fråga om kansliets placering delar *styrelsen* rationaliseringsutredningens uppfattning att samordningen av kommittéväsendet och samordningen av rationaliseringsverksamheten inom

statsförvaltningen lämpligen böra handhavas av samma organ på grund av uppgifternas inbördes sammanhang. *Kooperativa förbundet* å andra sidan har föreslagit att kansliet inordnas under ett centralt verk, närmast kommerskollegium eller statistiska centralbyrån. *Statistiska centralbyrån* ifrågasätter, om icke kommittéerna vid behov av statistiska specialundersökningar i första hand böra vända sig direkt till den av statistikutredningen inom centralbyrån föreslagna planerings- och utredningsavdelningen, som skulle utreda om liknande undersökning som den av vederbörande kommitté föreslagna redan förelåg eller utfördes på annat håll samt planera arbetet och kostnadsberäkna detsamma. Därefter skulle kommittén taga ställning till om den ansåg sig böra företaga undersökningen i fråga och i sådant fall hos utredningskansliet begära tillstånd härtill. *Några länsstyrelser* slutligen ha funnit den av kommittén uppgjorda kostnadskalkylen alltför optimistisk.

Av de myndigheter, som icke kunnat biträda förslaget om inrättande av ett utredningskansli för de statliga kommittéerna, har *statskontoret* hänvisat till sitt över rationaliseringsutredningens betänkande avgivna yttrande, där statskontoret funnit en samordning av det statliga kommittéväsendet svåruppnåelig och avrått från att avskaffa statssekreterarnas nuvarande tillsyn över kommittéerna. Om ett utredningskansli anses böra inrättas, bör detta enligt statskontorets mening samordnas med statsdepartementens organisationsavdelning och liksom denna förestås av en förste kanslisekreterare. *Kommerskollegium* anser att de fördelar, som kommittén vill uppnå genom ett utredningskansli av skisserad art, kunna vinnas på andra vägar, medan från *svenska landstingsförbundets* sida uttalas farhågor för att genom den föreslagna reformen departementschefernas överblick och kontakt med kommittéarbetet försvagas. Den önskvärda samordningen bör enligt landstingsförbundets mening komma till stånd genom åtgärder från vederbörande departementschefers sida. *Lantbruksförbundet* slutligen uttalar, att utredningskansliet lätt kan växa ut till en institution, som kan få inflytande på utredningarnas innehåll.

1948 års blankettkommittés betänkande.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 13 februari 1948 tillkallade jag fyra sakkunniga¹ med uppdrag att utreda frågan om rationalisering i tekniskt avseende av statsförvaltningens blankettväsende jämte därmed sammanhängande spörsmål. Den 13 juni 1950 överlämnade de sakkunniga, vilka antagit benämningen 1948 års blankettkommitté, en redogörelse för kommitténs rådgivnings- och undervisningsverksamhet samt förslag till rationaliseringsåtgärder. Samtidigt överlämnades ett av kommittén utarbetat förslag till illustrerad handledning vid blankettrevisionen.

¹ Kanslichefen, numera överdirektören G. W. Dahlberg, ordförande, förste kanslisekreteraren E. E. A. Magnander, tryckeriintendenten G. A. Lindholm och chefen för ASEA:s blankettbyrå O. H. I. Tångeberg.

Kommittén har inledningsvis framhållit, att rationalisering av statsförvaltningens blankettväsende är en betydande ekonomisk fråga. Härom anföres följande.

Blankettbeståndet i statsförvaltningen uppskattades 1947 av riksdagens revisorer till minst 30 000 olika blankettyper. De deluppgifter, som legat till grund för denna siffra, synas i vissa fall endast redovisa de yrkestryckta blanketterna, men däremot icke sådana blanketter, som exempelvis genom stencilering framställts av myndigheterna själva. En förnyad beräkning omfattande bl. a. även sistnämnda slag av blanketter skulle sannolikt ge en avsevärt mycket högre siffra.

Förbrukningen inom statsförvaltningen av skrivpapper, tryckpapper och kartong uppgick under 1940 sammanlagt till 6,1 ton, motsvarande ett värde av 4,6 milj. kronor (SOU 1943: 6). Härtill kom en kostnad för läskpapper och kuvert av 0,9 milj. kronor. Statens tryckeriintendent beräknar den årliga kostnaden för det statliga trycket, riksdagstrycket ej inräknat, till omkring 15 milj. kronor, varav ett belopp av omkring 10 milj. kronor belöper på blankettrycket. Härtill kommer kostnaden för de icke yrkestryckta blanketterna.

Mot bakgrunden av dessa siffror är det uppenbart att även en relativt låg procentuell minskning av anskaffningskostnaden för blanketterna ger faktiska kostnadsbesparingar av betydelse.

De stora besparingarna stå dock att vinna genom att nedbringa blanketternas användningskostnad, d. v. s. kostnaden för den tid, som för allmänhet och tjänstemän åtgår för blanketternas ifyllande och bearbetning. Anskaffningskostnaden för blanketten utgör nämligen endast några få procent av användningskostnaden. Eftersom redan anskaffningskostnaden för de statliga blanketterna enligt vad ovan nämnts uppgår till stora belopp är det tydligt att användningskostnaden representerar betydande summor.

För att stimulera myndigheterna till självverksamhet på blankettområdet och underlätta deras arbete med en översyn av blanketterna har kommittén bedrivit viss rådgivnings- och undervisningsverksamhet. Bland annat har kommittén anordnat två blankettekniska kurser med sammanlagt 108 deltagare, representerande 58 ämbetsverk. Varje kurs har omfattat ett 20-tal föreläsningstimmar samt demonstrationer. Vidare har kommittén utarbetat en promemoria angående blankettekniska normer, nomenklaturer m. m. ävensom anvisningar för blankettryck, vilka distribuerats inom statsförvaltningen och den senare även till av statliga myndigheter anlitade blankettryckerier.

Kommittén har framhållit, att blanketten i regel är direkt avhängig av gällande förvaltningsregler. Genom en förenkling av själva förvaltningsförfarandet borde därför blankettbeståndet i princip kunna minskas i omfattning och även de enskilda blanketternas sakliga innehåll förenklas. Rationaliseringsåtgärder i fråga om de på grundval av förvaltningsreglerna utformade arbetsprocesserna borde kunna leda till samma resultat.

Genom en ändamålsenlig teknisk utformning av blanketten — varmed förstås att blanketten i konstruktionen med omsorg anpassas till de olika arbetsprocesser, i vilka den skall ingå, och även till tryckeriernas tekniska utrustning — kunna enligt kommittén såväl användnings- som tillverkningskostnaderna för blanketten avsevärt nedbringas.

En av förutsättningarna för att blankettens anpassning till användnings- och tillverkningsprocesserna verkligen skall resultera i en kostnadsminskning av betydelse angives vara att blanketten utformas efter enhetliga regler, ägnade att underlätta arbetet för alla dem, som i olika sammanhang ha att taga befattning med blankettens konstruktion, tillverkning, ifyllande och bearbetning. Kommittén har till en första grupp av sådana enhetliga, grundläggande blankettekniska regler hänfört frågor om valet av papper, bokstavstyper, linjetyper, tryck o. d. Till en andra grupp ha sammanförts regler för blankettytans indelning och placering av ständigt återkommande textelement, medan i en tredje grupp upptagits regler för den vägledande textens formulering och textens placering i förhållande till ifyllnadsuppgifterna.

Även om en rationalisering av blankettbeståndet i princip bör ske i samband med en undersökning av arbetsorganisationen, varvid såväl förvaltningsförfarandet i stort som de på grundval av förvaltningsreglerna utformade arbetsprocesserna bli föremål för en ingående granskning i syfte att öka arbetsorganisationens effektivitet, finner kommittén det icke möjligt — bland annat med hänsyn till att tillgången är begränsad på personal med den för sådana undersökningar erforderliga utbildningen — att genomföra förenklingen av statsförvaltningens blankettväsende enbart som ett led i organisationsundersökningar. Skall förenklingsresultatet kunna nås inom rimlig tid, måste även från dylika undersökningar helt fristående blankettrevisioner utföras, vilka naturligen böra utmynna i permanent kontroll av blankettarbetet, utövad inom respektive verk av en blankett-detalj.

I enlighet med dessa allmänna riktlinjer föreslår kommittén, att hos varje myndighet skall uppdragas åt en för uppgiften lämpad och utbildad befattningshavare att genomföra en revision av myndighetens blanketter i enlighet med de anvisningar, som kommittén lämnat i den tidigare omnämnda handledningen. Efter genomförd revision skall denne befattningshavare svara för det löpande blankettarbetet hos myndigheten. I de fall myndigheten blir föremål för en organisationsundersökning bör blankettmannens arbete inordnas i denna. Hos myndigheter med särskilt organ för kontorsteknisk rationalisering bör blankettarbetet utföras antingen i intim samverkan med detta organ eller, om organets kapacitet medger detta, helt av rationaliseringsorganet. Den som svarar för blankettarbetet, måste er-hålla erforderliga medhjälpare, då det är av vikt att den första genomgången av blankettbeståndet icke drar allt för långt ut på tiden. Det skall åligga vederbörande befattningshavare att svara för blanketternas tekniska utformning, och han bör även ges bemyndigande att i erforderliga fall pröva blanketternas sakliga innehåll och språkliga utformning samt de arbetsprocesser, i vilka blanketterna ingå.

I det av rationaliseringsutredningen föreslagna särskilda rationaliseringsorganet borde vidare inrättas en särskild arbetsenhet för att bl. a. leda, övervaka och samordna blankettarbetet i statsförvaltningen. Denna arbetsenhet

skall enligt kommittéförslaget svara för organiserandet av en hela statsförvaltningens blankettväsende omfattande revision och sedan ha som uppgift att bl. a. övervaka det statliga blankettarbetet. Arbetsenheten bör driva forsknings-, försöks- och standardiseringsverksamhet inom hela det kontorstekniska området och till statsförvaltningen fortlöpande förmedla vunna arbetsresultat genom handböcker, småskrifter och periodiska meddelanden. Även handläggning av konkreta blankettärenden av principiell natur eller eljest av större vikt bör tilläggas den föreslagna arbetsenheten som därtill skall utöva rådgivande verksamhet för ämbetsverk och myndigheter även i fråga om reproduktionsmetoder, kontorsmaskiner, förvaringshjälpmedel o. dyl. Forsknings- och försöksverksamheten bör bli vägledande vid statsverkets upphandling av kontorsmateriel.

Kommittén föreslår vidare att arbetsenhetens verksamhet även skall omfatta handhavande av den utbildnings-, informations-, forsknings- och försöksverksamhet, som bör bedrivas av det centrala rationaliseringsverket på andra områden än det kontorstekniska.

Personalbehovet hos den föreslagna arbetsenheten har av kommittén beräknats till en byråchef, tre befattningshavare i 27 lönegraden samt ett kvalificerat, språkkunnigt biträde och en ritare med viss grafisk utbildning. De både sistnämnda befattningshavarna borde placeras i 15 lönegraden.

Yttrandena.

Över blankettkommitténs betänkande har efter remiss yttranden avgivits av försvarets civilförvaltning, socialstyrelsen, medicinalstyrelsen, blankettkommissionen, generalpoststyrelsen, telegrafstyrelsen, järnvägsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen, statskontoret, generaltullstyrelsen, statistiska centralbyrån, 1948 års statistikutredning, riksräkenskapsverket, statens sakrevision, statens organisationsnämnd, skolöverstyrelsen, domänstyrelsen, lantbruksstyrelsen, statens reproduktionsanstalt, skogsstyrelsen, Sveriges standardiseringskommission, svenska stadsförbundet, landskommunernas förbund och svenska landstingsförbundet.

Kommitténs uttalanden om behovet av blankettrationalisering inom statsförvaltningen har icke föranlett någon erinran av remissorganen. Flera remissorgan ha framhållit, att den av kommittén bedrivna rådgivnings- och kursverksamheten varit till stort gagn för det av myndigheterna själva bedrivna blankettarbetet.

I fråga om formerna för förenklingsarbetet har *statens organisationsnämnd* uttalat, att kommittén enligt nämndens mening förfarit riktigt, då den sett blankettväsendet såsom ett led i arbetsorganisationen och icke såsom en särskild angelägenhet. I enlighet härmed borde, i de fall då blankettrevisionen föreginge en större organisationsundersökning eller eljest skedde fristående från sådan undersökning, blankettrevisionen även omfatta en översyn av de arbetsrutiner till vilka blanketterna ansluta sig.

Liknande synpunkter ha anförts av *Sveriges standardiseringskommission*, som även understrukit, att överväganden beträffande arbetsgång och hjälp-

medel (blanketter, kontorsmaskiner och andra tekniska hjälpmedel) för arbetets utförande borde ske i ett sammanhang.

Statskontoret har däremot funnit ett obetingat samordnande av organisationsundersökningar med blankettekniskt rationaliseringsarbete knappast kunna främja ett så snabbt genomförande av rationaliseringen på blankettväsendets område som vore önskvärt. Enligt statskontorets mening vore det i främsta rummet av vikt att åtgärder vidtagas för att helt fristående och oberoende av undersökningar rörande eventuella förenklingar i kontorsorganisationen åstadkomma en rationalisering av blankettbeståndet enbart ur blankettekniska synpunkter.

Kommitténs förslag att åt en befattningshavare hos varje myndighet skulle uppdragas att genomföra en revision av myndighetens blanketter har i princip tillstyrkts eller lämnats utan erinran av flertalet remissorgan. Några myndigheter, bl. a. *försvarets civilförvaltning, telegrafstyrelsen, generalpoststyrelsen, järnvägsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen* och *generaltullstyrelsen* — ha framhållit, att redan för närvarande inom respektive verk personal funnes avdelad med uteslutande eller huvudsaklig uppgift att handhava myndighetens blankettärenden.

Statskontoret, statistiska centralbyrån och *1948 års statistikutredning* ha icke ansett sig kunna förorda att en bestämd befattningshavare inom de skilda ämbetsverken avdelas för blankettrationalisering.

Statens organisationsnämnd har uttryckt farhågor för att hos vissa myndigheter, framför allt de mindre, skulle saknas för uppgiften lämpad personal.

Förslaget om inrättande av en särskild arbetsenhet i det centrala rationaliseringsorganet har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av *generalpoststyrelsen, statens organisationsnämnd, lantbruksstyrelsen, statens reproduktionsanstalt, skogsstyrelsen* och *Sveriges standardiseringskommission*.

Sveriges standardiseringskommission har uttalat, att inrättandet av den förslagna arbetsenheten icke blott komme att göra statsförvaltningen och kommunerna betydande tjänster utan även verka stimulerande på det kontorstekniska rationaliseringsarbetet inom näringslivet samt har framhållit betydelsen av ett intensifierat samarbete mellan statsförvaltningen och näringslivet i kontorstekniska rationaliseringsfrågor. Kommissionen förklarar sig med tillfredsställelse ha kunnat konstatera, att betydelsefulla frågor bragts till lösning genom samverkan mellan 1948 års blankettkommitté och grafiska standardiseringskommittén. Kommissionen förutsatte, att statsförvaltningen, som presterar landets mest omfattande kontorsarbete och som dessutom är en stor tryckeriägare, på samma sätt som andra intressenter skall deltaga med särskild expertis i utredningsarbetet inom grafiska standardiseringskommittén. Den föreslagna arbetsenheten skulle enligt föreliggande förslag ställa sådana experter till förfogande. På grund av arbetsenhetens ringa storlek förefölle det nödvändigt att även befattningshavare

från andra statliga organ beredes möjlighet att deltaga i utredningsarbetet. Kommissionen har vidare uttalat, att det är nödvändigt att de större konsumenterna, såsom statsförvaltningen, gjorde klart för sig hur blanketter och andra förbrukningsartiklar för kontoren skola vara utformade för att giva högsta arbetseffektivitet. Försumrades en forskning på detta område, förelåge risk för att investeringar i bl. a. den grafiska industrien bleve felaktiga eller ofullständiga. Detta medförde icke blott konsekvenser för producenterna, utan även att den kontorstekniska rationaliseringen icke kunde fullföljas i önskad utsträckning.

Avstyrkande utlåtanden ha avgivits av *socialstyrelsen*, *medicinalstyrelsen*, *järnvägsstyrelsen*, *statskontoret*, *statistiska centralbyrån*, *1948 års statistikutredning*, *riksräkenskapsverket*, *statens sakrevision* och *domänstyrelsen*.

Statskontoret har uttalat, att för närvarande icke andra åtgärder torde erfordras än en komplettering av statskontorets tryckeriexpedition med en blankettekniker, varigenom skulle möjliggöras för expeditionen att tillhandagå statsförvaltningens myndigheter samt kommittéer och kommissioner med råd och anvisningar även i blankettekniska frågor för åstadkommande av en efter moderna blankettekniska principer genomförd rationalisering av blankettbeståndet. Beträffande forsknings-, försöks- och standardiseringsverksamhet på förevarande område förutsatte statskontoret, att denna verksamhet i erforderlig omfattning bedreves av Sveriges standardiseringskommission, för vilken statsbidrag utginge i särskild ordning.

Statistiska centralbyrån har förklarat sig icke vara övertygad om att den föreslagna speciella arbetsenhetens verksamhet skulle resultera i besparingar av sådan storlek, att de skulle uppväga arbetsenhetens omkostnader och har förordat, att en blankettekniker anställles vid statskontorets tryckeriexpedition. Samma förslag har framförts av *1948 års statistikutredning* och *medicinalstyrelsen*.

Av övriga myndigheter som avstyrkt förslaget har *riksräkenskapsverket* förordat en mindre förstärkning av statens organisationsnämnds nuvarande arbetskrafter, därvid enligt riksräkenskapsverkets mening någon befattning i högre lönegrad än 29 icke torde böra ifrågakomma. Även *järnvägsstyrelsen* har ifrågasatt om icke ett till omfattningen betydligt enklare organ av i första hand rådgivande och kontrollerande karaktär borde kunna anses tillfyllest för de uppgifter som tänkts skola åvila den föreslagna arbetsenheten. *Svenska landstingsförbundet* anser att den föreslagna centrala organisationen fått en alltför stor omfattning i kommittéförslaget och tillråder en reduktion. I varje fall borde organisationen uppbyggas successivt, i den mån behov därav visade sig föreligga. *Statens sakrevision* hänvisar till att statskontorets tryckeriexpedition och statens organisationsnämnd redan äro verksamma på de blankett- och kontorstekniska områdena, men vill icke motsätta sig — därest den nuvarande expertisen inom statskontoret och organisationsnämnden på nämnda områden icke anses tillräcklig — att förstärkning sker med någon expert.

Föredraganden.

Till rationaliseringsverksamhet inom statsförvaltningen är att hänföra åtgärder, som kunna medverka till att den statliga verksamheten kan utövas enklare, snabbare och mera ekonomiskt än förut utan att säkerheten eftersättes. Härav framgår klart, att rationalisering icke är en engångsuppgift utan en fortlöpande verksamhet. Intresset för rationalisering är för närvarande utan tvivel mycket stort i förvaltningen.

Såsom rationaliseringsutredningen framhållit, måste en väsentlig del av det praktiska rationaliseringsarbetet utföras av de förvaltande organen själva. Sådan självverksamhet bör uppmuntras och underlättas. Det bör klart utsägas, att dylik verksamhet är en ämbetsuppgift för alla förvaltande organ vid sidan av och i samband med deras förvaltningsuppgifter och att uppgiften åvilar statsorganen såsom sådana. Myndigheternas åtgärder böra avse icke blott de interna arbetsförhållandena, utan myndigheterna måste även hava sin uppmärksamhet riktad på den praktiska tillämpningen av de författningar som reglera deras verksamhet på olika områden. Finner en myndighet, att en författningsföreskrift i något avseende är så utformad, att administrationen är mera kostnadskrävande eller att allmänheten är mera betungad än som med hänsyn till författningens syfte kan anses oundgängligen erforderligt, bör det vara myndighetens skyldighet att, om den ej själv kan vidtaga erforderlig ändring, anmäla förhållandet till Kungl. Maj:t och därvid om möjligt föreslå lämpliga åtgärder.

Förslaget att i varje statsorgan av icke alltför ringa omfattning en, eller vid behov flera, befattningshavare skall tilldelas uppgiften att under ledning av myndighetens chef eller den han sätter i sitt ställe biträda såsom organisationsföredragande kan medverka till en effektivisering av arbetet. Av särskild betydelse synes mig vara, att organisationsföredraganden söker stimulera befattningshavarna hos myndigheten att göra de påpekanden om förenklingsmöjligheter eller framföra de rationaliseringsförslag, vartill de funnit anledning i sitt löpande arbete. För att organisationsföredragandena skola göra en så god insats som möjligt böra de erhålla utbildning i organisationsteknik m. m. Den av statens organisationsnämnd bedrivna kursverksamheten bör sålunda komma dem till del. Genom kursverksamheten bör personlig kontakt kunna skapas mellan nämnden och organisationsföredragandena, vilken kontakt även senare bör upprätthållas så att föredragandena av nämnden erhålla stöd och hjälp i sitt arbete. Anmärkas må, att tillsättandet av en organisationsföredragande givetvis icke innebär någon begränsning i verkschefens och övriga befattningshavares skyldighet att taga de initiativ till förenklingsåtgärder, vartill de kunna finna anledning.

Jag vill även på det sätt tillstyrka blankettkommitténs förslag att i flertalet statsorgan, där särskild organisationsavdelning ej är inrättad, en befattningshavare tilldelas uppgiften att verka för en förenkling och ändamålsenlig utformning av myndighetens blanketter. Denna uppgift torde ofta lämpligen böra anförtros organisationsföredraganden. I det löpande arbetet

bör kontakt upprätthållas med de statliga specialorganen på blankettväsendets område. Fortsatta kurser i blankettrevision böra anordnas.

Rationaliseringsutredningen har uttalat, att de förvaltande organen i sitt förenklingsarbete behöva biträde av experter på skilda områden samt att därjämte erfordras någon form av kontroll över att rationaliseringsarbetet bedrivs i erforderlig omfattning och på lämpligaste sätt. Med hänsyn bl. a. härtill har utredningen föreslagit att ett centralt rationaliseringsorgan skapas genom sammanslagning av statskontoret, sakrevisionen och organisationsnämnden. Såsom framgår av vad som anföres under sjunde huvudtiteln (punkt 6) är chefen för finansdepartementet ej beredd att nu förorda, att detta förslag genomföres. Det synes även mig lämpligare i nuvarande läge att gå fram på de partiella reformernas väg och avvakta erfarenheterna därav. Utvecklingen får sedan visa, huruvida mera genomgripande organisatoriska åtgärder påkallas.

Under de båda senaste åren har statens organisationsnämnd förstärkt sin civila avdelning genom att till denna överföra ett antal experter från avdelningen för de militära engångsundersökningarna. För att bereda de förvaltande organen ökade möjligheter att erhålla biträde i sin rationaliseringsverksamhet kommer chefen för finansdepartementet att föreslå att statens organisationsnämnd och där närmast dess civila avdelning skall erhålla ytterligare förstärkning. Härjämte äskas särskilda medel för att nämnden skall kunna utvidga sin kursverksamhet i organisations- och blankettekniska frågor samt utöva rådgivnings- och annan serviceverksamhet åt de förvaltande statsorganen.

Vad angår ledningen av rationaliseringsverksamheten har utredningen framhållit, att det bör ankomma på finansdepartementet att hålla en fortlöpande allmän överblick över organisationen och verksamheten inom statsförvaltningen. Finansdepartementet borde ägna särskild uppmärksamhet åt frågor rörande den ändamålsenliga uppbyggnaden av förvaltningens organisation. Departementet borde även regelmässigt deltaga i beredningar av ärenden angående utfärdande av lagar och författningar eller andra föreskrifter, genom vilka regleras förvaltningens organisation och verksamhetsformer. Samordning av kommittéväsendet borde likaledes ankomma på departementet. Enligt utredningens förslag borde finansdepartementets statssekreteraravdelning förstärkas med en särskild byrå för rationaliserings- och samordningsfrågor. Beträffande kommittéväsendet har åter trycksakskommittén föreslagit, att samordningsuppgiften borde ankomma på ett konsultativt statsråd.

Enligt min mening bör skillnad göras mellan två olika grenar av rationaliseringsarbete, nämligen å ena sidan sådana åtgärder som avse de förvaltande organens organisation, arbetsmetoder, tekniska utrustning m. m. och å andra sidan åtgärder som syfta till förenkling av lagstiftning och andra föreskrifter varigenom den statliga verksamheten regleras. Det förra slaget av åtgärder har direkt ekonomisk betydelse och har ett nära samband med finansdepartementets verksamhet. Dessa gransknings- och samordnings-

uppgifter ombesörjas redan nu av finansdepartementet, och enligt departementschefens uppfattning är någon personalförstärkning icke erforderlig för detta ändamål.

Vad åter angår rationaliseringssynpunkternas beaktande vid det fortlöpande lagstiftningsarbetet träda de ekonomiska synpunkterna icke på samma sätt i förgrunden. Det väsentliga är förenklingssträvandena även om givetvis förenklingen ofta kan och bör medföra minskat personalbehov och därmed möjliggöra ekonomisk besparing. Det måste givetvis i första hand ankomma på vederbörande departement att tillvarata förenklingsmöjligheterna vid lagstiftningsarbetet. Såsom rationaliseringsutredningen framhållit erfordras emellertid en kontroll och en samordning av verksamheten. Denna uppgift bör främst åvila de konsultativa statsråden, vilka genom sin granskning av propositioner och författningsförslag erhålla överblick över hela fältet. Ett dylikt samordnings- och förenklingsarbete utföres redan nu i ganska stor omfattning. Konsulterna böra om möjligt i ökad utsträckning deltaga i beredningsarbetet i departementen.

I detta sammanhang vill jag påpeka, att ett intensivare rationaliseringsarbete av de förvaltande myndigheterna och av de särskilda rationaliseringsorganen torde komma att aktualisera åtskilliga författningsändringar. Då fråga är om mera genomgripande organisationsundersökningar torde det ofta visa sig lämpligt att vederbörande departement utser en särskild kon-taktman, som har att beakta författningsfrågorna vid undersökningen.

Vad angår frågan om rationalisering av det statliga kommittéväsendet delar jag rationaliseringsutredningens och trycksakskommitténs uppfattning om behovet av en bättre samordning. Denna samordning bör i första hand ankomma på de departement, som tillkallat kommittéerna, samt på de konsultativa statsråden, vilka granska samtliga kommittédirektiv. För att underlätta för departementen och de konsultativa statsråden att hålla överblick över arbetets gång inom de skilda kommittéerna anser jag lämpligt att kommittéerna åläggas att, innan det egentliga utredningsarbetet påbörjas, uppgöra och till vederbörande departement överlämna en plan för arbetet. Uppkommer senare behov av ändring av eller tillägg till planen i mera väsentliga hänseenden bör detta anmälas till departementet. Liksom hittills skola kommittéerna inhämta tillstånd av vederbörande departementschef innan större historisk eller statistisk undersökning företages. Genom att taga del av arbetsplanerna för kommittéerna under alla departement erhålla de konsultativa statsråden en bättre överblick över kommittéväsendet.

Jag kan vitsorda det av rationaliseringsutredningen och trycksakskommittén påtalade behovet av ökad service åt kommittéerna i skilda avseenden. Enligt min mening bör det emellertid ankomma på det departement, som tillkallat en kommitté, att lämna denna erforderligt stöd och biträde samt därvid i görligaste mån tillhandahålla kommittén erforderlig skrivhjälp, utrustning m. m. Statsdepartementens organisationsavdelning torde i viss omfattning kunna biträda departementen i sådana angelägenheter.

Trycksakskommitténs rekommendationer och anvisningar rörande kommittébetänkandenas utformning och uppställning synas mig ändamålsenliga och de böra på lämpligt sätt bringas till de nu arbetande och framtiden tillkallade kommittéernas kännedom.

Med hänsyn till de konsultativa statsrådets stora arbetsbörda samt nu angivna uppgifter för samordning av rationaliseringssträvandena på lagstiftningens och kommittéväsendets områden, torde behov föreligga av ökat arbetsbiträde åt dem. Frågan härom kommer senare att anmälas av chefen för justitiedepartementet.

2. Vissa besparingsåtgärder.

Genom beslut den 29 juni 1950 erhöll jag Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillkalla en utredningsman med uppdrag att verkställa en översyn av statsutgifterna i syfte att åstadkomma besparingar. Såsom utredningsman tillkallades direktören, f. d. statssekreteraren T. Wärn. I direktiven för utredningen anförde jag bl. a.

Trots att en viss ökning av statsinkomsterna kan förväntas äga rum i takt med den allmänna inkomststegringen i samhället, föreligga, även om hänsyn toges enbart till de automatiska utgiftsstegringarna, uppenbara risker för en så stark försämring av det statsfinansiella läget att, därest inga särskilda åtgärder vidtagas, en betydande underbalansering av budgeten kommer att inträda. En dylik underbalansering i rådande utpräglande högkonjunkturläge måste inge de allvarligaste betänkligheter och bör därför i möjligaste mån med olika medel motverkas. Att täcka ett uppkommande budgetunderskott genom skatteskärpningar framstår som föga tillrådligt i nuvarande läge. Med hänsyn härtill torde en allmän översyn nu böra företagas av driftbudgetens utgiftssida i syfte att åstadkomma besparingar. Detta förutsätter till en början, att en begränsning av anslagskraven sker redan i petita för budgetåret 1951/52. Härvid torde få nämnas, att skrivelser utgått från de olika departementen till samtliga statliga verk och myndigheter, vari dessa uppmanas att iakttaga största möjliga återhållsamhet i fråga om utgifter. I skrivelserna har understrukits angelägenheten av att myndigheterna på eget initiativ företaga åtgärder för ett effektivare utnyttjande av disponibel arbetskraft eller sådana rationaliseringsåtgärder, varigenom behovet av arbetskraft minskas eller åtgången av förnödenheter begränsas. Det har också framhållits, att ökade utgiftskrav komma att vid budgetbehandlingen bedömas strängt restriktivt.

På utredningsmannen bör ankomma att utifrån en granskning av den för budgetåret 1950/51 fastställda riksstatens olika huvudtitlar framlägga konkreta förslag till besparingar som kunna genomföras i första hand från och med budgetåret 1951/52. Denna översyn av anslagen å riksstaten måste utgå från svårigheterna att vid nu emotsedda statsinkomster inom budgetramen för 1951/52 rymma alla de utgifter, som föranledas av ett uppehållande av hittillsvarande statlig och statsunderstödd verksamhet. Det måste sålunda undersökas i vad mån möjligheter föreligga att ernå besparingar genom att begränsa eller slopa understödet från statens sida till sådan verksamhet, som på grund av utvecklingens gång icke längre är i samma behov av stöd från det allmänna sida som tidigare. Härutöver bör undersökas, huruvida utan alltför allvarliga olägenheter viss statsverksam-

het eller statsbidrag till viss verksamhet kan åtminstone temporärt helt eller delvis upphöra. Utredningsmannens förslag bör begränsas till ett framläggande av huvudlinjerna i den erforderliga besparingsaktionen, medan där-
emot detaljerna torde få ankomma på resp. departement att beakta vid utformningen av på utredningsmannens rekommendationer grundade förslag till riksdagen.

Med skrivelse den 19 december 1950 har 1950 års besparingsutredning, vilken benämning utredningen antagit, anmält, att utredningen slutförts, och lämnat en sammanfattning av de förslag till besparingar i olika hänseenden som under utredningens gång avlämnats i särskilda skrivelser och promemorior. Utredningen har även redogjort för arbetets uppläggning och bedrivande och härom anfört följande.

Inledningsvis vill utredningen framhålla, att en undersökning i syfte att minska statens utgifter uppenbarligen kan läggas upp efter olika linjer. Sålunda kan man söka åstadkomma en lättnad i budgeten genom att ur riksstaten utmönstra vissa av de anslag som avse bidrag till icke-statliga organisationer och institutioner av olika slag. En besparingsaktion kan emellertid också taga sikte på att på olika vägar söka motverka en oekonomisk användning av statens medel. Vidare kunna besparingar vinnas genom att statlig och statsunderstödd verksamhet i olika avseenden rationaliseras.

Enligt direktiven för utredningen borde emellertid eftersträvas besparingar av sådan storlek, att de verksamt kunde förbättra möjligheterna att balansera 1951/52 års budget. Vidare borde utredningen genomföras så snabbt, att dess resultat kunde åtminstone delvis utnyttjas vid utarbetandet av 1951 års statsverksproposition. Med anledning härav har utredningen ansett sig ha anledning att i väsentlig utsträckning arbeta efter andra riktlinjer än dem som ovan antytts. Utredningen har nämligen funnit, att en utmönstring ur budgeten av mindre bidrag till organisationer m. fl. förutsätter ingående och tidskrävande undersökningar utan att i allmänhet medföra besparingar av nämnvärd storleksordning. I viss utsträckning har utredningen dock till behandling upptagit även frågor av denna art. Undersökningar rörande möjligheterna att förhindra oekonomisk användning av statsmedel kunna knappast med önskvärd effekt utföras av en korttidsutredning med begränsade personella resurser; det torde i första hand ankomma på olika revisionsorgan, såsom riksdagens revisorer, riksräkenskapsverket och statens sakrevision att svara för den erforderliga kontrollen härvidlag. Önskemålet att genomföra rationaliseringar vid statliga verk och inrättningar kan knappast heller tillgodoses genom insatser av en besparingsutredning; sådant rationaliseringsarbete bör i första hand bedrivas av verken själva eller också av särskilt tillsatta utredningsmän eller permanenta rationaliseringsorgan av Statens organisationsnämnds typ. Besparingsutredningen har sålunda icke — som utredningen redan framhållit i skrivelse den 10 oktober 1950 — ansett sig kunna annat än i undantagsfall gå in på olika statliga myndigheters organisation och arbetsuppgifter och därmed förknippade förenklings- och rationaliseringsfrågor. Utredningen vill emellertid framhålla, att betydande besparingar säkerligen stå att vinna genom ett effektivt rationaliserings- och ekonomiseringsarbete. Det synes därför önskvärt, att statens organisationsnämnd och statens sakrevision erhålla erforderliga resurser för att kunna något så när snabbt fylla dessa betydelsefulla uppgifter.

Önskar man emellertid åstadkomma omedelbara besparingar på mera betydande belopp, blir det nödvändigt att följa andra linjer än de nyss an-

tydda. Man kan då icke undgå att komma in på omfattningen eller kvaliteten av olika verksamhetsgrenar, som bedrivs av staten eller med statligt stöd. Och då ger det sig snart, att det icke är möjligt att åstadkomma några mera betydande besparingar utan mer eller mindre kännbara återverkningar på de verksamhetsgrenar, vilkas resurser till äventyrs kunna begränsas. Standarden på olika områden, framför allt det sociala, har emellertid under senare tid så avsevärt förbättrats, att en temporär sänkning på sina håll icke framstår som otänkbar, därest viktiga andra intressen, exempelvis inflationshotets avvärjande, skulle främjas därav. På andra områden föreligga planer rörande utbyggnad av viss verksamhet i viss angiven takt. Besparingar kunna här åstadkommas genom att takten hejdas, så att utbyggnaden får ske långsammare. Särskilt på bostadspolitikens och jordbrukspolitikens fält utgå avsevärda subventioner, avsedda att förhindra att varans eller tjänstens verkliga kostnad kommer till fullt uttryck i priset. I samma mån som sistnämnda intresse bortfaller — vilket alltid måste ske med tiden och blir särskilt aktuellt under inflationshot — föreligga här stora möjligheter till besparingar genom subventionernas indragande. Staten betalar vidare avsevärda bidrag till landsting och kommuner för olika ändamål. Om dessa bidrag kunna nedsättas utan att kommunerna samtidigt tvingas höja utdebiteringen, innebär detta en reell besparingseffekt. Såvitt utredningen kunnat finna, är det åtgärder av sålunda nämnda slag som måste övervägas för att i ett allvarligt statsfinansiellt läge säkerställa budgetbalansen. Bedömningen av dessa frågor är för visso ofta av synnerligen ömtålig natur och ytterst beroende på rent politiska överväganden. Men om utredningsuppdraget över huvud skulle kunna genomföras i enlighet med de givna direktiven, har det icke kunnat undvikas att jämväl dylika frågor berörts. I sista hand blir dock bedömandet av förslagens genomförbarhet avhängigt av en avvägning mellan besparingsintresset å ena sidan och de med besparingarna förenade olägenheterna å den andra.

De verkningar i olika hänseenden, som en minskning eller ett borttagande av olika statsutgifter kunna väntas få, ha emellertid uppenbarligen måst tagas i beaktande redan vid den genomgång av de sålunda föreliggande besparingsmöjligheterna som utredningen företagit. Därvid har utredningen med hänsyn till uppdragets natur ansett sig i första hand böra anlägga rent statsfinansiella synpunkter på problemen. Härutöver har utredningen emellertid också sökt bilda sig en föreställning om de allmän-ekonomiska och strukturella verkningarna av förslagens genomförande. Såsom nyss angivits har utredningen därvid, allmänt sett, kommit till den uppfattningen, att vissa olägenheter ofrånkomligen äro förenade med mera betydande nedskärningar av statens utgifter. Utredningen har dock i möjligaste mån sökt undvika att föreslå sådana besparingar, som kunna väntas få produktionshämmande effekt eller eljest på längre sikt påtagligt ogynnsamma allmänna verkningar.

Utredningen har vidare i förutberörda skrivelse gjort en beräkning av de besparingar i förhållande till anslagen för budgetåret 1950/51, som skulle uppnås vid ett fullständigt genomförande av utredningens olika förslag, varvid anmärkts, att de beräknade beloppen delvis måst bygga på i vissa fall rätt osäkra uppskattningar och delvis grunda sig på mera noggranna beräkningar. Följande av utredningen gjorda sammanställning utvisar de framräknade besparingsbeloppen.

	Kronor
Avlöningskostnader vid statliga myndigheter	24 000 000
Pensionskostnader	20 000 000
Omkostnader vid statliga myndigheter	1 850 000
Utrustning och materielanskaffning	3 600 000
Studieresor	75 000
Kommittéväsendet	1 100 000
Värnpliktslån	400 000
Bidrag till kommunernas utgifter	29 000 000
Justitiedepartementets huvudtitel	479 000
Utrikesdepartementets huvudtitel	170 000
Socialdepartementets huvudtitel	22 823 000
Kommunikationsdepartementets huvudtitel	16 508 000
Ecklesiastikdepartementets huvudtitel	6 303 800
Jordbruksdepartementets huvudtitel	184 733 400
Handelsdepartementets huvudtitel	1 404 000
Inrikesdepartementets huvudtitel	2 700 000

Summa besparingar 315 146 200

I sin slutskrivelse har utredningen vidare påpekat den statsfinansiella betydelse som — därest det skulle visa sig nödvändigt att mera väsentligt beskära riksstatens utgiftssida — ett borttagande av det allmänna barnbidraget till det första barnet i varje familj skulle ha genom den utgiftsminskning för statsverket med inemot 225 miljoner kronor som därigenom skulle uppkomma. Utredningen har även pekat på den besparing av omkring 5 miljoner kronor, som skulle uppkomma vid ett slopande av öppet-hållandet av postanstalterna och postutbärningen å sön- och helgdagar.

Såväl sistberörda detaljförslag som flertalet av de i sammanställningen ingående förslagen — med undantag av vissa i det följande behandlade, av mera generell räckvidd och flera huvudtitlar berörande förslag — ha redovisats eller komma att redovisas närmare i samband med äskandena av de därav berörda anslagen i statsverkspropositionen respektive i kommande särskilda propositioner. Jag torde dock i detta sammanhang få framhålla vissa synpunkter, som beröra förslagen i stort. I den mån mera omfattande utredningar eller remissförfaranden ansetts nödvändiga, innan ställning kan tagas till vissa av de enskilda besparingsförslagen, komma dessa givetvis icke att kunna behandlas under årets riksdag. Det må vidare framhållas, att de förslag till besparingar, som skulle leda till ett mera betydande utgiftsbortfall i förhållande till statsbudgetens hela omfattning, delvis äro av sådan innebörd att de icke rimligen kunna bli föremål för en snabbbehandling. De förslag av utredningen, som nu icke underställas riksdagens prövning, komma emellertid att bli föremål för fortsatta överväganden. Mot bakgrunden av det anförda är det klart att det sammanlagda besparingsbeloppet för nästa budgetår för de detaljförslag, vilkas genom-

¹ Inklusive affärsverken.

förande nu föreslås riksdagen, blir — bortsett från utgiftsminskningen på grund av subventionsavvecklingen — relativt litet i förhållande till budgetens totala utgiftssumma. Å andra sidan bör icke underskattas den återhållande verkan i fråga om den icke automatiska utgiftsstegringen och skapandet av nya utgiftsändamål, som den verkställda utredningen har lett och kan leda till. Jag syftar bl. a. här på den större klarhet som på sitt sätt vunnits i fråga om den påverkan av den sociala standarden som åtminstone i viss utsträckning kan bli följd, därest vissa förslag till större utgiftsbeskränningar skulle helt genomföras. Det har också kanske i ännu högre grad än förut blivit klart, att ett bevarande av vår standard förutsätter ett tillbakahållande med all kraft av nya icke automatiska utgiftsstegringar, som icke rymmas inom en ökning av produktionen och därmed sammanhängande verklig stegring av statsinkomsterna. Det bör dock icke bortses från att förhållandena kunna utveckla sig så på grund av omständigheter varöver vi icke råda, att väsentliga besparingar måste åstadkommas för att därigenom göra det möjligt att offra mera på vissa ofrånkomliga utgifter.

Höstens budgetarbete har präglats av en sträng återhållsamhet vid prövningen av myndigheternas anslagsäskanden. De riktlinjer som härvid följts ha delvis återgivits i direktiven för besparingsutredningen och ha närmare belysts i redogörelsen för finansplanen. Under budgetarbetets gång har utredningen framlagt vissa förslag till besparingsåtgärder av mera generell natur. I skrivelse den 10 oktober 1950 har sålunda utredningen ansett att en begränsning av kostnaderna för den reguljära statsverksamheten är en fråga, som ej kan undanskjutas vid en allmän besparingsaktion. I sådant syfte har utredningen förordat en allmän nedskärning med 5 procent av avlöningsanslagen och vissa slag av utgifter under omkostnadsanslagen i förhållande till budgetåret 1950/51.

Beträffande de riktlinjer enligt vilka en generell nedskärning av avlöningsanslagen bör ske, har utredningen bl. a. anfört följande.

Vid många verk torde man genom en översyn av arbetsuppgifterna kunna utmönstra vissa mindre betydelsefulla uppgifter eller inskränka omfattningen av andra uppgifter. Sålunda torde för åtskilliga organ med socialpolitiska, kulturella eller forskningsuppgifter gälla, att uppgifterna visserligen kunna mångdubblas, men även kunna begränsas. Arbetets omfattning är därvid närmast en fråga om vilken standard statsmakterna anse sig ha råd att hålla. Om utredningens förslag till generella inskränkningar genomföras, kan det i vissa fall bli fråga om en i och för sig beklaglig standardsänkning. Besparingar av någon mera avsevärd storleksordning kunna emellertid näppeligen åstadkommas helt utan uppoffringar. Fråga blir därför stundom om en avvägning mellan besparingsintresset å ena sidan och olägenheterna av en standardsänkning å den andra. Utredningen håller före att man i nuvarande läge bör vara beredd att på åtskilliga områden acceptera en viss nedpressning av standarden, om man verkligen vill nå resultat i besparingshänseende.

En minskning av arbetsuppgifter kan också i vissa fall ernås genom decentralisering. Detta gäller speciellt sådana fall, där en instans bereder ärenden och avger yttrande till en högre, beslutande instans. Om man i sådana fall kan flytta beslutanderätten till den lägre instansen, vinnes en lättnad i den

högre instansen, under det att ingen motsvarande ökning uppstår för den lägre. Tvärtom torde det ofta vara mindre betungande att direkt avgöra ett ärende än att avge yttrande i detsamma.

I detta sammanhang vill besparingsutredningen framhålla, att statsdepartementen äga möjlighet att i viss mån underlätta besparingssträvandena hos myndigheterna, nämligen genom att iakttaga större restriktivitet vid handhavandet av remissinstitutet än som nu stundom är fallet. Utredningen utgår från att statsorganens chefer och personal i nuvarande statsfinansiella läge måste förutsättas vilja med intresse och förståelse medverka till besparingsåtgärder.

Ifrågavarande procentsats bör i första hand beräknas och återverka på summan av samtliga poster utom rörligt tillägg i vederbörande myndighets avlöningsstat. Om man utgår från att summan av för budgetåret 1950/51 anvisade avlöningsanslag till samtliga under II—XII huvudtitlarna upptagna myndigheter, institutioner m. fl. med särskilt fastställda avlöningsstater¹ uppgår till i runt tal 480 milj. kr. skulle en besparingseffekt av ca 24 milj. kr. ligga inom räckhåll. På grund av de modifikationer, som kunna komma att anses nödvändiga vid en tillämpning av den föreslagna regeln, torde den reella besparingen visa sig bli något lägre.

En allmän nedsättning av myndigheternas avlöningsanslag bör enligt utredningens mening utformas så, att den medför minsta möjliga olägenheter i personalhänseende. Man måste utgå från att den personal, som erhållit mer eller mindre fast anställning — hela den ordinarie och i viss utsträckning den extra ordinarie personalen — i stort sett är bunden vid verksamhet av mera oundgängligt slag.

Från anslagsposten till avlöningar till icke-ordinarie personal avlönas förutom extra ordinarie befattningshavare även extra tjänstemän och rent tillfälliga arbetskrafter. Vidare bestridas från posten övertidsersättningar och vissa vikariatsersättningar. I regel torde större delen av en anslagssänkning falla å denna post. Därjämte finnas i avlöningsstaterna för vissa myndigheter anslagsposter dels till arvoden och särskilda ersättningar, dels till tillfälliga biträden och liknande. Även på dessa poster kunna besparingsmöjligheter föreligga.

Delvis torde den avsedda besparingen kunna vinnas genom att rent tillfällig personal ej vidare tages i anspråk ävensom genom en begränsning av övertidsersättningar. Vidare bör en eventuellt erforderlig personalminskning av extra eller extra ordinarie personal i regel kunna åstadkommas genom temporärt inställd nyrekrytering eller nyanställning i långsammare takt än normalt. För den händelse ändock entlediganden bli aktuella torde den offentliga arbetsförmedlingen böra ingripa.

Besparingsutredningen är fullt medveten om att den största svårigheten vid tillämpning av en så schematisk besparingsåtgärd som den föreslagna ligger däri, att förhållandena inom olika ämbetsverk kunna vara väsentligt olikartade. Dels är standarden olika inom olika verk. Vissa myndigheter äro i förhållande till förelagda uppgifter förhållandevis väl tillgodosedda, medan andra arbeta under knappare villkor.

Vidare föreligga olikartade betingelser beträffande skilda organs arbetsuppgifter; vissa uppgifter äro ur samhällets synpunkt praktiskt taget ofrånkomliga, under det att åtskilliga institutioner handhava frågor av mindre livsviktig karaktär. En annan skiljaktighet mellan statsorganen ligger däri att åtskilliga institutioner ha inkomster av verksamheten och andra icke. Att genom någon slags inbördes avvägning mellan myndigheterna komma fram till en för varje verk »rättvis» anslagssänkning är därför knappast

¹ Här i ej inberäknat avlöningar under IV huvudtiteln till försvarskrafterna.

möjligt. För besparingsutredningen avgörande har varit det förhållandet att få statsorgan torde vara så fulländat organiserade, att varje möjlighet till rationalisering är utesluten. I sådana fall där verksamheten anses till alla delar nödvändig och där det bedömes som omöjligt att uppnå i stort sett samma effekt som hittills till mindre kostnad, bör vid budgetbehandlingen prövas om avsteg från den generella regeln kan tillåtas. Prövningen bör emellertid vara restriktiv.

Vad beträffar omkostnadsanslagen har utredningen i fråga om utgifter för expenser och reseersättningar föreslagit ett förfarande liknande det som avgivits för avlöningsstaterna. Bl. a. har utredningen understrukt nödvändigheten av en stark återhållsamhet från myndigheternas sida vid inköp av möbler och inventarier. Likaledes anser utredningen att omfattningen av tjänsteresor bör kunna minskas samt framhåller, att myndigheterna icke annat än i särskilda undantagsfall böra medgiva, att inspektions- och därmed jämförliga resor företagas av mer än en befattningshavare. Den maximala besparingseffekten beräknar utredningen till sammanlagt ca 1,8 miljoner kronor. Utredningen förutsätter emellertid att även här en prövning från fall till fall kommer till stånd, varvid särskild hänsyn får tas till myndigheter, där speciella förhållanden göra en jämkning befogad.

Vad angår utredningens förslag om en generell beskärning av avlöningsanslagen med 5 procent i förhållande till budgetåret 1950/51 torde en beskärning av denna omfattning icke lämpligen böra komma till stånd utan en närmare undersökning av de följder för statsverksamheten som kunna uppkomma därav. Med avseende å nästa budgetårs avlöningsanslag har en sådan undersökning icke kunnat genomföras på grund av den begränsade tid som stått till buds. Med hänsyn till nödvändigheten att hålla statsutgifterna nere har dock ansetts att en viss generell beskärning bör komma till stånd. Såsom framgår vid anmälan av de olika huvudtitlarnas avlöningsanslag av vederbörande departementschef har i fråga om vissa myndigheter och institutioner föreslagits att en generell beskärning med ca 3 procent genomföres. Därvid har man allmänt utgått från att icke alltför stora olägenheter i fråga om den myndigheten åvilande verksamheten skola behöva uppkomma. För att uppnå den avsedda effekten av en besparingsaktion i fråga om avlöningskostnaderna har beskärningen för flertalet myndigheter måst läggas på de av riksdagen i regel maximerade anslagsposterna till avlöningar av icke-ordinarie personal. Det torde i första hand ankomma på vederbörande myndigheter att taga ställning till det sätt varigenom den förutsatta besparingen skall genomföras. De riktlinjer som i detta avseende framlagts av besparingsutredningen torde härvid tjäna till vägledning. Vissa myndigheter ha emellertid undantagits från en generell beskärning av avlöningsutgifterna. Besparingsutredningen har också räknat med att så i viss utsträckning måste ske med hänsyn till nödvändigheten att utan inskränkningar upprätthålla vissa socialt och samhälleligt viktiga uppgifter. Bland de verksamhetsområden som med hänsyn härtill undantagits från en generell besparingsaktion må här nämnas de statliga sjukhusen, försvarskrafterna, domstolar-

na, universitet och högskolor samt allmänna undervisningsanstalter såsom folkskolor, läroverk m. fl. Likaså ha vissa myndigheter, som nyligen varit föremål för en rationalisering i fråga om organisationen icke ansetts kunna ytterligare reducera personalen. Utanför den förordade generella besparingsaktionen ha också av naturliga skäl ansetts böra ligga myndigheter, vilkas verksamhet är av affärskaraktär och vilka sålunda till större delen finansiera utgifterna genom egna inkomster. Med de sålunda angivna förutsättningarna för en generell beskärning av de statliga avlöningskostnaderna har uppnåtts en sammanlagd besparing å de olika utgiftshuvudtitlarna enligt följande sammanställning.

Andra huvudtiteln		63 000
Tredje	»	500 000
Fjärde	»	340 400
Femte	»	239 500
Sjätte	»	596 900
Sjunde	»	654 000
Ättonde	»	269 600
Nionde	»	1 040 000
Tionde	»	105 000
Elfte	»	1 308 000
Summa kronor		5 116 500

Även beträffande omkostnadsanslagen har besparingsutredningen föreslagit en generell beskärning med 5 procent av utgifterna för expenser och reseersättningar. Det har emellertid icke ansetts lämpligt att utgå från en generell besparingsprocent i fråga om dessa utgifter utan en bedömning från fall till fall mot bakgrunden av utredningens förslag har i stället skett i samband med anslagsprövningen. Det kan i detta sammanhang erinras om att berörda utgiftsposter äro förslagsvis betecknade och att de sålunda enligt Kungl. Maj:ts medgivande kunna överskridas. I cirkulärskrivelse har — såsom i direktiven för besparingsutredningen erinrats om — framhållits för myndigheterna att framställningar om överskridande av omkostnadsanslagen i allmänhet komma att bli föremål för en mycket restriktiv bedömning. Det torde slutligen erinras om att med hänsyn till de prisstegringar, som även på detta område kunna komma att göra sig gällande, redan oförändrade anslagsbelopp betyda en reell nedskärning.

I skrivelse den 30 oktober 1950 har besparingsutredningen behandlat vissa frågor rörande avveckling av reservationsbehållningarna å driftbudgeten. Beträffande ifrågavarande spörsmål torde jag få hänvisa till vad härom anförts i samband med redogörelsen för finansplanen vid anmälan av inkomsterna å driftbudgeten.

I samma skrivelse har utredningen även framlagt förslag om nedräkning av reservationsanslagen till de statliga myndigheternas utrustning, inredning och materielanskaffning med 20 procent, varigenom en minskning med ca 3,6 miljoner kronor för de berörda anslagen skulle

kunna ernås. Enligt utredningen synes en dylik nedskärning delvis böra ske efter en individuell prövning. Utredningen finner det angeläget, att även i de fall vissa materiel- och utrustningskostnader icke redovisas under särskilda anslag utan återfinnas som delposter under omkostnadsanslag dessa utgifter generellt behandlas efter samma norm som föreslagits i fråga om anslagen. Utredningen har slutligen i samma skrivelse föreslagit, att reservationsanslagen till stipendier m. m. för utlandsresor ävensom motsvarande kostnader från poster inom andra anslag generellt nedräknas med 25 procent, varigenom en besparing på omkring 75 000 kronor skulle uppkomma. Anslagsäskandena beträffande förevarande slag av utgifter ha — liksom skett i fråga om utgifterna under omkostnadsanslagen — lämpligen ansetts böra prövas i sitt sammanhang. Härigenom ha kunnat bedömas möjligheterna att i de enskilda fallen ernå besparingar eller under alla förhållanden hålla en oförändrad nominell utgiftsnivå. Behandlingen av äskandena har mot bakgrunden av utredningens förslag varit synnerligen restriktiv. Även här torde böra erinras om att förslag om oförändrade anslagsbelopp innebära en reell nedskärning med hänsyn till kommande prisstegringar.

Utredningen har i skrivelse den 31 oktober 1950 behandlat möjligheterna att åstadkomma besparingar på de i riksstaten upptagna anslagen till kommittéer och utredningar genom sakkunniga, vilka anslag sammanlagt för budgetåret 1950/51 uppgå till 4,7 miljoner kronor. Utredningen har framhållit att med hänsyn till utgiftsutvecklingen under senare budgetår det är att antaga att anslagsbehovet kommer ytterligare att öka för så vitt icke särskilda åtgärder vidtagas. Utredningen har erinrat om de förslag till rationalisering och förenkling av kommittéarbetet, som i olika sammanhang föreslagits, senast av 1949 års rationaliseringsutredning. Beträffande sistnämnda spörsmål torde jag få hänvisa till vad härom anförts under föregående punkt. Såsom en framkomlig väg att ernå besparingar i fråga om kommittékostnaderna har utredningen ansett vara en begränsning av antalet nytillsatta kommittéer ävensom ett avbrytande eller påskyndande av de tidigare tillkallade kommittéernas arbete. Det torde enligt utredningen vara möjligt att successivt nedbringa antalet arbetande kommittéer från 241 (okt. 1950) till ett medeltal av 150 för budgetåret 1951/52. Härigenom skulle medelsbehovet sjunka med minst 1 miljon kronor. Vad utredningen sålunda föreslagit förtjänar allt beaktande. Det torde dock icke vara möjligt att i den takt utredningen förutsatt avveckla pågående kommittéer. Utredningen har själv icke velat rekommendera en mera allmän kommittéslakt med hänsyn till förlusten av tidigare nedlagda kostnader. Ett påskyndande av i gång varande utredningar kan t. o. m. tillfälligt leda till en ansvällning av kostnaderna, särskilt med avseende på tryckning. Under vissa huvudtitlar har icke heller kunnat undvikas en viss ökning av kommittéanslagen trots att en restriktiv bedömning förutsatts i fråga om tillsättandet av nya kommittéer. Denna ökning motväges dock mer än väl av en minskning av andra huvudtitlars kommittéanslag. En ytterligare reell minskning ligger däri att anslagen totalt sett icke uppräknats med hänsyn till lönestegringen, som även kommer att inverka på dessa anslag.

3. Löneregleringsarbetet och vissa därmed sammanhängande frågor.

I 1950 års statsverksproposition (för flera huvudtitlar gemensamma frågor) framhölls, att löneregleringar eller andra revisioner av löneförhållandena i allmänhet icke synts böra genomföras under budgetåret 1950/51. Ett särskilt skäl mot att företaga mer eller mindre omfattande lönerevisioner föreläge däri, att 1949 års tjänsteförteckningskommitté tillsatts med uppdrag att — inom ramen för det allmänna löneläge, som fastställts genom 1947 och 1948 års lönereglering eller som för byråchefer m. fl. kunde bli fastställt på grundval av den utredning angående löneställningen för byråchefer m. fl., som avlämnats den 15 oktober 1949 — verkställa en allmän tjänsteförteckningsrevision, omfattande de tjänster som berörts av nämnda lönereglering. Övervägande skäl hade dock ansetts tala för att vissa vid tidpunkten för tjänsteförteckningskommitténs tillkallande redan i gång varande löneutredningar angående speciella tjänstemannagrupper skulle fortsätta sitt arbete i nära samråd med kommittén. Det hade även ansetts kunna ifrågakomma att av särskilda utredningsorgan utarbetade förslag överlämnades till kommittén för fortsatt beredning.

Den omständigheten, att arbetet med en allmän tjänsteförteckningsrevision pågår inom tjänsteförteckningskommittén, vilken skall fungera dels som utredningsorgan, dels som delegation för förhandlingar med representanter för de av utredningen berörda personalgrupperna, har även för nästkommande budgetår föranlett en sträng återhållsamhet med förslag till höjd löneställning för särskilda tjänstemän eller grupper av tjänstemän. Det är emellertid min förhoppning att arbetet inom kommittén skall kunna bedrivas i sådan takt att förslag rörande principerna för tjänsteförteckningsrevisionen skall kunna föreläggas 1952 års riksdag.

Till återhållsamheten ifråga om lönerevisionen har även bidragit det skärpta ekonomiska läget, vilket ansetts kräva största försiktighet med sådana åtgärder, som medföra ökade krav på statsmedel.

I överensstämmelse med det anförda komma förslag till ändrad löneställning att framläggas i huvudsak endast i sådana fall då principbeslut därom redan fattats eller dylika förslag vid tidigare förhandlingar om stabilisering av lönenivån utfästs från statsmakternas sida. Jag vill här även erinra att — såsom jag kommer att närmare beröra i ett senare sammanhang — förhandlingar pågå om en förhöjning av det procenttal, efter vilket rörligt tillägg utgår till tjänstemän med lön enligt löneplan. En sådan höjning kommer i och för sig att medföra väsentligt ökade statsutgifter.

Vid 1950 års riksdag fattades principbeslut om löneregleringar för lärarpersonalen vid folkhögskolor, lantbruksundervisningsanstalter och statsunderstödda privatläroverk samt eldar-, reparatörs- och maskinistpersonal vid statens fasta maskinanläggningar. Förslag till genomförande av principbe-

slutet i fråga om sistnämnda personal upptages under punkten 4 i det följande. Löneregleringarna för i det föregående nämnd lärarpersonal äro under fortsatt beredning inom civildepartementet. Ett betänkande om löneställningen för assistenter och amanuenser vid universitet och högskolor är f. n. föremål för remissbehandling.

Till de löneregleringsfrågor, som anses böra bringas till lösning vid innevarande års riksdag, hör vidare spörsmålet om förbättrad löneställning för byråchefer m. fl. högre statstjänstemän. Beträffande denna lönereglering uttalades i propositionen 1950: 41 angående grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m., att förslag beräknades kunna föreläggas 1951 års riksdag. Samma uttalande gjordes om en lönereglering för professorer m. fl. vid universiteten och de statliga högskolorna, varom förslag den 17 oktober 1949 framlagts av 1948 års universitetslönekommitté. Beredningen av ärendet angående löneregleringen för byråchefer m. fl. har nu fortskridit så långt, att förslag beräknas kunna föreläggas riksdagen inom den i § 54 riksdagsordningen stadgade tiden för avgivande av propositioner, som avse statens inkomster och utgifter för nästkommade budgetår. Vid sådant förhållande kan löneregleringen för byråchefer m. fl. genomföras fr. o. m. den 1 juli 1951, därest riksdagen beslutar att de personalförteckningar, som riksdagen fastställer innan beslut meddelats om byråchefslöneregleringen, skola gälla endast i den mån icke riksdagen i samband med behandlingen av frågan om lönereglering för byråchefer m. fl. annorlunda beslutar. Denna anordning förutsätter emellertid även, att riksdagen bemyndigar Kungl. Maj:t att i enlighet med det beslut, som riksdagen kan komma att fatta beträffande nämnda lönereglering, vidtaga erforderliga ändringar i personalförteckningarna samt att Kungl. Maj:t erhåller bemyndigande att av förevarande anledning medgiva överskridande av vissa begränsade anslagsposter. Till sistnämnda frågor torde jag få återkomma i samband med framläggandet av förslag till ifrågavarande lönereglering.

Vad angår löneregleringen för professorer m. fl. har det visat sig nödvändigt att företaga vissa specialundersökningar bl. a. avseende löneregleringens omfattning och befattningshavarnas tjänstgöringsskyldighet. Förslag i ämnet kan vid sådant förhållande icke föreläggas 1951 års riksdag i så god tid, att löneregleringen kan genomföras den 1 juli 1951. Jag är för dagen icke heller beredd att angiva, huruvida det skall visa sig möjligt att till årets riksdag framlägga förslag till principbeslut i ämnet. Till frågan om det till dessa befattningshavare nu utgående provisoriska lönetillägget återkommer jag under punkten 14.

Beträffande lönerevisioner för lägre museipersonal samt för sociala kuratorer och socialassistenter får jag hänvisa till vad jag anför under punkterna 5 och 6.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen,

att besluta att de personalförteckningar, som riksdagen fastställer innan riksdagen meddelat beslut om lönereglering för byråchefer m. fl. högre statstjänstemän, skola gälla endast i den mån icke annat följer av vad riksdagen i samband med behandlingen av nämnda löneregleringsfråga beslutar.

4. Lönegradsplacering av viss eldar-, reparatörs- och maskinistpersonal, m. m.

Inledning.

På grundval av ett av 1947 års löneutredning, avseende maskinistpersonal m. fl., den 23 september 1949 avgivet betänkande framlades i proposition den 31 mars 1950, nr 196, förslag till allmänna riktlinjer för lönegradsplacering av eldar-, reparatörs- och maskinistpersonal vid statsförvaltningens fasta maskinanläggningar.

Sedermera har Kungl. Maj:t genom beslut den 31 mars 1950 *dels* uppdragit åt arméförvaltningen och fortifikationsförvaltningen att i samverkan med statens organisationsnämnd verkställa översyn av personalorganisationen vid de fasta maskinanläggningarna inom försvaret och att i samråd med försvarets civilförvaltning framlägga förslag i fråga om löneställningen för de befattningar med heltidstjänstgöring, som befunnas erforderliga vid de olika anläggningarna, *dels* uppdragit åt byggnadsstyrelsen att i samverkan med organisationsnämnden verkställa översyn av personalorganisationen vid de fasta maskinanläggningarna inom allmänna civilförvaltningen och kommunikationsverken samt att framlägga förslag i fråga om löneställningen för de befattningar med heltidstjänstgöring, som befunnas erforderliga vid de olika anläggningarna, *dels* ock förordnat, att byråchefen hos statens lönenämnd G. Cars skulle såsom expert biträda ifrågavarande myndigheter vid behandlingen av frågor om löneställningen för den berörda personalen. Vid fullgörandet av ifrågavarande uppdrag skulle beaktas vad föredragande statsrådet anfört i propositionen 1950: 196. I övrigt borde genom samråd och andra lämpliga åtgärder tillses att förekommande organisatoriska och lönetekniska spörsmål inom de olika förvaltningsområdena bedömdes efter enhetliga grunder. Vid kommunikationsverken skulle undersökningarna bedrivas i samverkan med vederbörande verksstyrelser.

De berörda myndigheterna ha för uppdragets fullgörande tillsatt en samarbetsdelegation med förenämnde Cars såsom ordförande. Denna delegation framlade i en promemoria den 27 september 1950 angående översyn av personalorganisationen m. m. vid statsförvaltningens fasta maskinanläggningar resultatet av sitt dittills bedrivna utredningsarbete. Vid promemorian funnos fogade detaljförslag rörande personaluppsättning m. m. vid de enskilda maskinanläggningarna. Sagda promemoria med detaljförslag i fråga om personaluppsättningen vid huvuddelen av maskinanläggningarna inom allmänna

civilförvaltningen har av byggnadsstyrelsen med skrivelse den 9 oktober 1950 överlämnats till Kungl. Maj:t. Byggnadsstyrelsen har därvid föreslagit, att de i promemorian framlagda principerna för bedömandet av personalbehovet vid olika anläggningar samt för valet av lönegradsplacering och anställningsform för maskinpersonalen skola tillämpas för personalen vid de berörda anläggningarna. Byggnadsstyrelsen har vidare anmält sig ha för avsikt att senare inkomma med detaljförslag i fråga om vissa anläggningar, som icke kunnat medtagas i det föreliggande förslaget, enär mer ingående undersökningar först måste företagas vid dessa anläggningar.

Arméförvaltningen och fortifikationsförvaltningen ha med skrivelse den 12 oktober 1950 såsom eget förslag till Kungl. Maj:t överlämnat samarbetsdelegationens promemoria med därvid fogat detaljförslag rörande personaluppsättning m. m. vid försvarets fasta maskinanläggningar. Av skrivelsen framgår att nämnda myndigheter ha för avsikt att framdeles inkomma med förslag i fråga om samordning i vissa fall av den fasta maskintjänsten vid två eller flera närliggande anläggningar.

Över de av byggnadsstyrelsen samt armé- och fortifikationsförvaltningarna framlagda förslagen ha yttranden avgivits av statskontoret och statens lönenämnd samt Statstjänarkartellen och Tjänstemännens centralorganisation. Vidare har Statsanställd maskinpersonals förening i en skrivelse framfört vissa synpunkter på myndigheternas förslag.

Enär riksdagens behandling av propositionen 1950: 196 uppsköts till höstsessionen, har det här redovisade utredningsarbetet bedrivits med utgångspunkt från propositionens förslag. I skrivelse den 25 november 1950, nr 385, har riksdagen numera anmält, att riksdagen fattat beslut i överensstämmelse med statsutskottets utlåtande nr 205, vilket innebär att propositionen godtagits med viss i det följande angiven jämkning.

De av myndigheterna framlagda förslagen ha, utom i fråga om personalen vid försvarskrafternas och universitetens maskinanläggningar, behandlats vid det nu avslutade budgetarbetet. En sammanfattande redogörelse för de ändringar beträffande lönegradsplaceringar och tjänstebestämmningar för ordinarie tjänstemän, som härvid funnits böra tillstyrkas, lämnas i det följande (s. 62—64).

I vad angår personalen vid försvarskrafternas och universitetens maskinanläggningar ha detaljförslagen ansetts böra upptagas till prövning i samband med att medel för arméns, marinens och flygvapnets avlöningsanslag samt för universitetens i Uppsala och Lund avlöningsanslag senare äskas av riksdagen.

De utredande myndigheternas förslag.

a) *Organisationsfrågor.* Det myndigheterna lämnade uppdraget har förutsatts avse endast sådana anläggningar inom de olika förvaltningsområdena, vilka omfattas av byggnadsstyrelsens vid propositionen fogade förslag till klassificering av statsförvaltningens fasta maskinanläggningar.

Någon klassificering har icke verkställts av värmeanläggningarna vid de kungl. slotten och riksdagen med dess verk liksom icke heller av sådana industriella och andra anläggningar, vilka stå under ledning av överordnad teknisk personal och sålunda ej ha maskinister och värmeskötare i ansvarsställning. I anslutning härtill ha myndigheterna från behandlingen undantagit den nyuppförda värme- och kraftcentralen vid Chalmers tekniska högskola och motsvarande central, som är under uppförande vid tekniska högskolan i Stockholm.

På grund av den knappt tillmätta tid, som stått till förfogande för utredningsuppdragets fullgörande, samt på grund av svårigheten av att vid vissa anläggningar verkställa organisationsundersökningar under sommarhalvåret har arbetet uppdelats på etapper. Den nu avslutade etappen har omfattat samtliga berörda anläggningar inom försvaret samt flertalet av uppdraget omfattade anläggningar inom allmänna civilförvaltningen. Till en senare etapp har uppskjutits behandlingen av sinnessjukhusen, flygplatserna, Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut, karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet (i vad avser eldnings- och reparationstjänsten) samt slutligen det relativt ringa antalet klassificerade anläggningar inom kommunikationsverken, som erfordra för maskinpersonal avsedda befattningar med heltidstjänstgöring.

Myndigheterna framhålla, att till grund för beräkning av personalbehovet vid maskinanläggningarna måste läggas vissa förutsättningar rörande maskinpersonalens arbetstid samt bestridandet av vakttjänst och passiv tjänst.

Myndigheterna framhålla, att den *passiva tjänsten* karakteriseras av att vederbörande befattningshavare under fritid skall vara ständigt och lätt anträffbar för att vid behov snabbt kunna ingripa vid inträffande driftstörning eller katastrof. Intet hindrar sålunda, att befattningshavaren under fullgörandet av passiv tjänst helt ägnar sig åt fritidssysselsättning eller vila. *Vakttjänstgöring* anges däremot förutsätta, att vederbörande uppehåller sig i viss tjänstelokal med skyldighet att vid behov antingen passa vissa instrument eller mer eller mindre regelbundet utföra vissa arbetsuppgifter.

Beträffande en i den av myndigheterna överlämnade promemorian intagen redogörelse för vissa vid försvaret företagna undersökningar angående behovet av passiv tjänst och vakttjänstgöring torde få hänvisas till handlingarna i ärendet. I anslutning till sagda redogörelse har framhållits önskvärdheten av att så snart sig göra låter enhetliga bestämmelser fastställas för maskinanläggningarna inom statsförvaltningen rörande ordnandet av vakttjänst och passiv tjänst samt, i förekommande fall, hur sådan tjänstgöring skall kompenseras. Något förslag till normerande bestämmelser härtinnan har dock icke utarbetats. Anledningen härtill anges vara, att utredningen rörande arbete på s. k. obekväm arbetstid avser att i ett större sammanhang upptaga ifrågavarande spörsmål till behandling.

Vid beräkningen av personalbehovet vid de av förevarande etapp omfattade anläggningarna har utgångspunkten varit att maskinpersonalens effektiva arbetstid skall motsvara 48 timmar i veckan, att all tjänstemannaanställd maskinpersonal har att vid behov delta även i andra göromål än dem,

som normalt ankomma på vederbörande, att vid anläggningar med endast en befattningshavare lagstadgad ledighet kan beredas vederbörande och att alltså annan personal vid myndigheten kan vid dylika tillfällen svara för tjänsten, samt att tidskompenserad vakttjänst eller passiv tjänst i allmänhet icke behöver anordnas. I anslutning härtill har framhållits, att dessa förhållanden i praktiken visat sig endast i ringa utsträckning påverka behovet av heltidsanställd personal vid anläggningarna.

Såsom framgår av propositionen 1950:196 har frågan om personalorganisationen vid försvarets värmeanläggningar varit föremål för utredning genom statens organisationsnämnd, som i skrivelse den 27 juni 1946 framlagt resultatet av undersökningarna. Myndigheterna ha vid sin granskning funnit, att sedan organisationsnämnden avslutade sin nyss nämnda utredning sådana förändringar icke inträffat, att de påverka organisationsnämndens grunder för beräkning av personalbehovet vid maskinanläggningarna. Myndigheterna föreslå därför, att organisationsnämndens förslag i denna del i allt väsentligt godtages. Vid anläggningsgrupperna 6—2 enligt byggnadsstyrelsens i propositionen redovisade klassificeringsförslag skulle sålunda finnas följande maskinist- och reparatörspersonal.

Grupp 6: 1 maskinmästare, 1 maskinist, 3 reparatörer;

Grupp 5: 1 maskinmästare, 2—3 reparatörer;

Grupp 4: 1 maskinist, 1—2 reparatörer; samt

Grupp 2—3: 1 maskinist.

Något normalbehov av eldarpersonal har icke kunnat angivas, då det erforderliga antalet eldare vid en anläggning i avsevärd grad är beroende av och varierar med anläggningens tekniska utformning, antalet eldningsställen, använda bränslen m. m. Myndigheterna ha förutsatt, att behovet av eldarpersonal vid försvaret liksom hittills skall fyllas dels genom helårsanställda eldare, dels genom säsonganställd eller tillfälligt anställd personal.

Myndigheterna framhålla vidare, att ett mer eller mindre långt drivet sammanförande av den fasta maskintjänsten vid två eller flera närliggande förband till en anläggning åtminstone inom vissa garnisonsstäder borde medföra en sådan rationalisering av reparations- och eldningstjänsten, att såväl personal- som andra besparingar skulle stå att vinna. Av olika skäl har emellertid utredningen i denna del icke kunnat slutföras. Myndigheterna förklara sig ha för avsikt att senare inkomma med förslag i ämnet. I avbidan härpå har normalbehovet av personal vid anläggningar av här avsett slag tills vidare i huvudsak beräknats enligt samma grunder som tillämpats vid fristående anläggningar.

Översynen av personalorganisationen inom allmänna civilförvaltningen har givit vid handen, att för flertalet av dessa anläggningar — med undantag för sinnessjukhusen — det förut angivna normalbehovet av maskinist- och reparatörspersonal vid försvarets fristående anläggningar visat sig lämpligt. Även i fråga om eldarpersonalen ha de grunder kunnat

tillämpas, som f. n. gälla vid försvaret. Antalet helårsanställda eldare vid vissa anläggningar av anstaltskaraktär inom allmänna civilförvaltningen (exempelvis fångvårdsanstalterna) har dock kunnat sättas lägre än vid närmast jämförbara anläggningar inom försvaret med hänsyn till utnyttjandet vid anstalternas maskinavdelningar av patienter, intagna och elever.

I anslutning härtill har framhållits, att det framdeles — sedan slutlig ställning tagits till frågan om viss samordning av maskintjänsten inom försvaret — bör övervägas, huruvida icke en längre driven samordning av maskintjänsten inom den civila statsförvaltningen, än som vid vissa myndigheter (exempelvis post- och telegrafverken) redan skett, skulle kunna visa sig lämplig.

b) *Anställningsformer.* Såsom framgår av propositionen 1950: 196 tillämpas f. n. för maskinpersonalen inom olika förvaltningsområden stundom olika anställningsformer för personal med ensartade arbetsuppgifter. Särskilt gäller detta eldarpersonalen, vilken inom allmänna civilförvaltningen i regel är tjänstemannaanställd, men vid försvaret anställd enligt kollektivavtal. Rörande valet av tjänstemannaanställning eller kollektivavtalsanställning framhöll föredragande statrådet bl. a. att det borde ankomma på 1948 års anställningsutredning att klarlägga vilken anställningsform som borde komma till användning för olika kategorier av personal vid statens fasta maskinanläggningar.

Anställningsutredningen har numera tagit standpunkt till frågan om anställningsformen för maskinist-, reparatörs- och eldarpersonalen på sätt framgår av följande protokollsutdrag från utredningens sammanträde den 4 september 1950.

Upp togs till behandling den tidigare bordlagda frågan om anställningsformen för den personal vid statens fasta värmeanläggningar, som avsåges i propositionen nr 196/1950. Härvid fastslogs till en början att med utredningens principiella utgångspunkter ingen tvekan rädde därom, att de heltidsanställda maskinisterna borde vara löneplansanställda. Utredningen hade vidare kunnat konstatera, att med hänsyn till föreliggande förhållanden det icke kunde anses lämpligt att tillämpa olika anställningsformer å reparatörer och eldare. Om man tills vidare bortsåge från förhållandena vid statens industriella anläggningar, talade enligt utredningens uppfattning övervägande skäl för att nämnda grupper erhöles samma anställningsform som maskinisterna, nämligen tjänstemannaanställning. Från utredningens sida vore sålunda icke något att invända mot att — med ovan angivet undantag — vid statens fasta maskinanläggningar helårsanställd personal, som regelmässigt sysselsattes med eldning och/eller reparation och underhåll av till maskintjänsten hörande anläggningar, bereddes anställning som tjänstemän. Med hänsyn bland annat till att utredningen under gången av sitt arbete funnit starka skäl tala för att en redan befintlig enhetlighet i anställningsformen å vissa arbetsplatser icke utan tvingande skäl sönderbrötes, vore utredningen däremot icke beredd föreslå en övergång till tjänstemannaanställning för eldare och reparatörer vid sådana större eller mindre verkstäder och andra industriella anläggningar, där tjänstemannaanställning i huvudsak endast tillämpades för arbetsledande personal och med kontorsarbete sysselsatta befattningshavare, medan avtalsanställning i övrigt vore den normala anställningsformen.

Därest i nuvarande läge ordinarie tjänster skulle anses böra inrättas, förutsatte utredningen, att sådana endast borde medgivas för personal, som kunde förutses bli behövlig även vid en rationaliserad anläggning. Den personal i övrigt, som efter verkställda organisationsundersökningar kunde beräknas bli kontinuerligt sysselsatt under hela året med i huvudsak endast eldning och/eller reparationer å anläggningen, syntes efter skälig provotid kunna beredas extra ordinarie anställning. För säsonganställd personal och tillfällig personal kunde extraanställning tillämpas. Vid sådana arbetsplatser (t. ex. vid försvaret), där kollektivavtal träffats för andra arbeten, borde det vara vederbörande myndigheter obetaget att vid säsongmässiga och tillfälliga anställningar av eldningsbiträden tillämpa sådant avtal, under förutsättning att överenskommelse kunde träffas mellan vederbörande myndigheter och personalorganisationer rörande sådana avvikelser från avtalet, som betingades av arbetsuppgifternas särskilda beskaffenhet. Härför talade bl. a. den omständigheten, att en del av den kollektivavtalsanställda personal, som under sommartid sysselsattes med diverse utarbeten för statens räkning — i den mån arbete kunde beredas dem vid maskinanläggningen — icke skulle behöva växla anställningsform.

Mot beslutet att utesluta eldare och reparatörer vid statens industriella anläggningar från den föreslagna generella övergången till löneplansanställning reserverade sig herrar Helldén och Persson, som ansågo att beslutet om löneplansanställning borde gälla även denna personal. Därigenom skulle man uppnå att personal med samma arbetsuppgifter, anställd på skilda arbetsplatser inom statsförvaltningen, skulle erhålla samma anställningsform.

Myndigheterna förorda nu, att tjänstemannaanställning skall tillämpas för all helårsanställd personal vid de av förslaget berörda anläggningarna. Säsonganställd eller tillfälligt anställd personal anses skola — efter överenskommelse mellan vederbörande verk och personalorganisationer — anställas såsom extra tjänstemän eller, under de i förenämnda protokoll angivna förutsättningarna, enligt kollektivavtal.

I fråga om utnyttjande av ordinarie, extra ordinarie eller extra anställning för maskinpersonalen ha de utredande myndigheterna erinrat bl. a., att i propositionen 1950: 196 framhållits, att med beredande av fastare anställning åt maskinpersonalen borde anstå till dess resultatet av de förebådade organisationsutredningarna föreläge. Även därefter syntes det kunna bli nödvändigt att låta anstå med ordinariesättning av tjänster i avbidan på resultatet av den pågående tjänsteförteckningsrevisionen. Med utgångspunkt härifrån samt från vad anställningsutredningen enligt det föregående anfört ha myndigheterna räknat med att redan inrättade ordinarie och extra ordinarie tjänster skola bibehållas såsom ordinarie respektive extra ordinarie, även i de fall förändring av tjänsternas lönegradsplacering föreslås. Tjänster förenade med arvode och extra tjänster ävensom till nyinrättande föreslagna tjänster ha upptagits såsom extra ordinarie, därest stadigvarande behov av tjänsterna ansetts föreligga; i annat fall ha tjänsterna uppförts såsom extra.

c) *Lönegradsplacering.* Vad angår ansvarsmaskinisterna skulle enligt ett av byggnadsstyrelsen framlagt, av maskinistlöneutredningen biträtt klassificeringsförslag maskinanläggningarna fördelas å 8 olika grup-

per. I propositionen vidtogos de jämkningarna i klassificeringsförslaget, att anläggningsgrupperna 2 och 3 sammanfördes till en grupp, för vilken avsågs maskinist i 13 lönegraden, och att anläggningsgrupperna 6 och 7 sammanfördes till en grupp, för vilken avsågs maskinmästare i 19 lönegraden. För anläggningsgrupperna 1, 4, 5 och 8 avsågs värmeskötare i 11 lönegraden, maskinist i 15 lönegraden, maskinmästare i 17, respektive förste maskinmästare i 21 lönegraden. För maskinisttjänst skulle krävas maskinistexamen av 3 klass i anläggningsgrupperna 2 och 3 samt maskinistexamen av 2 klass i anläggningsgrupp 4. För maskinmästartjänst uppställdes krav på övermaskinistexamen (numera sjöingenjörsexamen; jfr kung. 1950: 569) samt kompetens för erhållande av behörighet av klass C såsom installatör (ev. endast för lågspänningsanläggningar).

De utredande myndigheterna framhålla, att de vid detaljförslagets upprättande följt propositionens allmänna riktlinjer för lönegradsplacering av ansvarsmaskinisterna. I anslutning härtill erinras, att i propositionen uttalats, att vid detaljförslagets upprättande hänsyn endast syntes böra tagas till varje anläggnings nuvarande beskaffenhet och icke — såsom syntes ha skett vid klassificeringen — till en för vederbörande byggnad normal teknisk utrustning. De hittills genomförda organisationsundersökningarna ha icke givit anledning att av denna orsak föreslå omklassificering av någon anläggning.

I fråga om ansvarsmännen vid anläggningsgrupp 1 har byggnadsstyrelsen erinrat, att civiltjänstförvaltningens personalförbund i en till Kungl. Maj:t ställd, den 30 maj 1950 dagtecknad skrift, vilken överlämnats till styrelsen, på anförda skäl hemställt om placering i lönegrad Ca 11 av samtliga heltidstjänster, som erfordras för skötsel av värmeanläggningar inom det statliga undervisningsväsendet. Byggnadsstyrelsen framhåller vidare, att i propositionen 1950: 196 maskinistlönereglernas förslag om placering av ansvarsmännen vid grupp 1 såsom värmeskötare i 11 lönegraden godtagits. Vid bedömande av innebörden härav finge dock uppmärksammas, att den i propositionen föreslagna löneregleringen endast omfattade sådana anläggningar, vilka helt toge ansvarsmännens tjänstgöringstid i anspråk. Vid detaljförslagets upprättande hade därför endast medtagits sådana anläggningar, vid vilka ett oundgängligt behov av heltidsanställda ansvarsmän förelåge. Härvid hade emellertid förutsatts, att den omständigheten, att de med maskintjänsten sammanhängande göromålen vid dessa anläggningar i regel icke toge ansvarsmännens dagliga arbetstid helt i anspråk under den del av året, då anläggningarna ej vore i full drift — d. v. s. under den varmare delen av året — ej utgjorde hinder för ansvarsmännens placering i 11 lönegraden.

I enstaka fall ha till anläggningsgrupp 1 även hänförts anläggningar, vilka vid användning av fossilt bränsle kräva heltidsanställda ansvarsmän men vid vilka vid oljeeldning värmeskötaren även under den kallare delen av året i viss utsträckning kan utnyttjas för annat arbete än eldning och reparationer.

Utöver maskinpersonalen i ansvarsställning finnas vid vissa större anläggningar jämväl inrättade befattningar för biträdande maskinister.

Vid sinnessjukhusen förekommer normalt i grupp 5 en befattning för maskinist i Ca 13, i grupp 6 en maskinistbefattning i Ca 13 och en i Ca 15 samt vid de sinnessjukhus, som av byggnadsstyrelsen hänförts till grupp 7, två maskinistbefattningar i Ca 13 och en i Ca 15. Vid serafimerlasarettet (grupp 6) finnes inrättad en tjänst för maskinist i Ca 13 och vid karolinska sjukhuset fyra maskinistbefattningar i Ca eller Ce 13 och en i Ca 16. Vid de anläggningar tillhörande armén och flygvapnet, som av byggnadsstyrelsen placerats i grupp 6, inrättades fr. o. m. ingången av budgetåret 1948/49 en maskinistbefattning i Cg 13. Även vid vissa andra anläggningar tillhörande allmänna civilförvaltningen och försvaret finnas — dock endast i ett litet antal fall — inrättade tjänster av nu ifrågavarande art.

Maskinistlöneutredningen har beträffande de biträdande maskinisterna i 13 lönegraden föreslagit inplacering i 14 lönegraden, d. v. s. en lönegrad högre än de kvalificerade reparatörerna, vilka utredningen funnit böra hänföras till 13 lönegraden. Med en prövning av lönegradsplaceringen för de biträdande maskinisterna i 15 lönegraden vid sinnessjukhusen syntes däremot böra anstå i avvaktan på resultatet av en översyn av personalorganisationen vid värmeanläggningarna inom allmänna civilförvaltningen. Maskinistbefattningen i 16 lönegraden vid karolinska sjukhuset borde placeras i 17 lönegraden.

I propositionen 1950:196 har icke framlagts förslag rörande lönegradsplaceringen beträffande de i 13 och 15 lönegraderna placerade maskinisterna, då ställning till dessa tjänsters lönegradsplacering borde tagas i ett sammanhang. Prövningen av tjänsternas löneställning syntes få upptagas på grundval av de organisationsundersökningar, som skulle företagas. Däremot godtogs utredningens förslag om uppflyttning av maskinisttjänsten i 16 lönegraden vid karolinska sjukhuset till 17 lönegraden.

De verkställda organisationsundersökningarna ha givit vid handen, att den biträdande maskinistpersonalen kan uppdelas på två från varandra relativt klart avgränsade kategorier, nämligen, å ena sidan, sådana biträdande maskinister, som äro närmaste män till och ersättare för maskinmästaren vid vederbörande anläggning, och, å andra sidan, annan biträdande maskinistpersonal (de s. k. vaktmaskinisterna).

Myndigheterna ha kommit till den uppfattningen, att vid de av denna etapp omfattade anläggningarna i grupp 6 liksom f. n. normalt erfordras en biträdande maskinist. Denna tjänst bör enligt myndigheternas mening vara av typen ersättare för maskinmästaren. Vid sinnessjukhusen ha organisationsundersökningarna ej slutförts. Så mycket har emellertid redan på detta stadium av arbetet stått klart, att vid sinnessjukhusen i grupp 6 och 7 under alla omständigheter erfordras en biträdande maskinist såsom ersättare för och närmaste man till maskinmästaren. Vad angår lönegradsplaceringen för de här avsedda maskinisterna vid sinnessjukhusen har nu gällande placering i 15 lönegraden ansetts väl avvägd. De biträdande maskinisterna i 13 lönegraden vid försvarets anläggningar och serafimerlasarettet ha befunnits vara att jämföra med de biträdande maskinisterna i 15 lönegraden vid sinnessjukhusen. Med utgångspunkt härifrån förordas, att

biträdande maskinist, som är närmaste man till och ersättare för maskinmästare vid anläggningsgrupperna 6—7, hänföres till 15 lönegraden.

Även bortsett från att en sådan placering redan godkänts av statsmakterna beträffande sinnessjukhusen har denna löneställning ansetts i och för sig väl motiverad med hänsyn till befattningshavarnas kvalificerade göromål samt till de höga kompetensfordringar (bl. a. krav på sjöingenjörsexamen), som uppställts för tjänsterna. Det har även erinrats att 14 lönegraden, vilken maskinistlöneutredningen förordat för dessa tjänster vid försvaret, i övrigt icke skulle tagas i anspråk för maskinistpersonal.

Tjänsterna i 13 lönegraden vid karolinska sjukhuset anses i avseende å göromålens art och kvalitativa beskaffenhet avsevärt mera kvalificerade än vaktmaskinisttjänsterna i 13 lönegraden vid sinnessjukhusen. Ifrågavarande 4 tjänster i 13 lönegraden vid karolinska sjukhuset föreslås därför uppflyttade till 15 lönegraden, d. v. s. till samma lönegrad som förordats för maskinist, som är ersättare för ansvarsman vid grupp 6 eller 7.

I anslutning därtill framhålles, att karolinska sjukhuset såväl i fråga om storlek som utrustning intar en absolut särställning bland statsförvaltningens maskinanläggningar, samt att enligt yrkesinspektionens fordringar driften vid anläggningen dygnet om måste övervakas av övermaskinist. Behovet av ifrågavarande tjänster kan därför icke ifrågasättas. Såsom jämförelse kan vidare nämnas, att maskinistpersonalen vid södersjukhuset, som i storleksordning torde kunna likställas med karolinska sjukhuset, utgöres av 1 maskinmästare i 22 lönegraden, 1 maskinist i 17 lönegraden samt 5 maskinister i 16 lönegraden i den för Stockholms stad gällande löneplanen (samma grundlönebelopp som enligt statens löneplansförordning).

Vad rör löneställningen för reparatörspersonalen har i propositionen 11 lönegraden godtagits såsom normallönegrad för reparatörer. Maskinistlöneutredningens förslag om utnyttjande av 13 lönegraden för mera kvalificerade reparatörer har däremot i propositionen ansetts kunna biträdas endast under förutsättning, att för placering i nämnda lönegrad i allmänhet blott ifrågakomme vid större maskinanläggningar placerade tjänster, vilka av sina innehavare krävde särskilt kvalificerad yrkesskicklighet för reparationer av värme-, sanitets- eller elektriska anläggningar och vilka vore förenade med förmanskap för annan reparationspersonal.

Med utgångspunkt från vad som anförts i propositionen ha myndigheterna till en början icke ansett inrättandet av reparatörstjänster i 13 lönegraden kunna ifrågakomma vid anläggningar i lägre grupp än grupp 5, även om reparatörspersonal i den högre lönegraden i och för sig skulle vara motiverad åtminstone vid vissa anläggningar i grupp 4. Anläggningar inom grupperna 5—8 åter äro enligt myndigheternas mening otvivelaktigt att anse såsom större anläggningar. Vid anläggningar tillhörande sistnämnda grupper har vidare reparationsarbetet befunnits vara av den art, att för dess fullgörande — liksom f. n. är fallet — föreligger ett oundgängligt behov av sådana reparatörstjänster, vilka av sina innehavare kräva särskilt kvalificerad yrkesskicklighet för reparationer av värme-, sanitets- eller elektriska anläggningar. Vidkommande slutligen den tredje förutsättningen

för placering av reparatörstjänst i 13 lönegraden (förmanskap för annan reparatörspersonal) ha myndigheterna anfört i huvudsak följande.

Vid statsförvaltningens maskinanläggningar förekommer endast i undantagsfall, att en reparatör är förman för annan reparatörspersonal om härmed avses personal, som enligt propositionen bör placeras i lägst 11 lönegraden. Även om i begreppet reparatörspersonal i detta sammanhang innefattas jämväl eldare, hantverkare eller dylika, förekommer endast i ringa utsträckning, att en reparatör — annat än vid särskilda tillfällen — har sådan personal sig underställd. I de fall åter då så förekommer utgöres den underställda personalen endast undantagsvis av mer än en man. Orsaken härtill är att söka däri, att de reparationsuppgifter, som den här avsedda personalen i regel har sig ålagda, till mycket stor del utgöras av servicearbeten och arbeten sammanhängande med det löpande underhållet. Hithörande arbetsobjekt äro i flertalet fall av sådan art, att de kunna utföras av en man, vilket gäller samtliga anläggningar, även de största. För fullgörandet av dessa uppgifter synes sålunda något behov icke föreligga av att uppdelas reparatörspersonalen på grupper under särskilda förmän. I stället fördelas arbetsobjekten mellan reparatörerna och andra i reparationsarbetet sysselsatta befattningshavare av ansvars mannen vid anläggningen eller, i förekommande fall, av biträdande maskinist. Därest reparatör för visst arbete anser sig ha behov av arbetsbiträde har han att göra anmälan härom till den som fördelar arbetet och erhåller så för detta speciella objekt erforderlig hjälp av eldare, hantverkare e. dyl. Större, mera personalkrävande omändrings- eller nyanläggningsarbeten, som kunna utföras med anläggningens egen personal — och sålunda icke utlämnas på entreprenad — torde i allmänhet ledas av maskinistutbildad befattningshavare, varför ej heller i detta fall reparatörspersonalen utövar förmanskap i egentlig mening.

Oberoende av att den i propositionen uppställda förutsättningen på förmanskap sålunda knappast kan anses uppfylld ha myndigheterna likväl förordat, att vid de av första arbetsetappen omfattade anläggningarna i grupp 5 och 6 normalt räknas med att en av reparatörerna skall tillhöra den högre reparatörsggraden. Förutom att en sådan placering ansetts motiverad av reparationsarbetets art och kvalitativa beskaffenhet vid sådana anläggningar har såsom ett ytterligare motiv för inrättandet av här avsedda tjänster vid den lägsta ifrågakommande anläggningsgruppen — grupp 5 — erinrats, att vid dessa anläggningar ej räknats med någon biträdande maskinistpersonal. Vid sådana anläggningar kommer således den främste reparatören att tillika bliva närmaste man till och ersättare för maskinmästaren, vilket förhållande ansetts böra tillmätas särskild betydelse vid löneavvägningen.

Rörande lönegradsplaceringen för eldare uttalas i propositionen 1950: 196 bl. a., att 9 lönegraden skall bibehållas såsom normallönegrad för eldare, vilka endast sysselsättas med göromål, som sammanhänga med värmeanläggningars skötsel och drift, såsom eldning, slaggnings, pannrengöring o. d. En placering i 10 lönegraden förordas däremot för eldartjänster, vilkas innehavare ha att jämsides med eldningsgöromål fullgöra reparationsarbeten eller eljest tagas i anspråk för göromål av mera kvalificerad beskaffenhet än som normalt åligga eldare.

I anledning av detta uttalande framhålla myndigheterna i huvudsak följande.

Eldarna kunna svårligen uppdelas på kategorier på sätt förutsatts i propositionen. Vid de större anläggningarna — där flertalet eldartjänster finnas inrättade — deltar således den egentliga eldarpersonalen regelmässigt även i underhålls- och översynsarbeten samt ofta i det egentliga reparationsarbetet. Framhållas må vidare, att vid exempelvis sinnessjukhusen eldarernas tjänstgöring i regel är ordnad så, att befattningshavarna omväxlande med sina eldningsveckor ha s. k. verkstadsveckor, under vilka de huvudsakligen sysselsätts med reparationsarbete. Utifrån vad som anförts i propositionen förefinnes därför utrymme för placering av det övervägande antalet eldare vid statsförvaltningens maskinanläggningar i den högre eldargraden. Med hänsyn emellertid till vad föredragande statsrådet uttalat rörande 9 lönegradens bibehållande såsom normallönegrad för vissa eldare, har ett så långt gående förslag ansetts icke böra framläggas. I stället har övervägts huruvida skäl skulle kunna föreligga för en uppdelning av eldartjänsterna i viss proportion på 9 och 10 lönegraderna. Då emellertid en sådan uppdelning icke befunnits vara motiverad av arbetsuppgifternas art, skulle en uppflyttning från lägre till högre lönegrad i realiteten komma att få karaktären av ålderstillägg, en anordning som myndigheterna icke ansett sig kunna tillstyrka.

Av anförda skäl ha myndigheterna utgått från att eldartjänsterna i allmänhet skola vara placerade i 9 lönegraden. Emellertid förordas, att vid anläggningar, tillhörande grupp 3, en eldare hänföres till 10 lönegraden med hänsyn till att den främste eldaren vid dessa anläggningar kommer att bli närmaste man till och ersättare för maskinisten, vilket ansetts motivera den högre placeringen vid anläggningar av denna storleksordning.

Enligt myndigheternas i det föregående framlagda förslag skulle vid av förevarande arbetsetapp omfattade anläggningar i allmänhet finnas personal enligt förteckningen å s. 56.

d) *Genomförandet av förslagen.* I propositionen 1950: 196 har framhållits att, med hänsyn till att den föreslagna löneregleringen — i avaktan på resultatet av 1949 års tjänsteförteckningskommittés arbete — hade en i viss mån provisorisk karaktär, nedflyttning av tjänster t. v. icke skulle genomföras. Beträffande här avsedda tjänster borde föreskrift meddelas, att de vid uppkommande ledigheter icke finge återbesättas utan att frågan härom i varje särskilt fall underställts Kungl. Maj:ts prövning. Detta har iakttagits vid detaljförslagets utformning. Vidare ha i förslagen angivits sådana befattningar, beträffande vilka av andra anledningar (exempelvis organisation eller ifrågasatt samordning) ävenledes bör gälla, att frågan om befattningarnas återbesättning bör underställas Kungl. Maj:ts prövning. I fråga om personalen vid anläggningar, beträffande vilka samordning kan tänkas komma till stånd, föreslås att den avsedda löneförbättringen skall beredas personalen i form av vikariatslöneförordnanden att bestrida göromål, som eljest ankomma på tjänstemän i viss högre lönegrad.

I propositionen har vid behandlingen av frågan om genomförandet av maskinistlöneutredningens förslag uttalats bl. a., att vid upprättandet av

Grupp	Antal	Tjänstebenenämning	Lönegrad
6	1	Maskinmästare	19
	1	Maskinist	15
	1	Reparatör	13
	2	Reparatörer	11
		Eldare	9
5	1	Maskinmästare.....	17
	1	Reparatör.....	13
	1—2	Reparatörer.....	11
		Eldare	9
4	1	Maskinist	15
	1—2	Reparatörer	11
		Eldare	9
3	1	Maskinist	13
	1	Eldare.....	10
		Eldare.....	9
2	1	Maskinist	13
		Eldare	9
1	1	Värmeskötare	11

detaljförslagen uppflyttning av tjänster endast skulle komma till stånd i den mån vederbörande innehade i propositionen angiven kompetens. I samband med detaljförslagets utarbetande har emellertid någon undersökning i syfte att utröna, huruvida vid de olika anläggningarna f. n. finnas befattningshavare, vilka fylla fordringarna för uppflyttning till i förekommande fall föreslagna högre tjänster, icke verkställts. En sådan prövning har näppeligen ansetts kunna verkställas, innan ställning tagits till de i det föregående behandlade principiella spörsmålen.

Slutligen erinras, att maskinistlöneutredningen i sitt betänkande beträffande maskinistpersonalen ansett kravet på viss examen icke böra vara obligatoriskt. Sålunda borde dispens kunna medgivas i de fall vederbörande sökande styrkt sig på annat sätt ha förvärvat motsvarande teoretiska och praktiska kunskaper.

Utredningen förutsåg till följd härav, att det i samband med tillsättandet av lediga maskinistbefattningar stundom komme att bli relativt svårt att avgöra, huruvida viss sökande kunde anses kompetent eller icke. För att sådana frågor skulle bli bedömda så likformigt som möjligt förordade utredningen, att maskinmästar- och maskinisttjänsterna, i den mån så ej redan vore fallet, framdeles skulle tillsättas av vederbörande centrala myndighet; inom allmänna civilförvaltningen av fångvårdsstyrelsen, medicinalstyrelsen o. s. v. samt inom försvaret av fortifikationsförvaltningen. Därest inom sådan myndighet, tillhörande allmänna civilförvaltningen, erforderlig teknisk sakkunnskap icke funnes företrädd borde härvid samråd äga rum med byggnadsstyrelsen.

Det förutsattes nu, att detta tillsättningsförfarande framdeles skall tillämpas. I anslutning härtill föreslås, att ifrågakommande prövning av de enskilda befattningshavarnas kompetens i samband med genomförandet av detaljförslagen i vad avser maskinmästar- och maskinistpersonalen skall ske i den av maskinistlöneutredningen föreslagna ordningen.

Yttrandena.

Av yttrandena torde här få återgivas de delar, som i förevarande sammanhang äro av intresse.

Statskontoret har anfört i huvudsak följande.

Någon redogörelse för huvuddragen i klassificeringssystemet föreligger alltså icke, varför hållpunkter saknas för ett bedömande av den klassificering av maskinanläggningarna och det med utgångspunkt härifrån beräknade personalbehovet, som ligger till grund för nu föreliggande detaljförslag.

Mot att tjänstemannaanställning avses för all helårsanställd personal vid maskinanläggningarna har statskontoret i och för sig icke något att erinra. Enligt ämbetsverkets mening bör dock med ett slutligt ställningstagande till denna fråga anstå, till dess resultatet av anställningsutredningens arbete föreligger i sin helhet och därmed förutsättningarna för ett allsidigt bedömande av spörsmålet.

I avvaktan på resultatet av den allmänna tjänsteförteckningsrevisionen böra enligt statskontorets mening knappast sådana åtgärder vidtagas, som medföra inrättandet av högre pensionsgrundande tjänster för nu ifrågavarande personalgrupper. Med förslaget åsyftade löneförbättringar synas statskontoret tills vidare kunna komma vederbörande till godo, antingen i form av särskilt lönetillägg eller genom beredande av extra anställning i den högre lönegraden.

Statskontoret ifrågasätter vidare, huruvida förutsättningar för de föreslagna uppflyttningarna från 10 till 11 lönegraden kunna anses vara för handen i de fall då göromålen vid värmeanläggningen icke taga värme-skötarens dagliga arbetstid helt i anspråk under den del av året, då anläggningarna ej äro i full drift.

I fråga om de biträdande maskinisterna uttalar statskontoret, att då förevarande utredningsetapp icke omfattar sinnessjukhusen, de i propositionen angivna villkoren för prövning av de biträdande maskinisternas lönegradsplacering icke föreligga.

Med anledning av att vid samtliga anläggningar i grupperna 5 och 6 en reparatör föreslagits bli placerad i 13 lönegraden, ehuru det i propositionen uppställda kravet på förmanskap för annan reparationspersonal endast i ringa utsträckning kan anses uppfyllt, uttalar statskontoret, att normal-lönegraden (11) bör tillämpas även för dessa reparatörer i de fall, då arbetsuppgifterna icke motsvara samtliga de i propositionen angivna villkoren för den högre lönegradsplaceringen.

Vad slutligen angår eldartjänsterna skulle enligt propositionen utöver normallönegraden 9 en placering i 10 lönegraden ifrågakomma för sådana tjänster, vilkas innehavare jämsides med eldningsgöromålen fullgöra reparationsarbeten eller eljest tagas i anspråk för göromål av mera kvalificerad beskaffenhet, än som normalt åligga eldare. Enligt förslaget skulle till sist-nämnda lönegrad hänföras en eldare vid varje anläggning, tillhörande grupp 3. I vad mån arbetsuppgifterna i och för sig motivera den föreslagna lönegradsplaceringen framgår icke av föreliggande utredning. Statskontoret finner sig vid sådant förhållande icke kunna tillstyrka den föreslagna generella placeringen av eldare i den högre lönegraden. Framhållas må ock, att vid ett genomförande av förslaget i denna del vid en och samma anläggning skulle finnas eldare i såväl 9 som 10 lönegraden. En dylik differntiering av tjänster av i huvudsak samma karaktär på intilliggande lönegrader torde icke stå i överensstämmelse med vedertagna lönesättningsprinciper. I detta sammanhang må för övrigt erinras, att statskontoret re-

dan tidigare givit uttryck åt den uppfattningen, att den önskvärda löneförbättringen för de mer kvalificerade eldarna borde åvägbringas genom inrättande av fler reparatörstjänster.

Statens lönenämnd — som icke ansett sig kunna närmare pröva detaljförslagen rörande personaluppsättningen vid olika anläggningar — har icke funnit anledning till erinran mot vad som i övrigt anförts och föreslagits.

Statstjänarkartellen har framhållit, att den korta tid som stått till förfogande har omöjliggjort erforderlig granskning av detaljer ifråga om antalet anställda och enskilda tjänsters lönegradsplacering. Kartellen har därför i huvudsak endast uttalat sig om sådana delar av förslaget, som synts särskilt väsentliga, och därvid anfört bl. a. följande.

Vad angår den uppdelning av arbetet i etapper som delegationen gjort framhålles, att det uppenbarligen förelegat svårigheter att inom föreskriven tid fullfölja en översyn på hela området. Kartellen uttalar emellertid som sin bestämda uppfattning, att det skulle vara synnerligen olyckligt om uppdelningen i etapper får till följd att de löneförändringar som ett genomförande av maskinistlöneutredningens förslag innebär träda i kraft vid olika tider. En sådan ordning anses så mycket mera anmärkningsvärd som maskinistlöneutredningens tillkommit just för att på en gång reglera förhållandena för alla de olika områdena. Kartellen utgår med hänsyn härtill ifrån att översynen för de områden, som icke medtagits i första etappen, snarast fullföljes och att de lönegradsuppflyttningar som kunna bli en följd härav genomföras från den 1 juli 1951.

Särskilda överläggningar böra enligt kartellens mening upptagas om ersättning för passiv tjänst och vakttjänst, innan provisoriska bestämmelser härom träda i kraft.

Med hänsyn till att det icke varit möjligt att i detalj undersöka bärigheten i delegationens beräkning av personalbehovet, framhåller kartellen, att antalet reparatörstjänster synes knappt tillmätt, framförallt vid de maskinanläggningar som placerats i grupperna 5 och 6. Efter det närmare erfarenhet vunnits torde det därför vara anledning till omprövning av detta antal. För flygflottiljernas del innebär delegationens förslag att tre reparatörstjänster skola finnas. En av dessa motsvarar den nuvarande elektrikertjänsten. Eftersom innehavaren av denna tjänst till huvudsaklig del sysselsättes med flottiljernas speciella belysningsanordningar, torde ytterligare en reparatörstjänst erfordras.

Såsom delegationen anfört torde det icke vara möjligt att angiva något normalbehov av eldarepersonal. Det antal eldare delegationen upptagit för respektive anläggningar, företrädesvis inom försvaret, synes emellertid vara alltför knappt tilltaget. Enligt kartellens uppfattning måste det vara önskvärt att komma det verkliga behovet så nära som möjligt, eftersom eljest de olika förbanden för att få arbetsuppgifter verkställda tvingas använda tillfällighetsanställningar, varav följer sämre lokalkännedom och yrkeskunnighet hos dem som skola utföra arbetet.

Beträffande anställningsformerna ansluter sig kartellen till vad delegationen anfört, dock med den kompletteringen, att i den mån frågan om anställningsformerna för eldare vid anläggningar av industriell karaktär i detta sammanhang bli föremål för avgörande dessa eldare i enlighet med vad herrar Helldén och Persson i anställningsutredningen föreslagit också bli anställda å löneplan. Då en del av de eldare, som enligt delegationens förslag skola överföras från kollektivavtal till avlöningsregemente, på grund

av arbetstidsförhållandena ha förhållandevis höga årslöner kunna särskilda övergångsbestämmelser bli erforderliga.

Vissa eldartjänster, däribland eldare vid naturhistoriska riksmuseet, universitetsbyggnaden vid universitetet i Uppsala, gymnastik- och idrottsinstitutionen vid samma universitet o. s. v. ha uppförts såsom arvodestjänster. Kartellen utgår ifrån att arvodesanställningen icke kommer till användning utan att tjänsterna avlönas såsom Cg-tjänster.

Enligt utredningsmännens förslag skola ansvarsmännen vid vissa läroanstalter placeras i Ca 11. En genomgång av bilagan, vari de läroanstalter där denna lönegradsplacering skall komma ifråga upptagits, ger vid handen att däri saknas ett flertal läroverk m. m. där förhållandena enligt kartellens mening äro sådana, att de motivera en placering i 11 lönegraden.

Eftersom antalet upptagna reparatörstjänster är förhållandevis litet, torde det icke vara möjligt att erhålla en väsentligt annan fördelning på lönegrader av dessa tjänster än den utredningsmännens föreslagit. Av reparatörstjänsterna vid flygflottiljerna synes ytterligare en böra placeras i den högre reparatörlönegraden.

Vad utredningsmännen anfört ifråga om borttagandet av kravet på förmanskap för placering i 13 lönegraden förtjänar särskilt understrykas. Placering i denna lönegrad bör grundas på yrkesskicklighet och särskilt kvalificerade arbetsuppgifter.

Delegationens konstaterande, att flertalet eldare vid sidan av eldningsarbetet äro sysselsatta med reparationsarbete eller med andra kvalificerade uppgifter, överensstämmer med kartellens erfarenheter. Delegationens slutledning att dessa tjänster likväl icke skola placeras i 10 lönegraden utan kvarstå i 9 lönegraden kan kartellen däremot icke dela. Delegationens förslag innebär på denna punkt ett avsteg från de utfästelser som givits i propositionen nr 196. Ett genomförande av delegationens förslag skulle vidare betyda, att de utfästelser som givits organisationerna i samband med frågan om inkomststabilisering för år 1950 icke komma att uppfyllas. Statstjänarkartellen kan sålunda icke ansluta sig till delegationens förslag på denna punkt. Därest det i nuvarande läge icke anses möjligt att uppflytta alla eldaretjänster till 10 lönegraden, bör, såsom i propositionen 1950: 196 framhållits, de tjänster, vars innehavare jämsides med eldningsgöromål fullgöra reparationsarbeten eller eljest tagas i anspråk för mera kvalificerade göromål, i avvaktan på tjänsteförteckningskommitténs vidare prövning uppflyttas.

Tjänstemännens centralorganisation (TCO), som i detta sammanhang icke funnit anledning ingå på de erinringar i fråga om lönegradsavvägningen m. m. för vissa tjänster, vilka TCO i och för sig ansett med fog kunna framställas, anför i huvudsak följande.

Den av myndigheterna tillsatta samarbetsdelegationen har vid sina beräkningar av personalbehovet utgått ifrån att all tjänstemannaanställd maskinpersonal har att vid behov deltaga även i andra göromål än dem, som normalt ankomma på vederbörande. TCO förutsätter att med sådana andra göromål icke kan ha avsetts annat än arbetsuppgifter, som ligga inom maskinpersonalens arbetsområde över huvud taget, d. v. s. sammanhånga med sanitet, värme och elektrisk drift. Ett förtydligande härav synes önskvärt. Det är enligt TCO icke fullt klart, i vad mån delegationen bygger sitt uttalande, att vakttjänst eller passiv tjänst i allmänhet icke behöver anordnas, på vidgat införande av alarmanordningar. TCO framhåller att dylika anordningar i och för sig icke äro tillfyllest, utan att kompetent personal också måste finnas tillgänglig för att ingripa vid larmsignal. Behovet av personal

för passiv tjänst kan alltså ej helt elimineras genom sådana anordningar. TCO understryker vidare utredningens uttalande angående behovet av att — i avvaktan på enhetliga bestämmelser rörande ordnandet av vakttjänst och passiv tjänst samt om kompensation för sådan tjänst — provisoriska bestämmelser, åtminstone för försvaret, snarast möjligt utfärdas. I den mån kompensation såsom ifrågasatts finnes böra utgå med visst belopp per vecka, bör frågan om kompensationens storlek göras till föremål för förhandlingar mellan personalorganisationerna och vederbörande myndighet.

För försvarets del har delegationen funnit, att organisationsnämndens förslag av år 1946 i allt väsentligt kan läggas till grund för beräkning av personalbehovet. TCO framhåller att sedan nämnda år vid vissa förband och arbetsplatser skett en utbyggnad, som medfört ökade arbetsuppgifter för maskinpersonalen. En eftergranskning av inträffade förändringar och dessas återverkan på klassificeringen och personalbehovet bör därför komma till stånd.

Vid alla större militära förband förefinnes behov av kvalificerad reparatör för arbeten på det elektriska området. Såvitt gäller flygförbanden, där speciella arbetsuppgifter på nämnda område av fundamentär betydelse för flygsäkerhetstjänsten måste beaktas, avser delegationen att de nuvarande i 14 lönegraden placerade elektrikertjänsterna efter hand skola omvandlas till reparatörsbefattningar i Ca 13, medan för övriga grenar av reparations-tjänsten icke skulle inrättas någon tjänst i högre reparatörsgrad. Frånsett att starka motiv tala för en höjning av elektrikertjänstens lönegradsplacering även utöver nuvarande nivå, synes det TCO vara klart, att befattningen som äldre av 1. klass bör hänföras till 13 lönegraden. Vid förband tillhörande grupp 6 bör sålunda hänsyn tagas till att behov föreligger av tjänster såväl för elektriker som för mera kvalificerad reparatör för övriga grenar av reparationstjänsten.

Den korta remisstiden har omöjliggjort en mera ingående granskning av tillämpningen i detaljförslagen av de riktlinjer, som delegationen uppdragit. Dess arbete har uppenbarligen också måst bedrivas i forcerat tempo. Ett ställningstagande nu till personalorganisations- och lönegradsfrågorna bör därför icke bindas hårdare än att vissa jämkningar efter hand kunna vidtagas, såväl beträffande klassificering som personaluppsättning vid de olika anläggningarna.

Statsanställd maskinpersonals förening har yrkat på en högre löneställning — lägst 11 lönegraden — för eldarna, främst de vid anläggningsgrupperna 1 och 2, samt framhållit, att personalbehovet syntes vara för snävt beräknat vid vissa anläggningar.

Resultatet av den vid budgetarbetet verkställda granskningen av förslagen.

Mot den av myndigheterna angivna begränsningen av uppdragets omfattning torde icke vara något att erinra. Med hänsyn till den korta tid som stått myndigheterna till buds för utförande av förevarande uppdrag synes det vidare naturligt, att myndigheterna — i fråga om anläggningarna inom allmänna civilförvaltningen — uppdelat sitt arbete på etapper. Mot bakgrunden av de skäl, som på sin tid föranledde maskinistlöneutredningens tillsättande, torde det dock vara obilligt att helt uppskjuta lönerevisionens genomförande vid sådana anläggningar, vilka avses skola ingå i en andra etapp av undersökningsarbetet. Jag har därför för avsikt att uppdraga åt bygg-

nadsstyrelsen att utarbeta ett förslag till provisoriskt genomförande av lönereregleringen vid dessa anläggningar. Därest riksdagen icke har något att erinra däremot, torde det sedermera få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela beslut om ett dylikt provisorium.

Med anledning av vad myndigheterna anfört i fråga om arbetstid, vakt-tjänstgöring och passiv tjänst vill jag understryka behovet av enhetliga bestämmelser i dessa avseenden för maskinanläggningarna inom statsförvaltningen. Dessa spörsmål böra därför ägnas fortsatt uppmärksamhet. I den mån det visar sig erforderligt att utfärda bestämmelser om gottgörelse för passiv tjänstgöring, synas dessa bestämmelser böra utformas i anslutning till de föreskrifter, som redan gälla vid statens vattenfallsverk. Enligt beslut vid 1948 års riksdag (statsutskottets utl. nr 165, r. skr. nr 351) har Kungl. Maj:t bemyndigats att meddela provisoriska bestämmelser om beredskaps-ersättning i avbidan på att frågan underställes riksdagens prövning.

Med hänsyn till vad TCO uttalat i fråga om maskinpersonalens skyldighet att vid behov deltaga även i andra göromål än dem som normalt ankomma på vederbörande må framhållas, att ett utnyttjande av denna skyldighet givetvis endast blir aktuellt i sådana fall, då vederbörande eljest icke kan beredas full sysselsättning.

Vad som i förslagen anförts angående den nuvarande personalorganisationen vid maskinanläggningarna synes godtagbart. Det i detaljförslagen beräknade behovet av maskinpersonal torde — i den mån det skiljer sig från nuvarande personalantal vid olika anläggningar — få prövas under de särskilda anslagen. Skulle erfarenheten giva vid handen att — såsom ifrågasatts av statstjänarkartellen — personalorganisationen är för knappt beräknad vid vissa anläggningar, torde det få ankomma på vederbörande myndigheter att göra härav föranledda framställningar i anslagsäskandena för ett kommande budgetår.

I fråga om anställningsformerna för maskinpersonalen har jag icke funnit anledning till erinran mot myndigheternas förslag.

Beträffande ansvarsmännen vid anläggningar tillhörande grupp 2 och högre innebär myndigheternas förslag en tillämpning av de i propositionen 1950: 196 uppdragna riktlinjerna för lönegradsplacering av sådan personal. Vad angår ansvarsmännen vid anläggningar tillhörande grupp 1 ha myndigheterna uttalat, att den omständigheten, att de med maskintjänsten sammanhängande göromålen vid dessa anläggningar i regel icke toge ansvarsmännens dagliga arbetstid helt i anspråk under den del av året, då anläggningarna ej vore i full drift, ej skulle utgöra hinder för ansvarsmännens placering i 11 lönegraden. Detta uttalande föranleder icke någon erinran från min sida.

Vad myndigheterna föreslagit i fråga om lönegradsplaceringen för de biträdande maskinisterna kan jag godkänna. Jag tillstyrker sålunda, att biträdande maskinist, som är närmaste man till och ersättare för maskinmästare vid anläggningsgrupperna 6—7, hänföres till 15 lönegraden och att till samma lönegrad uppflyttas de fyra vaktmaskinisterna vid karolinska sjukhuset.

Antal befattningar	Nuvarande		I budgetförslaget upptagen	
	benämning och i förekommande fall placering	lönegradsplacering	benämning	lönegradsplacering
	<i>Fångvården.</i>		<i>Fångvården.</i>	
1	Maskinist	Ca 15	Maskinmästare	Ca 17
1	Montör	Ca 13	Reparatör	Ca 13
2	Maskinist	Ca 12	Maskinist	Ca 13
2	Eldare	Ca 10	Reparatör	Ca 11
	<i>Fortifikationsförvaltningen.</i>		<i>Fortifikationsförvaltningen.</i>	
1	Maskinist	Ca 16	—	—
1	Eldare av 1:a klass	Ca 11	Reparatör	Ca 13
	<i>Garnisonssjukhusen.</i>		<i>Garnisonssjukhusen.</i>	
1	Maskinist	Ca 16	Maskinist	¹ Ca 16
1	Eldare av 1:a klass	Ca 11	Reparatör	¹ Ca 11
	<i>Statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården.</i>		<i>Statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården.</i>	
1	Hantverkare	Ca 11	Maskinist	Ca 13
	<i>Riksförsäkringsanstalten.</i>		<i>Riksförsäkringsanstalten.</i>	
1	Värmeledningsskötare, tillika reparatör, av 1:a klass	Ca 12	Maskinist	Ca 13
	<i>Pensionsstyrelsen</i>		<i>Pensionsstyrelsen.</i>	
1	Värmeledningsskötare, tillika reparatör, av 1:a klass	Ca 12	Maskinist	Ca 13
	<i>Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.</i>		<i>Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.</i>	
1	Värmeledningsskötare, tillika reparatör, av 1:a klass	Ca 12	Maskinist	Ca 13
	<i>Byggnadsstyrelsens värmeledningspersonal.</i>		<i>Byggnadsstyrelsens värmeledningspersonal.</i>	
1	Maskinist av 1:a klass	Ca 14	Maskinist	Ca 15
1	Värmeledningsskötare, tillika reparatör, av 1:a klass	Ca 12	Maskinist	Ca 15
3	Värmeledningsskötare, tillika reparatör, av 1:a klass	Ca 12	Maskinist	Ca 13
	<i>Riksarkivet.</i>		<i>Riksarkivet.</i>	
1	Värmeledningsskötare, tillika reparatör, av 2:a klass	Ca 11	Värmeskötare	Ca 11

¹ I avbidan på resultatet av undersökningar angående samordning av maskinanläggningarna i Boden böra innehavarna av dessa tjänster beredas erforderlig löneförbättring genom vikariatslöneförordnanden i Ca 19 resp. Ca 13.

Antal befattningar	Nuvarande		I budgetförslaget upptagen	
	benämning och i förekommande fall placering	lönegradsplacering	benämning	lönegradsplacering
1	<i>Kungl. Biblioteket.</i> Värmeledningsskötare, tillika reparatör, av 2:a klass	Ca 11	<i>Kungl. Biblioteket.</i> Värmeskötare	Ca 11
1	<i>Nationalmuseum.</i> Värmeledningsskötare, tillika reparatör, av 1:a klass	Ca 12	<i>Nationalmuseum.</i> Maskinist	Ca 13
1	<i>Naturhistoriska riksmuseet.</i> Maskinist av 2:a klass	Ca 13	<i>Naturhistoriska riksmuseet.</i> Maskinist	Ca 15
1	<i>Riksanantikvarieämbetet och statens historiska museum m. m.</i> Värmeledningsskötare, tillika reparatör, av 1:a klass	Ca 12	<i>Riksanantikvarieämbetet och statens historiska museum m. m.</i> Maskinist	Ca 13
1	<i>Akademien för de fria konsterna med konsthögskolan.</i> Värmeledningsskötare, tillika reparatör, av 2:a klass	Ca 11	<i>Akademien för de fria konsterna med konsthögskolan.</i> Värmeskötare	Ca 11
1	<i>Chalmers tekniska högskola.</i> Värmeledningsskötare	Ca 10	<i>Chalmers tekniska högskola.</i> Värmeskötare	Ca 11
10 21	<i>Allmänna läroverken.</i> Vaktmästare	Ca 11 Ca 10	<i>Allmänna läroverken.</i> Värmeskötare	Ca 11 Ca 11
7	<i>Folkskoleseminarierna.</i> Vaktmästare	Ca 10	<i>Folkskoleseminarierna.</i> Värmeskötare	Ca 11
1	<i>Småskoleseminarierna.</i> Vaktmästare	Ca 10	<i>Småskoleseminarierna.</i> Värmeskötare	Ca 11
1 1	<i>Läroanstalter för blind.</i> Maskinist av 2:a klass	Ca 13 Ca 9	<i>Läroanstalter för blind.</i> Maskinist	Ca 13 Ca 10
1 1	<i>Vårdanstalten i Lund för blind med komplicerat lyte.</i> Maskinist av 2:a klass	Ca 13 Ca 9	<i>Vårdanstalten i Lund för blind med komplicerat lyte.</i> Maskinist	Ca 13 Ca 10
1	<i>Dövstumskolorna.</i> Maskinist av 2:a klass	Ca 13	<i>Dövstumskolorna.</i> Maskinist	Ca 15
2	<i>Högre tekniska läroverk.</i> Vaktmästare	Ca 11	<i>Högre tekniska läroverk.</i> Värmeskötare	Ca 11

Antal befattningar	Nuvarande		I budgetförslaget upptagen	
	benämning och i förekommande fall placering	löne- grads- place- ring	benämning	löne- grads- place- ring
	<i>Konstfackskolan.</i>		<i>Konstfackskolan.</i>	
1	Maskinist, tillika reparatör	Ca 12	Maskinist	Ca 13
	<i>Lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök.</i>		<i>Lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök.</i>	
1	Maskinist	Ca 14	Maskinmästare	Ca 17
1	Eldare	Ca 10	Reparatör	Ca 11
1	Eldare	Ca 9	Eldare	Ca 10
	<i>Veterinärhögskolan.</i>		<i>Veterinärhögskolan.</i>	
1	Maskinist av 2:a klass	Ca 13	Maskinmästare	Ca 17
1	Eldare av 1:a klass	Ca 10	Reparatör	Ca 13
1	Eldare av 1:a klass	Ca 10	Reparatör	Ca 11
1	Eldare av 2:a klass	Ca 9	Eldare	Ca 10
	<i>Statens veterinärmedicinska anstalt.</i>		<i>Statens veterinärmedicinska anstalt.</i>	
1	Maskinmästare av 3:e klass	Ca 14	Maskinmästare	Ca 17
1	Reparatör, tillika ersättare för maskinmästare	Ca 12	Reparatör	Ca 13
1	Eldare	Ca 9	Reparatör	Ca 11
	<i>Patent- och registreringsverket.</i>		<i>Patent- och registreringsverket.</i>	
1	Värmeledningsskötare, tillika reparatör, av 1:a klass	Ca 12	Maskinist	Ca 13
	<i>Statens bakteriologiska laboratorium.</i>		<i>Statens bakteriologiska laboratorium.</i>	
1	Maskinist	Ca 13	Maskinmästare	Ca 17
1	Värmeledningsskötare	Ca 10	Reparatör	Ca 11
1	Eldare	Ca 9	Eldare	Ca 10
	<i>Karolinska sjukhuset.</i>		<i>Karolinska sjukhuset.</i>	
1	Maskinmästare	Ca 21	Förste maskinmästare	Ca 21
1	Maskinist	Ca 16	Förste maskinist	Ca 17
3	Maskinist	Ca 13	Maskinist	Ca 15
	<i>Serafimerlasarettet.</i>		<i>Serafimerlasarettet.</i>	
1	Maskinmästare	Ca 17	Maskinmästare	Ca 19
1	Maskinist	Ca 13	Maskinist	Ca 15
	<i>Statens tvångsarbetsanstalt å Svartsjö och statens alkoholist-anstalt därstädes.</i>		<i>Statens tvångsarbetsanstalt å Svartsjö och statens alkoholist-anstalt därstädes.</i>	
1	Maskinist	Ca 13	Maskinist	Ca 15
	<i>Statens alkoholistanstalt å Venngarn.</i>		<i>Statens alkoholistanstalt å Venngarn.</i>	
1	Maskinist	Ca 13	Maskinist	Ca 15

Med anledning av vad myndigheterna anfört i fråga om riktlinjerna för reparatörernas fördelning på 11 och 13 lönegraderna må erinras, att 1950 års riksdag (statsutskottets utl. nr 205; skr. nr 385) uttalat att riksdagen för sin del, med beaktande av de detaljundersökningar som gjorts under den tid som gått sedan propositionen framlagts, funnit övervägande skäl tala för att kravet på förmånskap icke uppställas såsom oeftergivligt villkor för att en reparatörstjänst skall hänföras till 13 lönegraden. Riksdagen har likväl förutsatt, att avsteg från nämnda villkor endast kommer att ske i den utsträckning som följer av en tillämpning av de grunder, som fastställas eller komma att fastställas såsom resultat av detaljundersökningarna. Med beaktande av vad som sålunda förekommit har jag ansett mig böra biträda vad myndigheterna förordat i fråga om reparatörernas fördelning å 11 och 13 lönegraderna.

Myndigheternas förslag beträffande eldarnas fördelning på 9 och 10 lönegraderna synes mig innefatta ett avsteg från de riktlinjer för denna fördelning, som uppdrogos i proposition 1950: 196 och som numera vunnit riksdagens godkännande. Enligt vad jag inhämtat torde av samtliga helårsanställda eldare fordras sådant reparationskunnande, att de enligt nyssnämnda riktlinjer böra placeras i 10 lönegraden. Däremot äro de säsonganställda eldarna i stort sett sysselsatta endast med värmeanläggningarnas skötsel och drift (eldning, slagging, pannrengöring o. d.). Med beaktande härav har i budgetförslaget de helårsanställda eldarna upptagits i 10 lönegraden medan medel för säsonganställda eldare beräknats efter 9 lönegraden.

Vad myndigheterna anfört i fråga om förslagens genomförande har iakttagits vid budgetförslagets upprättande. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om erforderliga övergångsanordningar.

5. Lönerevision för viss lägre museipersonal.

Enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 31 december 1945 tillkallade chefen för finansdepartementet den 16 januari 1946 dåvarande förste expeditionsvakten J. Andersson och statskommissarien B. E. Johnsson att verkställa utredning rörande löne- och anställningsvillkoren för den lägre personalen vid museer och därmed jämförliga institutioner. Utredningsmännen avlämnade den 7 oktober 1946 betänkande i ämnet (stencilerat). Över betänkandet avgåvos yttranden, förutom av de berörda myndigheterna, av statskontoret och allmänna lönenämnden. Skrivelser i ärendet inkommo därjämte från civilförvaltningens personalförbund, avd. 15, och vissa preparatorer vid naturhistoriska museet. Beredningen av ärendet hann emellertid icke slutföras i tid för att ärendet skulle kunna föreläggas 1947 års riksdag (jfr 1947 års statsverksproposition, för flera huvudtitlar gemensamma frågor, s. 3). I 1948 års statsverksproposition (för flera huvudtitlar gemensamma frågor, s. 2) uttalade chefen för finansdepartementet, att frågan om löne- och anställningsvillkoren för den lägre personalen vid

museer och därmed jämförliga institutioner ansetts böra göras till föremål för ytterligare beredning inom departementet, varför något förslag i ärendet icke heller då kunde framläggas. De strävanden att åstadkomma en allmän stabilisering av inkomstnivån, vilka satte sin prägel på budgetarbetet vid 1949 och 1950 års riksdagar, föranledde, att frågan fick vila även dessa år. Vid de förhandlingar angående procenttalet för rörligt tillägg m. m., som vid årsskiftet 1949/50 fördes med tjänstemännens huvudorganisationer, förutsattes emellertid, att förslag i ämnet skulle kunna föreläggas 1951 års riksdag. Med anledning härav har frågan om löne- och anställningsvillkoren för viss lägre personal vid museer och därmed jämförliga institutioner upptagits till beredning under hösten 1950 på grundval av det inom finansdepartementet överarbetade sakkunnigförslaget.

Utredningsmännens förslag avser lönegradsplaceringen för personal i högst 17 lönegraden vid armémuseum, nationalmuseum, livrustkammaren, naturhistoriska riksmuseet, statens etnografiska museum, riksantikvarieämbetet, statens historiska museum, statens sjöhistoriska museum och Sveriges geologiska undersökning. Kontorspersonalen vid dessa institutioner har emellertid ansetts helt falla utanför utredningsuppdraget.

Utredningsmännen erinra, att de tidigare gjort en undersökning angående institutionsvaktmästares och motsvarande befattningshavares lönegradsplacering. Resultatet av sagda utredning föreligger i ett den 20 september 1943 avgivet betänkande (stencilerat) angående institutionsvaktmästares och dem motsvarande befattningshavares lönegradsplacering. Betänkandet lades till grund för förslag till 1945 års riksdag (1945 års statsverksproposition, för flera huvudtitlar gemensamma frågor, s. 15 ff.), och statsmakternas beslut innebar, att utredningsmännens förslag i huvudsak godtogos. Enligt beslutet skulle lönegraden Ca 11 utgöra normallönegrad för institutionsvaktmästare. För vissa såsom finmekaniker utnyttjade institutionsvaktmästare avsågs en placering i Ca 13. Med utgångspunkt från detta av statsmakterna godkända ställningstagande framhålla utredningsmännen i här förevarande betänkande angående museipersonalen följande allmänna synpunkter på museivakternas lönegradsplacering.

De av utredningsmännen verkställda undersökningarna ha givit vid handen, att museivakterna utnyttjas för ett flertal olika arbetsuppgifter. Allmänt förekommande äro tjänstgöring såsom visningsvakter, städning, biträde med flyttning av museiföremål, montrar o. d. vid ordnandet av museisamlingarna eller vid specialutställningar inom museet samt snickeriarbeten. Vissa museivakter tagas helt i anspråk för arbeten, som fordra yrkeskunnighet. I intet fall ha utredningsmännen emellertid funnit kraven på kunnighet och skicklighet i visst yrke vara så stora, att en placering i 13 lönegraden — i likhet med de mest kvalificerade institutionsvaktmästarna — synts motiverad. Enligt utredningsmännens mening bör därför museivaktpersonalen fördelas å 9, 10 och 11 lönegraderna.

När det gäller att avväga de olika befattningarnas lönegradsplacering, ha utredningsmännen sökt följa de riktlinjer, vilka lagts till grund för inplaceringen i lönegrad av institutionsvaktmästarpersonalen. Placering i 9 lönegraden — under benämning museivakt — har sålunda avsetts för sådana

befattningshavare, som utföra bevakning, städa eller biträda vid olika förekommade arbeten, vilka icke kräva speciell yrkeskunskap. Till 10 lönegraden ha hänförts befattningshavare, för vilka yrkesutbildning befunnits utgöra ett bestämt krav för att vederbörande skall kunna fullgöra sina arbetsuppgifter. För dessa befattningshavare har i allmänhet föreslagits benämningen hantverkare. Slutligen ha i ett fåtal fall arbetsuppgifterna ansetts vara av sådan art, att befattningshavaren föreslagits placerad i 11 lönegraden såsom institutionsvaktmästare.

I fråga om övrig av utredningsuppdraget berörd personal — såsom förmän tjänstgörande förste museivakter och uppsyningsmän inbegripna — ha utredningsmännen funnit arbetsuppgifterna så skiftande, att de icke ansett sig kunna framlägga några allmänna synpunkter på frågan om denna personals lönegradsplacering.

Vad utredningsmännen sålunda anført har icke föranlett någon erinran från remissmyndigheternas sida. Däremot ha vissa myndigheter haft invändningar att göra mot utredningsmännens förslag beträffande de särskilda tjänsterna. Dessa invändningar ha föranlett styresmannen för armémuseum, överintendenten vid nationalmuseum, styresmannen för livrustkammaren, riksantikvariern och statens sjöhistoriska museums nämnd att hemställa om översyn av utredningsmännens förslag i fråga om respektive institutioner. Motsvarande yrkande har framställts av civilförvaltningens personalförbund, avd. 15.

Beträffande de riktlinjer, som följts vid ärendets slutliga prövning inom civildepartementet, må här framhållas, att då — såsom tidigare nämnts — arbetet med en allmän tjänsteförteckningsrevision pågår det icke ansetts möjligt att genomföra andra förbättringar i fråga om de olika tjänsternas lönegradsplacering än som överensstämmer med av statsmakterna redan godtagna grunder för sådan placering. Det har vidare befunnits lämpligt att i avbidan på resultatet av tjänsteförteckningsrevisionen låta anstå med av utredningsmännen förordade nedflyttningar av vissa tjänster till lägre lönegrad. Det har härvid i ett fall förutsatts, att vid inträffande vakans å tjänsten frågan om dess återbesättande skall underställas Kungl. Maj:ts prövning.¹

I de delar utredningsmännens förslag avser personal vid Sveriges geologiska undersökning, har det icke upptagits till närmare behandling. Anledningen härtill är främst, att frågan om personalorganisationen vid Sveriges geologiska undersökning f. n. är föremål för särskild utredning.

Utredningen angående den lägre museipersonalen har även behandlat frågor om löneställningen för värmeskötar- och eldarpersonal vid de berörda institutionerna. Då sedan utredningsmännens förslag avlämnades, löneställningen för eldar-, reparatörs- och maskinistpersonal vid statens fasta maskinanläggningar gjorts till föremål för särskild utredning, har förslaget i dessa delar icke upptagits till behandling.

¹ Avser rustmästartjänsten vid armémuseum, vilken av utredningsmännen föreslagits nedflyttad från Ca 17 till Ca 14.

I övrigt har utredningsmännens förslag i samband med departementsberedningen underkastats en allmän översyn, vilken föranlett vissa jämkningar i lönegradsplaceringarna. I följande sammanställning ha upptagits de ordinarie tjänster, beträffande vilka förslag om ändrad löneställning m. m. ansetts böra föreläggas riksdagen. Av sammanställningen framgå tjänsternas nuvarande lönegradsplacering och benämning, utredningsmännens förslag samt tjänsternas lönegradsplacering och benämning enligt departementsförslaget.

An-tal	Nuvarande benämning och lönegradsplacering	Utredningsmännens förslag till benämning och lönegradsplacering	I departementsförslaget upptagen benämning och lönegradsplacering
<i>Armémuseum</i>			
1	Bitr. f. textilvården Ca 10	Preparator Ca 14	Preparator..... Ca 13
1	Vaktmästare Ca 9	Hantverkare Ca 10	Hantverkare..... Ca 10
1	Vaktmästare..... Ca 9	Museivakt..... Ca 9 ¹	Förste museivakt ... Ca 11
1	Vaktmästare..... Ca 9	Museivakt..... Ca 9	Museivakt..... Ca 9
<i>Nationalmuseum</i>			
1	Förste museivakt .. Ca 11	Uppsyningsman ... Ca 13	Uppsyningsman Ca 13
1	Förste museivakt ... Ca 11	Institutionsvaktmäst. Ca 11	Institutionsvaktmäst. Ca 11
1	Museivakt Ca 10	Institutionsvaktmäst. Ca 11	Institutionsvaktmäst. Ca 13
1	Museivakt Ca 10	Institutionsvaktmäst. Ca 11	Institutionsvaktmäst. Ca 11
1	Museivakt Ca 10	Förrådsförman..... Ca 11	Förrådsförman..... Ca 11
1	Museivakt Ca 9	Museivakt..... Ca 9	Institutionsvaktmäst. Ca 11
<i>Livrustkammaren</i>			
1	Museivakt Ca 9	Hantverkare..... Ca 10	Hantverkare..... Ca 10
<i>Riksanslikvarieämbetet</i>			
1	Expeditionsvakt Ca 9	Expeditionsvakt Ca 10	Expeditionsvakt Ca 10
<i>Slatens historiska museum</i>			
1	Rustmästare Ca 11	Uppsyningsman ... Ca 13	Uppsyningsman ... Ca 13
1	Expeditionsvakt Ca 9	Hantverkare..... Ca 10	Hantverkare..... Ca 10

I fråga om de i sammanställningen omförmälda tjänsterna innehålla handlingarna i ärendet i huvudsak följande.

Armémuseum.

Uppflyttning av 1 biträde för textilvården i Ca 10 till preparator i Ca 13. Befattningshavaren handhar enligt vad utredningsmännen uppgiva vården och underhållet av textilsamlingarna. Med hänsyn till dessa samlingars omfattning och då denna befattningshavare synes svara för textilsamlingarna lika självständigt som museets rustmästare för övriga samlingar, har en uppflyttning av biträdet för textilvården till högre lönegrad ansetts motiverad. Jämförelsen med rustmästaren, som utredningen föreslagit nedflyttad till preparator i Ca 14, talar enligt utredningsmännens mening för att jämväl ifrågavarande befattningshavare — under benämning preparator

¹ En av utredningsmännen förordade under viss förutsättning tjänstens ombildning till förste museivakt i lönegrad Ca 11.

— placeras i sagda lönegrad. Statskontoret har ansett, att samtliga av utredningen berörda preparatorer böra placeras i lönegrad Ca 13 i överensstämmelse med 1945 års riksdags beslut i fråga om preparatorerna vid naturhistoriska museet. Styresmannen för armémuseum framhåller, att biträdet för textilvården även måste utföra amanuens- och bibliotekarietjänst och att tjänstemannen i fråga bör antingen placeras i lönegrad Ca 15 med benämningen föreståndarinna för textilvården eller anställas såsom amanuens.

Utbyte av 3 vaktmästare i Ca 9 mot 1 förste museivakt i Ca 11, 1 hantverkare i Ca 10 och 1 museivakt i Ca 9. Vid den av utredningsmännen verkställda undersökningen har framgått, att två vaktmästare syssla företrädesvis med snickeriarbeten samt en med rengöring och inoljning av vapen. Den sistnämnde och en av snickarna ha därjämte att städa museets lokaler samt damma och putsa där uppställda föremål. Den andre snickaren sysselsättes för närvarande helt med snickeri- och monteringsarbeten samt tillsyn av förefintlig elektrisk apparatur (fläkt- och fuktningsaggregat). Utredningsmännen förorda, att krav på yrkeskunnighet såsom snickare upprätthålles för en av vaktmästarbefattningarna, och att denna placeras i Ca 10 under benämning hantverkare. För de båda andra vaktmästarna har utredningen icke funnit anledning föreslå annan förändring än att de böra benämnas museivakter. En av utredningsmännen har emellertid framhållit, att de arbetsuppgifter beträffande vaktpersonalens fördelning å tjänstgöringsturer m. m., som nu åligga museets intendent, rätteligen borde överflyttas till en av museivakterna, vilken således skulle tjänstgöra såsom förste museivakt och placeras i Ca 11. Allmänna lönenämnden har icke haft något att erinra mot utredningens förslag i här ifrågavarande del men har framhållit, att en placering av en av museivakterna såsom förste museivakt i Ca 11 syntes motiverad under den förutsättning, som en av utredningsmännen angivit. Styresmannen för armémuseum framhåller, att museet för sin verksamhet behöver två snickarkunniga samt en vapen- och motorkunnig vaktmästare. Kravet på yrkesskicklighet medför, att ingen av de för snickare avsedda befattningarna kan placeras lägre än i Ca 10 och att en till följd av krav på högre yrkesskicklighet bör placeras lägst i Ca 11. Vad beträffar den tredje vaktmästarbefattningen, måste kravet att vederbörande skall vara vapen- och motorkunnig medföra, att befattningen i fråga placeras lägst i Ca 10. Den ifrågasatta överflyttningen av vissa arbetsuppgifter — bl. a. vaktpersonalens fördelning å tjänstgöringsturer — från intendenten till en av de båda lägre placerade vaktmästarna skulle innebära en uppflyttning av ifrågavarande befattning till förslagsvis Ca 11 under benämningen förste museivakt. En dylik överflyttning synes böra äga rum men till den högst placerade. Benämningen förste museivakt synes därvid lämplig, medan de båda övriga böra benämnas museihantverkare, vilken benämning framhåller kravet på dessa befattningshavares dubbelställning såsom både vaktmästare och yrkesutbildade hantverkare. Civilförvaltningens personalförbund, avd. 15, understryker att av arbetstekniska skäl en förste museivakt bör finnas vid armémuseum.

Nationalmuseum.

Utbyte av 2 förste museivakter i Ca 11 mot 1 uppsyningsman i Ca 13 och 1 institutionsvaktmästare i Ca 11. Innehavaren av den ena av befattningarna tjänstgör enligt vad utredningsmännen upplysa såsom förman för museivaktpersonalen samt handhar uppbörden vid biljett- och katalogför-

säljning (år 1945 omkring 65 000 kronor). Hans tjänstgöringsplats är i allmänhet i hallen vid ingången för allmänheten. Han utövar därför icke någon direkt arbetsledning över de museivakter, som arbeta i de olika museisalarna, men har att besluta om vaktpersonalens fördelning å olika förekommande arbeten. Språkkunskaper äro enligt museiledningens mening önskvärda. Befattningen föreslås placerad i 13 lönegraden. I fråga om den andre förste museivakten, vilken har hand om lagning och montering av gravyrer och liknande arbeten å gravyravdelningen, ha utredningsmännen funnit, att arbetsuppgifterna närmast motsvara dem, som äligga i 11 lönegraden placerade institutionsvaktmästare. Statskontoret har erinrat att en år 1944 gjord framställning om uppflyttning av en förste museivakt vid museet avstyrktes av statskontoret och icke vann departementschefens bifall. De arbetsuppgifter, som enligt utredningen åvila befattningshavaren, ha till synes därefter icke undergått någon förändring. Den fortgående ökningen av museets vaktpersonal måste emellertid så småningom göra vissa organisatoriska förändringar nödvändiga, varigenom befattningshavaren i fråga befrias från de enklare arbetsuppgifterna och mera odelat får ägna sig åt förmanskapet för vaktpersonalen. Detta organisatoriska spörsmål bör dock icke upptagas förrän i samband med prövningen av nationalmuseiutredningens förslag. Därest en uppflyttning av tjänsten likväl skulle anses böra genomföras, delar statskontoret den av allmänna lönenämnden tidigare hävdade uppfattningen, att högre lönegrad än 12 icke bör ifrågakomma. Överintendenten vid nationalmuseum framhåller, att den förste museivakt, som tjänstgör som förman för museivaktpersonalen, ofta har att på skilda platser leda museivakternas arbete inom museet. Under åren 1941—1945 har vidare besöksfrekvensen stigit från ca 111 400 till ca 191 750 personer. Vad detta betyder i fråga om skärpt kontroll, besvarande av frågor — ofta på främmande språk — ansvar för i garderoben inlämnade ytterplagg och andra effekter, förande av besöksstatistik och redovisning för entré- och garderobsavgifter, förlängd arbetstid m. m. borde för en objektiv bedömning ligga i öppen dag. Överintendenten har vidare framhållit, att uppsyningsmannen vid naturhistoriska riksmuseet under sin direkta tillsyn hade väsentligt mindre personal än ifrågavarande förste museivakt vid nationalmuseum, som hade uppsynen över drygt 20 man med vitt skiftande arbetsuppgifter, ofta betingade av nationalmusei utställningsverksamhet, vartill naturhistoriska riksmuseet icke uppvisade någon motsvarighet. Av det remitterade betänkandet framginge vidare, att den av ifrågavarande tjänstemän handhavda uppbörden år 1945 utgjorde omkring 65 000 kronor vid nationalmuseum mot endast omkring 250 kronor vid naturhistoriska riksmuseet. Överintendenten förordar för sin del en placering i Ca 15 eller lägst Ca 14 av uppsyningsmannen vid nationalmuseum. Av den förste museivakt i lönegrad Ca 11, vilken förestår verkstaden å avdelningen för handteckningar och gravyrer, kräves enligt överintendentens mening ett verkligt kvalitetsarbete, som endast kan anförtros åt en fackmässigt utbildad kraft. Det åligger honom icke blott att laga och montera gravyrer och liknande arbeten utan även i många fall att utföra verkliga restaureringsarbeten. Överintendenten yrkar på en placering i 14 lönegraden eller i varje fall lägst 13 lönegraden. Civilförvaltningens personalförbund, a v d. 15, uttalar sig för en placering i Ca 15 av uppsyningsmannatjänsten.

Utbyte av 3 museivakter i Ca 10 mot 2 institutionsvaktmästare i Ca 13 resp. Ca 11 och 1 förrädsman i Ca 11. En placering i 11 lönegraden såsom institutionsvaktmästare ha utredningsmännen funnit motiverad för den museivaktbefattning i Ca 10, som tillhör måleriavdelningen och

vars innehavare är rammakare. I icke obetydlig utsträckning bestå hans arbetsuppgifter i konservering och reparation av gamla ramar. Även för den museivakt i Ca 10, som på konsthantverksavdelningen svarar för vården av denna avdelnings samlingar, tillstyrka utredningsmännen en uppflyttning till 11 lönegraden. Denne befattningshavare har under sin tjänstgöring på konsthantverksavdelningen tillägnat sig särskilda kunskaper i fråga om textilkännedom samt olika metoder för förvaring och vård av såväl textilier som andra föremål, vilka ingå i avdelningens samlingar. Utredningsmännen förutsätta, att dylika kunskaper uppställas såsom kvalifikationskrav för befattningen i fråga. Arbetsuppgifterna för den tredje här ifrågakarande befattningshavaren bestå huvudsakligen i 1) självständigt handhavande av museets inventarieförråd, 2) den omedelbara tillsynen över de i förråd förvarade tavlorna samt 3) packning av tavlor och andra museiföremål, som sändas från museet (exempelvis vid utlåning till specialutställningar). Befattningshavaren intager en självständig ställning och hans arbetsuppgifter inrymma enligt utredningsmännens mening otvivelaktigt vissa ansvarsfulla moment, till vilka motsvarighet icke finnes i övriga museivakters arbetsuppgifter. Utredningsmännen förorda därför en placering av denne befattningshavare i Ca 11, under benämning förrådsman. Statskontoret har för sin del erinrat, att av fyra museivaktjänster i Ca 10 två tidigare voro placerade i 11 och två i 9 lönegraden. Placeringen i Ca 10 tillkom genom beslut vid 1942 års riksdag i anledning av 1939 års tjänsteförteckningssakkunnigas förslag. Statskontoret ifrågasätter om tillräckliga skäl kunna anses vara för handen att med utgångspunkt från de av tjänsteförteckningssakkunniga hävdade principerna placera dessa tjänster högre än i 10 lönegraden. Överintendenten har funnit utredningsmännens placering av museets rammakare i Ca 11 särskilt anmärkningsvärd. Rammakaren är mycket självständig i sitt arbete och måste vara synnerligen skicklig i sitt yrke. De äldre ramar, som han konserverar, äro oftast mycket dyrbara alster av konsthantverk och utgöra, alldeles oberoende av sin funktion, museivärdiga utställningsobjekt. Hans främsta arbetsuppgift är dock tillverkning av nya ramar. Skulle museets rammakare icke helt fylla de kvalitetskrav, som museets ledning ställer på honom, måste museet göra sina raminköp på den allmänna marknaden, vilket kommer att innebära en ny, betydande anslagspost i museets årliga anslagsäskanden. Överintendenten förordar en uppflyttning till 14 lönegraden. Beträffande den museivakt i Ca 10, som på konsthantverksavdelningen svarar för vården av denna avdelnings samlingar, framhåller överintendenten, att denne utför alla inom museet förekommande textningar. Med den intensiva utställnings- och konsthundningsverksamhet, som bedrivs vid nationalmuseum, äro textningsarbeten av olika slag en praktiskt taget daglig arbetsuppgift. Denne museivakt åvilar även vården av avdelningens magasin och samlingar, varvid i den allmänna vården bl. a. ingår inventariemärkning av alla inkommande nyförvärv, vidare renoveringar och smärre lagningar av glas och porslin, översyn av silver och bokband, rengöring av möblernas ytor m. m. ävensom handhavandet av nycklar till magasin och utställningsmontrer. Han utför vidare tapetseringsarbeten i form av klädning med tyg av monter och utställningsmaterial, stolar m. m. Överintendenten finner en placering i 14 lönegraden av ifrågakarande museivakt väl motiverad. I vart fall borde han under inga omständigheter placeras lägre än i 13 lönegraden. I fråga om den museivakt i Ca 10, som fullgör tjänst som förrådsvaktmästare, framhåller överintendenten, att konstföremålen äro magasinerade på ett stort antal ställen i museibyggnaden, och att det åligger denne museivakt att ha överblick och kontroll över dessa. Därtill komma de

speciella krav, som ställas på honom såsom packmästare vid emballering och transport av konstverk. Den självständiga och ansvarsfulla ställning han sålunda innehar torde vara av den art, att den berättigar till placering i 14 lönegraden. Därest detta icke låter sig göra, är dock en placering i 13 lönegraden ett minimum. Civilförvaltningens personalförbund, avd. 15, framhåller bl. a., att förrådsmanntjänsten är en materialförvaltartjänst med stort ansvar.

Uppflyttning av 1 museivakt i Ca 9 till institutionsvaktmästare i Ca 11. Utredningsmännen ha icke ifrågasatt någon ändrad löneställning för en museivakt i Ca 9, som biträder vid reparation och konservering av antika vaser, skulpturer m. m. Överintendenten framhåller att detta arbete med hänsyn till samlingarnas storlek — enbart museets samling av skulpturer uppgår till omkring 1 500 nummer — är så omfattande, att det helt kräver sin man. Av denne museivakt utförda konserveringsarbeten äro av mycket hög klass, vilket också omvitnats av flera in- och utländska kännare. En mot hans kvalifikationer svarande löneställning, tills vidare förslagsvis i 11 lönegraden, bleve för statsverket väsentligt gynnsammare än om dylika arbeten skulle behöva ske på verkstäder utom museet. Civilförvaltningens personalförbund, avd. 15, ifrågasätter, om icke även denne befattningshavare bort föreslås uppflyttad till Ca 10.

Livrustkammaren.

Uppflyttning av 1 museivakt i Ca 9 till hantverkare i Ca 10. Utredningsmännen föreslå, att en museivaktbefattning utbytes mot en hantverkartjänst i Ca 10.

Riksantikvarieämbetet.

Uppflyttning av 1 expeditionsvakt från 9 till 10 lönegraden. Utredningsmännen framhålla, att arbetsuppgifterna på expeditionsvakt-tjänsten på ämbetets bibliotek, med beaktande av de av 1939 års tjänsteförteckningssakkunniga uppdragna riktlinjerna för lönegradsplacering av expeditionsvakter med vissa kvalificerade arbetsuppgifter vid bibliotek, arkiv och museer, motivera att tjänsten placeras i lönegraden Ca 10. Civilförvaltningens personalförbund, avd. 15, har uttalat, att denna tjänst icke kan jämföras med exempelvis en biblioteksvaktmästare-tjänst vid kungl. biblioteket. Innehavaren av denna tjänst bör besitta större kunskap i olika avseenden och bör därjämte kunna handha förlagsverksamheten, bokföring m. m. Avdelningen påyrkar därför en placering i 11 lönegraden av tjänsten.

Statens historiska museum.

Uppflyttning av 1 rustmästare i Ca 11 till uppsyningsman i Ca 13. Utredningsmännen framhålla, att rustmästarens arbetsuppgifter huvudsakligen bestå i föreståndarskap för vaktpersonalen, i vilken ingå bland annat 8 timavlönade visningsvakter, tillsyn över samlingarna och biträde vid monteringsarbeten. Han har även att kontrollera de arbeten, som inom museet utföras av tillfälligt anlitade hantverkare. Arbetsuppgifterna anses väsentligen motsvara dem, som vid riksmuseet och nationalmuseum handhavas av befattningshavare, vilka föreslagits placeras såsom uppsyningsmän i Ca 13. Statskontoret har avstyrkt förslaget under hänvisning till vad statskontoret anfört i fråga om inrättandet av en uppsyningsmanntjänst i Ca 13 vid nationalmuseum. I yttrande till riksantikvarieämbetet har museidirektören framhållit, att huvudparten av

denne befattningshavares verksamhet faller inom rustmästartjänsten i egentlig betydelse. Han skall — givetvis på grundval av utställarnas planläggning — utöva ledningen av det allt mera komplicerade hantverksarbetet och fördela arbetsstyrkan på de olika specialuppgifterna. Efter utställarnas intentioner måste rustmästaren — detta gäller ej minst vid de tillfälliga utställningarna — utarbeta modeller och skisser. De höga krav, som alltså måste ställas på rustmästaren, motivera tvivelsutan väl hans uppflyttning till Ca 15, med bibehållen benämning.

Uppflyttning av 1 expeditionsvakt i Ca 9 till hantverkare i Ca 10. U t r e d n i n g s m ä n n e n föreslå att en ordinarie expeditionsvakttjänst i Ca 9 förändras till en hantverkarbefattning i Ca 10, avsedd för en snickeriutbildad befattningshavare. M u s e i d i r e k t ö r e n har förordat inrättande av en tjänst såsom förste museivakt i Ca 11. Även c i v i l f ö r v a l t n i n g e n s p e r s o n a l f ö r b u n d, a v d. 15, har uttalat sig för inrättande av en förste museivakttjänst i Ca 11.

6. Lönerevision för kuratorer och socialassistenter.

Inom statsförvaltningen finnas sociala kuratorer, placerade i 15 lönegraden, vid karolinska sjukhuset, serafimerlasarettet och garnisonssjukhusen samt inom fångvården. Socialassistenter, placerade i 11 lönegraden, finnas vid de rättspsykiatriska undersökningsstationerna inom fångvården och vid sinnessjukhusen. En socialassistent vid nämnda undersökningsstationer är dock placerad i 14 lönegraden.

Den 5 december 1947 avgav statens lönenämnd utlåtande över vissa framställningar angående löneställningen för de statsanställda kuratorerna. I utlåtandet erinrade lönenämnden, att enligt ett mellan landstingens centrala lönenämnd och Sveriges kommunaltjänstemannaförbund år 1947 träffat avtal vid landstingen förste kurator skulle vara placerad i 19 lönegraden och kurator i 17 lönegraden. Lönenämnden förordade en liknande fördelning av kuratorerna inom statsförvaltningen på 19 och 17 lönegraderna. Lönenämnden upptog till behandling även frågan om löneställningen för socialassistenterna. För dessa befattningshavare förordade lönenämndens majoritet en uppflyttning från 11 till 15 lönegraden, medan tre reservanter uttalade sig för socialassistenternas placering i 17 lönegraden.

Förslag i ämnet förelades icke 1948 års riksdag. I anledning av väckta motioner om uppflyttning i högre lönegrad av kuratorerna vid karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet framhöll statsutskottet (utl. nr 147), att en lönereglering för de i motionerna avsedda befattninghavarna syntes utskottet motiverad med hänsyn icke minst till att kuratorerna vid landstingens sjukvårdsanstalter erhållit förbättrade löneförmåner, räknat från och med den 1 januari 1947. Då emellertid den av lönenämnden verkställda utredningen omfattade jämväl andra, med kuratorerna vid karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet jämförliga befattningshavargrupper, ansåg utskottet, att samtliga dessa lönefrågor lämpligen borde upptagas till behandling i ett sammanhang. Utskottet förutsatte att förslag i ämnet komme att från Kungl. Maj:ts sida föreläggas nästa års riksdag. Med hänsyn

till vad sålunda anförts syntes motionerna icke böra föranleda någon riksdagens åtgärd. Riksdagen godkände statsutskottets uttalande.

På grund av det då rådande läget framlades emellertid icke lönenämndens förslag för 1949 års riksdag. I stället remitterades ärendet den 16 juli 1949 till 1949 års tjänsteförteckningskommitté. Kommittén har därefter under hand meddelat, att den ansett sig icke kunna för närvarande taga upp frågan om löneställningen för kuratorer och socialassistenter till slutlig prövning.

I skrivelse den 5 oktober 1950 har civila statsförvaltningens tjänstemannaförbund på anförda skäl hemställt att förslag måtte framläggas om höjning av socialassistentbefattningarna vid de rättspsykiatriska undersökningsstationerna till 19 lönegraden fr. o. m. budgetåret 1951/52.

Med hänsyn till tjänsteförteckningskommitténs arbete har det icke ansetts möjligt att nu upptaga frågan om löneställningen för kuratorer och socialassistenter till slutlig prövning. Å andra sidan har det — med beaktande av löneläget för liknande personal vid landstingens sjukvårdsanstalter — befunnits nödvändigt att förbättra lönevillkoren för ifrågavarande personalgrupper. Efter samråd med statens och kommunernas samarbetsnämnd i lönefrågor anser jag mig därför i avbidan på den slutliga prövningen böra föreslå, att kuratorerna uppflyttas från 15 till 17 lönegraden och att de i 11 lönegraden placerade socialassistenterna uppflyttas till 13 lönegraden. I fråga om ordinarie personal innebär det anförda, att vid karolinska sjukhuset två sociala kuratorer samt vid vartdera av serafimerlasaretet och garnissonssjukhuset i Boden en social kurator uppflyttas från lönegrad Ca 15 till lönegrad Ca 17.

7. Överskridande av vissa avlöningsposter m. m.

I 1950 års statsverksproposition (för flera huvudtitlar gemensamma frågor) lämnades av chefen för finansdepartementet en redogörelse för ett av särskilt tillkallade sakkunniga avgivet förslag rörande avlöningsstaternas uppställning m. m. Såsom därvid framhölls hade utredningsmännens förslag blivit föremål för delade meningar bland remissmyndigheterna. Bland annat gjordes från vissa myndigheters sida gällande, att ett upptagande av all extra ordinarie personal på personalförteckning i alltför hög grad skulle beskära myndigheternas möjligheter att genom lämpliga personaldispositioner tillgodose växlande behov av arbetskraft. Med hänsyn härtill ansågs det erforderligt att undersöka, om statsmakterna i annan ordning skulle kunna erhålla erforderlig överblick av personalläget i de olika verken. För detta ändamål anmodades samtliga myndigheter att i samband med avgivande av anslagsäskanden för budgetåren 1950/51 och 1951/52 lämna en redogörelse för den personal, som avlönades respektive beräknades komma att avlönas från posten till icke-ordinarie personal. Detta material har varit tillgängligt vid budgetberedningarna såväl 1949 som 1950. Erfarenheterna härav

tyda på att den av statsmakterna eftersträfvade överblicken av medelsdispositionen i vad avser den icke-ordinarie personalen skulle kunna tillgodoses genom det tillämpade förfaringssättet och att sålunda en ändring av avlöningsstaternas uppställning med hänsyn härtill icke skulle påkallas. Ett defintivt ställningstagande till detta spörsmål torde dock böra anstå intill dess ytterligare erfarenhet kunnat inhämtas. I samband med myndighetersnas anslagsäskanden böra således fortfarande lämnas redogörelser rörande hela den från icke-ordinarieposten avlönade personalen såväl för det löpande budgetåret som — enligt äskandena — för det kommande budgetåret.

Då av här angivna skäl nuvarande regler för anslagsdispositionen förut-sättas allttjämt skola gälla under budgetåret 1951/52, torde sådana bemyndiganden att överskrida vissa maximerade anslagposter, som riksdagen meddelat Kungl. Maj:t under de senaste åren, även bli erforderliga under nämnda budgetår. Beträffande dessa bemyndiganden må här erinras följande.

I 1941 års statsverksproposition föreslog Kungl. Maj:t riksdagen bemyndiga Kungl. Maj:t att, i huvudsaklig överensstämmelse med vad chefen för finansdepartementet vid anmälan av för flera huvudtitlar gemensamma frågor förordat, medgiva överskridande under budgetåret 1941/42 av genom riksdagens beslut maximerade anslagposter till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, eller till avlöningar till icke-ordinarie personal. Enligt skrivelse 1941:17 lämnade riksdagen det sålunda föreslagna bemyndigandet. Detta hade, fränsett vissa kristidsförhållanden som nu icke äro aktuella, funnits påkallat med hänsyn till att den omläggning av avlöningsstaterna för allmänna civilförvaltningens myndigheter, som genomfördes från och med budgetåret 1941/42, medförde en överflyttning till förenämnda maximerade anslagposter av vissa avlöningskostnader, som tidigare belastat förslagsvis anvisade poster. Bemyndigandet har sedermera årligen förlängts.

Då riksdagen i skrivelse 1946:16 förlängde bemyndigandet för budgetåret 1946/47, framhöll riksdagen önskvärheten av att frågan rörande fortsatta förlängningar av bemyndigandet omprövades; riksdagen utgick ifrån att detta spörsmål komme att ägnas uppmärksamhet vid det övervägande av avlöningsstaternas uppställning, som av andra skäl syntes framstå som erforderligt under det pågående utredningsarbetet i skilda lönefrågor. I 1947 års statsverksproposition (För flera huvudtitlar gemensamma frågor) och i propositionen 1948:225 anfördes, att det ifrågavarande bemyndigandet för Kungl. Maj:t att medge överskridande av maximerade anslagposter utgjort en nödvändig förutsättning för 1941 års omläggning av avlöningsstaterna, vilken bland annat åsyftat att säkerställa önskvärd kontroll i vissa hänseenden över anslagsdispositionen. I sistnämnda proposition underströks, att ifrågavarande ordning innebure en ur riksdagens synpunkt mycket effektiv kontroll över medelsdispositionen, då förutsättningarna för de överskridanden, vartill bemyndigandet berättigade, vore snävt fast-

ställda och beloppet av överskridandena kunde räknemässigt fastställas. Det framhölls vidare, att dessa överskridanden icke hade någon betydelse ur finansplanesynpunkt, då de vore av ringa storlek i förhållande till de normala variationerna i medelsförbrukningen under förslagsposterna. De reella olägenheter, som vore förknippade med den nuvarande ordningen, vore i stället att hänföra till det förhållandet att den väl mycket inskränkte myndigheternas rörelsefrihet och gäve upphov till ett stort antal ärenden i departementen med ibland ganska omständlig revision av statberäkningarna.

I 1947 års statsverksproposition begärdes vidare bemyndigande för Kungl. Maj:t att i enlighet med vad departementschefen förordnat under budgetåret 1947/48 medgiva det överskridande av maximerade anslag och anslagsposter, som bland annat påkallades med hänsyn till regleringen av befördringsgången för biträdes- och amanuenspersonal. Enligt skrivelse 1947: 56 lämnade riksdagen det sålunda begärda bemyndigandet. Motsvarande bemyndiganden ha sedermera lämnats för budgetåren 1948/51.

I 1949 års statsverksproposition (för flera huvudtitlar gemensamma frågor) framhöll chefen för finansdepartementet, att såväl ett sådant bemyndigande, som gällt alltsedan 1941, som bemyndigandet i fråga om reglerad befördringsgång måste anses utgöra erforderliga komplement till gällande regler för anslagsdispositionen, bland annat med hänsyn till att de vid statberäkningarna icke alltid förutsebara kostnaderna för icke-ordinarie personal, vilken ersatte ordinarie personal, enligt dessa regler normalt skulle avföras från maximerad post.

Vad sålunda anförts i fråga om de för budgetåret 1949/50 givna bemyndigandena äger sin giltighet beträffande behovet av motsvarande bemyndiganden för budgetåret 1951/52.

Genom beslut den 22 december 1950 har Kungl. Maj:t — med ändring av kungörelsen den 13 december 1947 (nr 942) angående fördelning av orterna i riket å de i statens löneplansförordning angivna ortsgrupperna — förordnat, att Karlstad skall från och med den 1 januari 1951 uppflyttas från ortsgrupp 3 till ortsgrupp 4. Detta föranleder i viss mån ökade avlöningskostnader i fråga om tjänstemän, placerade i denna stad. Vid budgetberedningen har det emellertid icke varit möjligt att omräkna de anslagsposter, som beröras härav. Det torde därför bliva erforderligt att Kungl. Maj:t erhåller bemyndigande att på grund av ändrad ortsgruppering medgiva överskridande av maximerade anslagsposter icke blott för innevarande budgetår utan även för nästa.

Såsom under punkten 3 nämnts förutsätter det förslag om lönereglering för byråchefer m. fl., som torde komma att föreläggas 1951 års riksdag, ytterligare bemyndigande att överskrida maximerade anslagsposter. Denna fråga torde få upptagas senare under riksdagen.

I enlighet med vad som uttalats vid tillkomsten av 1941 års bemyndigande bör riksdagen hållas underrättad om den utsträckning, i vilken bemyndigandet tages i anspråk. För sådant ändamål torde uppgifter i äm-

net avseende budgetåret 1949/50 få överlämnas till vederbörande riksdagsutskott.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) besluta, att det Kungl. Maj:t senast för budgetåret 1950/51 lämnade bemyndigandet att medgiva överskridande av genom riksdagens beslut maximerade anslagposter till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, eller till avlöningar till icke-ordinarie personal skall efter utgången av budgetåret 1950/51 äga fortsatt giltighet under budgetåret 1951/52.

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad i det föregående förordats medgiva det överskridande av genom riksdagens beslut maximerade anslag och anslagposter, som för budgetåret 1951/52 påkallas med hänsyn till regleringen av befordringsgången för biträdes- och amanuenspersonal eller som för innevarande eller nästkommande budgetår för- anledes av ändrad dyrortsgruppering.

8. Ersättning till statens allmänna fastighetsfond.

I annat sammanhang denna dag anmäles förslag till stat för statens allmänna fastighetsfond. Erforderliga anslag till ersättning till fastighetsfonden beräknas därvid till sammanlagt 33 252 000 kronor. Det torde få ankomma på vederbörande departementschefer att under respektive huvudtitlar anmäla dessa ersättningsanslag, vilka enligt vad av statförslaget framgår böra upptagas till följande belopp.

Andra huvudtiteln:

	Kronor	Kronor
Ersättning till fångvårdsstyrelsens delfond	740 000	
Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond	727 000	1 467 000

Tredje huvudtiteln:

Ersättning till beskicksfastigheternas delfond	2 299 000	
Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond	168 000	2 467 000

Fjärde huvudtiteln:

Ersättning till slottsbyggnadernas delfond	50 000	
Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond	344 000	394 000

Femte huvudtiteln:

Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond		1 271 000
--	-------	-----------

Sjätte huvudtiteln:

Ersättning till slottsbyggnadernas delfond	421 000	
Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond	1 341 000	1 762 000

Sjunde huvudtiteln:

Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond	905 000	
Ersättning till generaltullstyrelsens delfond	150 000	1 055 000

Åttonde huvudtiteln:

Ersättning till slottsbyggnadernas delfond	29 000	
Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond	8 506 000	
Ersättning till Uppsala universitets delfond	726 000	
Ersättning till Lunds universitets delfond	681 000	9 942 000

Nionde huvudtiteln:

Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond		2 688 000
--	--	-----------

Tionde huvudtiteln:

Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond	1 322 000	
Ersättning till lotsstyrelsens delfond	326 000	1 648 000

Elfte huvudtiteln:

Ersättning till medicinalstyrelsens delfond	5 492 000	
Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond	3 289 000	
Ersättning till Uppsala universitets delfond	469 000	
Ersättning till karolinska sjukhusets delfond	1 096 000	10 346 000

Tolfte huvudtiteln:

Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond		95 000
--	--	--------

Fjortonde huvudtiteln:

Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond		117 000
--	--	---------

9. Ersättning till statens domäners fond för upplåten mark.

I enlighet med de grunder, som av 1939 års lagtima riksdag godkänts, äro i riksstaten för innevarande budgetår under andra, femte, åttonde, nionde och elfte huvudtitlarna uppförda särskilda förslagsanslag å tillhopa 98 400 kronor till ersättning åt statens domäners fond för sådan å fonden bokförd egendom, som disponeras för vissa för domänstyrelsens verksamhet främmande ändamål, såsom fångvård, socialvård och undervisningsverksamhet samt försöksverksamhet på jordbrukets område. Ersättningarna till domänfonden äro i princip att jämställa med ersättningsanslagen till fastighetsfonderna och representera alltså endast en formell, av redovisningsskäl motiverad omföring av medel inom budgetens ram.

Denna redovisningsform tillämpas f. n. beträffande följande kronoegendomar.

Hall i Stockholms län, viss del av Skenäs kungsgård i Östergötlands län, Lockerud i Skaraborgs län, Sörbyn i Västerbottens län, Smälteryd och Ollestad i Älvsborgs län, Skogsgård i Hallands län, Orretorp och Tjusbol i Värmlands län samt Pihle i Malmöhus län, vilka nyttjas för fångvårdsändamål; viss del av Troxhammar nr 4 och 6 i Stockholms län, Lövsta i Söderman-

lands län samt Olovsered 1³, 1⁴ och 1¹⁰ i Göteborgs och Bohus län, vilka nyttjas för skoländamål inom barna- och ungdomsvården;

Broby gård i Uppsala län och Mogård i Östergötlands län, som nyttjas för dövstumundervisningen;

viss del av Nyckelby i Stockholms län, viss del av Hammarby nr 1 och 2 samt Åsen i Uppsala län, Flaken i Blekinge län, Mosslanda i Kristianstads län samt Öjebyn i Norrbottens län, vilka nyttjas såsom försöksgårdar; samt

Vilhelmsro i Jönköpings län, som disponeras av statens anstalt för fallandesjuka, och Dagöholm i Södermanlands län, som nyttjas för alkoholistsvårdsändamål.

Frågan om utsträckt tillämpning av denna redovisningsform har underkastats utredning av domänstyrelsen, över vars förslag socialstyrelsen, byggnadsstyrelsen och riksräkenskapsverket avgivit utlåtanden, varefter ärendet återremitterats till domänstyrelsen för kompletterande utredning.

För budgetåret 1950/51 bör ersättning utgå till statens domäners fond för upplåtelse av de egendomar, vilka i det föregående angivits. Vidare bör under nionde huvudtiteln beräknas förhöjda ersättningar för egendomarna Mosslanda i Kristianstads län och Öjebyn i Norrbottens län, för vilka å riksstaten för innevarande budgetår beviljats investeringsanslag med sammanlagt 65 600 kronor. Erforderliga anslag till ersättning till statens domäners fond för upplåten mark har med ledning av från domänstyrelsen inhämtade uppgifter för nästkommande budgetår beräknats till sammanlagt 101 000 kronor. Det torde få ankomma på vederbörande departementschefer att under resp. huvudtitlar anmäla dessa ersättningsanslag, vilka enligt nyssnämnda beräkning böra upptagas med följande belopp, nämligen under andra huvudtiteln med 40 800 kronor, under femte huvudtiteln med 5 800 kronor, under åttonde huvudtiteln med 14 500 kronor, under nionde huvudtiteln med 29 400 kronor, samt under elfte huvudtiteln med 10 500 kronor.

10. Planering av allmänna arbeten.

I syfte att upprätta och bibehålla en reserv av arbeten, vilka kunna tillgripas i händelse av en ogynnsam utveckling på arbetsmarknaden, har riksdagen anvisat medel under ett flertal huvudtitlar. Med hänsyn till beräknade reservationer ha anslag till ifrågavarande ändamål å riksstaten för innevarande budgetår uppförts med endast formella belopp av 100 kronor. Vid ingången av nämnda budgetår redovisade reservationer uppgingo till sammanlagt 7,2 miljoner kronor.

Arbetsmarknadsstyrelsen har efter samråd med vederbörande myndigheter beräknat medelsbehovet för nästa budgetår. Resultatet av denna beräkning har styrelsen med skrivelse den 7 oktober 1950 redovisat till Kungl. Maj:t. Styrelsen har uttalat, att de i 1948 års statsverksproposition (Bil. 2, s. 10) återgivna synpunkterna på planeringsarbetet alltjämt torde vara normerande, varför styrelsen vid beräkningen av ifrågavarande anslagsbehov utgått från dessa synpunkter. Med hänsyn till förefintliga behållningar å tidigare anvisade anslagsmedel skulle enligt styrelsens beräkningar

under samtliga ifrågavarande huvudtitlar, med undantag av sjätte huvudtiteln under vilken enligt styrelsens beräkningar en medelsanvisning av 300 000 kronor erfordras, anslag till planering av allmänna arbeten behöva uppföras med allenast formella belopp för nästa budgetår. I fråga om medelsbehovet under huvudtitlarna har styrelsen bl. a. anfört följande.

Andra huvudtiteln. Under denna huvudtitel anvisade medel, sammanlagt 30 400 kronor, disponeras av fångvårdsstyrelsen. Från styrelsen har under hand inhämtats, att ytterligare medelsanvisning för nästa budgetår icke är erforderlig.

Fjärde huvudtiteln. Till fortifikationsförvaltningens förfogande stående medel synas tillräckliga för erforderlig planering under nästa budgetår. Från flygförvaltningen har under hand inhämtats, att förvaltningen, uppskattar behovet under innevarande och nästa budgetår till 100 000 kronor. Från sjökarteverket har inhämtats, att medel för planering icke erfordras för nästa budgetår.

Av under fjärde huvudtiteln för planeringsändamål anvisade medel, sammanlagt 3 322 400 kronor, har ett belopp av 589 700 kronor icke av Kungl. Maj:ts diponerats. Från byggnadsstyrelsen har under hand inhämtats, att åt styrelsens uppdragen planering avslutats samt att 16 932 kronor återstode av det till styrelsens förfogande för ändamålet ställda beloppet.

Enär sistnämnda belopp alltså kan disponeras för annan planering än den åt byggnadsstyrelsen uppdragna skulle ett sammanlagt belopp av 606 632 kronor — förutom ett till försvarets civilförvaltnings förfogande ställt belopp av 120 000 kronor, vilket torde kunna om disponeras — stå till Kungl. Maj:ts förfogande för planering av företag i investeringsreserven för försvarsväsendet.

Femte huvudtiteln. Av anslaget under femte huvudtiteln till planering av allmänna arbeten, sammanlagt 4 000 400 kronor, har till arbetsmarknadsstyrelsens disposition för bestridande av kostnaderna dels för bidrag till detaljplanering av vissa kommunala och enskilda anläggningsarbeten dels ock för generalplaneutredningar för vatten och avlopp ställts sammanlagt 3 300 000 kronor. Av anslaget har dessutom till egnahemsstyrelsens förfogande ställts ett belopp av 40 000 kronor. Ett belopp av 660 400 kronor kvarstår alltså såsom av Kungl. Maj:t icke disponerat. Detta belopp jämte till arbetsmarknadsstyrelsens förfogande stående icke disponerade medel från ifrågavarande anslag, sammanlagt omkring 800 000 kronor, synes vara tillräckligt för planeringen även under nästkommande budgetår.

Sjätte huvudtiteln. Av under denna huvudtitel för planeringsändamål anvisade medel, sammanlagt 12 050 300 kronor, har ett belopp av 20 000 kronor icke av Kungl. Maj:t disponerats. Från riksräkenskapsverket har under hand inhämtats, att en reservation av 2 370 463 kronor 45 öre av ifrågavarande anslag föreläge vid ingången av innevarande budgetår. Ett belopp av ca 2 350 400 kronor av reservationen skulle sålunda utgöras av till vederbörande myndigheters förfogande redan ställda medel.

Från byggnadsstyrelsen har under hand inhämtats, att av till styrelsens förfogande för planering ställda medel ett belopp av 760 000 kronor ännu icke disponerats samt att ett belopp av 100 000 kronor vore tillräckligt för planeringen under nästa budgetår. Från luftfartsstyrelsen har under hand inhämtats, att styrelsen icke avser att för budgetåret 1951/52 göra framställning om tilldelning av medel från ifrågavarande anslag. Den av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen avsedda planeringen har beräknats medföra, att till styrelsens förfogande ställda medel i stort sett förbrukas under inne-

varande budgetår. För nästa budgetår beräknas medelsbehovet till 1 000 000 kronor.

Då emellertid ett belopp av (760 000 — 100 000) 660 000 kronor av till byggnadsstyrelsens förfogande ställda medel torde kunna omdisponeras, skulle ett anslag av (1 000 000 — 660 000 — 20 000) i runt tal 300 000 kronor erfordras för budgetåret 1951/52.

Åttonde huvudtiteln. Anvisade medel, sammanlagt 20 400 kronor, ha ställts till skolöverstyrelsens förfogande för visst utredningsarbete och anses vara tillräckliga även för nästa budgetår.

Nionde huvudtiteln. Av inom arbetsmarknadsstyrelsen i november 1948 företagen översyn av dispositionen av ifrågavarande anslag framgick, att ett belopp av 140 800 kronor icke av Kungl. Maj:t då disponerats. Sedan Kungl. Maj:t därefter ställt till förfogande för vissa skogsvårdsstyrelser sammanlagt 41 330 kronor och för skogsstyrelsen 10 000 kronor har Kungl. Maj:t i beslut den 11 mars 1949 förklarat, att ett sammanlagt belopp av 350 914 kronor, vilket genom tidigare beslut ställts till vissa myndigheters förfogande, icke längre skulle stå till myndigheternas förfogande. Kungl. Maj:t har sedermera förordnat, att av sistnämnda belopp 75 000 kronor finge disponeras för planeringsarbeten inom skogsstyrelsens verksamhetsområde. Sedan riksdagen för vartdera av budgetåren 1949/50 och 1950/51 anvisat ytterligare 100 kronor skulle sålunda ett belopp av ca 365 584 kronor stå till Kungl. Maj:ts förfogande. Skogsstyrelsen har beräknat behovet av medel för planering inom styrelsens verksamhetsområde under nästa budgetår till 75 000 kronor. Från lantbruksstyrelsen har under hand inhämtats, att åt hushållningssällskapen tidigare uppdragen planeringsverksamhet borde fortsättas av lantbruksnämnderna samt att medelsbehovet för denna planering under innevarande och nästa budgetår kan uppskattas till 200 000 kronor.

Tionde huvudtiteln. Av anslaget under tionde huvudtiteln till planering av allmänna arbeten, sammanlagt 20 300 kronor, har till lotsstyrelsens förfogande ställts 10 000 kronor. Från styrelsen har under hand inhämtats, att medel utöver de under tionde huvudtiteln redan anvisade icke erfordras för nästa budgetår, därest annan myndighet icke tilldelas medel av anslaget.

Mot arbetsmarknadsstyrelsens förslag har jag ingen annan erinran än att även för sjätte huvudtiteln torde med hänsyn till anslagsbehållningen endast ett formellt belopp behöva anvisas. Jag förordar därför, att för nästa budgetår under andra, fjärde, femte, sjätte, åttonde, nionde och tionde huvudtitlarna anslag under förevarande rubrik upptagas med formella belopp av 100 kronor. Det torde ankomma på vederbörande departementschefer att anmäla ifrågavarande anslagsäskanden.

11. Rörligt tillägg.

De i statens löneplansförordning angivna grundlönebeloppen skola enligt 4 § förordningen höjas och sänkas i visst förhållande till pristal, fastställda på grundval av beräkningar över de allmänna levnadskostnaderna. Bestämmelserna i nämnda paragraf ha emellertid icke satts i kraft. Ursprungligen stadgades, att de skulle träda i kraft den 1 juli 1948, såvida ej Kungl. Maj:t och riksdagen annorlunda särskilt beslu-

tade. Avsikten härmed var att hålla vägen öppen för en särskild reglering — efter förhandlingar med personalens huvudorganisationer — innebärande tillämpning, i varje fall för budgetåret 1947/48, av ett fast, för hela budgetåret bestämt procenttal för höjning av lönerna. Ett sådant fast procenttal, 12 procent, blev bestämt för budgetåret 1947/48 (prop. 1947: 300, r. skr. 1947: 442). Sedan nya förhandlingar kommit till stånd, beslöts (prop. 1948: 276, r. skr. 1948: 416), att bestämmelserna i 4 § löneplansförordningen skulle träda i kraft den dag, Kungl. Maj:t och riksdagen beslutade (jfr förordningen den 30 juni 1948, nr 553). Vidare föreskrevs, att de i förordningen angivna grundlönebeloppen under senare halvåret 1948 skulle höjas med 12 procent, såvida icke pristalet uppnådde 124, då procenttalet skulle höjas till 20. Samma bestämmelser gällde under år 1949. Det förutsattes därvid att, intill dess beslut i ämnet meddelats för tiden efter utgången av år 1949, de dittillsvarande grunderna skulle provisoriskt tillämpas (jfr kungörelsen den 20 januari 1950, nr 6). Efter förhandlingar med personalorganisationerna meddelades vid 1950 års riksdag beslut (prop. 1950: 41; r. skr. 57), enligt vilket för höjning av grundlönerna tills vidare under år 1950 skulle gälla samma grunder som under år 1949. Kungörelse i ämnet utfärdades den 21 april 1950, nr 115. Vilka grunder, som borde gälla efter 1950 års utgång, förutsattes skola bliva föremål för nya förhandlingar med personalorganisationerna. I avvidan på beslut i ämnet borde provisoriskt tillämpas samma grunder som närmast dessförinnan varit gällande.

Samma regler, som gälla för höjning och sänkning av grundlön enligt statens löneplansförordning, äro tillämpliga beträffande höjning och sänkning av pensionernas grundbelopp.

I överensstämmelse med förenämnda beslut vid 1950 års riksdag och efter förhandlingar med statstjänstemännens huvudorganisationer har den 29 december 1950 beslutats, att procenttalet 20 skall från och med den 1 januari 1951, om pristalet då uppnått 124, provisoriskt läggas till grund för höjning av grundlön enligt statens löneplansförordning i avvaktan på resultatet av de fortsatta förhandlingarna och riksdagens beslut i ämnet. Med hänsyn till att pristalet för innevarande kvartal ännu icke fastställts har emellertid till grund för beräkningen av anslagsmedlen för rörliga löne- och pensionsförmåner i riksstatsförslaget för nästa budgetår lagts det procenttal, som varit gällande under år 1950, nämligen 12 procent.

Då förhandlingarna med statstjänstemännens huvudorganisationer ännu icke äro avslutade, är det icke nu möjligt att ange de slutgiltiga grunder, som i förevarande hänseende böra gälla under år 1951. Denna fråga torde få anmälas senare under riksdagen. Uppenbart är emellertid att man måste räkna med ett väsentligt ökat medelsbehov för de rörliga tilläggsförmåner. Då detta medelsbehov synes böra såvitt möjligt komma till uttryck i budgeten, vill jag föreslå, att under tolfte huvudtiteln uppföres ett särskilt förslagsanslag benämnt Täckning av beräknat överskridande av anslagsmedlen för rörliga löne- och pensionsförmåner. Detta anslag torde —

med utgångspunkt från nyssnämnda beslut om en provisorisk höjning av de rörliga tilläggsförmånerna med åtta procent — kunna beräknas till 100 miljoner kronor. Härin ingår icke den ökning av löner och pensioner som kommer att belasta affärsverken till följd av det höjda tillägget. Då det nya anslaget huvudsakligen bör ha till syfte att bringa den å huvudtitlarna belöpande, sammanlagda ökningen av medelsbehovet till uttryck i budgeten, böra de avlönings- och pensionsutbetalande myndigheterna i allmänhet icke äga förfoga över anslaget för bestridande av de ökade kostnaderna, utan dessa böra som regel i vanlig ordning redovisas under respektive avlönings- och pensionsanslag, vilka följaktligen komma att överskridas. Närmare förslag rörande dispositionen av anslaget torde få framläggas i anslutning till prövningen av de slutgiltiga grunderna för beräkningen av det rörliga tillägget. Därest det procenttal, som slutligen fastställs, skulle komma att överstiga 20, torde ytterligare medel sedermera få äskas.

A löner enligt civila avlöningsreglementet och de övriga löneförfattningar, i vilka löneavvägningen skett efter samma grunder som i nämnda reglemente, utgår enligt gällande bestämmelser rörligt tillägg å 15 procent. Sedan från och med den 1 juli 1950 genomförts lönereglering för statliga och kommunala övningslärare, har den personal, å vilken berörda löneförfattningar tillämpas, i stort sett begränsats till befattningshavare, som överförts till indragningsstat eller enligt sin egen önskan kvarstå vid tillämpningen av nämnda löneförfattningar.

12. Dyrtidstillägg.

Dyrtidstillägg torde böra beredas befattningshavare, som icke berörts av de under senare år genomförda löneregleringarna, d. v. s. huvudsakligen professorer m. fl. vid universiteten och de medicinska högskolorna samt enstaka befattningshavare på gammal lönestat.

I gällande bestämmelser angående dyrtidstillägg ifrågasättes icke någon ändring. Den av 1950 års riksdag för budgetåret 1950/51 beslutade maximeringen av tillägget till visst indextal (skr. nr 26) torde alltså böra gälla även för nästa budgetår (jfr prop. 1940 L: 286 och r. skr. 1940 L: 399).

På samma sätt som under innevarande budgetår böra förekommande dyrtidstilläggsutgifter i fortsättningen regelmässigt bestridas från vederbörande avlönings- eller statsbidragsanslag med allenast de undantag, som föranledas av att under åttonde huvudtiteln fortfarande böra upptagas särskilda anslag till dyrtidstillägg för befattningshavare i statens tjänst och för lärare vid vissa statsunderstödda undervisningsanstalter m. fl.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att dyrtidstillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. under budgetåret 1951/52 må i huvudsaklig överensstämmelse med av mig i det föregående för-

ordade grunder utgå enligt de närmare föreskrifter, som meddelas av Kungl. Maj:t;

dels ock besluta, att utgifterna för dyrtidstillägg skola, där ej särskilt anslag för ändamålet är anvisat, bestridas från de anslag eller andra medel, av vilka utgifterna i övrigt för vederbörandes avlöning bestridas.

13. Kristillägg.

Under innevarande budgetår utgår kristillägg å löner, utom till präster, endast till vissa relativt små personalgrupper, däribland professorer m. fl. vid universiteten samt lärare vid privatläroverk, folkhögskolor och lägre lantbruksundervisningsanstalter. Därest den i det föregående omnämnda löneregleringen för sistnämnda personalgrupper genomföres under nästa budgetår, kommer härigenom antalet anställningshavare, som uppbära kristillägg, att ytterligare begränsas.

De gällande kristilläggsgrunderna ha antagits av 1947 och 1948 års riksdagar. Enligt dessa grunder äro kristilläggen anslutna till det nya rörliga tillägget — d. v. s. till höjningen av de i statens löneplansförordning angivna grundlönebeloppen — på så sätt, att riksdagen fastställt de procenttal för kristilläggen, som skola motsvara förekommande procenttal för det rörliga tillägget. För närmare upplysningar om de gällande kristilläggsgrunderna torde få hänvisas till 1947 års statsverksproposition, bilagan För flera huvudtitlar gemensamma frågor, s. 81—83, samt prop. 1949: 34.

Kristillägget har sedan budgetåret 1947/48 utgått efter 24,4 procent. Enligt förut omförmälda beslut den 29 december 1950 skall det emellertid från och med den 1 januari 1950, om pristalet då uppnått 124, provisoriskt utgå efter 35,6 procent i avvaktan på resultatet av de fortsatta förhandlingarna med statstjänstemännens huvudorganisationer och riksdagens beslut i ämnet.

De slutgiltiga kristilläggsgrunderna för tiden efter utgången av år 1950 böra bliva beroende av de beräkningsgrunder för rörligt tillägg, som komma att fastställas. Frågan torde därför få återupptagas i samband med regleringen av det rörliga tillägget.

Från och med budgetåret 1947/48 ha de särskilda huvudtitelsanslagen till kristillägg borttagits, dock med undantag för anslaget under åttonde huvudtiteln. Ändring i denna ordning ifrågasättes icke för nästa budgetår.

14. Provisoriskt lönetillägg.

För budgetåret 1950/51 utgår provisoriskt lönetillägg till vissa befattningshavare, som icke omfattats av de under senare år genomförda löne-regleringarna, huvudsakligen befattningshavare med s. k. oreglerad avlöning jämte dyrtidstillägg och kristillägg samt präster och befattningshavare vid vissa statsunderstödda institutioner, såsom folkhögskolor och lant-

bruksundervisningsanstalter. Det provisoriska lönetillägget utgår efter olika grunder för olika kategorier av befattningshavare. Huruvida en ändring i de av riksdagen för innevarande budgetår godkända grunderna bör genomföras torde få bli beroende på fortsatta överväganden.

Kostnaderna för provisoriskt lönetillägg under nästa budgetår torde lämpligen, i vad de belasta statsverket, i allmänhet böra bestridas av de anslag eller andra medel, från vilka vederbörandes löner utbetalas. Särskilt anslag för ändamålet lär uppföras endast under åttonde huvudtiteln. Riksstaten för nästa budgetår kommer — på grund av ordningen för utbetalning av statsbidrag — att belastas med statsverkets utgifter för de provisoriska lönetillägg, som under innevarande budgetår utgå vid det statsunderstödda skolväsendet.

Vad föredragandena sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:
Lennart Eriksson.

FÖRSTA HUVUDTITELN

KUNGL. HOV- OCH SLOTTSSSTATEN

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3 ja-
nuari 1951.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden
MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON,
STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE, ANDERSSON, LINGMAN.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sköld, anmäler härefter de
frågor, som tillhöra regleringen för budgetåret 1951/52 av utgifterna under
riksstatens första huvudtitel, innefattande anslagen till hov- och slottssta-
terna, och anför därvid följande.

A. Kungl. hovstaten.

[1] 1. Kungl. Maj:ts hovhållning. Ifrågavarande anslag är i riksstaten för
innevarande budgetår uppfört med 800 000 kronor. Härjämte har sedan år
1921 utgått ett förstärkningsanslag till Kungl. Maj:ts hovhållning av 150 000
kronor.

I skrivelse den 7 december 1950 har riksmarskalksämbetet — under
framhållande av att genom Konung Gustaf V:s fränfälle vissa ändringar på-
kallades i medelsanvisningen för hovstaten — hemställt om anvisande av
ett anslag av 1 200 000 kronor till Kungl. Maj:ts hovhållning. Ämbetet har
därvid i huvudsak anfört följande.

De till förevarande ändamål utgående anslagsbeloppen ha under de sista
trettio åren ej undergått förändring.

Med hänsyn till reduceringen av penningvärdet under angivna tidsperiod
torde det vara uppenbart, att anslagen icke varit tillräckliga för det avsedda
ändamålet, i synnerhet som en stor del av de från anslagen täckta utgif-
terna avse avlöningar och pensioner.

Frågan om förändring av anslagen har emellertid ansetts icke böra upp-
tagas förrän i samband med ett inträffat transkifte.

Riksmarskalksämberet har verkställt en översyn av medelsbehovet för Kungl. Maj:ts hovhållning. Ämbetet har därvid funnit, att ett årligt belopp av 1 200 000 kronor är erforderligt för att bestrida de utgifter, som åtgå för Kungl. Maj:ts hovhållning och som äro av natur att böra bestridas från förevärande anslag.

Det synes lämpligt, att vid omprövningen av medelsbehovet samtliga kostnader för Kungl. Maj:ts hovhållning beräknas bliva täckta ur ett för ändamålet gemensamt anslag och att således förstärkningsanslaget bortfaller.

Vidare har befunnits lämpligt, att det under kungl. hovstaten uppförda anslaget till kungl. hovstallets utfodring å 45 000 kronor inräknas under anslaget till Kungl. Maj:ts hovhållning. Det förstnämnda anslaget, som utgått med oförändrat belopp sedan år 1835, täcker endast till en mindre del kostnaderna för H. M. Konungens bilhållning och hållande av stall. Utgifterna härför i övrigt ha täckts ur hovhållningsanslaget. Ämbetet har vid framräknandet av medelsbehovet tagit hänsyn till de kostnader som bestritts ur det nu utgående anslaget till kungl. hovstallets utfodring.

Då de nu utgående anslagen till Kungl. Maj:ts hovhållning och kungl. hovstallets utfodring uppgå till sammanlagt 995 000 kronor, skulle alltså det angivna medelsbehovet till ifrågavarande ändamål innebära en ökning med 205 000 kronor eller en uppräknings med cirka 20 %. Till jämförelse kan nämnas, att generalindextalet utan skatter med 1914 som basår under åren 1922—1950 stigit med 72 enheter eller nära 40 % och under åren 1933—1950 med 108 enheter eller cirka 70 %. — — — I riksstaten för budgetåret 1950/51 ha under kungl. hovstaten upptagits dels ett hovhållningsanslag för H. K. H. Kronprinsen och H. K. H. Kronprinsessan av 192 000 kronor, dels ock ett förstärkningsanslag till H. K. H. Kronprinsens hovhållning m. m. av 125 000 kronor. Riksmarskalksämberet föreslår, att dessa anslag tills vidare icke uppföras i riksstaten.

Departementschefen.

Mot riksmarskalksämberets förslag har jag ingen erinran och hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Kungl. Maj:ts hovhållning* för budgetåret 1951/52 anvisa ett anslag av 1 200 000 kronor.

[2] 2. **Hennes Kungl. Höghet Hertiginnan av Västerbotten.** I sin förberörda skrivelse har riksmarskalksämberet hemställt, att anslaget till Hennes Kungl. Höghet Hertiginnan av Västerbotten måtte för nästa budgetår uppföras med samma belopp som i gällande riksstat, 100 000 kronor. I enlighet härmed hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Hennes Kungl. Höghet Hertiginnan av Västerbotten* för budgetåret 1951/52 anvisa ett anslag av 100 000 kronor.

[3] 3. **Hans Kungl. Höghet Hertigen av Halland.** Till Hans Kungl. Höghet Hertigen av Halland har från anslagen till Hans Kungl. Höghet Kronprinsens hovhållning utgått visst belopp för år, varmed nämnda hovhållningsanslag tidigare uppräknats.

I sin skrivelse den 7 december 1950 har riksmarskalksämberet — under erinran om att representationsplikter i stor utsträckning motsvarande dem, som intill tronskiftet fullgjorts av Hans Maj:t Konungen under hans kronprinstid, numera måste anses åvila Hans Kungl. Höghet Hertigen av Halland — hemställt, att i riksstaten för nästa budgetår måtte anvisas ett anslag av 75 000 kronor till Hans Kungl. Höghet Hertigen av Halland.

Departementschefen.

Mot riksmarskalksämberets förslag har jag ingen erinran. Jag förutsätter därvid, att förevarande anslag skall utgå under Hans Kungl. Höghet Kronprinsens omyndighetstid och hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Hans Kungl. Höghet Hertigen av Halland* för budgetåret 1951/52 anvisa ett anslag av 75 000 kronor.

[4] **4. Hans Kungl. Höghet Hertigen av Västergötland.** Anslaget till Hans Kungl. Höghet Hertigen av Västergötland bör i enlighet med riksmarskalksämberets i förenämnda skrivelse gjorda hemställan för nästa budgetår uppföras med oförändrat belopp, 26 000 kronor. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Hans Kungl. Höghet Hertigen av Västergötland* för budgetåret 1951/52 anvisa ett anslag av 26 000 kronor.

[5] **5. Underhåll och vård av möbler samt andra staten tillhöriga inventarier i de kungl. slotten.** Ifrågavarande anslag är i riksstaten för innevarande budgetår uppfört med 56 400 kronor, varjämte till samma ändamål upptagits ett förstärkningsanslag av 69 400 kronor, d. v. s. tillhoppa 125 800 kronor. Riksmarskalksämberet har i skrivelsen den 7 december 1950 utgått från oförändrad medelsanvisning för nästa budgetår men föreslagit, att anslagen skola sammanföras till ett anslag. I enlighet härmed hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Underhåll och vård av möbler samt andra staten tillhöriga inventarier i de kungl. slotten* för budgetåret 1951/52 anvisa ett anslag av 125 800 kronor.

B. Kungl. slottsstaten.

[6] **1. Polis-, lys- och renhållning samt brandväsendet vid de kungl. slotten.** Anslaget är i riksstaten för innevarande budgetår uppfört med 640 700 kronor. I den av Kungl. Maj:t den 24 februari 1950 fastställda staten för de kungl. slotten hava nettoutgifterna upptagits till samma belopp.

I skrivelse den 9 oktober 1950 har riksmarskalksämberet med ledning av från ståthållarämbetena på de kungl. slotten lämnade uppgifter

uppskattat medelsbehovet för nästa budgetår under förevarande anslag till 640 200 kronor. I följande sammanställning anges fördelningen av nämnda belopp mellan slotten samt den ökning resp. minskning, som beräknas för budgetåret 1951/52 i förhållande till de i staten för innevarande budgetår fastställda nettoutgiftsbeloppen för slotten.

		1950/51	Förslag 1951/52	Ökning (+) Minskning (-)
Stockholms	slott	144 000	144 000	—
Drottningholms	»	172 200	170 900	— 1 300
Gripsholms	»	54 000	54 000	—
Ulriksdals	»	97 400	99 700	+ 2 300
Haga	»	70 100	73 200	+ 3 100
Strömsholms	»	13 500	13 500	—
Rosersbergs	»	20 500	16 900	— 3 600
Tullgarns	»	69 000	68 000	— 1 000
Summa kronor		640 700	640 200	— 500

Den närmare fördelningen av medelsbehovet för de olika slotten för budgetåret 1951/52 framgår av ett av riksmarskalksämberet för fastställelse av Kungl. Maj:t ingivet sammanfattande statförslag, vilket torde såsom *Bilaga* få fogas vid detta protokoll.

I fråga om det i sammanställningen angivna anslagsbehovet har riksmarskalksämberet åberopat en av ståthållarämbetena ingiven framställning, vari i huvudsak anföres följande.

Det ökade medelsbehovet vid Ulriksdals och Haga slott beror på stegrade pensionskostnader genom pensionering av en värmeledningsskötare och en slottsvakt. Pensionerna vid slotten beräknas i överensstämmelse med vad som gäller för statliga befattningshavare med motsvarande tjänst (se 1946 och 1947 års statsverkspropositioner, I ht). De beräknade utgiftsminskningarna vid Drottningholms och Tullgarns slott sammanhånga med en nedgång av pensionskostnaderna till följd av att vissa pensionärer avlidit. Vad angår det minskade medelsbehovet för Rosersbergs slott förklaras detta av att avlöningskostnaderna för en skogvaktare, som även tjänstgör som slottsvaktmästare, delvis bestridas av fortifikationsförvaltningen, som numera förvaltar större delen av de till slottet tidigare hörande skogsområdena.

Ståthållarämbetena erinra om att lönerna för flertalet av ämbetenas heltidsanställda befattningshavare, huvudsakligen vaktmästare och därmed jämförlig vaktpersonal samt arbetare och förmän, äro reglerade i överensstämmelse med vad som gäller för statliga befattningshavare (se 1946 och 1947 års statsverkspropositioner, I ht). Därest en höjning av procentalet för de rörliga tilläggen, f. n. 12 %, kommer att genomföras, bör förevarande anslag uppräknas med ett mot de höjda tilläggen svarande belopp. Vad nu sagts gäller även det följande anslaget till Ved och kol för de kungl. slotten, från vilket slottens maskinist-, värmeledningsskötare- och eldningspersonal avlönas.

I sin skrivelse den 7 december 1950 har ämbetet i anledning av Konung Gustaf V:s frånfälle gjort framställning rörande Hans Maj:t Konungens dispositionsrätt till vissa av de kungl. slotten och därvid hemställt *dels* att Rosersbergs slott måtte under samma villkor som de varmed slottet av Konung Gustaf V i livstiden innehafts även framgent av Hans Maj:t Konungen disponeras, *dels ock* att Tullgarns slott måtte tills vidare under tiden intill utgången av juni 1952 likaledes på oförändrat sätt av Hans Maj:t Konungen disponeras. Ämbetet har därvid i huvudsak anfört följande.

Rosersbergs slott disponerades enligt riksdagens skrivelse den 17 mars 1908 av Konung Gustaf V under hans livstid på enahanda villkor, som genom riksdagens skrivelse den 1 december 1809 blivit bestämda i fråga om Drottningholms m. fl. kungl. slott.

Riksmarskalksämberet och byggnadsstyrelsen — som i anledning av ett i proposition nr 228/1944 framlagt, av riksdagen godkänt förslag till redovisning av byggnaderna vid de kungl. slotten på uppdrag av Kungl. Maj:t verkställt utredning angående genomförandet av nämnda förslag — uttalade därvid bl. a., att det vore av särskild vikt, att ur kulturhistoriska synpunkter så betydelsefulla byggnadsminnesmärken som de kungl. slotten bleve underkastade en enhetlig behandling i alla frågor, som rörde deras framtida vård och underhåll. Det i propositionen berörda förslaget att hänföra bl. a. Rosersbergs slott till försvarsväsendets fastighetsfond borde därför icke genomföras utan i stället förordades att slottet i likhet med övriga kungl. slott invärderades under statens allmänna fastighetsfond. Härigenom komme byggnadsstyrelsen att övertaga ansvaret för slottsbyggnadernas underhåll, medan det under riksmarskalksämberet lydande ståthållarämbetet jämväl i fortsättningen skulle omhänderha förvaltningen av slottspark och utöva den omedelbara vården och tillsynen av slottsbyggnaderna. De under slottet lydande jord- och skogsegendomarna¹ skulle överföras till domänfonden. Riksdagen beslöt i enlighet med ämbetsverkens förenämnda, av Kungl. Maj:t i 1945 års statsverksproposition framlagda förslag.

Rosersbergs slott — som icke nyttjas för någon av de kungl. personernas eget bruk — förutsattes med hänsyn till 1945 års riksdagsbeslut om förvaltningen även i fortsättningen upplåtas till Hans Maj:t Konungen under Dess livstid på oförändrade villkor.

Enligt riksdagens skrivelse den 10 maj 1938 har *Tullgarns slott* upplåtits till H. M. Konungens fria disposition under Dess livstid, medan den till slottet hörande Kungsgården övertagits av domänstyrelsen. Med hänsyn till inom ämbetet pågående utredningar om disponerandet av Tullgarn föreslås, att slottet förvaltas på oförändrat sätt under återstoden av innevarande och nästa budgetår. Enligt 1945 års ovannämnda riksdagsbeslut ansvarar byggnadsstyrelsen för byggnadsunderhållet och riksmarskalksämberet genom ståthållarämbetet på slottet för den omedelbara vården och tillsynen av byggnaden samt skötseln av park och trädgård.

Departementschefen.

Mot riksmarskalksämberets förslag har jag ingen erinran och hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

- a) till *Polis-, lys- och renhållning samt brandväsendet vid de kungl. slotten* för budgetåret 1951/52 anvisa ett anslag av 640 200 kronor;

¹ Överförda till försvarets fastighetsfond (K. br. ³⁰/₆ 1949).

b) Rosersbergs slott må under samma villkor som de var-med slottet av Konung Gustaf V i livstiden innehafts även framgent av Hans Maj:t Konungen disponeras;

c) Tullgarns slott må tills vidare under tiden intill utgången av juni 1952 likaledes på oförändrat sätt av Hans Maj:t Konungen disponeras.

[7] 2. Ved och kol för de kungl. slotten. Med stöd av framställning från ståthållarämbetena på de kungl. slotten har riksmarskalksämberet i skrivelse den 9 oktober 1950 hemställt, att anslaget måtte för nästa budgetår uppföras med oförändrat belopp, 428 000 kronor. I enlighet härmed hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ved och kol för de kungl. slotten* för budgetåret 1951/52 anvisa ett anslag av 428 000 kronor.

Vid bifall till de av mig framställda förslagen kommer första huvudtitelns slutsumma för budgetåret 1951/52 att uppgå till 2 595 000 kronor, innebärande i förhållande till riksstaten för budgetåret 1950/51 en minskning av 37 500 kronor.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Lennart Eriksson.

Bilaga.

Förslag
till
stat för de kungl. slotten för budgetåret 1951/52.

	Stock- holms slott	Drott- ning- holms slott	Grips- holms slott	Ulriks- dals slott	Haga slott	Ströms- holms slott	Rosers- bergs slott	Tull- garns slott	Summa
	Kronor	Kronor	Kronor	Kronor	Kronor	Kronor	Kronor	Kronor	Kronor
<i>Utgifter:</i>									
Avlöningar och arvoden	103 500	47 984	28 870	76 784	48 300	9 147	7 800	17 844	340 229
Pensloner	14 616	41 076	6 561	8 616	12 756	200	—	6 356	90 181
Omkostnader:									
Lyse och vatten	7 300	600	5 000	1 900	3 000	—	—	450	18 250
Parker	—	45 744	13 700	8 808	4 000	1 500	6 800	24 018	104 570
Trädgårdar	4 000	33 190	—	—	—	—	—	32 718	69 908
Övriga omkostnader..	14 584	27 306	9 069	10 292	8 322	2 653	2 300	6 614	81 140
Summa utgifter	144 000	195 900	63 200	106 400	76 378	13 500	16 900	88 000	704 278
<i>Särskilda uppbörds- medel:</i>									
Försålda trädgårdspro- dukter	—	25 000	—	—	—	—	—	20 000	45 000
Övriga uppbördsmedel..	—	—	9 200	6 700	3 178	—	—	—	19 078
Summa uppbördsmedel	—	25 000	9 200	6 700	3 178	—	—	20 000	64 078
Nettoutgifter	144 000	170 900	54 000	99 700	73 200	13 500	16 900	68 000	640 200

Register

till

Första huvudtiteln för budgetåret 1951/52.**A. Kungl. hovstaten.**

Sid.		Kronor
1	Kungl. Maj:ts hovhållning.....	1 200 000
2	Hennes Kungl. Höghet Hertiginnan av Västerbotten	100 000
2	Hans Kungl. Höghet Hertigen av Halland	75 000
3	Hans Kungl. Höghet Hertigen av Västergötland.....	26 000
3	Underhåll och vård av möbler samt andra staten tillhöriga inventarier i de kungl. slotten.....	125 800
	Säger för kungl. hovstaten	1 526 800

B. Kungl. slottsstaten.

3	Polis-, lys- och renhållning samt brandväsendet vid de kungl. slotten.....	640 200
6	Ved och kol för de kungl. slotten.....	428 000
	Säger för kungl. slottsstaten	1 068 200
	Summa	2 595 000.

ANDRA HUVUDTITELN

JUSTITIEDEPARTEMENTET

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3 januari 1951.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE, ANDERSSON, LINGMAN.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, redogör för de frågor som tillhöra regleringen för budgetåret 1951/52 av utgifterna under riksstatens andra huvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet, och anför därvid följande.

I enlighet med förslag av 1950 års besparingsutredning ha följande i gällande riksstat uppförda anslag utgått ur statförslaget för nästa budgetår, nämligen anslagen till *Häradsrätterna: Anskaffande av nya fastighetsböcker för landet* (C 11), till *Efterutbildning inom rättegångsväsendet* (D 5), till *Ersättning för förlorad inteckningslösen vid stadsdomstolarna* (D 7) samt till *Bidrag till utgivande av författningskommentarer m. m.* (F. 4). Besparingsutredningens förslag i övrigt redovisas, i den mån de kunna föranleda åtgärd, under de särskilda anslagspunkterna. Med hänsyn till att de allra flesta myndigheter under justitiedepartementet i samband med de stora reformerna på rättegångsväsendets och straffverkställighetens områden helt nyligen varit föremål för genomgripande omorganisation, har någon allmän nedskärning av avlöningsanslagen ansetts icke böra genomföras för närvarande.

A. Justitiedepartementet m. m.

[1] 1. Avlöningar till statsråden utan departement m. m.

	Anslag	Nettoutgift
1949/50	222 700	214 600
1950/51 (statsliggaren s. 123) ..	222 700	
1951/52 förslag	212 700	

Gällande stat för anslaget upptar bl. a. 70 000 kronor till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t. Av detta belopp ha 20 400 kronor beräknats för rättsbildat biträde åt de konsultativa statsråden (II ht 1947 s. 2) och omkring 32 000 kronor för kostnader i samband med reglering av investeringsverksamheten m. m. (II ht 1949 s. 3).

De konsultativa statsrådets arbetsuppgifter ha under de senaste åren alltmär ökat. Statsverksamhetens utvidgning har medfört ökning av den på dem ankommande juridiska granskningsverksamheten. Samtidigt ha ökade eller nya uppgifter av annan natur tillkommit, såsom samordning av propositionsarbetet inom Kungl. Maj:ts kansli och översyn över rationaliseringsverksamheten inom förvaltningen. Behov föreligger därför av ytterligare kvalificerade biträden åt dessa statsråd (jfr För flera huvudtitlar gemensamma frågor samt konstitutionsutsk. utl. 8/1949 s. 9). Detta behov bör tillgodoses. Enär utgifterna för reglering av investeringsverksamheten m. m. numera bestridas från anslag under femte huvudtiteln, kan anslaget likväl nedsättas med 10 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

- a) fastställa följande stat för avlöningar till statsråden utan departement m. m., att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1951/52:

Stat.

1. Avlöningar till statsråden utan departement, <i>förslagsvis</i>	138 000
2. Lönefyllnad åt statsministern	6 000
3. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	60 000
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	8 700

Summa kronor 212 700;

- b) till *Avlöningar till statsråden utan departement m. m.* för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 212 700 kronor.

[2] 2. Justitiedepartementet: Avlöningar.

	Anslag	Nettoutgift
1949/50	545 500	518 500
1950/51 (statsliggaren s. 123) ..	545 500	
1951/52 förslag	591 900	

Under de närmaste åren har justitiedepartementet att emotse en avsevärd arbetsökning. Då utgår nämligen den för naturalisation erforderliga minimi-tiden för ett stort antal av de utlänningar, främst balter, som nu vistas i riket. I syfte att erhålla en uppfattning om det troliga antalet medborgarskapsansökningar under tidsperioden 1951—1956 har genom särskild sakkunnig verkställt en statistisk utredning grundad på den nuvarande utlänningssstocken. Den verkställda utredningen ger vid handen, att hela antalet sökande under denna period kan uppskattas till omkring 36 500. Enligt beräkningarna, vilka innefatta olika alternativ, skulle antalet sökande under år 1951 komma att uppgå till lägst 5 200 och högst 9 200 med en stegring under år 1952 till 9 000—10 000 för att därefter successivt nedgå. Beträffande dessa siffror, som avsevärt överstiga det nuvarande antalet, omkring 3 000 om året, göras dock åtskilliga reservationer för avvikelser på grund av oberäknliga faktorer.

För att möta den arbetsanhopning, som under alla förhållanden kan väntas, är en förstärkning av departementets arbetskrafter oundgänglig. Tills vidare synes man böra beräkna medel för åtminstone två extra föredragande i 29 lönegraden samt en amanuens. Då behovet av biträdespersonal, enligt vad verkställd organisationsundersökning givit vid handen, torde kunna begränsas genom vissa rationaliseringsåtgärder, kan man beträffande sådan personal nu inskränka sig till att begära ytterligare ett biträde i reglerad befordringsgång. En avlastning av expediteschefens arbetsbörda blir med säkerhet nödvändig, men jag förutsätter att detta kan ske genom att en del av de på honom ankommande arbetsuppgifterna överflyttas på annan tjänsteman. Kompensation härför torde få utgå inom ramen av redan anvisade medel.

Kostnaderna för den föreslagna personalförstärkningen beräknas till 46 400 kronor. Beloppet bör få tagas i anspråk först i mån av behov.

Med tillämpning av gällande grunder för biträdespersonalens befordringsgång bör antalet kontorsbiträdestjänster i departementets personal ökning ökas från 5 till 6. Då vederbörande befattningshavare innehar högre extra ordinarie tjänst, föranleder detta icke någon ändring av anslagsberäkningen.

Anslaget beräknas sålunda:

avlöning till departementschefen oförändrat 27 600 kronor;
 avlöningar till ordinarie tjänstemän oförändrat 309 700 kronor;
 avlöningar till icke-ordinarie personal 197 300 (+44 600) kronor;
 rörligt tillägg 57 300 (+ 1 800) kronor.

Anslaget bestämmes alltså till 591 900 (+46 400) kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

- a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga nyss angiven ändring i justitiedepartementets personalförteckning;
- b) fastställa följande avlöningsstat för justitiedepartementet, att tillämpas under budgetåret 1951/52:

Avlöningsstat.

1. Avlöning till departementschefen, <i>förslagsvis</i> ..	27 600
2. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	309 700
3. Avlöningar till icke-ordinarie personal	197 300
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	57 300

Summa kronor 591 900;

c) till *Justitiedepartementet*: *Avlöningar* för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 591 900 kronor.

[3] 3. Justitiedepartementet: Omkostnader.

	Anslag	Nettoutgift
1949/50	108 500	119 000
1950/51 (statsliggaren s. 124) ..	108 500	
1951/52 förslag	114 000	

Den under näst föregående punkt förordade personalförstärkningen bör föranleda en uppräknig av anslaget med 5 000 kronor till expenser. Till sjukvård m. m. — utgift 1949/50 3 900; anslag 1950/51 2 500 — bör därjämte anvisas ytterligare åtminstone 500 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Justitiedepartementet*: *Omkostnader* för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 114 000 kronor.

[4] 4. Justitiedepartementet: Svensk författningssamling.

	Anslag	Nettoutgift
1948/49	200 000	229 200
1949/50	200 000	164 300
1950/51 (statsliggaren s. 125) ..	220 000	
1951/52 förslag	220 000	

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Justitiedepartementet*: *Svensk författningssamling* för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 220 000 kronor.

[5] 5. Lagberedningen.

	Anslag	Nettoutgift
1949/50	55 000	71 400
1950/51 (statsliggaren s. 125)....	65 000	
1951/52 förslag	67 000	

Under år 1950 har lagberedningen fortsatt arbetet med revision av jordabalken. En närmare redogörelse för detta arbete har lämnats i beredningens årsberättelse.

Lagberedningen (skr. 15/11 1950) hemställer, att anslaget höjes med 30 000 kronor.

1. Sekreterare (lk 33 + dagarvode)	19 000
2. Uppräkning	11 000
	30 000

1. Arbetet med revision av jordabalken avser ett stort antal lagfrågor inom den allmänna jordrättens område. Det omfattar icke blott ännu gällande delar av själva balken utan också en mängd andra författningar, avseende bl. a. gränsdragningen mellan fast och lös egendom, lagfart och in-teckning, hävd, återköpsrätt, nyttjanderätt, tomträtt och servitut. Därjämte inbegriper det åtskilliga betydelsefulla ämnen, som ännu icke blivit föremål för någon fullständig behandling i lag, främst köp, byte och gåva, granne-lagsrätten och olika slag av avkomsträtt.

Särskild betydelse har detta revisionsarbete från jordpolitisk synpunkt. Sålunda föreligger för närvarande en bristande överensstämmelse mellan å ena sidan köpeavtalets rättsverkningar och å andra sidan de normer för fastighetsbildningen, vilka med hänsyn till allmänna intressen uppställts inom jorddelningslagstiftningen. På motsvarande sätt förhåller det sig vid jordförvärv på grund av arv. Härigenom har uppkommit en irreguljär fastighetsbildning genom sämjedelningar av sådan omfattning att den be-tänkligt reducerar betydelsen av fastighetsindelningen och de jordpolitiska villkoren för fastighetsbildning. Det är synnerligen angeläget att snarast möjligt råda bot på detta allvarliga missförhållande. Av största vikt för det allmänna är också de överväganden som lagberedningen med anledning av riksdagsskrivelser har att företaga beträffande möjligheterna till en vidgad användning av tomträttsinstitutet och till en förstärkning av tomträttens värde som kreditobjekt. Särskilt med tanke på tätorterna framstår en re-form av servitutsrätten och därmed sammanhängande rättsförhållanden som angelägen. En i vissa delar genomgripande reform av inskrivningsvä-sendet är vidare påkallad av hänsyn till fastighetsomsättningen och fastig-hetskrediten.

Om detta synnerligen omfattande och betydelsefulla revisionsarbete skall kunna slutföras inom skälig tid, är det nödvändigt att lagberedningens arbetskrafter — ordförande och två ledamöter — förstärkas med en sekre-

terare. Därest en sådan befattningshavare anställs från och med den 1 januari 1951, kunna avlöningskostnaderna för honom under första halvåret 1951 täckas av reservation på beredningens anslag.

2. Anslaget kunde för innevarande budgetår bestämmas till 65 000 kronor på grund av förefintlig reservation. De årliga kostnaderna för beredningen kunna uppskattas till omkring 78 000 kronor. Om sekreterare får anställas från och med den 1 januari 1951, kommer reservationen att till större delen tagas i anspråk.

Departementschefen.

Särskilt med hänsyn till de jordpolitiska konsekvenser beträffande fastighetsbildningen, som på sätt lagberedningen framhållit följer av den nuvarande ordningen, framstår det som angeläget att beredningens arbete snarast fullföljes. I rådande läge nödgas jag emellertid avstå från att framlägga förslag om utökning av beredningens arbetskrafter. Med hänsyn till reservationen under anslaget kan uppräkningsbeloppet under sådana förhållanden begränsas till 2 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Lagberedningen* för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 67 000 kronor.

[6] 6. Ombuden för tillsyn av tryckta skrifter.

	Anslag	Nettoutgift
1949/50	17 000	16 300
1950/51 (statsliggaren s. 125)	17 000	
1951/52 förslag	17 000	

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ombuden för tillsyn av tryckta skrifter* för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 17 000 kronor.

B. Justitiekanslersämbetet och riksåklagarämbetet.

[7] 1. Justitiekanslersämbetet: Avlöningar.

	Anslag	Nettoutgift
1949/50	106 200	105 500
1950/51 (statsliggaren s. 126) ..	115 300	
1951/52 förslag	115 300	

En byråchefstjänst har enligt beslut av 1950 års riksdag överflyttats från riksåklagarämbetet till justitiekanslersämbetet (II ht 1950 s. 5).

I enlighet med förslag av justitiekanslersämbetet (skr. 24/8 1950) uppföres anslaget med oförändrat belopp.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen
att till *Justitiekanslersämbetet: Avlöningar* för budgetåret
1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 115 300 kronor.

[8] 2. Justitiekanslersämbetet: Omkostnader.

	Anslag	Nettoutgift
1949/50	8 000	11 900
1950/51 (statsliggaren s. 127)	8 000	
1951/52 förslag	8 000	

I enlighet med förslag av justitiekanslersämbetet (skr. 24/8 1950) uppföres anslaget med oförändrat belopp.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen
att till *Justitiekanslersämbetet: Omkostnader* för budget-
året 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 8 000 kronor.

[9] 3. Riksåklagarämbetet: Avlöningar.

	Anslag	Nettoutgift
1949/50	183 100	137 900
1950/51 (statsliggaren s. 127) ..	164 800	
1951/52 förslag	164 800	

Riksåklagarämbetet (skr. 31/8 1950) hemställer, att anslaget höjes med 1 200 kronor till löneklassuppflyttningar för ordinarie tjänstemän.

Departementschefen.

Anledning saknas att nu räkna upp anslaget.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen
att till *Riksåklagarämbetet: Avlöningar* för budgetåret
1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 164 800 kronor.

[10] 4. Riksåklagarämbetet: Omkostnader.

	Anslag	Nettoutgift
1949/50	14 000	17 000
1950/51 (statsliggaren s. 128)	15 500	
1951/52 förslag	21 300	

Enligt gällande omkostnadsstat för riksåklagarämbetet ha anvisats bl. a. 5 000 kronor till reseersättningar (5 900) och 9 000 kronor till övriga expenser (8 600).¹

¹ Siffrorna inom parentes angiva här, liksom i det följande, utgifter under budgetåret 1949/50.

Riksåklagarämbetet (skr. 31/8 1950) hemställer, att anslaget höjes med 9 000 kronor.

	Ökning
1. Reseersättningar	3 000
2. Övriga expenser	6 000
	9 000

1. Arbetsbördan hos riksåklagarämbetet nödvändiggör, att extra föredragande med byråchefers kvalifikationer måste anlitas sammanlagt omkring tolv månader av budgetåret. Då det i stor utsträckning visat sig omöjligt att härvid erhålla i Stockholm stationerade tjänstemän, måste anlitas landsfogdar eller hovrättsjurister, stationerade på annan ort. På grund härav kommer anslagsposten till reseersättningar att avsevärt belastas av tjänstgöringstraktamenten och resekostnadsersättningar till extra föredragande. Därest ämbetet tillika skall kunna upprätthålla sin inspektionsverksamhet, erfordras att posten höjes med 3 000 kronor.

2. Riksåklagarämbetet beräknas inflytta i nya lokaler i början av nästa budgetår. Flyttningskostnaderna uppskattas till 2 000 kronor. För närvarande är ämbetet inrymt i tillfälliga lokaler. De förutvarande lokalerna ha jämte inventarier till ett värde av omkring 3 800 kronor övertagits av andra myndigheter. Därest ämbetet icke kan få ersättning härför från anslag under annan huvudtitel, böra kostnaderna för flyttning och för ersättningsanskaffning av inventarier, i runt tal 6 000 kronor, täckas från förevarande anslag.

Statskontoret. Med ingången av innevarande budgetår har en av riksåklagarämbetets tre byråchefstjänster för åklagarärenden överflyttats till justitiekanslersämbetet (II ht 1950 s. 5). Den nu förutsatta utökningen av arbetskrafterna hos ämbetet genom anlitan av extra föredragande torde att döma av de framlagda beräkningarna ställa sig dyrare för statsverket än ett bibehållande av den ursprungliga organisationen med tre byråchefer i Ca 33. Statskontoret, som utgår från att den ökade arbetsbelastningen hänför sig till extra ordinära arbetsuppgifter, vill ifrågasätta om det ej kan vara skäl att undersöka huruvida ej ämbetets befattning med sådana ärenden, som kräva anlitan av experter, kan begränsas. På resultatet av en sådan undersökning får bero, om en ökad medelsanvisning för reseersättningar är ofrånkomlig.

Departementschefen.

Under riksåklagarämbetets avlöningsanslag har beräknats 16 000 kronor för tillfälliga befattningshavare och annat tillfälligt arbetsbiträde (jfr II ht 1948 s. 10). Dessa medel äro avsedda för extra föredragande vid mera tillfällig arbetsanhopning. På dessa föredragande överlätas då i erforderlig utsträckning ärenden, som eljest skulle ankomma på byråchef för åklagarärenden. Den av statskontoret antydda tanken att ha en byråchefstjänst inrättad

för de nu på extra föredragande ankommande ärendena förutsätter, att rådande arbetsanhopning blir permanent och fördelar sig jämnt över året. Dessa förutsättningar föreligga ej för närvarande.

På de av riksåklagarämbetet anförda skälen föreligger behov att höja anslagsposten till reseersättningar, men i rådande läge bör uppräknings begränsas till 1 000 kronor. Till engångsutgifter för flyttning och ersättningsanskaffning av inventarier bör vidare beräknas 4 800 kronor. Anslaget skulle alltså höjas till 21 300 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Riksåklagarämbetet: Omkostnader* för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 21 300 kronor.

C. Domstolarna.

[11] 1. Högsta domstolen m. m.: Avlöningar.

	Anslag	Nettoutgift
1949/50	1 770 000	1 704 800
1950/51 (statsliggaren s. 128)	1 735 000	
1951/52 förslag	1 719 000	

Anslaget avser avlöningar till såväl högsta domstolens ledamöter som befattningshavare vid nedre justitierevisionen.

Nedre justitierevisionen (skr. 30/8 1950) hemställer, att anslaget nedsättes med 12 045 kronor.

	Ökning	Minskning
1. Indragning av en extra revisionssekreterare		18 264
2. Övertidsersättningar	4 000	
3. Löneklassuppflyttningar	2 219	
	6 219	18 264

1. Ehuru arbetsbalansen i högsta domstolen under de fem första månaderna av år 1950 visat någon ökning, anses antalet extra revisionssekreterare kunna minskas från 7 till 6. Det kan nämligen antagas att föredragandena skola vinna ökad förtrogenhet med processmaterialet i mål enligt nya rättegångsbalken samt att vissa förenklningar skola kunna vidtagas i promemorieskrivningen.

2. Övertidsarbete kan svårligen undvikas i nedre justitierevisionen, där promemorior o. d. ofta måste färdigställas på kort tid till viss bestämd föredragningsdag i högsta domstolen. Under budgetåret 1949/50 utgick övertidsersättning med över 8 000 kronor.

Statskontoret har lämnat framställningen utan erinran.

Departementschefen.

Processreformen, som trädde i kraft fr. o. m. år 1948, innebar en i betydelsefulla hänseenden djupt ingripande omdaning av vår rättegångsordning. På åtskilliga punkter föranledde den krav på anslagshöjningar. Redan från början har emellertid inom justitiedepartementet uppmärksamheten varit riktad på möjligheterna att genom en översyn av nya rättegångsbalken och anslutande författningskomplex åstadkomma förenklingar och besparingar. En dylik översyn bör icke rubba grunderna för vare sig förfarandet eller domstolsorganisationen utan främst taga sikte på sådana detaljer, delvis reglerade i administrativ väg, som man — av brist på praktisk erfarenhet — ej från början utformat så som man sedermera, när den nya ordningen varit i tillämpning en tid, funnit lämpligast. Sedan riksdagens revisorer i sin till 1950 års riksdag avgivna berättelse gjort vissa uttalanden rörande processreformens ekonomiska verkningar och pekat på skilda bestämmelser i rättegångsbalken som enligt deras mening vore i behov av ändring, har riksdagen, i anledning av väckta motioner, i skrivelse nr 224/1950 anhållit att en utredning måtte tillsättas för att med beaktande av vunna erfarenheter av den nya processordningens praktiska tillämpning utarbeta förslag till erforderliga ändringar i skilda detaljbestämmelser i rättegångsbalken och dess följdförfattningar.

Den begärda utredningen är avsedd att tillsättas inom kort. I fråga om inre organisatoriska frågor vid domstolarna torde den böra samarbeta med statens organisationsnämnd. Eftersom utredningen avser ett stort antal delvis helt fristående spørsmål bör utredningsresultatet redovisas successivt.

Utan formellt samband med den nu nämnda utredningen har genom statens organisationsnämnd igångsatts en undersökning av nedre justitierevisionens organisation såvitt angår den mera kontorsmässiga delen av revisionens arbete. Meningen är att denna undersökning skall fortsättas med en granskning av hovrätternas och domsagornas motsvarande organisation.

Med hänsyn till nyssnämnda undersökning kan jag nu förorda höjning av nedre justitierevisionens anslag endast för att täcka den av löneklassuppflyttningar föranledda automatiska utgiftsökningen. Den av nedre revisionen föreslagna minskningen av antalet revisionssekreterare torde kunna godtagas vid anslagsberäkningen men det bör ankomma på Kungl. Maj:t att, då anslaget ställes till förfogande, pröva huruvida möjligheter föreligga att ytterligare begränsa såväl den rättsbildade som den icke rättsbildade personalen (jfr II ht 1950 s. 10 f.). Arbetsbalansen i högsta domstolen har på sista tiden visat nedåtgående tendens.

I enlighet med det sagda skulle anslaget å ena sidan nedsättas med kostnaden för en revisionssekreterare, 18 264 kronor, och å andra sidan höjas med 2 219 kronor för löneklassuppflyttningar. Resultatet skulle bli en nedsättning med $(18\,264 - 2\,219 = 16\,045)$ 16 000 kronor, att fördelas med 14 500 kronor på icke-ordinarieposten och 1 500 kronor på posten till rörligt tillägg. Anslaget skulle bestämmas till 1 719 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) fastställa följande avlöningsstat för högsta domstolen och nedre justitierevisionen, att tillämpas under budgetåret 1951/52:

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	1 291 500
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	3 200
3. Avlöningar till icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	239 600
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	184 700
	1 719 000;

b) till *Högsta domstolen m. m.*: *Avlöningar* för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 1 719 000 kronor.

[12] 2. *Högsta domstolen m. m.*: *Omkostnader.*

	Anslag	Nettoutgift
1949/50	113 600	129 700
1950/51 (statsliggaren s. 129) ..	121 200	
1951/52 förslag	130 000	

Enligt gällande omkostnadsstat för högsta domstolen och nedre justitierevisionen har anvisats bl. a. 81 400 kronor till övriga expenser (93 100).

Nedre justitierevisionen (skr. 30/8 1950) hemställer, att anslaget höjes med 18 300 kronor till övriga expenser. Ökningen motiveras med ökade kostnader för skrivmaterial (6 800), för telefonavgifter (3 100), för anskaffning av nya skrivmaskiner i stället för förslitna maskiner (1 000), för nyanskaffning och renovering av möbler m. m. (5 000) samt för bokinköp och inbindning (2 400).

Statskontoret anser höjningen kunna begränsas till 17 300 kronor, enär kostnaderna för nyanskaffning av skrivmaskiner böra kunna rymmas inom ramen av det för löpande utgifter beräknade beloppet.

Departementschefen.

Anslaget torde böra uppräknas till förslagsvis 130 000 (+ 8 800) kronor. Därvid har icke räknats med någon ökad medelsanvisning för nyanskaffning av skrivmaskiner och möbler m. m. Med möbelanskaffningen bör anstå till dess nedre revisionen inflyttar i nya lokaler, vilket kan beräknas ske först under budgetåret 1952/53.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Högsta domstolen m. m.*: *Omkostnader* för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 130 000 kronor.

[13] 3. Regeringsrätten: Avlöningar.

	Anslag	Nettoutgift
1949/50	288 900	286 600
1950/51 (statsliggaren s. 129) ..	288 900	
1951/52 förslag	290 000	

I gällande avlöningsstat för regeringsrätten har till avlöningar till icke-ordinarie personal upptagits en post å 2 100 kronor, varav 2 000 kronor beräknats för vaktmästarbiträde (jfr II ht 1947 s. 15). Ökat behov av sådant biträde bör föranleda uppräkningsstat av posten med 1 100 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) fastställa följande avlöningsstat för regeringsrätten, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1951/52:

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	268 000
2. Avlöningar till icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	3 200
3. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	18 800
	290 000;

b) till *Regeringsrätten: Avlöningar* för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 290 000 kronor.

[14] 4. Regeringsrätten: Omkostnader.

	Anslag	Nettoutgift
1949/50	10 000	8 000
1950/51 (statsliggaren s. 129)	10 000	
1951/52 förslag	10 000	

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Regeringsrätten: Omkostnader* för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 10 000 kronor.

[15] 5. Regeringsrätten: Regeringsrättens årsbok.

	Anslag	Nettoutgift
1949/50	25 000	24 600
1950/51 (statsliggaren s. 130)	25 000	
1951/52 förslag	25 000	

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Regeringsrätten: Regeringsrättens årsbok* för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 25 000 kronor.

[16] 6. Hovrätterna: Avlöningar.

	Anslag	Nettoutgift
1949/50	4 337 400	3 783 500
1950/51 (statsliggaren s. 130)	4 341 000	
1951/52 förslag	4 211 000	

Hovrätterna (skr. 14/8, 22/8, 23/8, 24/8, 30/8 1950) hemställa, att anslaget höjes med 94 827 kronor.

Ökning

1. Tjänsteförändringar	
hovrättssekreterarna Ca 31—Ca 33 (Svea hovrätt) Ca 29—Ca 32	
(övriga hovrätter)	8 592
andra tjänster	9 606
2. 3 extra ledamöter och ett vice ordförandearvode i Svea hovrätt..	52 776
3. 1 biträde rb, 1 expeditivsvakt Ca 9, 1 kansliskrivare (stenograf)	
Cg 15 i hovrätten för Västra Sverige	17 853
Höjda tilläggsarvoden till 4 stenografer i Svea hovrätt	2 400
Höjt arvode till nattvakt i Svea hovrätt	3 600
	94 827

1. Samtliga hovrätter begära uppflyttning av resp. hovrättssekreterare. Svea hovrätt åberopar för sin del såsom skäl härför att hovrättens sekreterare fått mera kvalificerade arbetsuppgifter och större ansvar än tidigare. Med stöd av 37 § arbetsordningen för rikets hovrätter (SFS 960/1947) har åt honom uppdragits att på hovrättens vägnar avgöra vissa grupper av ärenden, som förut tillhört presidentens handläggning. Sålunda har han att självständigt fatta beslut i flertalet personalärenden berörande såväl hovrätten som underlydande domstolar. Han fungerar närmast under presidenten såsom administrativ chef för hovrätten och domsagoförvaltningen och bör äga byråchefs ställning. I fråga om sekreterarna i övriga hovrätter — vilka tillika äro advokatfiskaler och, i de minsta hovrätterna, aktuarier — anföres att deras hittillsvarande ställning i hovrätterna i och för sig utgör grund för en förbättrad lönegradsplacering. Härtill kommer emellertid att det med hänsyn till den stora administrativa arbetsbörda som för närvarande åvilar presidenten är angeläget att, med stöd av arbetsordningen, till sekreteraren överflytta presidentens beslutanderätt i vissa ärenden. Därigenom skulle presidenten få möjlighet att i ökad omfattning deltaga i den dömande verksamheten i hovrätten och följa denna verksamhet i hovrätten och underrätterna.

I övrigt hemställes om uppflyttning i lönegrad av följande personal, nämligen vid Svea hovrätt ett kanslibiträde med bibliotekariegöromål Ca 11—Ca 13 och kanslibiträdet på sekreterarexpeditionen Ca 11—Ca 15, vid hovrätten för Västra Sverige aktuarien Ca 25—Ca 29, kanslibiträdet på sekreterarexpeditionen Ca 11—Ca 15, ett biträde på aktuariens expedition i reglerad befordringsgång — Ca 11, vid hovrätten för Nedre Norrland kansliskri-

varen Ca 15—Ca 19 samt vid hovrätten för Övre Norrland kontoristen Ca 13—Ca 15. I samtliga fall åberopas, att de ansvarsfulla och krävande arbetsuppgifter som åvila befattningshavaren motivera förbättrad löneställning.

2. Svea hovrätt önskar förstärkning med tre extra ledamöter, av vilka två äro avsedda för vattenöverdomstolen. Ökat behov av ledamöter har uppkommit på grund av att ledamöternas tid och arbetskrafter efter nya rättegångsbalkens ikraftträdande tagas i anspråk i väsentligt större utsträckning än förut. Vid vattenöverdomstolen finnes en arbetsbalans, som medför betydande dröjsmål med vattenmålen avgörande. Detta förhindrar i åtskilliga fall utnyttjandet av tillgänglig vattenkraft, varigenom det allmänna tillskyndas stora förluster. Därest vattenöverdomstolen förstärkes med två ledamöter, erfordras tillika arvode för ytterligare en vice ordförande vid domstolen.

3. De under denna punkt upptagna förslagen utgöra med ett undantag upprepningar på oförändrade skäl av tidigare gjorda framställningar (II ht 1949 s. 16 p. 7; 1950 s. 13 p. 4, 5). Undantaget avser nattvaktsarvodet i Svea hovrätt. Såsom nattvakt är där anställd en f. d. expeditionsvakt, vilken med hänsyn till honom tillkommande pension uppbär ett årsarvode av endast 2 400 kronor. Då han nu måste ersättas med en ny kraft, kan arvodet icke beräknas till lägre belopp än 6 000 kronor.

Statskontoret och statens lönenämnd, lönenämnden såvitt avser de begärda tjänsteförändringarna, ha nästan genomgående ställt sig avvisande mot de framställda förslagen. Då statskontoret förutsätter att Kungl. Maj:t även under nästa budgetår skall äga rätt att provisoriskt tillgodose uppkommande personalbehov, bör enligt ämbetsverkets mening Svea hovrätts yrkande om ökning av ledamötsantalet med tre extra ledamöter och om ytterligare ett vice-ordförandearvode icke föranleda framställning till riksdagen. Övriga förslag avvisas under hänvisning till att de ha samband med aktuella utredningar (1947 års biträdesutredning, 1949 års tjänsteförteckningskommitté, utredningen ang. löneställningen för biträdespersonalen vid vissa specialbibliotek) eller innebära upprepningar utan att tillräckliga nya skäl anförts av tidigare gjorda framställningar. För ett utbyte av kontoristtjänsten vid hovrätten för Övre Norrland mot en kansliskrivartjänst föreligga dock enligt statskontorets mening vägande skäl, men ytterligare erfarenhet av hovrättens verksamhet bör vinnas innan slutlig ställning tas till denna fråga. Därest fortsatt nattbevakning av Svea hovrätts lokaler är oundgänglig, vill statskontoret icke göra erinran mot den för ändamålet begärda anslagsökningen.

Departementschefen.

En allmän omorganisation av hovrätterna genomfördes den 1 januari 1948 i samband med att rättegångsreformen trädde i kraft. På grund av övergångsbestämmelserna till nya RB trädde emellertid det nya förfarandet

för hovrätternas del i full tillämpning först mot slutet av år 1948. Vid behandlingen i 1950 års statsverksproposition av hovrätternas anslagsfrågor anförde jag, att erfarenheterna av den nya ordningen ännu ej vore tillräckliga för att motivera en omprövning av hovrätternas personalorganisation. Förutsättningar saknas alltså för att intaga en annan principiell inställning. I enlighet härmed böra personaländringar tills vidare icke ifrågakomma annat än i undantagsfall.

Enighet har rått mellan hovrätterna om angelägenheten av att utan ytterligare dröjsmål genomföra en förbättrad löneställning för hovrättssekreterarna. Med nuvarande ordning måste nämligen hovrätternas presidenter i alltför stor omfattning avstå från att delta i den dömande verksamheten för att ägna sig åt administrativa uppgifter. Detta strider mot riksdagens uttryckligen uttalade önskemål (sammansatt stats- och första lagutsk. utl. 3/1947 s. 33). Då det nuvarande systemet medför behov av dömande personal i presidenternas ställe, är det även ur ekonomisk synpunkt ofördelaktigt.

Frågan om hovrättssekreterarnas löneställning torde emellertid böra prövas i samband med pågående tjänsteförteckningsrevision. I avvaktan härpå har Kungl. Maj:t den 19 maj 1950 beslutat att lediga och ledigblivande hovrättssekreterartjänster tills vidare skola hållas vakanta. Sekreterartjänsterna i Svea och Göta hovrätter uppehållas därför f. n. på förordnande. Tjänsten i hovrätten över Skåne och Blekinge blir vakant under 1952. Till dess hovrättssekreterarnas lönefråga blivit löst, böra lediga eller ledigblivande hovrättssekreterartjänster fortfarande hållas vakanta.

Hovrätternas förslag i övrigt avse såväl tjänsteförändringar som personalförstärkningar. På de skäl som anförts av de hörda myndigheterna kan jag för närvarande ej biträda något av dem. Den kostnad, som kan uppkomma vid nyanställning av nattvakt i Svea hovrätt, kan täckas inom ramen av nu anvisade medel.

När jag alltså uppskattar hovrätternas anslagsbehov för nästa budgetår på grundval av oförändrad organisation, förutsätter jag att uppkommande personalbehov liksom tidigare kan få provisoriskt tillgodoses av Kungl. Maj:t. I detta hänseende erinras, att den nuvarande hovrättsorganisationen har karaktären av försöksorganisation och att Kungl. Maj:t därför fått befogenhet att, i den mån erfarenheter vinnas, anpassa den nya organisationen efter behovet. Detta har understrukits av riksdagen särskilt i fråga om antalet ledamöter i de olika hovrätterna (sammansatt stats- och första lagutsk. utl. 3/1947 s. 32). Särskild uppmärksamhet bör ägnas arbetsförhållandena i vattenöverdomstolen. Icke minst med hänsyn till de stora nationalekonomiska värden som där kunna gå förlorade vid dröjsmål i rättsproceduren är det angeläget att domstolen har tillräcklig personal till förfogande.

De båda senaste budgetåren utvisa betydande besparingar på anslaget. Även om dessa till en del kunna förklaras av tillfälliga omständigheter,

bl. a. en besvärande personalbrist (jfr II ht 1950 s. 17), förefaller det som om utrymme finnes för en viss anslagsminskning. I avvaktan på tillräckliga erfarenheter för en allmän omprövning av beräkningsgrunderna torde anslaget böra nedräknas schablonmässigt med tre procent eller 130 000 kronor, varav 54 000 kronor bör komma på ordinarieposten, 63 000 kronor på icke-ordinarieposten och 13 000 kronor på posten till rörligt tillägg. Enär ett biträde i reglerad befordringsgång vid hovrätten för Övre Norrland bör erhålla ordinarie anställning, torde vidare 4 400 kronor överflyttas till ordinarieposten från icke-ordinarieposten.

I personalförteckningen bör antalet kontorsbiträden i hovrätten för Övre Norrland ökas från 1 till 2.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga nyss angiven ändring i hovrätternas personalförteckning;

b) fastställa följande avlöningsstat för hovrätterna, att tillämpas under budgetåret 1951/52:

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	1 737 800
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	21 100
3. Avlöningar till icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	2 034 500
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	417 600

Summa kronor 4 211 000;

c) till *Hovrätterna*: *Avlöningar* för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 4 211 000 kronor.

[17] 7. Hovrätterna: Omkostnader.

	Anslag	Nettoutgift
1949/50	347 000	432 000
1950/51 (statsliggaren s. 134) ..	416 000	
1951/52 förslag	444 700	

Y r k a n d e n.

Hovrätten över Skåne och Blekinge (skr. 24/8 1950) har beräknat anslagsbehovet för nästa budgetår efter oförändrade grunder.

Övriga hovrätter (skr. 14/8, 22/8, 23/8, 24/8, 30/8, 31/8, 3/10, 11/10, 27/10 1950) ha föreslagit höjning av anslaget med 43 200 kronor.

Ökning

1. Reseersättningar	
hovrätten för Nedre Norrland 6 000; hovrätten för Övre Norrland 3 600	9 600
2. Övriga expenser	
Svea hovrätt 13 100; Göta hovrätt 3 000; hovrätten för Västra Sverige 16 000; hovrätten för Övre Norrland 1 500	33 600
	43 200

Motiv.

1. Reseersättningar.

	Utgift 1949/50	Anslag 1950/51	Förslag 1951/52
hovrätten för Nedre Norrland	20 600	11 000	17 000
hovrätten för Övre Norrland	33 000	27 800	31 400

För de begärda anslagshöjningarna åberopas ökade kostnader för hovrättssammanträden utom förläggningssorten.

2. Övriga expenser.

Svea hovrätt. Utgift 1949/50 73 000; anslag 1950/51 70 000; förslag 1951/52 83 100. — Den nya rättegångsordningen föranleder ökade utgifter för skrivmateriel, papper och telefon, vartill komma kostnader för lokaler m. m. för hovrättssammanträden utom förläggningssorten. Även för bokinköp och bindning erfordras ytterligare medel. Det av hovrätten för ordinära expensutgifter beräknade medelsbehovet, 79 600 kronor, motsvarar de verkliga kostnaderna för budgetåret 1949/50, av vilka dock 6 600 kronor balanserats över till innevarande budgetår. För hovrättens verkskydd beräknas härutöver 3 500 kronor.

Göta hovrätt. Utgift 1949/50 33 500; anslag 1950/51 30 000; förslag 1951/52 33 000. — För inköp av materiel till verkskydd erfordras en anslagsökning med 3 000 kronor.

Hovrätten för Västra Sverige. Utgift 1949/50 38 000; anslag 1950/51 30 000; förslag 1951/52 46 000. — Med ledning av utbetalningarna under de föregående budgetåren beräknar hovrätten medelsbehovet för ordinära utgifter under nästa budgetår till 38 000 kronor. Ytterligare kräves 8 000 kronor för anskaffande av luftskyddsmateriel.

Hovrätten för Övre Norrland. Utgift 1949/50 19 900; anslag 1950/51 20 000; förslag 1951/52 21 500. — Efter pågående om- och tillbyggnad av hovrättsbyggnaden beräknas städningskostnaderna stiga med åtminstone 1 500 kronor.

Yttrande.

Statskontoret. Beträffande anslagsbehovet till reseersättningar tillstyrkes en höjning med 4 000 kronor till 15 000 kronor för hovrätten för Nedre

Norrland. Däremot anser sig statskontoret icke kunna förorda den av hovrätten för Övre Norrland för samma ändamål begärda ökade medelsanvisningen med hänsyn till att posten för innevarande budgetår uppräknats med 7 800 kronor ävensom att kostnaderna för hovrättens tingsresor torde komma att förbilligas på grund av den sänkning av biltaxorna som bör följa av bensinskattens sänkning.

I fråga om de ordinära utgifterna till övriga expenser anser statskontoret — vars yttrande icke inhämtats rörande vissa hovrätters särskilda framställningar om medel till materiel för verkskydd — att den av Svea hovrätt föreslagna höjningen bör kunna begränsas till 8 200 kronor samt att förslaget om ytterligare höjning av den för innevarande år med 8 000 kronor uppräknade posten för västsvenska hovrätten icke bör bifallas.

I övrigt föreslås att anslagsposten till sjukvård vad gäller Svea och Göta hovrätter, uppräknas så att anslagsbeloppet närmare ansluter sig till den faktiska belastningen under det senast förflutna budgetåret (utgift 1949/50 16 500 resp. 4 400; anslag 1950/51 10 000 resp. 2 000).

Departementschefen.

Till sjukvård m. m. bör beräknas ytterligare 4 000 kronor, att fördelas mellan Svea och Göta hovrätter.

I enlighet med förslag av de båda norrländska hovrätterna torde anslagsposten till reseersättningar för deras räkning böra uppräknas med tillhopa 9 600 kronor.

Yrkandena om ökade medel till expenser biträder jag såtillvida att jag förordar en höjning av anslaget med 15 100 kronor, att fördelas med 8 600 kronor på Svea hovrätt, 5 000 kronor på hovrätten för Västra Sverige och 1 500 kronor på hovrätten för Övre Norrland.

Anslaget bestämmes alltså till $(416\,000 + 4\,000 + 9\,600 + 15\,100)$ 444 700 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Hovrätterna: Omkostnader* för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 444 700 kronor.

[18] 8. Häradsrätterna: Avlöningar.

	Anslag	Nettoutgift
1949/50	9 516 300	8 837 400
1950/51 (statsliggaren s. 134)	9 558 300	
1951/52 förslag	9 585 000	

Y r k a n d e n.

Hovrätterna (skr. 14/8, 22/8, 23/8, 24/8, 30/8 1950) hemställa, att anslaget höjes med 158 200 kronor.

	Ökning	Minskning
1. <i>Svea hovrätt</i> :		
Tingsnotarier	42 970	
Skrivhjälp	25 000	
2. <i>Göta hovrätt</i> :		
1 tingsnotarie	7 254	
3. <i>Hovrätten för Västra Sverige</i> :		
3 befattningshavare motsv. tingssekreterare 35 550, 1		
tingsnotarie 7 254, 2 biträden rb 9 219	52 023	
4. Omräkning.		
Delning av Södra Roslags domsaga	30 806	
Omreglering av Nora och Lindes domsagor	4 236	
1 kanslibitråde Ca 11 i st. f. 1 kontorist Ca 13		540
Nedsättning av häradshövdingarnas övergångsersättningar		7 397
Rättelser m. m.	3 848	
	166 137	7 937

Motiv.

1. *Svea hovrätt*. Domsagornas arbetsbörda har ökat betydligt till följd av nya rättegångsbalken, och det är uppenbart att den juridiskt utbildade arbetskraften i vissa domsagor är otillräcklig. För att kunna tilldela särskilt arbetstyngda domsagor extra notarietjänster hemställer hovrätten om medel för ytterligare fem tingsnotarier med 36 270 kronor. Härutöver begär hovrätten 6 700 kronor för att häradshövdingarna i mindre och medelstora domsagor skola kunna anställa notarieaspirant någon tid före äldste tingsnotariens avgång och därigenom tillförsäkras kontinuerlig tillgång till erforderligt antal behöriga tingsnotarier.

Domsagornas icke rättsbildade personal är ansträngd intill bristningsgränsen. Ytterligare minst 25 000 kronor bör ställas till hovrättens förfogande att efter prövning i varje särskilt fall användas till tillfällig skrivhjälp.

3. *Hovrätten för Västra Sverige* upprepar sina föregående år gjorda förslag om personalförstärkningar (II ht 1950 s. 23 f.) och begär därutöver ytterligare en befattningshavare i sekreterarställning.

4. Enligt tidigare beslut skall den 1 januari 1951 Södra Roslags domsaga uppdelas i två domsagor samt Nora och Lindes domsagor omregleras. Vid anslagsberäkningen för innevarande budgetår har hänsyn tagits till härav föranledda kostnadsökningar avseende ett halvt år (II ht 1950 s. 26). Motsvarande uppräknig av anslaget bör nu ske för ytterligare sex månader.

I samband med delning av Bräkne och Listers domsaga har en kontoristbefattning utbyttis mot en kanslibiträdesbefattning (jfr II ht 1949 s. 31, 36).

Yttranden.

Statskontoret. Av samma skäl som i 1950 års statsverksproposition (s. 25 f.) anfördes för avvisande av då föreliggande liknande anslagsframställningar synes någon anslagsökning för förstärkning av domsagornas rättsbildade arbetskraft icke böra ifrågakomma i annan mån än som betingas av ökade personalkostnader vid omreglerade domsagor. Likaledes bör med hänsyn till pågående undersökningar rörande domsagornas kontorsorganisation nu föreliggande förslag från vissa hovrätter om ökad medelsanvisning för nyanställning av biträdespersonal icke föranleda någon åtgärd.

Statens lönenämnd anser likaledes att de av vissa hovrätter framförda önskemålen om förstärkning av biträdespersonalen böra prövas i samband med pågående undersökning rörande domsagornas personalbehov.

Departementschefen.

I 1948 års statsverksproposition lämnades en redogörelse för vissa aktuella spörsmål rörande rikets judiciella indelning, bl. a. frågan om ändrad domsagoindelning i Jönköpings län (II ht s. 61). Med prövningen av denna fråga, varom utredning verkställdes av Göta hovrätt, ansågs böra anstå i avbidan på beslut om ny kommunindelning i länet. Sedan Kungl. Maj:t sedermera meddelat dylikt beslut, har utredningen fullföljts av hovrätten. Därvid har det visat sig, att någon ändring i den judiciella indelningen i länet utöver vad som föranledes av den nya kommunindelningen icke för närvarande är påkallad. Frågan har därför fått förfalla tills vidare. I övrigt är jag ej beredd att nu taga ställning till ännu återstående frågor om ändring i den judiciella indelningen.

Beträffande häradsrätternas organisation och anslagsbehov för nästa budgetår gäller i huvudsak detsamma som i fråga om hovrätterna. En allmän omprövning av domsagoorganisationen bör ske först sedan ytterligare erfarenhet vunnits av det nya rättegångsförfarandet, och i avvaktan därpå bör Kungl. Maj:t såsom hittills äga möjlighet att genomföra sådana mera tillfälliga ändringar i organisationen, vilka prövas vara av behovet påkallade (jfr II ht 1948 s. 67; 1949 s. 36; 1950 s. 25; det föregående s. 15). Med hänsyn bl. a. härtill har under anslaget beräknats en medelsreserv å förslagsvis 100 000 kronor (jfr II ht 1949 s. 37). För att tjäna till ledning vid en sådan preliminär prövning pågå inom justitiedepartementet fortlöpande undersökningar beträffande rikets domsagor rörande arbetsbördan och andra på personalbehovet inverkan omständigheter. Av vad som därvid hittills framkommit vill det synas som om en omfördelning bör övervägas särskilt beträffande de nuvarande tjänsterna som tingsdomare, tingssekreterare, fiskalkompetenta biträden och tingsnotarier. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att pröva om och på vad sätt en sådan omfördelning bör komma till stånd. I den mån de av hovrätterna angivna behoven ej kunna tillgodoses genom en sådan omfördelning, böra de, om tillräckliga skäl prövas föreligga, få tillgodoses med anlitande i första hand av den medelsreserv som står till Kungl. Maj:ts förfogande. De organisationsändringar, om vilka det sålunda kan bli fråga, böra ej påverka anslagsberäkningen för nästa budgetår.

Kostnadsökningen för den redan genomförda omregleringen av Nora och Lindes domsagor samt för delningen av Södra Roslags domsaga är av automatisk natur. Delningen av Södra Roslags domsaga, som skulle skett senast den 1 januari 1951 (II ht 1949 s. 39), har på grund av byggnadssvårigheter i samband med uppförandet av nytt tingshus för domsagan uppskjutits till den 1 juli 1951.

I enlighet med det anförda skulle anslaget endast höjas med belopp motsvarande den automatiska utgiftsökningen som kan beräknas till 35 000 kronor. Å andra sidan föranleda automatiska utgiftsminskningar och rättelser en nedsättning av anslaget med tillhopa 8 300 kronor. Anslaget skulle sålunda höjas med i runt tal 26 700 kronor. En allmän prövning beträffande beräkningsgrunderna för anslaget bör ske först efter ytterligare vunnit erfarenhet.

Anslaget beräknas sålunda:

avlöningar till ordinarie tjänstemän 4 993 000 (+ 7 100) kronor;

arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, oförändrat 5 400 kronor;

avlöningar till icke-ordinarie personal 3 819 600 (+ 17 600) kronor;

rörligt tillägg 767 000 (+ 2 000) kronor.

Anslaget uppföres alltså med 9 585 000 (+ 26 700) kronor.

Vid beräkningen har hänsyn tagits dels till att en kontorist Ca 13 i samband med delningen av Bräkne och Listers domsaga skall utbytas mot ett kanslibitråde Ca 11 dels ock till att sju biträden enligt grunderna för reglerad befordringsgång beträffande biträdespersonal böra erhålla ordinarie anställning.

I personalförteckningen bör antalet kontorister minskas från 69 till 68, antalet kanslibiträden ökas från 76 till 77 och antalet kontorsbiträden ökas från 66 till 73.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i häradsrätternas personalförteckning som nyss angivits;

b) fastställa följande avlöningsstat för häradsrätterna, att tillämpas under budgetåret 1951/52:

Avlörningsstat.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsvis	4 993 000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, förslagsvis	5 400
3. Avlöningar till icke-ordinarie personal, förslagsvis	3 819 600
4. Rörligt tillägg, förslagsvis	767 000

Summa kronor 9 585 000;

c) till Häradsrätterna: Avlöningar för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 9 585 000 kronor.

[19] 9. Häradsrätterna: Omkostnader.

	Anslag	Nettoutgift
1949/50	603 000	678 800
1950/51 (statsliggaren s. 138) ..	633 000	
1951/52 förslag	652 000	

Y r k a n d e n.

Hovrätten för Nedre Norrland (skr. 22/8 1950) har beräknat anslagsbehovet för nästa budgetår efter oförändrade grunder.

Övriga hovrätter (skr. 14/8, 23/8, 24/8, 30/8 1950) ha föreslagit höjning av anslaget med 66 300 kronor.

	Ökning
1. Reseersättningar	
Svea hovrätt 16 000; Göta hovrätt 5 000; hovrätten över Skåne och Blekinge 5 000; hovrätten för Västra Sverige 4 000	30 000
2. Expenser	
Svea hovrätt 23 000; Göta hovrätt 5 000; hovrätten över Skåne och Blekinge 5 000; hovrätten för Övre Norrland 3 300	36 300
	66 300

M o t i v.

1. Reseersättningar.

Svea hovrätt. Utgift 1949/50 90 800; anslag 1950/51 73 000. — Av utgifterna under budgetåret 1949/50 utgöra 2 900 kronor kostnader av extraordinär natur. Den nya rättegångsordningen har medfört, att häradshövdingarna vid tingsresor behöva åtföljas av, förutom tingsnotarier, jämväl stenograf. För detta ändamål erfordras ytterligare 1 000 kronor. Anslagsposten beräknas till 89 000 kronor.

Göta hovrätt. Utgift 1949/50 36 600; anslag 1950/51 25 000. — Anslagsposten beräknas till 30 000 kronor.

Hovrätten över Skåne och Blekinge. Utgift 1949/50 34 900; anslag 1950/51 25 000. — Anslagsposten beräknas till 30 000 kronor.

Hovrätten för Västra Sverige. Utgift 1949/50 28 700; anslag 1950/51 22 000. — Av belastningen för budgetåret 1949/50 utgjorde cirka 1 200 kronor utgifter av extraordinär natur. Anslagsposten beräknas till 26 000 kronor.

2. E x p e n s e r.

Svea hovrätt. Utgift 1949/50 116 200; anslag 1950/51 115 000. — Delningen av Södra Roslags domsaga beräknas medföra merutgifter till ett belopp av 16 000 kronor. Då anslagsposten även i övrigt är otillräcklig, beräknas ytterligare 7 000 kronor för ökade utgifter i andra domsagor.

Göta hovrätt. Utgift 1949/50 65 000; anslag 1950/51 60 000. — Anslagsposten beräknas till 65 000 kronor.

Hovrätten över Skåne och Blekinge. Utgift 1949/50 60 400; anslag 1950/51 55 000. — Anslagsposten beräknas till 60 000 kronor.

Hovrätten för Övre Norrland. Utgift 1949/50 47 900; anslag 1950/51 45 000. — Av belastningen under senaste budgetåret avse omkring 1 100 kronor en engångsutgift. Med hänsyn till eftersläpning beträffande bindning och bokinköp i vissa domsagor samt till ökade utgifter för telefoner beräknas anslagsposten till 48 300 kronor.

Y t t r a n d e.

Statskontoret. Beträffande anslagsbehovet till reseersättningar föreslås att höjningen för domsagor under Svea hovrätt och hovrätten för Västra Sverige begränsas till 7 000 kronor resp. 2 000 kronor. De av Göta hovrätt och hovrätten över Skåne och Blekinge för samma ändamål begärda anslagshöjningarna föranleda ej erinran från statskontorets sida. I fråga om anslagsbehovet till expenser bör ökningen med anledning av Södra Roslags domsagas delning begränsas till 10 000 kronor. För domsagor under vardera skånska och övre norrländska hovrätten tillstyrker statskontoret icke höjning av expensmedlen med högre belopp än 2 000 kronor; mot den av Göta hovrätt föreslagna uppräkningsen har statskontoret däremot icke något att erinra.

Departementschefen.

Anslagsposten till reseersättningar torde böra höjas med 9 000 kronor. Därvid beräknas å ena sidan en ökning med 7 000 kronor för domsagor under Svea hovrätt, 5 000 kronor för domsagor under vardera Göta hovrätt och hovrätten över Skåne och Blekinge samt 2 000 kronor för domsagor under hovrätten för Västra Sverige samt å andra sidan en minskning med 10 000 kronor för domsagor under hovrätten för Övre Norrland.¹ I fråga om anslagsbehovet till expenser bör anslagshöjningen begränsas till 10 000 kronor, vilket belopp i sin helhet avses för merkostnader i anledning av Södra Roslags domsagas delning. Anslaget ökas alltså med 19 000 kronor till 652 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Häradsrätterna: Omkostnader* för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 652 000 kronor.

[20] 10. Häradsrätterna: Reseersättningar till nämndemän.

	Anslag	Nettoutgift
1949/50	1 000 000	1 037 100
1950/51 (statsliggaren s. 139)	1 000 000	
1951/52 förslag	1 000 000	

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Häradsrätterna: Reseersättningar till nämndemän* för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 000 kronor.

¹ Utgift 1949/50 56 700; anslag 1950/51 75 000.

[21] 11. Häradsrätterna: Uppläggande av nya fastighetsböcker för landet.

	Anslag	Nettoutgift
1949/50	50 000	28 900
1950/51 (statsliggaren s. 139) ..	50 000	
1951/52 förslag	40 000	

Till bestridande av kostnaderna för uppläggande av nya fastighetsböcker för landet finnas två anslag, ett reservationsanslag för böckernas anskaffande å 25 000 kronor och ett förslagsanslag för böckernas uppläggande å 50 000 kronor, det sista avsett huvudsakligen för skrivhjälp. På grund av brist på rättsbildade arbetskrafter har arbetet med böckernas uppläggande under senare år icke kunnat bedrivas i den omfattning som varit avsedd (jfr II ht 1950 s. 31). Till följd härav har reservation uppkommit på förstnämnda anslag. Reservationen uppgick vid utgången av budgetåret 1949/50 till 61 900 kronor. Medelsförbrukningen under anslaget har under de tre senaste budgetåren uppgått till resp. 84 500, 19 600 och 17 800 kronor. Utgifterna under anslaget till uppläggande av nya fastighetsböcker ha under samma treårsperiod utgjort resp. 14 000, 12 300 och 28 900 kronor.

Besparingsutredningen föreslår att bokanskaffningsanslaget med hänsyn till reservationen på detta anslag ej uppföres i riksstaten för budgetåret 1951/52 samt att anslaget till uppläggande av nya böcker nedsättes till 25 000 kronor.

Departementschefen.

I enlighet med besparingsutredningens förslag bör bokanskaffningsanslaget tillfälligt utgå ur riksstaten för nästa budgetår. Med hänsyn till angelägenheten, icke minst ur ekonomisk synpunkt, av att bokuppläggningsarbetet skyndsamt slutföres (II ht 1948 s. 72), kan jag däremot ej tillstyrka att anslaget till uppläggande av nya böcker nedsättes med mer än 10 000 kronor. Arbetet har på senare tid kunnat intensifieras. Även sistnämnda anslag torde böra ges karaktären av reservationsanslag.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Häradsrätterna: Uppläggande av nya fastighetsböcker för landet* för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 40 000 kronor.

[22] 12. Vattendomstolarna: Avlöningar.

	Anslag	Nettoutgift
1949/50	844 500	740 900
1950/51 (statsliggaren s. 140) ..	858 800	
1951/52 förslag	859 800	

Vattenöverdomstolen (skr. 25/8 1950) hemställer, att anslaget höjes med 15 900 kronor.

	Ökning
1. Tjänsteförändringar	
1 vattenrättsingenjör Ce 33—Ca 33	—
2 biträdande vattenrättsdomare Cg 33—Cg 37	4 032
5 vattenrättsamanuenser Ce 22—Ca 26	8 782
3 kanslibiträden Ca 11—Ca 13	1 728
2. Omräkning	
Löneklassuppflyttningar, m. m.	1 358
	15 900

Vid rikets fem vattendomstolar finnas sammanlagt 10 ordinarie och 3 extra ordinarie tjänster såsom vattenrättsingenjör, varav 2 ordinarie och 3 extra ordinarie med tjänstgöringen företrädesvis förlagd till Norrbygdens vattendomstol. Stadigvarande behov synes föreligga av åtminstone en av de sistnämnda tjänsterna.

Det har visat sig särskilt svårt att erhålla kompetenta biträdande vattenrättsdomare till Norrland. En höjning av lönen till de biträdande vattenrättsdomarna vid åtminstone Norrbygdens och Mellanbygdens vattendomstolar bör därför genomföras utan att lösningen av övriga lönefrågor avvaktas.

Vattendomstolarnas amanuens tjänster, en vid varje domstol, föreslås utbyta mot fasta byråsekreterartjänster.

De främsta icke rättsbildade biträdena äro vid Norrbygdens och Västerbygdens vattendomstolar kontorister (Ca 13) samt vid övriga vattendomstolar kanslibiträden (Ca 11). Framställningen avser att även de tre sistnämnda biträdena skola bli kontorister.

Statskontoret och statens lönenämnd kunna med hänsyn till olika aktuella utredningar ej tillstyrka de föreslagna lönegradsuppflyttningarna. En ökning av antalet ordinarie ingenjörstjänster bör enligt statskontorets mening övervägas först när personalbehovet kan mera tillförlitligt bedömas (jfr prop. 139/1949 s. 15).

Departementschefen.

Vattenöverdomstolens förslag om tjänsteförändringar kan jag nu biträda endast såvitt avser förslaget att till ordinarie stat överföra en vid Norrbygdens vattendomstol tjänstgörande e. o. vattenrättsingenjör. Vad särskilt angår vattenrättsamanuensernas löneställning har, såsom förutsattes i fjolårets statsverksproposition (II ht s. 34), verkställts en särskild undersökning av dessa amanuensers arbetsförhållanden m. m. Den sålunda gjorda utredningen, som likaledes utmynnar i förslag om lönegradsuppflyttning för de nuvarande amanuens tjänsterna, är för närvarande under remissbehandling och kommer sedan att överlämnas till 1949 års tjänsteförteckningskommitté.

Den automatiska utgiftsökningen för löneklassuppflyttningar m. m. kan begränsas till 1 000 kronor.

Anslaget beräknas sålunda:

avlöningar till ordinarie tjänstemän 352 100 (+ 10 400) kronor;
arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, oförändrat
30 000 kronor;

avlöningar till icke-ordinarie personal 393 400 (— 9 500) kronor;
rörligt tillägg 84 300 (+ 100) kronor.

Anslaget uppföres alltså med 859 800 (+ 1 000) kronor.

Vid beräkningen har hänsyn tagits till att ett ordinarie kontorsbiträde i enlighet med grunderna för reglerad befordringsgång skall ersättas med ett icke-ordinarie biträde.

I vattendomstolarnas personalförteckning bör antalet vattenrättsingenjörer i Ca 33 ökas från 10 till 11, antalet vattenrättsingenjörer i Ce 33 minskas från 3 till 2 samt antalet kontorsbiträden i Ca 8 minskas från 6 till 5.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i vattendomstolarnas personalförteckning som nyss angivits;

b) fastställa följande avlöningsstat för vattendomstolarna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1951/52:

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	352 100
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	30 000
3. Avlöningar till icke-ordinarie personal	393 400
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	84 300

Summa kronor 859 800;

c) till *Vattendomstolarna*: *Avlöningar* för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 859 800 kronor.

[23] 13. Vattendomstolarna: Omkostnader.

	Anslag	Nettoutgift
1949/50	125 000	129 600
1950/51 (statsliggaren s. 141)	125 000	
1951/52 förslag	142 800	

Enligt gällande omkostnadsstat för vattendomstolarna ha anvisats bl. a. 77 000 kronor till reseersättningar (85 500), 1 000 kronor till bränsle, lyse och vatten (1 300) och 45 500 kronor till övriga expenser (40 900).

Vattenöverdomstolen (skr. 25/8 1950) hemställer, att anslaget höjes med 24 400 kronor.

	Ökning
1. Reseersättningar	8 000
2. Bränsle, lyse och vatten	800
3. Övriga expenser	15 600
	24 400

1. De senast redovisade utgifterna motivera en uppräknig av posten till 85 000 kronor.

2. Till följd av att Mellanbygdens och Västerbygdens vattendomstolar inflytta i nya lokaler blir posten otillräcklig och bör höjas till 1 800 kronor.

3. Genom att Mellanbygdens och Västerbygdens vattendomstolar erhållit nya och utvidgade lokaler beräknas städningskostnaderna komma att öka med 1 800 kronor. Efter Mellanbygdens vattendomstols flyttning till Östersund beräknas vidare kostnaderna för skrivmateriel, papper, skrivmaskiner m. m. för denna domstol och Norrbygdens vattendomstol, vilka hittills haft gemensamt kansli, komma att öka med 1 000 kronor. För vardera av sistnämnda domstolar erfordras därjämte en dupliceringsmaskin för 1 000 kronor. För möblering av vissa rum vid Norrbygdens vattendomstol, vilka tidigare disponerats av Mellanbygdens vattendomstol, erfordras 3 800 kronor. Ytterligare erfordras 7 000 kronor för nyanskaffning av möbler, mattor m. m. vid Österbygdens vattendomstol.

Statskontoret har ej något att erinra mot det tilltänkta inköpet av två dupliceringsmaskiner, enär kostnaderna för stencilering därigenom bliva billigare. Då dessa kostnader hittills bestritts med anlitande av anslagsposten till övriga expenser, synes någon ökning av anslaget för maskinanskaffning ej vara erforderlig. För anskaffande av möbler till Norrbygdens vattendomstol bör enligt statskontorets mening anvisas högst 2 000 kronor. I avvaktan på att frågan om Österbygdens vattendomstols förflyttning till andra lokaler avgöres, bör tills vidare anstå med att anvisa medel till inköp av möbler och andra inventarier till denna domstol.

Departementschefen.

Jag förordar en höjning av anslaget med 17 800 kronor, varav 7 000 kronor beräknas till reseersättningar, 800 kronor till bränsle m. m. och 10 000 kronor till övriga expenser. För Österbygdens vattendomstol är viss nyanskaffning av inventarier oundgängligen erforderlig.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

till *Vattendomstolarna: Omkostnader* för budgetåret 1951/
52 anvisa ett förslagsanslag av 142 800 kronor.

D. Rättegångsväsendet i allmänhet.

[24] 1. Ersättning åt domare, vittnen och parter.

	Anslag	Nettoutgift
1947/48	900 000	1 000 600
1948/49	1 100 000	1 896 200
1949/50	1 100 000	2 059 300
1950/51 (statsliggaren s. 142)	1 800 000	
1951/52 förslag	2 000 000	

Detta anslag, som tidigare var uppfört med 700 000 kronor, höjdes i samband med ikraftträdandet av rättegångsreformen till 1 100 000 kronor. Därmed avsågs att täcka ökade, på förhand icke uppskattningsbara kostnader för bland annat ersättning till vittnen i brottmål m. fl. mål, offentliga försvarare, frikända tilltalade samt personer som höras under förundersökning i brottmål. Sedan anslaget under budgetåret 1948/49 överskridits med nära 800 000 kronor, höjdes det för innevarande budgetår till 1 800 000 kronor. Med hänsyn till de senast redovisade utgifterna torde anslaget nu böra uppräknas med ytterligare förslagsvis 200 000 kronor till 2 000 000 kronor.

I enlighet med vad som förutsattes då denna anslagsfråga behandlades vid 1950 års riksdag (II ht s. 36; statsutsk. utl. nr 2 s. 12) ha nya föreskrifter meddelats för redovisningen av kostnaderna under anslaget (statsliggaren s. 142). I samband med den under punkten 11 omförmälda utredningen om den nya processordningens praktiska tillämpning bör uppmärksamhet ägnas möjligheterna att begränsa utgifterna under detta anslag.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättning åt domare, vittnen och parter* för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 2 000 000 kronor.

[25] 2. Kostnader enligt lagen om fri rättegång.

	Anslag	Nettoutgift
1948/49	1 000 000	1 005 200
1949/50	1 000 000	1 367 700
1950/51 (statsliggaren s. 144)	1 000 000	
1951/52 förslag	1 200 000	

Detta anslag höjdes av 1947 års riksdag från 600 000 kronor till 900 000 kronor. Orsaken därtill var de ökade utgifter, som förutsågos dels på grund av det nya rättegångsförfarandet, som bygger på ökad muntlighet i alla instanser och nödvändiggör partsinställelse i betydligt större utsträckning än förut, dels ock på grund av vissa ändringar i lagen om fri rättegång, vilka trätt i kraft samtidigt med processreformen och inneburit ut-

vidgning av de förmåner, som ingå i den fria rättegången (II ht 1947 s. 41). För budgetåret 1948/49 avrundades anslaget till 1 000 000 kronor.

De förändringar i anslagsbehovet, som föranletts av nyssnämnda omständigheter, ha icke kunnat på förhand beräknas. De senast redovisade utgifterna under anslaget giva otvivelaktigt vid handen att anslagsbehovet uppskattats för lågt. Anslaget bör därför uppräknas med åtminstone 200 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Kostnader enligt lagen om fri rättegång* för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 1 200 000 kronor.

[26] 3. Understöd för utomprocessuell rättshjälp.

	Anslag	Nettoutgift
1949/50	160 000	187 000
1950/51 (statsliggaren s. 144) ..	200 000	
1951/52 förslag	200 000	

Efter framställning av riksdagen (skr. 160/1949) har frågan om formerna för anordnandet av utomprocessuell rättshjälp m. m. gjorts till föremål för utredning inom justitiedepartementet av särskilt tillkallade sakkunniga (1949 års rättshjälpskommitté; jfr riksdagsberättelsen s. 43). De sakkunniga väntas framlägga förslag i ämnet under vårens lopp. Frågan kan dock ej underställas årets riksdag.

Anslaget upptages med oförändrat belopp.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Understöd för utomprocessuell rättshjälp* för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 200 000 kronor.

[27] 4. Tornedalens rättshjälpsanstalt.

	Anslag	Nettoutgift
1949/50	36 500	27 000
1950/51 (statsliggaren s. 144) ...	36 500	
1951/52 förslag	35 900	

Tornedalens rättshjälpsanstalt, som trädde i verksamhet den 1 november 1947, är av försöksmässig karaktär (jfr prop. 268/1947 s. 182 ff). Anslaget till anstalten har fördelats med 26 000 kronor till avlöningar, varav 16 000 kronor resp. 7 500 kronor beräknats för arvoden till anstaltens föreståndare och kontorist, samt 10 500 kronor till omkostnader, varav 4 600 kronor beräknats till expenser.

Länsstyrelsen i Norrbottens län (skr. 25/7 1950) hemställer, i enlighet med ett av styrelsen för anstalten avgivet förslag, att till avlöningar anvisas ytterligare i runt tal 5 000 kronor, utgörande merkostnad för ifrågasatt överförande av föreståndaren och kontoristen till ordinarie stat med placering i

37 resp. 19 lönegraden. Såsom skäl anføres, att anstalten under sin hittillsvarande verksamhet visat sig fylla ett verkligt behov och att den provisoriska organisationen därför bör kunna övergivas. Tillika föreslår länsstyrelsen, att det till expenser anvisade beloppet nedsättes med 600 kronor.

Departementschefen.

Frågan om rättshjälpsanstaltens fortsatta verksamhet bör bedömas i samband med pågående utredning rörande rättshjälpsverksamhetens framtida ordnande (se föregående punkt). Jag är därför icke nu beredd att taga ställning till frågan om personalens överförande till ordinarie stat. I enlighet med länsstyrelsens förslag bör anslaget nedsättas med 600 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Tornedalens rättshjälpsanstalt* för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 35 900 kronor.

[28] 5. Ersättning för vissa bötesandelar.

	Anslag	Nettoutgift
1949/50	500	477
1950/51 (statsliggaren s. 145)	500	
1951/52 förslag	500	

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättning för vissa bötesandelar* för budgetåret 1951/52 anvisa ett anslag av 500 kronor.

[29] 6. Resestipendier åt domare m. fl.

	Anslag	Nettoutgift
1949/50	10 000	11 600
1950/51 (statsliggaren s. 145) ..	10 000	
1951/52 förslag	10 000	

Anslag till resestipendier åt domare och domaraspiranter har utgått sedan budgetåret 1946/47. Stipendierna äro avsedda att bereda sådana befattningshavare möjlighet att genom studiebesök vid främmande domstolar, där principerna om rättegångens koncentration och muntlighet sedan lång tid tillämpas, vinna praktisk förtrogenhet med den på dessa principer grundade nya processordningen.

Besparingsutredningen föreslår, att utdelningen av resestipendier upphör vid utgången av löpande budgetår samt att då eventuellt kvarstående reservation överföres till budgetutjämningsfonden. I den mån bidrag till ifrågasvarande resor i fortsättningen anses böra lämnas, torde de kunna bestridas från andra huvudtiteln's anslag till extra utgifter.

Departementschefen.

Detta anslag fördelades ursprungligen på ett flertal mindre stipendier för studier huvudsakligen i Danmark och Norge (II ht 1946 s. 99). Vid den senaste fördelningen reserverades emellertid ett par stipendier å 1 000 kronor för studiebesök i England. Det har nämligen visat sig vara i hög grad påkallat att bereda framstående yngre jurister tillfälle till något mera omfattande studier avseende rättsväsendet i andra länder än de nordiska. Detta är angeläget inte bara med hänsyn till behovet för vår domarkår av livligare kontakt med de stora kulturländernas rättssystem utan även med hänsyn till det växande behovet av medverkan från svenska jurister i det internationella samarbetet på rättsväsendets område. Anslaget, som dessutom även i fortsättningen är behövt för stipendiater till de nordiska länderna, bör därför bibehållas. Då stipendierna ej uteslutande böra förbehållas jurister i domarkarriären, har anslagets rubrik jämkats.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Resestipendier åt domare m. fl.* för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 10 000 kronor.

E. Fångvården m. m.

[30] 1. Fångvårdsstyrelsen: Avlöningar.

	Anslag	Nettoutgift
1949/50	580 500	567 400
1950/51 (statsliggaren s. 146) ..	587 500	
1951/52 förslag	587 500	

Fångvårdsstyrelsen (skr. 24/8 1950) hemställer, att anslaget höjes med 16 000 kronor.

	Ökning	Minskning
1. Personalförstärkning		
1 aktuarie Ce 24	12 744	6 000
1 kansliskrivare Ce 15	7 992	
2. Omräkning		
Löneklassuppflyttningar, avrundning	1 264	
	22 000	6 000

1. Med hänsyn till vissa arbetsuppgifters speciella natur (bl. a. tjänstgöring på straffregistret och socialbyrån med straffidsberäkning, anstaltsplacering m. m.) föreligga svårigheter att finna kompetenta vikarier att uppehålla de juridiska befattningarna hos styrelsen. Det är därför nödvändigt att äga tillgång till en aktuarie att användas för vikariat vid behov. Nu an-

slagna medel till vikariatsersättningar kunna då nedsättas med 6 000 kronor (jfr prop. 128/1949 s. 15).

Bestämmelserna i nya verkställighetslagen om ökade förmåner åt de in-tagna, förbättrad utrustning och eftervård m. m. ha väsentligt ökat arbetet på kameralsektionen inom styrelsens administrativa byrå. Organisations-planer och andra ärenden rörande anstaltsväsendet påverka också i hög grad det kamerala arbetet. En befattning som kansliskrivare med uppgift främst att biträda kamreraren i dennes kontrollerande och granskande verksamhet m. m. är därför erforderlig (jfr II ht 1950 s. 40).

Statskontoret. För handhavandet av straffregistret finnas för närvarande inom fängvårdsstyrelsen bl. a. två juristtjänster, nämligen en byrådirektörs- och en aktuariefattning, av vilka den förstnämnda tjänsten uppehålls på förordnande. Vid den översyn av styrelsens organisation, som nyligen verk-ställts av statens organisationsnämnd, ansågs behovet av juristpersonal för registrets del kunna begränsas till en aktuarie. Då några omständigheter icke tillkommit, som kunna motivera ett större antal juristbefattningar å straffregistret än som organisationsnämnden prövade erforderligt, förefinnes alltså möjlighet att vid uppkommande behov av vikarier på andra håll inom styrelsen förordna en av tjänstemännen å registret. I detta sammanhang bör jämväl framhållas, att den befattningshavare, som för närvarande uppehål-ler byrådirektörstjänsten, tidigare anförtratts ledningen av straffrättsberäk-ningen. Att vikarie icke behöver förordnas vid ledighet för någon av juris-terna å straffregistret torde vara uppenbart. Med hänsyn till det anförda måste statskontoret bestämt avstyrka förslaget om inrättande av ytterligare en befattning såsom aktuarie.

Av framställningen att döma synes en viss ökning av arbetsbördan hava uppstått å kameralsektionen, sedan översynen av fängvårdsstyrelsens orga-nisation verkställdes. Då denna ökning emellertid torde vara av kvantitativ art, lär det icke kunna komma i fråga att anställa ett biträde i så hög lönegrad, som föreslagits. Yrkandet härom avstyrkes därför. Ämbetsverket får jämväl i detta sammanhang erinra, att under fängvårdsstyrelsens avlö-ningsanslag ett belopp, motsvarande lönen till två kontorsbiträden, ställts till Kungl. Maj:ts förfogande såsom reserv. Under sådana förhållanden torde anledning saknas att uppräknat anslaget med hänsyn till den ökade arbets-belastningen å sektionen.

Statens lönenämnd, som under hand inhämtat, att fängvårdsstyrelsen med förslaget om en tjänst som aktuarie för vikariatsbehov avser en amanuens-tjänst i reglerad befordringsgång, har icke något att erinra mot inrättande av en sådan amanuens-tjänst, därest behov av arbetskraftförstärkning före-ligger. I övrigt synes det nämnden som om organisationen av kameralsektionen, vars personal under kamreraren utgöres av 1 amanuens (rb), 2 kansli-skrivare (Ca 15) samt 2 kontorsbiträden, borde bli förhållanden för en gransk-ning, innan slutlig ställning tages till förslaget att inrätta en tredje tjänst som kansliskrivare.

Departementschefen.

Fångvårdsstyrelsens förslag om personalförstärkning, som innebär upprening av tidigare avvisade förslag (prop. 128/1949 s. 15 p. 6, s. 21; II ht 1950 s. 40 f.), kan jag fortfarande ej biträda. Beträffande personalförhållandena hos styrelsen torde få hänvisas till propositionen 128/1949 och föregående års statsverksproposition (II ht s. 41). Jag förutsätter emellertid att den medelsreserv, motsvarande lönen till två kontorsbiträden som i samband med beslutet år 1949 om styrelsens omorganisation övergångsvis ställts till Kungl. Maj:ts förfogande, alltså skall kunna tagas i anspråk efter Kungl. Maj:ts beprövande. Erinras må, att organisationsnämnden föreslagit en omläggning av centrala fångregistret, som skulle medföra besparing av biträdespersonal (prop. 128, s. 5, 20). En sådan omläggning har anbefallts av Kungl. Maj:t men ännu ej kunnat genomföras. Innan så skett bör någon nedsättning ej ske av de för registrets biträdespersonal beräknade medlen.

I enlighet med det anförda bör fångvårdsstyrelsens anslagsbehov uppskattas på grundval av oförändrad organisation. Vid kontrollräkning av anslaget har det visat sig att någon uppräknig för löneklassuppflyttningar icke erfordras. Anslaget uppföres därför med oförändrat belopp.

Enligt grunderna för reglerad befordringsgång beträffande biträdespersonal bör ett biträde erhålla ordinarie anställning. Detta föranleder överflyttning av i runt tal 5 000 kronor från icke-ordinarieposten till ordinarieposten.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att beträffande fångvårdsstyrelsens personalförteckning vidtaga den ändringen att antalet kontorsbiträden i Ca 8 höjes från 11 till 12;

b) fastställa följande avlöningsstat för fångvårdsstyrelsen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1951/52:

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	300 900
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	13 900
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal ...	213 200
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	59 500

Summa kronor 587 500;

c) till *Fångvårdsstyrelsen*: *Avlöningar* för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 587 500 kronor.

[31] 2. Fångvårdsstyrelsen: Omkostnader.

	Anslag	Nettoutgift
1949/50	72 500	78 300
1950/51 (statsliggaren s. 147)	80 000	
1951/52 förslag	80 000	

I enlighet med förslag av fångvårdsstyrelsen (skr. 24/8 1950) uppföres anslaget med oförändrat belopp.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Fångvårdsstyrelsen: Omkostnader* för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 80 000 kronor.

[32] 3. Fångvårdsanstalterna: Avlöningar.

	Anslag	Nettoutgift
1949/50	8 131 600	8 884 800
1950/51 (statsliggaren s. 147)	8 234 300	
1951/52 förslag	8 383 300	

Fångvårdsstyrelsen (skr. 26/8 1950) hemställer, att anslaget höjes med 360 600 kronor.

	Ökning	Minskning
1. Tjänsteförändringar		
Styresman Ca 27 på övergångsstat överföres till ordinarie stat (Falun)	—	—
1 bilförare Ce 10—Ca 10 (Långholmen)	—	—
1 vaktkonstapel Ce 11—Ce 13 (Mariestad)	552	
1 kontorsbiträde Ca 8—Ca 11 (Långholmen)	852	
2. Personalförstärkningar		
Uppräkning för personal som anställts över stat (22 vaktkonstaplar Cg 11, 1 eldare Cg 10, 2 telefonister Cg 6)	145 980	
Personal för två nya kolonier (1 assistent Ce 23, 1 föreståndare Cg 19, 2 överkonstaplar Cg 13, 8 vaktkonstaplar Cg 11, 2 ekonomibiträden Cg 8)	88 932	
1 social kurator Ce 15 (Kalmar)	7 680	
1 social kurator Ce 15, 1 biträde rb (Karlskrona)	12 756	
1 arbetsterapeut Ce 13 (Västervik)	7 092	
3. Utbildningskurser	17 000	
4. Arvoden och särskilda ersättningar		
Arvoden åt kroppssjukläkare	20 000	
Arvode till en förste läkare (Långholmen)	1 200	
Arvoden för bestyr med kolonier	2 400	
Undervisning i skolämnen m. m.	4 000	
Yrkesrådgivning	4 000	
5. Automatik		
Lönetillägg åt styresmän och assistenter	19 000	
Avlöningsförstärkning åt sinnessjukläkare	34 000	
Förste läkare med tilläggsarvode i st. f. överläkare Cg 30 (Håga)		

	Ökning	Minskning
Föreståndare Ca 20 i st. f. direktör Ca 27 på övergångsstat (Jönköping); avrundning		4 624
Extra befattningshavare i st. f. en assistent Ca 23 och en överkonstapel Ca 13 på övergångsstat (Svartsjö)	—	—
	365 444	4 844

Närmare redogörelse lämnas i det följande endast beträffande en del av förslagen.

2. Personalförstärkningar.

På uppdrag av Kungl. Maj:t pågår sedan 1949 genom fängvårdsstyrelsens försorg en allmän översyn av fängvårdsanstalternas tjänstgöringsplaner i syfte att anordna tjänstgöringen på mest rationella och ändamålsenliga sätt. Denna översyn, som ursprungligen skulle ha varit slutförd till den 1 januari 1950, hade i augusti 1950 fortskridit så långt, att tjänstgöringsschemat vid flertalet anstalter genomgått. Tidigare har styrelsen anmält att ett femtiotal befattningshavare i vaktkonstapelsgrad anstälts utöver det antal som legat till grund för anslagsberäkningen (jfr prop. 131/1950 s. 18; statsutsk. utl. 118/1949). På grundval av den hittills verkställda översynen av anstalternas tjänstgöringsförhållanden uppskattar fängvårdsstyrelsen nu behovet av sålunda över stat anställda befattningshavare till omkring hälften mot tidigare eller till 22 vaktkonstaplar Cg 11, 1 eldare Cg 10 och 2 telefonister Cg 6. Styrelsen anser, att anslaget nu bör räknas upp med avlöningskostnaderna för dessa tjänstemän.

Vid 1946 års riksdag beviljades medel till personal vid elva nya kolonier, att ställas till förfogande successivt i den mån behov därav uppstod (jfr prop. 225/1946 s. 91). Hittills ha dessa medel tagits i anspråk för att tillgodose personalbehovet vid nio nya kolonier. Utredning pågår om att öppna ytterligare tre kolonier, nämligen en för ungdomsfängelse ådömda, en för förvarade och internerade samt en för vanligt fångförvar (jfr prop. 131/1950 s. 25). Två av dessa tre kolonier beräknas bli färdigställda under innevarande budgetår, varigenom återstoden av medelsreserven kommer att tagas i anspråk. Då det under nuvarande förhållanden torde vara uteslutet att uppföra nya anstalter av sluten typ, måste man för budgetåret 1951/52 räkna med att ytterligare två kolonier inrättas, nämligen den tredje av de förut nämnda samt ytterligare en, närmast av typ industrikoloni, för vanligt fångförvar. Medel erfordras alltså för personal till dessa båda kolonier. Enligt gängse beräkning omfattar personaluppsättningen för en koloni 1 föreståndare i Cg 19, 1 överkonstapel, 4 vaktkonstaplar och 1 ekonomibiträde. Vid den tilltänkta koloni, som skulle avses för ungdomsfängelse ådömda, måste man emellertid göra avsteg från den sedvanliga lönesättningen för koloniföreståndare. Med hänsyn till de särskilda kvalifikationer, som krävas av den som skall handha ledningen av en dylik koloni, föreslår styrelsen, att denne befattningshavare placeras i Ce 23 med tjänstebestämmelsen assistent.

Fångvårdsanstalten i Västervik, som tidigare varit alkoholistanstalt och sinnessjukavdelning, har sedan oktober 1950 tagits i anspråk för förvarade och internerade. Sysselsättningen vid anstalten, som förut varit eftersatt, bör få terapeutisk karaktär och ställas under ledning av en arbetsterapeut i Ce 13.

3. Utbildningskurser.

Fångvårdsstyrelsen föreslår en utvidgning av utbildningsverksamheten för fångvårdens personal som skulle föranleda en kostnadsökning med 37 000 kronor, därav 17 000 kronor under förevarande anslag (ersättning åt vikarier för kursdeltagare) och 20 000 kronor under fångvårdsanstaltarnas omkostnadsanslag (reseersättningar, tjänstgöringstraktamenten, lärararvoden).

5. Automatik.

Till särskilda lönetillägg åt styresmän och assistenter vid fångvårdsstaten beviljade 1949 års riksdag 19 000 kronor, motsvarande kostnaderna för ett halvt år (statsutsk. utl. 2/1949 s. 17). Av lönepolitiska skäl ha dessa tillägg icke utbetalats. Det är angeläget att denna löneförbättring nu genomföres. Vidare har riksdagen medgivit provisorisk avlöningsförstärkning åt läkarna vid fångvårdens sinnessjukavdelningar (prop. 131/1950 s. 15). Då denna avlöningsförstärkning varit avsedd att utgå fr. o. m. den 1 januari 1951, ha medel för innevarande budgetår beviljats endast med det för halvt år beräknade beloppet, 34 000 kronor. Med hänsyn till att ifrågasvarande löneförbättringar i båda fallen böra åtnjutas under hela nästa budgetår, bör anslaget höjas med (19 000 + 34 000) 53 000 kronor.

Det vid 1950 års riksdag beslutade utbytet fr. o. m. den 1 januari 1951 av en överläkare vid undersökningsavdelningen på Håga mot en förste läkare föranleder en anslagsminskning med 220 kronor.

Den på fångvårdsanstaltarnas övergångsstat uppförde direktören i Ca 27 vid anstalten i Jönköping avgår med pension under budgetåret 1950/51. Medel beräknas därför i stället för en föreståndare i Ca 20 (jfr prop. 194/1941 s. 46).

Sedan beslut fattats, att vid statens tvångsarbets- och alkoholistanstalt på Svartsjö skulle anordnas en straffanstalt, föreslogs (II ht 1943 s. 62) att vissa på övergångsstat för tvångsarbetsanstalten uppförda befattningshavare skulle överföras till fångvårdsanstaltarnas övergångsstat. Därvid förutsattes att, i den mån innehavarna av ifrågasvarande befattningar avginge, dessa skulle ersättas med extra tjänster. Sedan detta godkänts av riksdagen, finnas de sålunda avsedda tjänsterna uppförda på fångvårdens övergångsstat, nämligen 1 assistent Ca 23, 1 uppsyningsman Ca 15 och 2 överkonstaplar Ca 13. Assistenten har nu avgått med pension, och en av de båda överkonstaplarna lämnar sin tjänst under innevarande budgetår. Medel till dessa båda befattningshavares efterträdare böra alltså ej upptagas under ordinarieposten utan under icke-ordinarieposten.

Statskontoret. I avvaktan på resultatet av den pågående allmänna översynen av vissa organisationsförhållanden inom fångvården synes utökning

av den nuvarande personalorganisationen endast böra komma i fråga, då alldeles speciella omständigheter kunna åberopas för en dylik åtgärd.

Styrelsens förslag med anledning av översynen av fångvårdsanstalternas tjänstgöringsplaner innebär en nedskärning med hälften av det antal befattningshavare, som under senaste budgetår hava anställts vid anstalterna utöver vad som räknats med vid statsregleringen. Statskontoret, som icke av tillgängligt material haft möjlighet att bedöma, huruvida den hittills utförda översynen kunnat medföra större personalminskningar än som föreslagits, får framhålla angelägenheten av att översynen snarast fullföljes samt att alla möjligheter till personalindragningar tillvaratagas.

Behovet av de två kolonier, som fångvårdsstyrelsen anser böra upprättas under nästkommande budgetår, undandrager sig statskontorets bedömande. Därest en utökning av antalet kolonier befinnes böra komma till stånd, kan emellertid enligt ämbetsverkets uppfattning ifrågasättas, huruvida icke personalen vid de slutna fångvårdsanstalterna härigenom kan minskas. — Mot antalet befattningshavare vid kolonierna och deras löneställning har statskontoret i huvudsak icke något att erinra, då förslaget i dessa avseenden ansluter sig till tidigare tillämpade principer. I fråga om föreståndaren för den koloni, som avses för ungdomsfängelse ådömda, lära dock tillräckliga skäl icke föreligga för högre lönegradsplacering än den för dylik befattning gängse, eller Cg 19, då klientelet vid kolonien kan antagas icke bli av svårskött beskaffenhet.

Övriga förslag under punkterna 1—4 avstyrkas.

Statens lönenämnd. Den föreslagna lönegradsplaceringen för befattningen såsom föreståndare för en ny koloni, avsedd för ungdomsfängelse ådömda, har icke givit lönenämnden anledning till erinran; i likhet med de övriga för kolonier avsedda tjänsterna bör dock befattningen få ställning såsom extra.

I enlighet med vad som förutskickats i propositionen 131/1950 (s. 17) har frågan om **provisorisk omreglering av arvoden till kroppssjukläkare och rådgivande psykiater vid fångvårdsanstalterna** varit föremål för utredning genom särskilt tillkallad sakkunnig.¹

Ersättningen till läkare vid fångvårdsanstalterna utgår för närvarande i allmänhet i form av arvode med ett av Kungl. Maj:t bestämt belopp. Undantagna äro läkarna vid sinnessjukavdelningarna och kolonierna; de förra läkarna inneha lönegradsplacerade tjänster och beröras icke av den nu verkställda utredningen, de senare åtnjuta ersättning enligt provinsialläkartaxan. De för övriga läkare fastställda årsarvoden, vilka uppgå till sammanlagt 68 000 kronor, utgå med belopp, varierande för olika anstalter mellan 540 kronor och 3 600 kronor; i ett undantagsfall, nämligen till läkaren vid Långholmen, utgår arvode med 13 260 kronor, vilket arvodesbelopp underställts riksdagen (II ht 1947 s. 67). Två läkare åtnjuta personliga arvodestillägg.

¹ Byråchefen i medicinalstyrelsen E. G. Annell.

Enligt den s. k. behörighetskungörelsen (SFS 559/1915; ändr. 338/1929) erfordras för behörighet till annan läkarbefattning vid anstalt som står under fångvårdsstyrelsens inseeende än överläkarbefattning vid sinnessjukavdelning att antingen vara behörig till befattning såsom andre läkare vid statens sinnessjukhus eller ock, förutom att vara legitimerad läkare, att ha genomgått rättspsykiatrisk undervisningskurs. För rådgivande psykiater vid fångvårdsanstalt finnas behörighetsvillkor icke författningsmässigt fastställda. Det får dock anses ligga i sakens natur att en rådgivande psykiater skall ha kompetens för överläkarbefattning vid statens sinnessjukhus.

Fängelseläkarnas åligganden med avseende å de intagna regleras fullständigast i arbetsordningen för fångvårdsstaten. Dessutom ha de att iakttaga ett stort antal bestämmelser i olika förtattningar såsom allmänna läkarinstruktionen, instruktionen för fångvårdsstyrelsen och fångvårdsanstalterna, straffverkställighetslagen m. fl. stadganden. Fängelseläkarnas åligganden i förhållande till tjänstemännen regleras genom verksläkarkungörelsen.

De nu utgående arvoden få anses innefatta ersättning för läkarnas hälsovårdande och ordinarie sjukvårdande uppgifter beträffande såväl intagna som personal. I sin egenskap av verksläkare äger fängelseläkare nämligen icke uppbära särskild ersättning i vidare mån än för läkarvård som meddelas vid besök i befattningshavarens bostad, för vilket fall bestämmelserna i provinsialläkartaxan tillämpas.

Vid de med fångvårdsanstalterna i förevarande avseende i viss mån jämförliga statliga ungdomsvårdsskolorna anlitas för kroppssjukvården av eleverna och personalläkarvården tjänsteläkare utom skolorna, vilka uppbära ersättning enligt provinsialläkartaxan resp. verksläkarkungörelsen. Till rådgivande psykiater vid dessa skolor utgår gottgörelse med, förutom resekostnads- och traktamentsersättning, dels ett grundbelopp av obetydlig storlek dels ock besöksarvode. Det senare utgör högst 75 kronor för varje vid skolan avlagt besök, varvid förutsättes, att läkarens arbetstid vid besöket omfattat minst tre timmar. Därest arbetstiden underskrider tre timmar, skall arvodet minskas i förhållande härtill, dock att arvodet för varje besök ej må understiga 25 kronor.

Med skrivelse den 11 oktober 1950 har *utredningsmannen* överlämnat en promemoria angående grunderna för ersättning till kroppssjukläkare och rådgivande psykiater vid fångvårdsanstalterna. Promemorian, som bygger på en med bistånd av fångvårdsstyrelsen och tjänstemän vid fångvårdsstaten samt överläkaren F. Kinnmark såsom förutvarande ordförande i Rättspsykiatriska föreningen bedriven utredning, innehåller i huvudsak följande.

Enligt införskaffade uppgifter är omfattningen av fängelseläkarens arbete utan jämförelse störst vid anstalten på Långholmen. Därefter följer anstalten på Härlanda. Till en tredje grupp böra hänföras följande anstalter för vanligt fångförvar, nämligen anstalterna i Falun, Gävle, Jönköping, Kristianstad, Malmö, Mariestad, Vänersborg, Västerås och Örebro samt specialan-

stalterna i Kalmar, Karlskrona, Karlstad, Norrköping, Nyköping, Uppsala, Växjö, Ystad och på Hall och Skenäs. Fjärde gruppen torde böra omfatta anstalterna i Härnösand och Västervik; vid båda dessa anstalter skall den somatiska vården ombesörjas av den för sinnessjukvårdsuppgifter anställda överläkaren. Som en femte grupp ha framstått småanstalter med normalklientel; till denna grupp ha hänförts anstalterna i Halmstad, Hudiksvall, Luleå, Svartsjö, Umeå, Visby och Östersund. Återstående anstalter äro dels kolonierna, för vilka hälso- och sjukvården knappast erbjuda något problem i det aktuella sammanhanget, och dels Håga sjukhus, vid vilket sjukvårds- och personalvårdsuppgifterna bestridas av en heltidsanställd förste läkare, som icke uppbär annan särskild ersättning härför än den, som utgår vid hembesök hos tjänstemän.

Beträffande sättet för en arvodesreglering erinrar utredningsmannen till en början att medicinalstyrelsen i sitt betänkande om den öppna läkarvården i riket utdömt prestationsersättningen såsom ersättningsform för läkare, medan Sveriges läkarförbund med skärpa försvarat en motsatt uppfattning. Utan att upptaga denna diskussion har utredningsmannen i förevarande fall sökt en lösning efter redan tillämpade linjer. Sålunda förordas i princip ett från rättspsykiatriskt håll framfört yrkande att fångvårdens arvodesanställda läkare skola avlönas enligt ungdomsvårdsskolornas system med ersättning av 25 kronor för arbetstimme, dock med vissa modifikation. Full ersättning enligt angivna grund skall sålunda icke utgå till andra än framstående specialister. För läkare med bristande behörighet förordas en jämkning nedåt av arvodet, varvid till riktpunkt tagits ett ungefärligt medeltal av de årliga inkomstbelopp som enligt beslut av 1950 års riksdag skola tillkomma vid fångvårdens sinnessjukavdelningar och statens sinnessjukhus anställd förste läkare och andre läkare med minst två års dylik anställning (jfr prop. 131/1950 s. 15 f.; prop. 100/1950 s. 12). Till läkare vid specialanstalter bör utgå högre arvode än till övriga läkare, emedan klientelet vid dessa anstalter kräver större insats av läkaren än normalklientelet. Då fängelseläkarna i motsats till läkarna vid ungdomsvårdsskolorna även ha att räkna med inkomster av verkställighetsundersökningar enligt 43, 56 och 63 §§ straffverkställighetslagen — 30 kronor för varje undersökning — anser utredningsmannen vidare att ersättningsbeloppen enligt ungdomsvårdsskolornas norm böra i princip reduceras med så stort belopp att den sammanlagda ersättningen för sjukvård och verkställighetsundersökningar skall uppgå till 75 kronor för tretimmarsbesök. Utredningsmannen har därvid kunnat utgå från att verkställighetsundersökningar i princip ej skola förekomma vid vissa anstalter. I övrigt har det varit nödvändigt att röra sig med antaganden om den sannolika frekvensen av sådana undersökningar. Medan vid ungdomsvårdsskolorna besöksarvodet utbetalas enligt räkning för varje besök, föreslås ur förenklingssynpunkt för fångvårdens del, att utbetalning i stället såsom regel sker enligt en för budgetåret fastställd uppskattning. Beträffande småanstalterna föreslås att man, där ej särskilda skäl tala för ett bibehållande av nuvarande anordning, övergår till det vid kolonierna tillämpade systemet med ersättning enligt provinsialläkartaxan.

Efter att ha framhållit att behörighetsföreskrifterna i många fall icke kunnat iakttagas på grund av anstaltarnas belägenhet på platser utan tillgång till psykiater och den allmänna bristen på läkare med denna specialkompetens uttalar utredningsmannen, att nuvarande behörighetsvillkor utan olägenhet böra kunna modifieras beträffande de minsta fångvårdsanstalterna och kolonierna för normalklientel. Vid övriga anstalter bör däremot eftersträvas att till fängelseläkare erhålla endast läkare med föreskriven behörighet. I enlighet med ett av Rätt psykiatriska föreningen framfört yrkande förordas därför, att systemet med rådgivande psykiater avskaffas i samma takt som psykiatriskt skolade fängelseläkare kunna uppbringas. Sistnämnda läkare böra såvitt möjligt ombesörja både den somatiska och den psykiatriska vården av de intagna.

I enlighet med det anförda och på grundval av senast föreliggande års-siffror för de olika anstaltarnas genomsnittliga beläggning — vilka siffror i stort sett överensstämmer med det aktuella läget utom vad beträffar anstalterna i Kalmar och Karlskrona (nu omkring 40 resp. 30 intagna) — har utredningsmannen framlagt följande förslag till arvodesreglering.

Anslag	Medelbe- läggning 1949	Nu- varande arvode	Förslag	Anslag	Medelbe- läggning 1949	Nu- varande arvode	Förslag
Falun.....	38	1 200	1 680	Norrköping ..	88	² 3 000 ³ 2 400	} 5 400
Gävle	48	1 320	1 800	Nyköping	26	2 604	3 240
Hall	108	2 400	3 480	Skenäs	74	1 800	3 600
Halmstad	14	720	Provl. tax.	Svartsjö.....	758	600	600
Hudiksvall ...	17	720	»	Umeå	16	720	1 020
Härlanda	156	2 916	7 200	Uppsala	41	{ 1 752 ³ 2 400	} 4 152
Härnösand ...	92	1	1	Visby	5	540	600
Jönköping....	23	1 200	1 800	Vänersborg ..	48	1 200	1 920
Kalmar	25	{ ¹ 1 500 ² 2 400	² 2 040 ³ 2 400	Västervik	36	1	1
Karlskrona ...	20	1 200	2 040	Västerås	49	1 080	1 920
Karlstad.....	55	{ ¹ 1 800 ² 2 400	² 3 000 ³ 2 400	Växjö	50	{ ¹ 1 800 ³ 1 008	} 3 600
Kristianstad ..	43	1 080	1 800	Ystad.....	36	{ ¹ 1 200 ³ 900	² 2 400 ³ 1 125
Luleå	12	{ 708 472	Provl. tax.	Örebro	49	1 440	1 920
Långholmen..	385	{ ¹ 13 260 ⁵ 3 600	13 260 ⁵ 3 600	Östersund....	15	720	1 020
Malmö	160	{ 2 916 4324	} 4 200	Till fångvårds- styrelsens disposition .			1 583
Mariestad	91	¹ 1 500	3 600	Summa		68 400	88 400

¹ Kroppssjukvården och verksläkarvården bestridas av sinnessjukläkaren. ² Kroppssjukläkare.
³ Rådgivande psykiater. ⁴ Arvodestillägg. ⁵ Biträdande läkare. ⁶ Enligt särskilda beslut av Kungl. Maj:t (1/9, 22/12 1950) höjt till 2 400 kr. intill utgången av budgetåret 1950/51. ⁷ Siffran avser den slutna beläggningen 1/7 1950.

För att bemästra de svårigheter att besätta läkartjänsterna som kunna uppkomma och med hänsyn till den stora rörligheten på arbetsmarknaden för läkare, vilken kan möjliggöra utbyten av läkare utan föreskriven behörighet mot behöriga läkare med därav påkallade arvodesförändringar, synes det utredningsmannen nödvändigt att arvodessystemet gives en större elasticitet än som i allmänhet förekommer i fråga om arvoden, bestämda av Kungl. Maj:t. Elasticiteten skulle vinnas på följande tre vägar, nämligen genom att 1) läkare utom anstalt i mycket ansträngda lägen skall kunna förordnas att fullgöra verksläkar- och kroppssjukläkargöromål, 2) fångvårdsstyrelsen till sitt förfogande får ett belopp, avsett att användas där en skyndsam höjning av ett arvode finnes ofrånkomlig för att hålla kvar en fängelseläkare eller erhålla en ny och 3) åt Kungl. Maj:t inrymmes, liksom under innevarande budgetår, möjlighet att i enstaka undantagsfall genomföra en provisorisk reglering av arvode som framstår såsom alltför lågt.

Den sammanlagda merkostnaden för genomförande av den föreslagna arvodesregleringen skulle för budgetåret 1951/52 uppgå till i runt tal 22 000 kronor, varav 2 000 kronor beräknas för att överföra tre anstalter till systemet med läkarvård enligt provinsialläkartaxan.

Fångvårdsstyrelsen, medicinalstyrelsen, statskontoret och statens lönenämnd ha i huvudsak godtagit den föreslagna arvodesättningen åtminstone såsom ett provisorium. Medicinalstyrelsen förordar dock en jämkning av arvodesbeloppen med större hänsyn tagen till beläggningsförhållandena. Statskontoret anser, i motsats till medicinalstyrelsen, icke motiverat, att fångvårdsstyrelsen skulle erhålla bemyndigande att i vissa fall befria de vid fångvården heltidsanställda sinnessjukläkarna från uppdragen att jämväl vara kroppssjukläkare och verksläkare. Icke heller anser statskontoret tillräckliga skäl föreligga för att ställa särskilda medel till fångvårdsstyrelsens förfogande, att av styrelsen användas i sådana fall, där en skyndsam förhöjning av ett arvode anses nödvändig för att tillgodose läkarbehovet.

Departementschefen.

I propositionen nr 131 till 1950 års riksdag uppdrog jag vissa riktlinjer för fångvårdens framtida organisation (s. 2). Sedan riksdagen i princip godkänt dessa riktlinjer (rd skr. 300; statsutsk. utl. 164 s. 12), har utredningsarbetet inom justitiedepartementet i huvudsak inriktats på programets första etapp, ungdomsbehandlingen. Fångvårdsstyrelsen och den grupp av sakkunniga som ställts till styrelsens förfogande (ungdomsanstaltsutredningen) har den 15 december 1950 överlämnat betänkande (SOU 1950: 47) med förslag till en anstalt för svårbehandlade inom ungdomsfängelseorganisationen. Förslaget, som för närvarande är under remissbehandling, kommer att underställas årets riksdag i särskild proposition. Även strafflagberedningens arbete har under 1950 huvudsakligen inriktats på utformningen av ett kriminalpolitiskt behandlingssystem för unga brottslingar.

Vid sidan av arbetet med de mera långsiktiga frågornas lösning har inom departementet bedrivits en annan utredning som tagit sikte på vad som kan

göras mera omedelbart dels för att åstadkomma vårdmässiga förbättringar och dels för att minska fångvårdskostnaderna.

Vad först beträffar spørgsmålet om förbättringar i själva vården står det i nuvarande ekonomiska läge klart att vad som kan åstadkommas måste, så långt det är möjligt, inrymmas under befintlig, i vissa fall kanske t. o. m. något förminskad personell organisationsram. Man bör med andra ord eftersträva förbättringar genom ett klokare utnyttjande av den personal som redan finns. Medan fångvårdens arbetsdrift är förhållandevis välordnad, faller det starkt i ögonen att dess socialtjänst i vidsträckt bemärkelse — det individuella och mera personliga sysslandet med fången och hans angelägenheter — lider av stora brister och likaså att fritidsverksamheten vid fångvårdsanstalterna överlag är eftersatt. Det bör vara möjligt att förbättra vården i de hänseenden jag nu nämnt. Förutsättningarna härför synas vara dels att viss personal, framför allt inom en del kategorier med högre löneställningar, genom administrativa omläggningar beredes tid till sådant arbete och dels att denna personal erhåller den utbildning för uppgifterna som är erforderlig. Den första förutsättningen torde kunna uppfyllas genom att personalorganisationen gradvis anpassas för de nya uppgifterna. Den andra förutsättningen kräver en intensifiering av personalutbildningen och även en viss omläggning av densamma. Här stöter man dock på den svårigheten, att utbildningsanslaget i nuvarande läge ej kan höjas. Jag anser det dock vara möjligt att genom lämplig uppdelning av utbildningsprogrammet i centrala och lokala kurser samt med utnyttjande av fångvårdens egen redan utbildade personal åstadkomma ganska mycket även med nuvarande resurser. En väg som också bör prövas är att stimulera frivilliga krafter till att i större omfattning än nu är fallet biträda inom fångvårdens socialtjänst och fritidsverksamhet.

Vad sedan angår frågan om en ekonomiskt mera rationell drift av fångvårdsanstalterna vill jag understryka vad jag förra året anförde, nämligen att det med den nuvarande starkt splittrade anstaltsorganisationen är mycket svårt att åstadkomma förenklingar och ekonomiskt förnuftiga lösningar utan att det går hårt ut över vårdens standard. Godtagbara lösningar av t. ex. personalfrågorna kunna inte åvägabringas med mindre anstaltssystemet helt göres om på så sätt att behövlig klienteldifferentiering efter beteendetyper och sysselsättningsbehov kan äga rum utan de långväga transporter mellan olika anstalter som den nuvarande fångvårdsorganisationen framtvingar. Man måste vidare hålla i minnet att fångantalet alltså ligger på en relativt hög nivå och möjligen kommer att ytterligare stiga. Följande uppgifter om medelbeläggningen synas talande belysa utvecklingen: 1935 1 891; 1940 1 723; 1945 2 545; 1950 (jan—nov.) 2 389.¹

Jag vill här erinra om att strafflagberedningen i sitt förslag angående de nya verkställighetsreglerna beräknade platsbehovet till ca 2 300. Inom den begränsade ram, som uppkommer av den olämpliga anstaltsorganisatio-

¹ I siffrorna ha ej inräknats personer som på grund av permission eller annan anledning vistas utom anstalterna.

nen och av att fångantalet ligger högt och kan ytterligare öka, synas dock vissa besparingsmöjligheter återstå. Den granskning av anstalternas tjänstgöringsförhållanden som fångvårdsstyrelsen anbefallts att verkställa har sålunda, såsom av det föregående framgår, redan lett till viss begränsning av de befattningshavare, som styrelsen anställt över stat. Granskningen bör skyndsamt slutföras. Ytterligare resultat kan förväntas genom rationalisering av fångtransportväsendet. Det synes ovedersägligt dels att transporterernas antal kan avsevärt nedbringas utan att vården försämrats och dels att de transporter som måste förekomma kunna samordnas i hög grad, varigenom rätt väsentliga personalbesparingar borde kunna göras. För att detta skall kunna åstadkommas fordras vid vissa anstalter att isoleringsrum inredas för tillfällig förvaring av oroliga och farliga fångar — härigenom skulle antalet transporter på grund av akuta vårdbehov nedbringas — vidare att vissa omläggningar ske beträffande de s. k. verkstälighetsundersökningarna så att dessa ej nödvändiggöra så många förflyttningar som nu är fallet och slutligen att fångtransporterna centralt ledas och planläggas på ett tillfredsställande sätt. Jag räknar med att till nästkommande riksdag kunna redovisa de åtgärder som vidtagits i denna fråga och framlägga de förslag som den fortsatta utredningen kan föranleda.

Mot bakgrund av vad sålunda anförts kan jag endast i undantagsfall biträda fångvårdsstyrelsens nu framlagda förslag. Någon uppräknings för personal som anställts över stat kan ej ske. Beträffande ett flertal anstalter, bl. a. Långholmen, har nämligen granskningen av anstaltens tjänstgöringsplaner ännu ej slutförts; enbart vid Långholmsanstalten skulle enligt en preliminär undersökning 17 tjänster kunna indragas. Härtill komma de personalbegränsningar som kunna vinnas genom ett bättre ordnat fångtransportsystem. Med hänsyn till det höga fångantalet och behovet av ökat antal öppna vårdplatser torde emellertid — trots att personal för två nya kolonier redan är säkerställd — medel böra beräknas för personal till ytterligare en koloni. Tillräckliga skäl för att beträffande denna koloni tillämpa en särskild lönesättning för föreståndaren föreligga enligt min mening icke. För anstalten i Västervik bör vidare i enlighet med fångvårdsstyrelsens förslag beräknas medel till en arbetsterapeut Ce 13 samt därutöver till ett biträde i reglerad befordringssgång. Dessa tjänster motsvaras av befattningar, en vaktkonstapel och ett biträde, som indragits i samband med nedläggandet av alkoholistanstalten därstädes (XI ht s. 286).

De av fångvårdsstyrelsen föreslagna tjänsteförändringarna kan jag med hänsyn till pågående utredningar biträda endast såvitt avser förslaget att till ordinarie stat överföra en tjänst som bilförare; befattningens innehavare är personbilförare vid Långholmsanstalten och det är uppenbart att ett permanent behov föreligger av en sådan tjänst på en central plats i anstalts-systemet. Fångvårdens personalutbildningsverksamhet kan, såsom tidigare framhållits, förbättras inom ramen av tillgängliga resurser. I rådande läge kan jag ej förorda någon ökad medelsanvisning för detta ändamål, ej heller — bortsett från vad som följer av läkararvodenas reglering — för något

ändamål som tillgodoses från anslagsposten till arvoden och särskilda ersättningar.

Beträffande arvodena till fångvårdens läkare råder enighet därom att en höjning av arvodesbeloppen är starkt motiverad. Med reservation för vissa jämkningar beträffande detaljerna ha också samtliga hörda myndigheter såsom ett provisorium godtagit det efter särskild utredning framlagda förslaget om reglering av dessa arvoden. Längre än till en provisorisk lösning kan man i organisationsfrågornas nuvarande läge ej heller komma. Med hänsyn härtill och då vissa av utredningsmannen gjorda jämförelser med inkomstnivån för andra läkarkategorier icke äro fullt bärande, torde emellertid den nya arvodesnivån böra ligga något lägre än som föreslagits. Därest man räknar med att de av utredningsmannen förordade arvodesbeloppen i flertalet fall nedsättas med förslagsvis tio procent (dock ej i något fall under nu utgående arvode), skulle merkostnaderna för arvodesregleringen begränsas till högst 17 000 kronor, däri inbegripet kostnader för övergång vid vissa anstalter till systemet med ersättning enligt provinsialläkartaxan. En sådan begränsning av anslagsramen synes lämplig. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att, med beaktande av vad som framkommit vid utredningen, fastställa de nya arvodesbeloppen inom sålunda angiven ram. Därvid är det emellertid synnerligen angeläget, att Kungl. Maj:t bibehålles vid möjligheten att i undantagsfall jämka de fastställda beloppen.

I likhet med vad som gäller inom sinnessjukvården (jfr prop. 123/1949 s. 50) bör hinder icke möta att i undantagsfall, då särskilda skäl därtill föranleda, förordna läkare utanför anstalt att vara verksläkare. På motsvarande sätt bör möjlighet föreligga att förordna särskild kroppssjukläkare, i detta fall dock endast såsom en tillfällig nödfallsåtgärd.

Gällande behörighetsföreskrifter för fångvårdens läkare böra med hänsyn till vad utredningsmannen anfört göras till föremål för översyn. I den mån psykiatriskt utbildade fängelseläkare kunna anställas, bör systemet med rådgivande psykiater bringas att upphöra.

Fångvårdsstyrelsens beräkning rörande de automatiska utgiftsökningarna under anslaget föranleder ej annan erinran än att merkostnaden för lönetillägg åt styresmän och assistenter med hänsyn till nytillkomna tjänster m. m. bör uppskattas till 24 000 kronor. Lönetilläggen utgå enligt Kungl. Maj:ts beslut den 29 december 1950 sedan den 1 januari 1951.

I andra sammanhang behandlas löneregleringsfrågor för vissa förut ej berörda kategorier befattningshavare, vilka ha motsvarigheter eller äro representerade inom fångvården. Under elfte huvudtiteln (s. 67) föreslår sålunda chefen för inrikesdepartementet en lönereglering för överläkarna inom den statliga sinnessjukvården. Motsvarande löneförbättring bör tillkomma de med dessa befattningshavare jämställda överläkarna vid fångvårdens sinnessjukavdelningar. De sex överläkartjänsterna vid fångvårdsstaten, därav 4 i Ca 30 och 2 i Ca 31, böra därför uppflyttas till Ca 32, varjämte för överläkaren vid Hågaanstalten, vilken tjänstgör som sjukhuschef, bör beräknas ett styresmannaarvode å 720 kronor.

I bilagan för flera huvudtitlar gemensamma frågor har vidare chefen för civildepartementet förordat lönereglering för sociala kuratorer och assistenter samt för maskinister, reparatörer och eldare. Under hänvisning till vad därvid anförts får jag för fångvårdens del föreslå uppflyttning av 14 sociala kuratorer Ce 15 till Ce 17 och av 8 socialassistenter Ce 11 till Ce 13. Beträffande maskinist- och eldarpersonalen föreslås vidare följande ändringar: 1 maskinist Ca 15 uppflyttas till maskinmästare Ca 17, 2 maskinister Ca 12 till Ca 13, 2 eldare Ca 10 till reparatörer Ca 11, 1 eldare Ce 11 till reparatör Ce 13, 2 eldare Ce 10 till reparatörer Ce 11; för en under cirka fem månader per år vid Hågaanstalten anställd eldare med lön enligt Cg 8 beräknas lönen efter Cg 9. I anslutning härtill böra en montör Ca 13 och en med eldningsarbete sysselsatt vaktkonstapel Ce 11 erhålla tjänstetiteln reparatör.

I enlighet med det anförda uppräknas anslaget med 43 836 kronor för personal till en ny fångkoloni, med 12 168 kronor för en arbetsterapeut i Ce 13 och ett biträde för skriv- och kontorsgöromål vid anstalten i Västervik, med 17 000 kronor för provisorisk reglering av arvoden till kroppssjukläkare och rådgivande psykiater, med 34 000 kronor för avlöningsförstärkning åt läkarna vid fångvårdens sinnessjukavdelningar, med 24 000 kronor för särskilt lönetillägg åt styresmän och assistenter, med 5 040 kronor för uppflyttning av fångvårdens överläkartjänster till Ca 32, med 720 kronor för styresmannaarvode åt överläkaren vid anstalten på Håga, med 13 992 kronor för lönereglering för sociala kuratorer och socialassistenter samt med 3 027 kronor för lönereglering för maskinist- och eldarpersonal. Å andra sidan nedsattes anslaget med 220 kronor, utgörande löneskillnaden mellan en extra överläkare Cg 30 med hyresersättning och en förste läkare med tilläggsarvode (halvt år), samt med 4 512 kronor, motsvarande löneskillnaden mellan en direktör på övergångsstat Ca 27 och en föreståndare Ca 20 (Jönköping). Anslaget skulle alltså höjas med $(43\,836 + 12\,168 + 17\,000 + 34\,000 + 24\,000 + 5\,040 + 720 + 13\,992 + 3\,027 - 220 - 4\,512 = 149\,051)$ i runt tal 149 000 kronor.

Anslaget beräknas sålunda:

avlöningar till ordinarie tjänstemän 3 820 400 (+ 29 900) kronor;
 arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, 248 800 (+ 18 300) kronor;
 avlöningar till övrig icke-ordinarie personal 3 469 600 (+ 93 600) kronor;
 rörligt tillägg 844 500 (+ 7 200) kronor.

Anslaget uppföres alltså med 8 383 300 (+ 149 000) kronor.

Vid beräkningen har hänsyn tagits till att en assistent i Ca 23 och en överkonstapel i Ca 13 på övergångsstat (Svartsjö) i enlighet med fångvårdsstyrelsens förslag skola ersättas med extra befattningshavare.

I personalförteckningen böra uppföras befattningar för sex överläkare i Ca 32, en reparatör i Ca 13 och två reparatörer i Ca 11. Vidare bör antalet maskinmästare i Ca 17 ökas från en till två, antalet maskinister i Ca 13 från tre till fem och antalet bilförare i Ca 10 från två till tre. Sam-

tidigt böra från personalförteckningen avföras två överläkare i Ca 31, fyra överläkare i Ca 30, en maskinist i Ca 15, en montör i Ca 13, två maskinister i Ca 12 och två eldare i Ca 10. Härjämte bör i fråga om tjänstemän på övergångsstat en assistent i Ca 23 utgå samt antalet direktörer i Ca 27 nedsättas från två till en och antalet överkonstaplar i Ca 13 från tre till två.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

- a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga nyss angivna ändringar i fångvårdsanstalternas personalförteckning;
- b) fastställa följande avlöningsstat för fångvårdsanstalterna, att tillämpas under budgetåret 1951/52:

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	3 820 400
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	248 800
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	3 469 600
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	844 500

Summa kronor 8 383 300;

- c) till *Fångvårdsanstalterna*: *Avlöningar* för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 8 383 300 kronor.

[33] 4. Fångvårdsanstalterna: Omkostnader.

	Anslag	Nettoutgift
1949/50	3 555 000	4 600 600
1950/51 (statsliggaren s. 152)	4 011 000	
1951/52 förslag	4 005 000	

Enligt gällande omkostnadsstat för fångvårdsanstalterna ha anvisats bl. a.: 25 000 kronor till sjukvård m. m. för personal (35 600), 135 000 kronor till reseersättningar (142 100), 70 000 kronor till renhållning (110 200), 350 000 kronor till beklädnad och sängkläder (645 200), 211 000 kronor till omkostnader för permitterade, frigivna och utskrivna (216 000), 80 000 kronor till diverse utgifter (82 900), 275 000 kronor till fångtransport (422 800) samt 30 000 kronor till tjänstedräkt åt befattningshavare (78 700).

Fångvårdsstyrelsen (skr. 26/8 1950) hemställer, att anslaget höjes med 190 000 kronor.

	Ökning
1. Reseersättningar	11 000
2. Renhållning	20 000
3. Beklädnad och sängkläder	50 000

	Ökning
4. Omkostnader för permitterade m. fl.	25 000
5. Diverse utgifter	9 000
6. Fångtransport	75 000
	190 000

1. och 5. *Reseersättningar. Diverse utgifter.* Højningarna avse ökade kostnader för personalutbildning (se s. 36).

2. *Renhållning.* Højningen föränledes av ökade materialkostnader och utbyggnaden av anstaltsorganisationen. Den pågående rationaliseringen av handräckningsarbetet (jfr prop. 131/1950 s. 23) kan väntas medföra reducering av kostnaderna men uppräknig av posten är likväl nödvändig.

3. *Beklädnad och sängkläder.* De nya straffverkställighetsformerna kräva drygare underhållskostnader och medföra snabbare förslitning. Utgifterna för inköp och för tvätt ha højts på grund av stegrade materialkostnader.

4. *Omkostnader för permitterade m. fl.* Straffverkställighetsreformen har medfört højre kostnader i samband med fånges permission och frigivning (jfr prop. 225/1946 s. 104).

6. *Fångtransport.* Den av straffverkställighetsreformen föränledda övergången från regelbundna fångtransporter i fångvagnar till särskilda transporter i personvagnar har medfört højre kostnader. Pågående utredning angående möjligheterna att begränsa fångtransporterna kan väntas medföra reducering av kostnaderna men uppräknig av posten är likväl nödvändig.

Statskontoret. Med hänsyn till belastningen under föregående budgetår synes anslagsposten till sjukvård m. m. åt personal böra højas till förslagsvis 30 000 kronor. Då statskontoret icke ansett sig kunna förorda en utvidgning av personalutbildningsverksamheten (jfr s. 37), torde anslagsposten till reseersättningar och delposten till diverse utgifter böra uppföras med oförändrade belopp. I avvaktan på resultatet av pågående rationalisering av handräckningsarbetet synes uppräknigen av delposten till renhållning kunna begränsas till 10 000 kronor. Den begärda højningen av delposten till beklädnad och sängkläder förefaller med hänsyn till belastningen under föregående budgetår och väntade prisstegringar på dylika förnödenheter icke vara tillräcklig. Därest icke särskilda tillfälliga omständigheter föränlett den högga belastningen å delposten till tjänstedräkt åt befattningshavare för budgetåret 1949/50, bör jämväl denna post uppräknas. Däremot lærer delposten till omkostnader för permitterade m. fl. kunna uppföras med oförändrat belopp. Enär utredning pågår rörande möjligheterna att åstadkomma en begränsning av fångtransporterna, är statskontoret icke för närvarande berett tillstyrka uppräknig av den för ändamålet avsedda delposten.

Departementschefen.

Jag tillstyrker højning av posterna till sjukvård m. m. med 5 000 kronor, till renhållning med 20 000 kronor och till omkostnader för permitterade,

frigivna och utskrivna med 5 000 kronor. Under sistnämnda post har för innevarande budgetår anvisats 36 000 kronor till inackorderingsavgifter för elever på Björkahemmet (statsutsk. utl. 164/1950 s. 17). Enär dessa avgifter böra bestridas från anslaget till ersättning för vård av fångar på anstalter, som ej tillhöra fångvården, m. m. (punkt 37), beräknas medelsbehovet under posten till 180 000 kronor. Övriga poster uppföras med oförändrade belopp. Då särskilt anslag begäres för engångsanskaffning av beklädnads- och sängutrustning (punkt 34), bör den nuvarande omkostnadsposten för samma ändamål förslå till ordinära underhålls- och ersättningskostnader. Den pågående utredningen om begränsning av fångtransporterna bör i enlighet med önskemål som uttalats av besparingsutredningen snarast slutföras. De senast redovisade utgifterna för tjänstedräkt bero, enligt vad fångvårdsstyrelsen uppgivit, på tillfällig engångsanskaffning.

I enlighet med det anförda nedsättes anslaget med (36 000 — 5 000 — 20 000 — 5 000) 6 000 kronor till 4 005 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Fångvårdsanstalterna: Omkostnader* för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 4 005 000 kronor.

[34] 5. **Fångvårdsanstalterna: Engångsanskaffning av beklädnads- och sängutrustning m. m.**

I enlighet med förslag av Kungl. Maj:t i propositionen 131/1950, punkt 3, har för innevarande budgetår anvisats ett reservationsanslag av 100 000 kronor till engångsanskaffning av beklädnads- och sängutrustning samt inventarier för fångvårdsanstalterna.

Fångvårdsstyrelsen (skr. 20/10 1950) hemställer om nytt anslag för ifrågavarande ändamål. Det belopp som erfordras för att anstalterna skola erhålla normal tillgång av klädespersedlar och sängutrustning uppskattar styrelsen efter verkställd inventering av persedelbeståndet till 511 000 kronor. Till engångsanskaffning av vissa inventarier — komplettering av inventarier för bostadsceller och dagrum, trasmattor — erfordras härutöver 85 000 kronor. Det sammanlagda medelsbehovet skulle alltså utgöra 596 000 kronor, varav 100 000 kronor anvisats för innevarande budgetår. Styrelsen hemställer att återstoden, 496 000 kronor, måtte ställas till förfogande med hälften av beloppet under vart och ett av de två närmaste budgetåren.

Departementschefen.

Såsom jag framhöll då fångvårdsanstalternas anslagsbehov till omkostnader senast förelades riksdagen (prop. 131/1950 s. 22 f.), har ett växande anspråk på medel till såväl underhåll som upprustning av anstalternas inventarie- och persedelförråd gjort sig gällande. Med det för innevarande budgetår anvisade anslaget avsågs att täcka kostnaderna för omedelbart nödvändig engångsanskaffning i avbidan på att hela det för den erforderliga upprustningen behövliga medelsbehovet efter en allmän inventering kunde

fastställas. Fångvårdsstyrelsens framställning, som för närvarande granskas av statens sakrevision, synes bestyrka att en upprustning av anstalternas inventarie- och persedelbestånd är synnerligen angelägen. För nästa budgetår måste jag emellertid begränsa mig till att begära ytterligare 50 000 kronor för ändamålet.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Fångvårdsanstalterna: Engångsanskaffning av beklädnads- och sängutrustning m. m.* för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 50 000 kronor.

[35] 6. Fångvårdsanstalterna: Maskin- och verktygsutrustning m. m.

I gällande riksstat har upptagits ett reservationsanslag å 120 000 kronor till maskin- och verktygsutrustning m. m., därav 90 000 kronor för anstalten i Kristianstad och 30 000 kronor för kolonien Skogsgård (jfr prop. 131/1950 s. 24).

Fångvårdsstyrelsen (skr. 26/8 1950) har hemställt om anslag å ytterligare 142 500 kronor för liknande ändamål, att fördelas på fyra olika anstalter.

Skenäs	78 000
Mariestad	21 500
Härnösand	21 500
Hall	21 500

Summa kronor 142 500

För att öka arbets- och utbildningsmöjligheterna vid ungdomsanstalten på Skenäs har fångvårdsstyrelsen begärt anslag på kapitalbudgeten till ny verkstadsbyggnad, inrymmande bil- och motorverkstad m. m. Beträffande anstalten i Mariestad har den där genomförda rationaliseringen av jordbruket medfört, att andra arbetstillfällen måste skapas för de intagna. Styrelsen har för avsikt att till Mariestadsanstalten förlägga en till styrelsens förfogande stående verkstadsbarack. Vid anstalterna i Härnösand och på Hall kunna efter några mindre omändringsarbeten mekaniska verkstäder anordnas i befintliga lokaler, varigenom en ny arbetsgren tillföres anstalternas arbetsdrift. Sistnämnda båda verkstäder skulle kunna sysselsätta ett tiotal intagna vardera.

Statskontoret, som anser sig icke kunna bedöma behovet av den föreslagna maskinanskaffningen m. m., finner i avvaktan på resultatet av pågående översyn av anstaltsorganisationen stor försiktighet böra iakttagas, när det gäller att uppföra verkstadsbyggnader och dylikt.

Departementschefen.

Då något anslag till ny verkstadsbyggnad på Skenäs icke kan upptagas på nästa budgetårs kapitalbudget, bortfaller frågan om utrustning av denna verkstad. I övrigt tillstyrker jag att 43 000 kronor anvisas till utrustning på sätt fångvårdsstyrelsen föreslagit av två verkstäder.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen
att till *Fångvårdsanstalterna: Maskin- och verktygsutrustning m. m.* för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 43 000 kronor.

[36] 7. **Fångvårdsanstalterna: Montering och transport av baracker m. m.**

I gällande riksstat har upptagits ett reservationsanslag å 75 000 kronor till montering och transport av baracker. Av anslaget beräknades 55 000 kronor för montering och transport av 10 baracker, som utan vederlag skulle övertagas från arbetsmarknadsstyrelsen, och återstående 20 000 kronor såsom en reserv för att vid behov möjliggöra anskaffning av ytterligare några baracker från arbetsmarknadsstyrelsen.

Fångvårdsstyrelsen (skr. 26/8 1950) hemställer om oförändrat anslag för liknande ändamål. Vid vissa kolonier för jordbruk och skogsarbete är bristen på varje slag av verkstadsarbete kännbar. Styrelsen avser därför att uppföra verkstadsbaracker vid dessa kolonier. Nya baracker behövas också för fritidsändamål m. m. samt för att ersätta äldre förslitna baracker. Vid vissa kolonier har det icke varit möjligt att anvisa gifta befattningshavare annan familjebostad än en barack. För att i dessa fall åstadkomma bättre bostäder ämnar styrelsen pröva en typ av flyttbara bostadshus.

Under budgetåret 1951/52 erfordras ytterligare 8 baracker och 2 bostadshus. Även med hänsyn till det för innevarande budgetår beviljade reservbeloppet av 20 000 kronor behövs därför ett nytt anslag å 75 000 kronor, varav 40 000 kronor beräknas för montering och transport av baracker, 32 000 kronor för flyttbara bostadshus och 3 000 kronor för oförutsedda utgifter.

Statskontoret anser att med anskaffande av flyttbara bostadshus bör anstå tills vidare.

Departementschefen.

Jag tillstyrker, att anslag för ifrågavarande ändamål anvisas även för nästa budgetår men ej med högre belopp än 40 000 kronor. Hinder bör ej möta att delvis använda anslaget för försök med flyttbara bostadshus.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen
att till *Fångvårdsanstalterna: Montering och transport av baracker m. m.* för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 40 000 kronor.

[37] 8. **Ersättning för vård av fångar på anstalter, som ej tillhöra fångvården, m. m.**

	Anslag	Nettoutgift
1949/50	120 000	105 800
1950/51 (statsliggaren s. 154) ..	90 000	
1951/52 förslag	166 000	

Anslaget har bestämts med hänsyn till att följande fångvården ej tillhörande anstalter skola tagas i anspråk för vård av fångar, nämligen egendomen Åby, som tillhör Centralföreningen till stöd för frigivna, och egendomen Sjölden, som disponeras av Svenska diakonissällskapet. Vidare har under anslaget beräknats 5 000 kronor till inackorderingsavgifter för personer, som ådömts ungdomsfängelse (jfr prop. 220/1948 s. 41).

Egendomarna Åby och Sjölden ha 27 resp. 12 platser. På den förra egendomen mottagas män och på den senare kvinnor, vilka dömts till straffarbete, fängelse, förvaring eller internering, varjämte vid Sjölden även mottagas straffriförklarade kvinnor. Nuvarande avtal om egendomarnas upplåtande för fångvårdsändamål tillkommo åren 1941 (Sjölden) och 1942 (Åby). Giltighetstiden beträffande det förra avtalet utgick den 30 juni 1950; i avvaktan på ny överenskommelse tillämpas dock avtalsbestämmelserna tills vidare. Avtalet rörande egendomen Åby gäller t. o. m. den 30 juni 1951. Enligt avtalen utgår ersättning av statsmedel dels med vissa bestämda årsbelopp för hyra, bränsle, belysning, inventarier, telefon m. m. samt såsom bidrag till avlöning åt personalen vid anstalterna, dels ock med särskilda belopp för varje intagen.

Fångvårdsstyrelsen (skr. 26/8 1950) hemställer, att anslaget måtte, bl. a. för att möjliggöra fortsatt upplåtelse till fångvården av ifrågavarande båda egendomar, höjas med 49 200 kronor. Såväl centralföreningen som diakonissällskapet ha nämligen gjort framställning om höjt statsbidrag. Vid bifall till dessa framställningar beräknas statsverkets kostnader öka med i runt tal 23 800 kronor för Åby och 16 700 kronor för Sjölden. Detta skulle med utgångspunkt från medelbeläggningen på anstalterna under budgetåret 1949/50 (Åby 27; Sjölden 8), innebära en höjning av kostnaden per intagen och dag med kr. 2: 40 (6: 90 — 9: 30) på Åby och kr. 5: 70 (8: 90 — 14: 60) på Sjölden. Under budgetåret 1949/50 uppgingo statsverkets utgifter för intagnas omhändertagande på Åby och Sjölden samt för inackorderingsavgifter till 98 800 kronor.¹ Med utgångspunkt härifrån beräknar fångvårdsstyrelsen anslagsbehovet för nästa budgetår till (98 800 + 23 800 + 16 700) 139 300 kronor.

Departementschefen.

Den allmänna ekonomiska utvecklingen motiverar otvivelaktigt en omprövning av de för snart tio år sedan fastställda grunderna för statsbidraget till anstalterna Åby och Sjölden. Ytterligare förhandlingar härom ha emellertid ansetts böra äga rum. Hinder bör ej möta för Kungl. Maj:t att fastställa nya överenskommelser i ämnet med centralföreningen och diakonissällskapet. Jag förutsätter, att de därigenom uppkommande merkostnaderna för statsverket skola kunna begränsas i förhållande till vad fångvårdsstyrelsen föreslagit.

¹ Från belastningssiffran 105 800 kronor avdragas 7 000 kronor som belöpa på en numera nedlagd anstalt.

För nästa budgetår torde anslaget böra bestämmas till 166 000 kronor, varav 36 000 kronor motsvara de från fångvårdsanstalternas omkostnadsanslag överflyttade kostnaderna för Björkahemmet (jfr s. 48).

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättning för vård av fångar på anstalter, som ej tillhöra fångvården, m. m.* för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 166 000 kronor.

[38] 9. Interneringsnämnden.

	Anslag	Nettoutgift
1949/50	49 500	57 500
1950/51 (statsliggaren s. 154) ..	54 500	
1951/52 förslag	56 000	

Interneringsnämndens biträdespersonal utgöres av ett e. o. kanslibitråde och ett e. o. kontorsbiträde, varjämte ett belopp av 2 600 kronor beräknats för tillfällig skrivhjälp m. m. Fångvårdsstyrelsen (skr. 24/8 1950) har hemställt att medel beräknas för ytterligare ett heltidsanställt biträde hos nämnden men för närvarande kan jag endast tillstyrka att det för tillfällig skrivhjälp beräknade beloppet höjes med 1 500 kronor. Højningen tillägges icke-ordinarieposten.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) fastställa följande stat för interneringsnämnden, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1951/52:

Stat.

Avlöningar.

1. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, *förslagsvis* 30 000
2. Avlöningar till icke-ordinarie personal m. m., *förslagsvis* 14 900
3. Rörligt tillägg, *förslagsvis* 1 400

Omkostnader.

Omkostnader, *förslagsvis* 9 700

Summa kronor 56 000;

b) till *Interneringsnämnden* för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 56 000 kronor.

[39] 10. Ungdomsfängelssenämnden.

	Anslag	Nettoutgift
1949/50	21 600	21 900
1950/51 (statsliggaren s. 155) ..	23 000	
1951/52 förslag	23 000	

Enligt gällande stat för ungdomsfängelnsnämnden har anvisats bl. a. 2 700 kronor till arvode åt nämndens sekreterare och vikarie för denne (2 500).

Fångvårdsstyrelsen (skr. 24/8 1950) har upprepat sin föregående år gjorda hemställan att sekreterarbefattningen förändras till heltidstjänst men likasom då kan jag av hänsyn till det rådande ekonomiska läget ej biträda förslaget (jfr II ht s. 48).

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ungdomsfängelnsnämnden* för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 23 000 kronor.

[40] 11. Länsstyrelsernas kostnader för fångtransport.

	Anslag	Nettoutgift
1949/50	250 000	236 500
1950/51 (statsliggaren s. 156) ..	250 000	
1951/52 förslag	250 000	

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Länsstyrelsernas kostnader för fångtransport* för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 250 000 kronor.

[41] 12. Skyddskonsulentorganisationen: Avlöningar.

	Anslag	Nettoutgift
1949/50 avlöningar	243 100 ¹	243 600
1950/51 (statsliggaren s. 156)	313 100	
1951/52 förslag	319 700	

Fångvårdsstyrelsen (skr. 24/8 1950) hemställer, att anslaget höjes med 11 600 kronor.

	Ökning
1. Ökad biträdeshjälp i särskilt arbetstyngda konsulentdistrikt ..	5 000
2. Omräkning	

Ändrad dyrortsgruppering (Halmstad—Göteborg)	456
Löneklassuppflyttningar, avrundning	6 144

11 600

Departementschefen.

I 1950 års statsverksproposition (II ht s. 49 f.) lämnades redogörelse för en av fångvårdsstyrelsen på Kungl. Maj:ts uppdrag verkställd utredning med förslag angående skyddsarbetets organisation m. m. Styrelsens förslag syftade bl. a. till en utbyggnad av den fasta skyddskonsulentorganisationen. På grund av det statsfinansiella läget kunde emellertid förslag icke

¹ Intill innevarande budgetår upptogs avlöningar och omkostnader för skyddskonsulentorganisationen under gemensamt anslag.

föreläggas riksdagen om ökning av antalet fasta tjänster. I avvaktan på att så skulle kunna ske anvisade riksdagen 70 000 kronor för tillfällig arbets-hjälp i de hårdast belastade konsulentdistrikten. Med anlitande av dessa medel ha anställts sex extra skyddsassistenter, därav två i Stockholm samt en i vardera av städerna Göteborg, Malmö, Norrköping och Karlstad. Samtidigt har en tidigare i Halmstad placerad skyddsassistent förflyttats till Göteborg. Dessutom kunde det till biträdes hjälp anvisade beloppet höjas med omkring 17 000 kronor.

Den förstärkning av skyddsorganisationen med tillfälliga arbetskrafter, som sålunda kommit till stånd, utgör en av förhållandena framtvingad provisorisk lösning. Vid anmälan av frågan i fjolårets statsverksproposition (II ht s. 71) uttalade jag, att en utbyggnad av konsulentorganisationen framstode såsom den angelägnaste åtgärden på det kriminalpolitiska området. För att vinna den nödvändiga effektiviseringen av den fria kriminalvården vore det emellertid, enligt vad jag samtidigt framhöll, icke tillräckligt att förstärka konsulentorganisationen. För den omedelbara vården vore det nämligen nödvändigt, att lämpliga frivilliga krafter i väsentligt vidgad omfattning toges i anspråk. Möjligheter att erhålla nödigt antal frivilliga övervakare och tillsynsmän torde erbjuda sig vid en intensifierad värvningsverksamhet bland personer tillhörande vissa grupper, som diltills endast i mindre omfattning anlitats för sådana uppdrag. Såsom exempel på dylika grupper nämndes funktionärer i bildningsförbund, religiösa sammanslutningar, fackliga och politiska föreningar, nykterhets-, idrotts- och ungdomsorganisationer ävensom nämndemän vid härads- och rådhusrätter samt arbetsledare och arbetskamrater till de dömda.

För att klarlägga det aktuella läget inom skyddsverksamheten har en undersökning förliden höst verkställts inom justitiedepartementet. Undersökningen visar i huvudsak följande.

Den 1 september 1950 stodo 8 064 villkorligt dömda under övervakning och 852 villkorligt frigivna under tillsyn (90 % resp. 10 % av sammanlagda antalet, 8 916). Av dessa voro 7 933 (89 %) män och 983 (11 %) kvinnor. Ej fyllda 21 år voro av männen 1 524 (19 %) och av kvinnorna 211 (21 %). Av ifrågavarande personer vistades 7 459 (84 %) i städer och andra tätorter samt 1 457 (16 %) på landsbygden.

Övervakning och tillsyn besörjdes i 4 243 fall (47 %) av personer, yrkesmässigt verksamma inom socialvården, därav i 211 (2 %) av skyddskonsulenter eller skyddsassistenter, i 1 726 (19 %) av tjänstemän vid skyddsföreningarna samt i 2 306 (26 %) av tjänstemän vid fängvårdsanstalter, anstalter tillhörande barnvården, alkoholistanstalter och arbetsförmedlingar eller av andra socialvårdstjänstemän.

Antalet övervakare och tillsynsmän var 4 404. Av dessa voro åtminstone 929 (21 %) funktionärer i fackliga och politiska organisationer, bildningsförbund, religiösa sammanslutningar, nykterhets-, idrotts- och ungdomsorganisationer, 357 (8 %) nämndemän samt 154 (3,5 %) arbetsledare och 44 (1 %) arbetskamrater till de dömda. Blott tio personer, alla heltidsanställda

tjänstemän i skyddsförening, innehade fler än 50 övervaknings- eller tillsynsuppdrag var, och av dessa blott fyra, en i Stockholm och tre i Göteborg, över 100 uppdrag var. Två av de sistnämnda hade vardera mer än 150 uppdrag.

Inom 1 378 (55 %) av rikets 2 501 kommuner fanns icke något enda övervaknings- eller tillsynsfall och inom 744 kommuner (30 %) funnos blott 1—2 fall. Fler än 25 fall förekommo i 46 kommuner, alla städer, av vilka 9 hade fler än 100 fall var.

En jämförelse med de i fångvårdsstyrelsens utredning lämnade uppgifterna, vilka avsågo läget den 1 juli 1947, giver vid handen följande. Sammanlagda antalet villkorligt dömda under övervakning och villkorligt frigivna under tillsyn är i det närmaste oförändrat. Inom detta antal ha emellertid vissa mindre förskjutningar ägt rum. Sålunda har antalet villkorligt frigivna, antalet män samt antalet personer i åldern över 21 år ökat med 2—7 %, medan antalet villkorligt dömda, kvinnor och underåriga i motsvarande mån minskat.

Också antalet övervaknings- och tillsynsuppdrag, vilka besörjas av personer yrkesmässigt verksamma inom socialvården, ävensom antalet övervakare och tillsynsmän visar sig vid en sådan jämförelse vara nära nog oförändrat. I förhållande till hela antalet uppdrag har emellertid antalet av skyddsvärnstjänstemännens uppdrag nedgått väsentligt (från 29 % till 19 %), under det att de uppdrag som innehavas av andra socialvårdstjänstemän än skyddskonsulenter, skyddsassistenter och skyddsvärnstjänstemän i nära nog motsvarande mån ökat i antal (från 18 % till 26 %). Ehuru direkt jämförelsematerial saknas kan man vidare finna, att funktionärer inom fackliga, politiska, religiösa och ideella organisationer numera i långt större utsträckning än tidigare anlitas såsom övervakare och tillsynsmän. Många av de nytillkomna nämndemännen vid rådhusrätterna ha tydligen tagits i anspråk för övervakning och tillsyn. På grundval av fångvårdsstyrelsens tidigare redovisade uppgifter kunde man konstatera, att befattningshavarna vid vissa skyddsföreningar, särskilt i storstäderna, voro synnerligen hårt belastade med uppdrag, i åtskilliga fall uppgående till över 200 uppdrag för varje befattningshavare. Numera kan man endast för Göteborgs del tala om ett verkligt missförhållande av denna art. I fråga härom vill jag likväl nämna att, enligt vad jag inhämtat, de två befattningshavare, som ha de flesta uppdragen, vid deras handhavande biträdas av en skyddsvärnstjänsteman utan egna uppdrag.

Av svaren på vissa frågor, som under utredningen riktats till de tretton skyddskonsulenter, har slutligen framgått bl. a. följande. Några svårigheter att finna lämpliga övervakare och tillsynsmän bland personer, yrkesmässigt verksamma inom socialvården, föreligga ej. Tio konsulenter ha förklarat, att det i allmänhet ej heller varit svårt att i önskad utsträckning förvärva andra lämpliga personer såsom övervakare och tillsynsmän, under det att tre konsulenter här redovisat vissa svårigheter. Samtliga konsulenter ha förklarat, att de med nuvarande arbetsanhopning icke ha möjlighet att

på rätt sätt ägna sig åt alla på dem ankommande arbetsuppgifter utan måste eftersätta vissa av dem. Såsom eftersatta uppgifter ha särskilt angivits skyddsarbetet före domen (d. v. s. biträde vid särskild förundersökning, vid val av övervakare samt vid utformning av föreskrifter att givas i samband med villkorlig dom) ävensom upprättande och vidmakthållande av personlig kontakt med övervakarna och de övervakade.

Den verkställda undersökningen har alltså givit vid handen, att en utbyggnad av konsulentorganisationen alltjämt är ytterst angelägen. I rådande läge är jag emellertid fortfarande förhindrad att framlägga något förslag härom. Vad angår organisationen av skyddsarbetet i övrigt visar undersökningen såtillvida en påtaglig förbättring, som massövervakningarna äro stadda på avskrivning och övervakningsuppgifterna i avsevärd utsträckning kunnat placeras på frivilliga krafter inom de kategorier, vilka ansetts böra tagas i anspråk härför. En utveckling har alltså ägt rum i den riktning, som av statsmakterna betecknats som lämplig. Det är min avsikt att uppmärksamt följa den fortsatta utvecklingen och vidtaga alla åtgärder för att, så långt tillgängliga medel förslå, ytterligare effektivisera den fria kriminalvården.

Fångvårdsstyrelsens anslagsäskanden kan jag nu biträda endast såvitt avser anslagshöjning för automatiska utgiftsökningar på grund av löneklassuppflyttningar och ändrad dyrortsgruppering, sammanlagt 6 600 kronor. Höjningen fördelar sig med 5 900 kronor på icke-ordinarieposten och 700 kronor på posten till rörligt tillägg. Anslaget bestämmes till 319 700 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) fastställa följande avlöningsstat för skyddskonsulentorganisationen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1951/52:

Avlöningsstat.

1. Arvode, bestämt av Kungl. Maj:t	1 500
2. Avlöningar till icke-ordinarie personal	295 900
3. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	22 300

Summa kronor 319 700;

b) till *Skyddskonsulentorganisationen: Avlöningar* för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 319 700 kronor.

[42] 13. Skyddskonsulentorganisationen: Omkostnader.

	Anslag	Nettoutgift
1949/50 omkostnader	66 500	84 500
1950/51 (statsliggaren s. 157) ..	76 500	
1951/52 förslag	86 500	

Enligt gällande omkostnadsstat ha 26 000 kronor anvisats till expenser (30 600).

Fångvårdsstyrelsen (skr. 24/8 1950) hemställer, att posten till expenser höjes med 5 000 kronor, enär det nu anvisade beloppet är otillräckligt. I annat sammanhang (skr. 27/9 1950) hemställer styrelsen att för nyanskaffning av möbler och andra inventarier m. m. till de nya befattningshavare vid skyddskonsulentorganisationen, som tillkommit innevarande år, få överskrida den i gällande omkostnadsstat uppförda expensposten med 10 000 kronor.

Departementschefen.

Medgivande att överskrida det för innevarande budgetår anvisade beloppet till expenser bör ej lämnas. I stället torde anslaget för nästa budgetår höjas med 10 000 kronor för att täcka kostnaderna för den erforderliga engångsanskaffningen av inventarier m. m. till vissa skyddskonsulentexpeditioner.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen
att till *Skyddskonsulentorganisationen: Omkostnader* för
budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 86 500 kronor.

[43] 14. Övervakning av villkorligt dömda.

	Anslag	Nettoutgift
1949/50	200 000	189 000
1950/51 (statsliggaren s. 157)	475 000	
1951/52 förslag	475 000	

Den av 1950 års riksdag beslutade höjningen av övervakarnas arvoden föranledde en uppräknings anslag från 200 000 kronor till 475 000 kronor (II ht 1950 s. 72).

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen
att till *Övervakning av villkorligt dömda* för budgetåret
1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 475 000 kronor.

[44] 15. Tillsyn över villkorligt frigivna m. fl.

	Anslag	Nettoutgift
1949/50	30 000	29 200
1950/51 (statsliggaren s. 158) ..	75 000	
1951/52 förslag	75 000	

I samband med höjningen av tillsynsmännens arvoden uppräknades detta anslag av 1950 års riksdag från 30 000 kronor till 75 000 kronor (II ht 1950 s. 73).

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen
att till *Tillsyn över villkorligt frigivna m. fl.* för budget-
året 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 75 000 kronor.

[45] 16. Understöd åt verksamhet för frigivna fångar m. fl.

	Anslag	Nettoutgift
1949/50	165 000 ¹	164 900
1950/51 (statsliggaren s. 158) ..	140 000	
1951/52 förslag	140 000	

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Understöd åt verksamhet för frigivna fångar m. fl.*
för budgetåret 1951/52 anvisa ett anslag av 140 000 kronor.

[46] 17. Bidrag till Svenska skyddsförbundet.

	Anslag
1950/51 (statsliggaren s. 158)	100 000
1951/52 förslag	100 000

Fångvårdsstyrelsen (skr. 24/8 1950) hemställer, under hänvisning till att skyddsföreningarna särskilt i de stora städerna ha stora ekonomiska svårigheter, att anslaget höjes med 25 000 kronor.

Departementschefen.

Även om starka skäl tala för att tillmötesgå fångvårdsstyrelsens framställning, kan jag i rådande läge ej understödja densamma. Anmärkas må, att den vid 1950 års riksdag beslutade höjningen av övervakarnas och tillsynsmännens arvoden delvis kommer skyddsföreningarna tillgodo.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Bidrag till Svenska skyddsförbundet* för budgetåret 1951/52 anvisa ett anslag av 100 000 kronor.

F. Diverse.

[47] 1. Ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Fångvårdsstyrelsens delfond.

	Anslag
1950/51 (statsliggaren s. 159)	765 000
1951/52 förslag	740 000

Under hänvisning till vad chefen för finansdepartementet i annat sammanhang anför angående ersättning till fångvårdsstyrelsens delfond av statens allmänna fastighetsfond hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Fångvårdsstyrelsens delfond* för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 740 000 kronor.

¹ Därav 25 000 på tilläggstat.

[48] 2. Ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Byggnadsstyrelsens delfond.

	Anslag
1950/51 (statsliggaren s. 162)	726 000
1951/52 förslag	727 000

Under hänvisning till vad chefen för finansdepartementet i annat sammanhang anför angående ersättning till byggnadsstyrelsens delfond av statens allmänna fastighetsfond hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Byggnadsstyrelsens delfond* för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 727 000 kronor.

[49] 3. Ersättning till statens domäners fond för upplåten mark.

	Anslag
1950/51 (statsliggaren s. 162)	40 800
1951/52 förslag	40 800

Under hänvisning till vad chefen för finansdepartementet i annat sammanhang anför angående ersättning till statens domäners fond för upplåten mark hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättning till statens domäners fond för upplåten mark* för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 40 800 kronor.

[50] 4. Bidrag till utgivande av lagsamling.

I enlighet med förslag av Kungl. Maj:t i propositionen 171/1949 anvisades för budgetåret 1949/50 ett reservationsanslag av 150 000 kronor såsom bidrag till utgivande av lagsamling. Samma anslagsbelopp har anvisats för innevarande budgetår. Anslaget bestämdes med utgångspunkt från att staten skulle bidra till kostnaderna för verkets utgivning genom inköp av en minimiupplaga på 2 000 exemplar, med begränsning dock till omkring 30 av de 36 delar som verket planerades skola omfatta. Statens totalkostnad för hela verket uppskattades mycket ungefärligt till mellan 400 000 och 500 000 kronor. Utgivningen av lagsamlingen skulle ske i etapper.

De första delarna av lagsamlingen ha utkommit under våren 1950 och avse Arbetsrätt, Allmän ordning och säkerhet, Yrkesundervisning: Industri, hantverk, handel, sjöfart och husligt arbete, Yrkesundervisning: Lantbruk, trädgårdsskötsel och skogshushållning samt Handel, hantverk och industri. De sålunda färdigställda delarna ha större sidyta och sidantal än som ursprungligen förutsatts och ha därför blivit dyrare än som beräknats. Statsverkets kostnader för dem ha uppgått till cirka 130 000 kronor. De slut-

liga utgifterna för verket äro allttjämt vanskliga att beräkna. Om emellertid de hittills utkomna delarna kunna anses representera genomsnittet för hela verket, kan statens totalkostnad, under förutsättning av oförändrade produktionskostnader, beräknas till 800 000—900 000 kronor. Enär utgivningen sannolikt kommer att utsträckas över tämligen lång tid, kan det nuvarande anslaget bibehållas. Kontrakt rörande verkets utgivning torde få fastställas av Kungl. Maj:t.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Bidrag till utgivande av lagsamling* för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 150 000 kronor.

[51] 5. **Bidrag till internationella byrån i Bern för skydd av litterära och konstnärliga verk.**

	Anslag
1950/51 (statsliggaren s. 162)	8 500
1951/52 förslag	8 500

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Bidrag till internationella byrån i Bern för skydd av litterära och konstnärliga verk* för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 8 500 kronor.

[52] 6. **Bidrag till den internationella penitentiära kommissionen.**

	Anslag
1950/51 (statsliggaren s. 162)	1 000
1951/52 förslag	1 000

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Bidrag till den internationella penitentiära kommissionen* för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kronor.

[53] 7. **Bidrag till internationella institutet för unifisering av privaträtten.**

	Anslag
1950/51 (statsliggaren s. 163)	3 000
1951/52 förslag	3 000

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Bidrag till internationella institutet för unifisering av privaträtten* för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 3 000 kronor.

[54] 8. Bidrag till Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab.

	Anslag
1950/51 (statsliggaren s. 163)	3 000
1951/52 förslag	3 000

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Bidrag till Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab* för budgetåret 1951/52 anvisa ett anslag av 3 000 kronor.

[55] 9. Bidrag till Tidskrift för kriminalvård.

	Anslag
1950/51 (statsliggaren s. 163)	1 000
1951/52 förslag	1 000

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Bidrag till Tidskrift för kriminalvård* för budgetåret 1951/52 anvisa ett anslag av 1 000 kronor.

[56] 10. Kommittéer och utredningar genom sakkunniga.

	Anslag	Nettoutgift
1949/50	525 000 ¹	577 900
1950/51 (statsliggaren s. 163) ..	425 000	
1951/52 förslag	550 000	

Detta anslag har under löpande och närmast föregående budgetår visat sig mycket knappt beräknat. Under budgetåret 1949/50 beviljade riksdagen på tilläggsstat 100 000 kronor utöver tidigare på riksstaten uppförda 425 000 kronor. Även för innevarande budgetår torde det bliva nödvändigt att begära förstärkning av anslaget.

Vissa av de utredningsarbeten som — till avsevärd del föranledda av framställningar av riksdagen — igångsatts eller fullföljts under innevarande budgetår ha medfört betydande belastning på anslaget. Flera av de nu pågående utredningarna kunna antagas komma att fortsätta under nästa budgetår. Jag vill särskilt erinra om de kostnadskrävande utredningarna om revision av fastighetsbildningslagstiftningen, om reformer på strafflagstiftningens område, om folkomröstning och valsätt samt om redovisningsskyldighet för politiska organisationer. Under den närmaste framtiden torde vidare böra tillsättas vissa nya utredningar. Den av riksdagen begärda översynen av rättegångsbalken torde sålunda snarast böra verkställas. Frågan om utredning i nordiskt samarbete rörande viss lagstiftning på skadeståndsrättens område är vidare aktuell och arbetets snara igångsättande har påkallats från dansk och norsk sida. En höjning av det nuvarande an-

¹ Därav 100 000 på tilläggsstat.

slagsbeloppet torde sålunda icke kunna undvikas. Enligt verkställda beräkningar skulle justitiedepartementets kostnader för utredningar och sakkunniga under nästa budgetår draga en kostnad av åtminstone 550 000 kronor. Det är emellertid min avsikt att begränsa utredningsarbetet till vad som påkallas av mycket starka skäl.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Kommittéer och utredningar genom sakkunniga* för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 550 000 kronor.

[57] 11. Planering av allmänna arbeten.

	Anslag
1950/51 (statsliggaren s. 163)	100
1951/52 förslag	100

Under hänvisning till vad chefen för finansdepartementet i annat sammanhang anför angående behovet av anslag till planering av allmänna arbeten får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Planering av allmänna arbeten* för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 100 kronor.

[58] 12. Extra utgifter.

	Anslag	Nettoutgift
1949/50	30 000	29 700
1950/51 (statsliggaren s. 163)	35 000	
1951/52 förslag	35 000	

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Extra utgifter* för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 35 000 kronor.

[59] 13. Barntillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst.

	Anslag	Nettoutgift
1949/50	30 000	28 300
1950/51 (statsliggaren s. 163)	25 000	
1951/52 förslag	20 000	

Anslaget kan nedsättas till 20 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Barntillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst* för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 20 000 kronor.

Sammanfattning.

Andra huvudtiteln	slutsumma, för budgetåret 1950/51	
utgörande		kronor 41 016 800
kommer vid bifall till de av mig framställda förslagen att		
för budgetåret 1951/52	uppgå till	» 41 247 100
innebärande en ökning av		» 230 300

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Olle Hellberg.

Register

till

Andra huvudtiteln för budgetåret 1951/52.

A. Justitiedepartementet m. m.

Sid.	Kronor
2 Avlöningar till statsråden utan departement m. m.	212 700
3 Justitiedepartementet: Avlöningar	591 900
4 Justitiedepartementet: Omkostnader	114 000
4 Justitiedepartementet: Svensk författningssamling	220 000
5 Lagberedningen	67 000
6 Ombuden för tillsyn av tryckta skrifter	17 000
	1 222 600.

B. Justitiekanslersämbetet och riksåklagarämbetet.

6 Justitiekanslersämbetet: Avlöningar	115 300
7 Justitiekanslersämbetet: Omkostnader	8 000
7 Riksåklagarämbetet: Avlöningar	164 800
7 Riksåklagarämbetet: Omkostnader	21 300
	309 400.

C. Domstolarna.

9 Högsta domstolen m. m.: Avlöningar	1 719 000
11 Högsta domstolen m. m.: Omkostnader	130 000
12 Regeringsrätten: Avlöningar	290 000
12 Regeringsrätten: Omkostnader	10 000
12 Regeringsrätten: Regeringsrättens årsbok	25 000
13 Hovrätterna: Avlöningar	4 211 000
16 Hovrätterna: Omkostnader	444 700
18 Häradsrätterna: Avlöningar	9 585 000
22 Häradsrätterna: Omkostnader	652 000
23 Häradsrätterna: Reseersättningar till nämndemän	1 000 000
24 Häradsrätterna: Uppläggande av nya fastighetsböcker för landet	40 000
24 Vattendomstolarna: Avlöningar	859 800
26 Vattendomstolarna: Omkostnader	142 800
	19 109 300.

D. Rättegångsväsendet i allmänhet.

28 Ersättning åt domare, vittnen och parter	2 000 000
28 Kostnader enligt lagen om fri rättegång	1 200 000
29 Understöd för utomprocessuell rättshjälp	200 000

Sid.	Kronor
29 Tornedalens rättshjälpsanstalt	35 900
30 Ersättning för vissa bötesandelar	500
30 Resestipendier åt domare m. fl.	10 000
	3 446 400.

E. Fångvården m. m.

31 Fångvårdsstyrelsen: Avlöningar	587 500
33 Fångvårdsstyrelsen: Omkostnader	80 000
34 Fångvårdsanstalterna: Avlöningar	8 383 300
46 Fångvårdsanstalterna: Omkostnader	4 005 000
48 Fångvårdsanstalterna: Engångsanskaffning av beklädnads- och sängutrustning m. m.	50 000
49 Fångvårdsanstalterna: Maskin- och verktygsutrustning m. m.	43 000
50 Fångvårdsanstalterna: Montering och transport av baracker m. m.	40 000
50 Ersättning för vård av fångar på anstalter, som ej tillhöra fång- vården, m. m.	166 000
52 Interneringsnämnden	56 000
52 Ungdomsfängelssenämnden	23 000
53 Länsstyrelsernas kostnader för fångtransport	250 000
53 Skyddskonsulentorganisationen: Avlöningar	319 700
56 Skyddskonsulentorganisationen: Omkostnader	86 500
57 Övervakning av villkorligt dömda	475 000
57 Tillsyn över villkorligt frigivna m. fl.	75 000
58 Understöd åt verksamhet för frigivna fångar m. fl.	140 000
58 Bidrag till Svenska skyddsförbundet	100 000
	14 880 000.

F. Diverse.

58 Ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Fångvårdssty- relsens delfond	740 000
59 Ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Byggnadssty- relsens delfond	727 000
59 Ersättning till statens domäners fond för upplåten mark	40 800
59 Bidrag till utgivande av lagsamling	150 000
60 Bidrag till internationella byrån i Bern för skydd av litterära och konstnärliga verk	8 500
60 Bidrag till den internationella penitentiära kommissionen	1 000
60 Bidrag till internationella institutet för unifiering av privaträtten	3 000
61 Bidrag till Nordisk Tidsskrift för Kriminalvidenskab	3 000
61 Bidrag till Tidskrift för kriminalvård	1 000
61 Kommittéer och utredningar genom sakkunniga	550 000
62 Planering av allmänna arbeten	100
62 Extra utgifter	35 000
62 Barntillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst	20 000
	2 279 400.

Summa 41 247 100.

63 Sammanfattning.

BILAGA 5 TILL STATSVERKSPROPOSITIONEN 1951

TREDJE HUVUDTITELN

UTRIKESDEPARTEMENTET

Utdrag av protokollet över utrikesdepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3 januari 1951.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE, ANDERSSON, LINGMÅN.

Ministern för utrikes ärendena anmäler de frågor, som tillhöra regleringen av utgifterna under riksstatens tredje huvudtitel för budgetåret 1951/52, och anför därvid följande.

Såsom chefen för finansdepartementet under för flera huvudtitlar gemensamma frågor redan framhållit, nödvändiggör det nuvarande statsfinansiella läget en minskning av statens utgifter, vilken bl. a. måste taga sig uttryck i inskränkningar av den statliga förvaltningsapparaten. De anslagsäskanden, som i det följande komma att framläggas för täckande av utrikesförvaltningens behov, äro präglade därav.

Vid övervägande av möjligheter att genomföra inskränkningar inom tredje huvudtitelns område har det befunnits möjligt att i vissa länder indraga den svenska representationen eller minska personalbesättningen vid denna.

Emellertid står utrikesförvaltningen under rådande förhållanden på såväl det politiska som det ekonomiska området inför ökade krav. Så sent som vid 1950 års riksdag genomfördes i anledning bl. a. av önskemål från näringslivets sida en viss utvidgning av utrikesförvaltningens organisation. Denna utvidgning, som i främsta rummet avsåg att åstadkomma en av särskilda sakkunniga förordad effektivisering av förberedelserna för och genomförandet av Sveriges handelsavtalsförhandlingar, berörde huvudsakligen utrikesdepartementets handelsavdelning samt de beskickningar och konsulat, som ansågos tidigare ha saknat tillräckliga möjligheter att effektivt tillvarataga landets handelspolitiska intressen. Det är uppenbart, att besparingsåtgärder icke böra få omintetgöra vad sålunda vunnits eller på

andra håll skapa svårigheter av samma art som de, på vilka man genom ifrågavarande beslut sökt finna en lösning.

När det gäller att även för utrikesförvaltningens del lämna ett bidrag till besparingsåtgärderna, synes den enda väg, som står öppen, vara dels en viss förskjutning av arbetsuppgifter från beskickningarna och konsulatet till departementet, dels en koncentration av arbetsuppgifterna till ett något mindre antal beskickningar i förening med en reduktion av representationen på de platser som, ehuru de underställas beskickning i annat land, likväl fordra särskild personal. En besparingsaktion efter dessa linjer har karaktären av en rationalisering, vid vilken ökade krav komma att ställas såväl på departementet som på vissa beskickningar. Inskränkningarna av utrikesrepresentationen äro icke uttryck för en nedvärdering av arbetsuppgifterna på de orter, som drabbas av inskränkningarna, utan avse endast en ändrad och mer centraliserad behandling av dessa. Det kan vid en sådan rationalisering ej undgås, att ett intryck kan skapas av minskat intresse för förbindelserna med vissa marknader och länder. Av vad här sagts framgår, att detta intryck är oriktigt och bottnar i en felsyn.

En besparingsaktion av detta slag förutsätter, att man är beredd att i mån av behov tillfälligt förstärka representationen på de orter, där den nu skulle bortfalla eller inskränkas. I centraliseringens natur ligger, att detta får ske antingen från den beskickning, som får överta ansvaret för den berörda orten, eller — och detta torde bli regeln — från departementet. En utveckling i denna riktning har ägt rum under senare år, i det att man i stigande grad eftersträvat att utbilda specialiserad arbetskraft i departementet för att ha möjligheter att låta denna rycka in såsom temporär förstärkning vid den tidpunkt och på de platser behov av sådan särskild erfarenhet framträtt, som denna arbetskraft representerar. Vid de fortsatta organisations- och rationaliseringssträvandena inom departementet synes denna möjlighet böra ytterligare prövas. Efter angivna linjer bör det låta sig genomföra att möta de stigande anspråken på utrikesförvaltningen utan en fortsatt ansvällning av representationen utom landet med de höga löner och ökade flyttningskostnader denna för med sig.

Indragningar av personal inom departementet föreslås alltså icke. Erfarenheten får visa i vad mån en i besparingssyfte genomförd rationalisering efter centraliseringslinjer kan genomföras utan förstärkning av kvalificerad personal i departementet.

Med angivna utgångspunkter föreslås i det följande en indragning av beskickningschefstjänsterna i Bukarest, Havana, Lissabon och Wellington ävensom av vissa rådsposter utomlands. Ansvaret för vår representation i Bulgarien, Rumänien och Ungern skulle därefter fördelas mellan Belgrad, Moskva och Prag samt Sverige i respektive länder tillsvidare regelbundet företräddas endast av personal i lägre grad. Efter indragningen av ministerposten i Portugal torde sändebudet i Madrid böra ackrediteras jämväl i nämnda land, där viktiga handelsintressen likväl motivera stationering av en tjänsteman i mellangraderna. Ansvaret för vår representation på Cuba

torde böra uppdragas åt beskickningen i Mexico. Vår representation i Wel-
lington torde få åvila beskickningen i Canberra.

De indragningar av vissa befattningar, som i det följande komma att
föreslås, skulle medföra en minskning under avlöningsanslagen å 640 000
kronor. Andra anslag beräknas kunna sänkas med 323 000 kronor, varför
den sammanlagda minskningen skulle uppgå till 963 000 kronor. Emeller-
tid påkallas anslagsökningar å sammanlagt 924 000 kronor, av vilka om-
kring 600 000 kronor avse inventarier för Arvfurstens Palats, respektive
beskickningsfastigheternas delfond av statens allmänna fastighetsfond, var-
för nettobesparingen under huvudtiteln begränsas till ett belopp av 39 000
kronor.

De extraordinära valutaförhållanden, som för närvarande råda i Polen
och som eventuellt må inträda även i andra länder, kunna vid oförändrade
utgifter i vederbörande lands valuta komma att föranleda mångdubblade ut-
gifter i svenska kronor. Det har synts önskvärt, att utgifter av denna art
hållas skilda från de anslag, som här anmälas. Frågan om förstärkningsan-
slag för budgetåret 1951/52, respektive å tilläggsstat för innevarande bud-
getår, torde få upptagas till prövning vid en senare tidpunkt, då säkrare
hållpunkter kunna föreligga för en bedömning av anslagsbeloppet.

A. Utrikesdepartementet.

[1] 1. Utrikesdepartementet: Avlöningar.

	Anslag Kronor	Nettoutgift Kronor
1948/49	2 262 000	2 220 562
1949/50	2 440 000	2 340 173
1950/51 (statsliggaren s. 165) ..	2 520 000	
1951/52 (förslag)	2 525 000	

Kungl. Maj:t har den 19 maj 1950 fastställt följande personalförteckning
och avlöningsstat för utrikesdepartementet, att tillämpas tills vidare från
och med budgetåret 1950/51:

Personalförteckning.

Befattning	Tjänstemän å ordinarie stat:	Lönegrad
A. Diplomatisk eller konsulär personal.		
1 sändebud såsom kabinettssekreterare		Co 19
1 chef för handelsavdelningen	} eller	Co 17
3 utrikesråd såsom avdelningschefer		Co 14
1 protokollchef		Ca 33
10 byråchefer		Ca 33
9 förste sekreterare		Ca 29
12 andre sekreterare		Ca 24
3 förste kanslistar eller kanslistar	} eller	Ca 20
		Ca 16

Befattning	Lönegrad
B. Övrig personal.	
1 kansliråd och chef för arkivet	Ca 33
1 chef för räkenskapsbyrån	Ca 33
1 kamrerare	Ca 29
2 förste arkivarier	Ca 29
2 arkivarier	Ca 26
1 revisor	Ca 24
13 kansliskrivare	Ca 15
32 kanslibiträden	Ca 11
3 förste expeditionsvakter	Ca 11
7 expeditionsvakter	Ca 9
38 kontorsbiträden	Ca 8

Extra ordinarie tjänstemän i högre lönegrad än Ce 24:

5 förste sekreterare	Ce 29
----------------------------	-------

Tjänstemän å övergångsstat:

B. Övrig personal.	
2 kanslibiträden	Ca 11

Avlöningsstat.

	Kronor
1. Avlöning till departementschefen, ministern för utrikes ärendena	33 600
2. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	1 005 000
3. Arvoden, bestämda av Kungl. Maj:t	8 000
4. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal	1 174 000
5. Särskilda löneförmåner till ordinarie och icke-ordinarie tjänstemän:	
a. Representationsbidrag till ministern för utrikes ärendena	Kronor 20 000
b. Övriga löneförmåner	20 000
6. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	259 400
Summa kronor 2 520 000	

Arkivet.

I proposition till 1950 års riksdag angående vissa anslag under tredje huvudtiteln (nr 153 s. 14) anmäldes, att utrikesdepartementets arkiv till följd av ombyggnaden av Arvfurstens Palats fördelats mellan departementets lokaler i fastigheterna Jakobsgatan 30 och Styrmansgatan 26 samt depåer på olika ställen i staden. Denna uppdelning medförde naturligen avsevärt extraarbete. Vid departementets blivande återflyttning till Arvfurstens Palats måste vidare arbetet med arkivets organisation, införandet av mo-

derna arkivmetoder samt ordnandet av arkivmaterialet i enlighet med dessa bli tidskrävande. För att dessa arbetsuppgifter skulle kunna lösas på ett tillfredsställande sätt, vore en provisorisk förstärkning av arkivpersonalen erforderlig. Kostnaderna härför beräknades till omkring 14 000 kronor. Riksdagen förklarade sig för sin del icke vilja resa någon invändning mot detta förslag.

För ifrågavarande arbetsuppgifter, vilka främst avse rationalisering — i samarbete med statens organisationsnämnd — av arkivets tekniska arbetsformer ävensom ordnings- och gallringsverksamhet inom utrikesförvaltningens äldre, i departementet förvarade arkivmaterial, har en temporär förstärkning skett av arkivets personal. För ändamålet har sålunda tillfälligt anställts en särskild, för ifrågavarande uppgifter utbildad tjänsteman. På grund av arbetsuppgifternas stora omfattning kunna dessa icke slutföras under innevarande budgetår. Den provisoriska arbetsförstärkningen av arkivpersonalen påkallas sålunda jämväl under budgetåret 1951/52, under vilket huvuddelen av de med arkivets organisation sammanhängande arbetsuppgifterna torde kunna lösas. Jag får därför föreslå, att för ändamålet för nästa budgetår beräknas ett belopp av 14 000 kronor.

Biträdespersonalen i departementet.

I 1949 års statsverksproposition (III ht s. 5) framhölls, att en höjning av antalet tjänster i de för biträdespersonalen i utrikesdepartementet gällande högre lönegraderna framstode såsom en alltmer trängande nödvändighet. Det ansågs emellertid då icke lämpligt att föregripa de förslag, som 1947 års biträdesutredning väntades framlägga under år 1949. Sedan emellertid avgivandet av utredningens förslag ytterligare uppskjutits, ha Utrikesdepartementets kvinnliga personalförening samt Föreningen kvinnor i statens tjänst vid flera tillfällen framlagt förslag om förbättrad lönegradsplacering av hithörande tjänster. Därvid har särskilt påpekats den nu rådande otillfredsställande proportionen mellan högre och lägre tjänster för ifrågavarande slag av biträdespersonal jämförd med de kvalificerade arbetsuppgifter, för vilka den i regel tages i anspråk. Från föreningarnas sida har understrukits angelägenheten av att frågan skyndsammast upptages till prövning och avgörande.

Ehuru jag finner de av föreningarna framförda synpunkterna värda beaktande, anser jag mig med hänsyn till det statsfinansiella läget och den återhållsamhet, som för närvarande måste iakttagas i fråga om statens utgifter, ej kunna tillstyrka de framförda önskemålen annat än i begränsad omfattning. I avvaktan på biträdesutredningens slutliga förslag till reglering av den kvinnliga biträdespersonalens lönegradsplacering anser jag mig sålunda endast böra föreslå, att fem extra ordinarie kontorsbiträdestjänster förändras till befattningar såsom extra ordinarie kanslibiträden. Härför erforderligt belopp beräknas uppgå till i runt tal 3 000 kronor.

52 kontorsbiträden å icke-ordinarie stat, som den 1 juli 1951 kunna räkna sju tjänstår, böra då jämlikt grunderna för den reglerade befordrings-

gången befordras till kontorsbiträden i lönegraden Ca 8. Jag föreslår därför, att ytterligare 52 kontorsbiträden uppföras å departementets personalförteckning, varigenom antalet dylika befattningar ökas till 90. De nytillkommande tjänsterna medföra icke någon ökad belastning av anslagsposten till avlöningar åt ordinarie personal, enär motsvarande antal skrivbiträden kan beräknas under nästa budgetår tjänstgöra vid beskickningar och konsulat och sålunda avlönas från anslaget B. 4.

Statens organisationsnämnd, som anmodats företaga en undersökning av vakttjänsten i utrikesdepartementet, har framhållit, att antalet expeditionsvakter — som f. n. är 33 — syntes kunna nedbringas med tre. Åtgärder ha vidtagits i syfte att organisera vakttjänsten i departementet i enlighet med nämndens förslag. Vissa jämkningar, som därvid företagits i förslagen, föranleda, att minskningen stannar vid två expeditionsvakter. Genom att för vissa uppgifter, för vilka hittills anlitats stadsbud, anställa en expeditionsvakt skulle vidare en besparing med cirka 2 000 kronor för år kunna vinnas. Den sammanlagda kostnadsminskningen för vakttjänsten vid departementet blir således i runt tal 13 000 kronor, som med hänsyn till stadsbudsarrangemangets upphörande böra fördelas med 5 000 kronor å förevarande anslag och återstoden å omkostnadsanslaget.

Vad nu anförts skulle beträffande avlöningsstaten medföra följande ändringar.

Anslagsposten 2. Avlöningar till ordinarie tjänstemän bör för löneklassuppflyttningar ökas med 2 000 kronor eller till 1 007 000 kronor.

Anslagsposten 4. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal. Inrättandet av fem extra ordinarie kanslibiträdesbefattningar (Ce 11) i utbyte mot samma antal tjänster såsom kontorsbiträden (Ce 8) innebär en merutgift av i runt tal 3 000 kronor. För löneklassuppflyttningar bör vidare räknas med en ökning av 3 500 kronor. Viss ändrad sammansättning av den icke-ordinarie personalen inom ramen för bestämmelserna om reglerad befordringsgång medför ytterligare utgiftsökning med 3 500 kronor. Slutligen medför minskningen av antalet expeditionsvakter sänkning av medelsbehovet med 5 000 kronor. Anslagsposten torde alltså böra höjas med $(3\,000 + 3\,500 + 3\,500 - 5\,000 =) 5\,000$ kronor till 1 179 000 kronor.

Anslagsposten 6. Rörligt tillägg bör i enlighet med nu gällande beräkningsgrunder minskas med 2 000 kronor.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i den för utrikesdepartementet gällande personalförteckningen uppföra ytterligare 52 befattningar såsom kontorsbiträden i lönegraden Ca 8;

b) godkänna följande avlöningsstat för utrikesdepartementet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1951/52:

Avlöningsstat.		Kronor
1. Avlöning till departementschefen, ministern för utrikes ärendena		33 600
2. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>		1 007 000
3. Arvoden, bestämda av Kungl. Maj:t		8 000
4. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal ..		1 179 000
5. Särskilda löneförmåner till ordinarie och icke-ordinarie tjänstemän:		
a. Representationsbidrag till ministern för utrikes ärendena	Kronor 20 000	
b. Övriga löneförmåner	20 000	40 000
6. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>		257 400
Summa kronor		2 525 000

c) till *Utrikesdepartementet*: Avlöningar för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 2 525 000 kronor.

[2] 2. Utrikesdepartementet: Omkostnader.

	Anslag Kronor	Nettoutgift Kronor
1948/49	627 000	1 422 206
1949/50	896 000	1 653 074
1950/51 (statsliggaren s. 166) ..	1 250 000	
1951/52 (förslag)	1 346 000	

Kungl. Maj:t har den 19 maj 1950 fastställt följande omkostnadsstat för utrikesdepartementet, att tillämpas tills vidare under budgetåret 1950/51:

Omkostnadsstat.		Kronor
1. Sjukvård m. m., <i>förslagsvis</i>		18 000
2. Rese- och flyttningssersättningar, <i>förslagsvis</i>		250 000
3. Expenser, <i>förslagsvis</i>		942 000
4. Publikationstryck, <i>förslagsvis</i>		20 000
5. Chiffereringsmateriel		20 000
Summa kronor		1 250 000

I anslutning härtill har Kungl. Maj:t den 19 maj 1950 föreskrivit, med tillämpning tills vidare under budgetåret 1950/51, att av anslagsposten till expenser må för nedan angivna ändamål tagas i anspråk följande belopp, nämligen:

	Kronor
Bränsle, lyse och vatten, <i>förslagsvis</i>	45 000
Övriga expenser:	
Telegram, telefon och annonsering, <i>förslagsvis</i>	350 000
Andra ändamål, <i>högst</i>	547 000
	Summa kronor 942 000

I anslutning till rekommendationer av den internationella telegraf- och telefonkonferensen i Paris år 1949 om förenkling av taxesystemet för telegram i utomeuropeisk regim har överenskommelse om slopande av rabatter å statstelegram träffats med ett flertal utomeuropeiska länder. Denna åtgärd har nämligen befunnits ekonomiskt fördelaktig för vårt land. För utrikesdepartementets del medför den emellertid ökade kostnader. Dessa ha uppskattats till 50 000 kronor för år. Utgifterna äro av natur att böra bestridas från nu ifrågavarande anslag, vilket för löpande budgetår torde få i erforderlig omfattning överskridas för ändamålet.

De med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 9 december 1949 tillkallade sakkunniga med uppgift att verkställa utredning rörande avlöningsförmånerna till utomlands stationerade tjänstemän m. m. — utlandslönekommittén — ha i skrivelse den 7 mars 1950 till ministern för utrikes ärendena hemställt, att åtgärder måtte vidtagas i syfte att åt Kungl. Maj:t utverka bemyndigande att till tjänstemän, hemkallade från utlandet till tjänst i utrikesdepartementet, utbetala visst bidrag (traktamente), intill dess de kunnat erhålla lämplig familjebostad.

Enligt vad de sakkunniga anföra, nödgas på detta sätt hemkallade tjänstemän ofta på grund av bristen på bostadslägenheter i Stockholm under åtskilliga månader taga in på hotell eller pensionat eller förhyra möblerad lägenhet — i båda fallen till dryga kostnader. Omständigheterna nödvändiggöra därvid stundom flera flyttningar inom staden, innan slutligen egen familjebostad kan erhållas. I en del fall ha tjänstemännens familjer kunnat — åtminstone för en tid — inhysas hos anförvanter, vilket medfört någon lättnad. En sådan utväg torde emellertid endast stå ett fåtal tjänstemän till buds.

Genom utrikesdepartementets försorg ha ett antal lägenheter i olika storlekar kunnat ställas till förfogande åt hemflyttade tjänstemän. Utredningen framhåller emellertid, att dessa utgöras av lägenheter i nybyggda fastigheter samt att tjänstemännens löneförmåner icke alltid medgiva, att de begagna sig av denna möjlighet att erhålla familjebostad. Många tjänstemän i detta läge ha det oaktat ansett sig nödsakade att inflytta i dessa bostäder, då en vistelse på hotell eller pensionat eller förhyrande av möblerad lägenhet skulle ställa sig ännu dyrare.

De sakkunniga erinra vidare om att gällande bestämmelser icke medgiva någon form av kompensation för de merkostnader, som utrikesförvaltningens hemflyttade tjänstemän sålunda under nu rådande förhållanden kunna

få vidkännas för sitt hushåll, i avbidan på att lämplig familjebostad kan erhållas. Visserligen utgår till tjänstemännen i utrikesförvaltningen vid hemflyttning ett särskilt engångsbidrag — förflyttningsbidrag — med ett belopp, motsvarande lönen i Stockholm för en månad. Detta bidrag är emellertid avsett även för andra utgifter, som uppstå i samband med förflyttningen, och täcker icke de merkostnader, som bero av nyss angivna förhållanden. Det synes därför påkallat att överväga särskilda åtgärder till undvikande av att hemflyttade tjänstemäns ekonomi undergrävas. I detta sammanhang erinra de sakkunniga om att enligt kungörelsen 1947: 18 tjänsteman med eget hushåll vid omplacering inom riket äger uppbära s. k. omplacerings-traktamente i avbidan på att familjebostad erhålles, i allmänhet dock under högst sex månader.

De sakkunniga anse för sin del skäl tala för att utrikesförvaltningen tillhörande tjänsteman med eget hushåll, vilken vid hemflyttning till Sverige icke inom rimlig tid kan erhålla lämplig familjebostad, skall efter Kungl. Maj:ts prövning i varje särskilt fall kunna erhålla bidrag till de merkostnader, som i anledning härav förorsakas honom på grund av att familjen är nödsakad bo och intaga sina måltider på hotell eller pensionat. Förutsättning för att sådant bidrag skall utgå bör vara, att tjänstemannen vederbörligen styrker, att han utan resultat vidtagit alla de åtgärder, som skäligen åligga honom för att anskaffa familjebostad. Tjänstemannen bör även styrka sina kostnader för bostad och måltider för sig och sin familj under den avsedda tiden. Beträffande bidragets storlek är knappast möjligt fastställa bestämda traktamentsbelopp. Bidraget synes böra avvägas med beaktande av omständigheterna i varje särskilt fall. Hänsyn bör bl. a. tagas till antalet barn. Bidraget bör enligt de sakkunniga beviljas för viss tid, förslagsvis sex månader. Vid behov skall bidraget kunna utgå under en eller flera sådana sexmånadersperioder.

Departementschefen. Under de senaste åren ha i ett flertal fall tjänstemän vid förflyttning till Sverige fått vidkännas merkostnader, som icke stått i rimligt förhållande till vederbörandes löneförmåner. Särskilt har detta medfört svårigheter för tjänstemän, som äro familjeförsörjare och som blivit tvungna att med sin familj under en längre tid bo på hotell eller pensionat. Jag anser därför, att sådana åtgärder, som de sakkunniga förordat, böra vidtagas, och vill erinra om den i det föregående omnämnda kungörelse (1947: 18), enligt vilken s. k. omplaceringstraktamente kan utgå såsom ersättning för likartade utgifter vid förflyttning inom Sverige.

Därest från riksdagens sida ej möter någon erinran, torde på Kungl. Maj:t få ankomma att, i huvudsaklig överensstämmelse med vad de sakkunniga förordat, meddela föreskrifter om bidrag till utgifter för tillfällig bostad åt tjänstemän inom utrikesförvaltningen, som förflyttas från utlandet till Sverige. I ärende rörande sådant bidrag torde yttrande från utrikesförvaltningens lönenämnd böra inhämtas. Vidare torde bidraget i regel böra utgå under högst sex månader samt beräknas under hänsynstagande

till storleken och omfattningen av det s. k. omplaceringstraktamente, som avses i nyssnämnda kungörelse.

Bidraget synes böra bestridas från den under förevarande anslag uppförda anslagsposten till rese- och flyttningersättning. Utan närmare erfarenhet av det framtida behovet av dylika bidrag är det icke möjligt att verkställa någon beräkning av kostnaderna. Då dessa emellertid icke torde komma att röra sig om något större belopp, har jag ej ansett erforderligt att särskilt för detta ändamål beräkna någon ökning av sagda, förslagsvis uppförda anslagspost.

Med hänsyn till den hittillsvarande belastningen samt nämnda merutgifter för telegram erfordras en höjning av omkostnadsanslaget. Anslagsposten till sjukvård bör sålunda höjas från 18 000 till 25 000 kronor. Vidare bör anslagsposten till expenser — varvid hänsyn tagits till den tidigare omnämnda besparingen å utgifterna för stadsbud — ökas med 175 000 kronor, nämligen för bränsle, lyse och vatten 10 000 kronor, för telegram, telefon och annonsering 50 000 kronor, för renhållning och städning 5 000 kronor, för skrivmaterialier m. m. 10 000 kronor samt för fraktkostnader 100 000 kronor. Den betydande ökningen av fraktkostnaderna beror väsentligen på en stegring av utgifterna för kurirtjänsten, varav ungefär hälften förklaras av den svenska kronans devalvering. Å andra sidan kan posten för inventarieanskaffning beräknas till ett med 86 000 kronor minskat belopp, huvudsakligen på grund av att medel för engångsanskaffning av nya inventarier för Arvfurstens Palats äskas under ett särskilt, i det följande upptaget anslag (A. 3.). Anslagsposten bör sålunda ökas med $(175\,000 - 86\,000 =)$ 89 000 kronor. Övriga anslagsposter böra upptagas med oförändrade belopp.

Jag förordar, att anslaget höjes med $(7\,000 + 89\,000 =)$ 96 000 kronor, och hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Utrikesdepartementet*: *Omkostnader* för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 1 346 000 kronor.

[3] **3. Inventarier för Arvfurstens palats m. m.** Utrikesdepartementet har under den pågående ombyggnaden av Arvfurstens palats inrymts i andra fastigheter i huvudstaden men beräknas kunna under nästa budgetår återflytta till palatset. Kostnaderna för flyttningen ha uppskattats till 30 000 kronor. En relativt betydande nyanskaffning av inventarier erfordras vidare i samband med återflyttningen. Med iakttagande av största sparsamhet ha utgifterna för detta ändamål beräknats till 300 000 kronor. Dessa kostnader å tillhoppa 330 000 kronor torde böra bestridas från ett särskilt anslag av reservationsanslags karaktär, och jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Inventarier för Arvfurstens palats m. m.* för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 330 000 kronor.

B. Sveriges representation i utlandet.

[4] 1. Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Diplomatisk och konsulär personal m. m.

	Anslag Kronor	Nettoutgift Kronor
1948/49	5 377 000*	5 814 950
1949/50	6 088 000**	6 946 944
1950/51 (statsliggaren s. 166) ..	8 240 000	
1951/52 (förslag)	7 866 000	

För ifrågavarande anslag har Kungl. Maj:t den 19 maj 1950 fastställt stat för ortstillägg ävensom följande personalförteckning och avlöningsstat, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1950/51:

Personalförteckning.		Lönegrad
Befattning	Tjänstemän & ordinarie stat:	
A. Placerade vid beskickning eller lönat konsulat:		
4 sändebud		Co 19
7 sändebud		Co 17
21 sändebud		Co 14
6 generalkonsuler		Co 14
25 beskickningsråd, handelsråd eller konsuler		Ca 33
22 förste beskickningssekreterare eller förste vicekonsuler		Ca 29
13 beskickningssekreterare eller vicekonsuler		Ca 24
30 förste kanslister eller kanslister		Ca 20 } eller Ca 16
B. Placerade enligt Kungl. Maj:ts beprövande:		
3 beskickningsråd, handelsråd eller konsuler		Ca 33

Extra ordinarie tjänstemän i högre lönegrad än Ce 24:

A. Placerad vid beskickning eller lönat konsulat:	
1 beskickningsråd	Ce 33
B. Placerade enligt Kungl. Maj:ts beprövande:	
3 förste beskickningssekreterare eller förste vicekonsuler	Ce 29

* Riksdagen har (skr. nr 191) i anledning av proposition nr 125/1949 medgivit, att den i avlöningsstaten upptagna delposten till prisutjämningsstillägg må överskridas med högst 350 000 kronor.

** Riksdagen har (skr. nr 132) i anledning av proposition nr 62/1950 medgivit, att den i avlöningsstaten upptagna delposten till prisutjämningsstillägg må överskridas med högst 1 100 000 kronor.

Avlöningsstat.		Kronor
1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>		1 962 000
2. Exspektansarvoden, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>		85 000
3. Avlöningar till icke-ordinarie personal		270 000
4. Särskilda löneförmåner till ordinarie och icke-ordinarie tjänstemän:		
	Kronor	
a. prisutjämningsstillägg	3 000 000	
b. särskilda förmåner i övrigt, <i>förslagsvis</i>	2 688 000	5 688 000
5. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>		235 000
Summa kronor		8 240 000

Såsom inledningsvis framhållits, har jag i nu rådande statsfinansiella läge ansett mig böra föreslå vissa organisatoriska förändringar i utrikesrepresentationen, innebärande indragning av ett antal befattningar i olika grader. Jag torde här få närmare redogöra för läget i fråga om dessa indragningar.

Beskickningarna i Budapest, Bukarest och Sofia. Vid krigsutbrottet år 1939 tillvaratogs Sveriges intressen i Rumänien och Bulgarien genom ett i Bukarest ackrediterat och bosatt sändebud. Sedermera placerades vid beskickningen i Sofia ett beskickningsråd, som där tjänstgjorde såsom chargé d'affaires. I Ungern tillvaratogs våra intressen på 1930-talet av sändebudet i Wien, som emellertid i samband med händelserna i Österrike år 1938 överflyttades till Budapest. I enlighet med riksdagens godkännande efter framställning i 1946 års statsverksproposition (III ht s. 12; skr. 3/1946) togs efter det andra världskrigets slut sändebudsbefattningen i Budapest i anspråk för att möjliggöra ackreditering av ett sändebud i Belgrad. I samband därmed flyttades den för denna ort avsedda beskickningsrådstjänsten till Budapest, där innehavaren erhöll ställning såsom chargé d'affaires. År 1949 utsträcktes sändebudets i Bukarest och Sofia verksamhet att omfatta jämväl Ungern.

Departementschefen. Såsom tidigare angivits, är jag beredd förorda, att sändebudsbefattningen i Bukarest indrages från och med budgetåret 1951/52. Vid bifall till detta förslag torde, såsom förut nämnts, tillvaratagandet av de svenska intressena i Bulgarien, Rumänien och Ungern lämpligen kunna anförtros åt sändebuden i Belgrad, Moskva och Prag. Beträffande den vid beskickningarna tjänstgörande kanslist- och biträdespersonalen torde det få ankomma på ministern för utrikes ärendena att fatta de beslut, som må befinnas påkallade.

Beskickningen i Lissabon. Före andra världskriget tillvaratogs Sveriges intressen i Portugal genom ett i Madrid ackrediterat och bosatt sändebud. Händelserna i samband med det spanska inbördeskriget nödvändiggjorde dock utsändande år 1937 av en mellangradstjänsteman såsom t. f. chargé

d'affaires i Lissabon, vid vilken tidpunkt sålunda en självständig beskickning upprättades å sistnämnda ort.

Efter krigsutbrottet år 1939 medförde den politiska utvecklingen i Europa samt hänsynen till svenska kommersiella och andra intressen i Portugal, att önskemål om ackreditering av ett sändebud i Lissabon aktualiserades. Med anledning därav togos de för sändebudsbefattningen i Riga anslagna medlen i anspråk för avlöande av ett sändebud i Lissabon. I 1946 års statsverksproposition (III ht s. 12) anmälades ifrågavarande förhållande för riksdagen, som godkände Kungl. Maj:ts förslag om befattningens definitiva placering i Lissabon.

Departementschefen. Såsom ett led i rationaliserings- och besparingssträvandena har jag ansett mig böra föreslå Kungl. Maj:t att underställa riksdagen förslag om indragning av sändebudsbefattningen i Portugal från och med nästa budgetår. I stället torde där få stationeras en tjänsteman i sekreterare- eller rådsgrad.

Därest riksdagen bifaller förslaget, torde, i likhet med vad som tidigare varit fallet, sändebudets i Madrid verksamhetsområde böra utsträckas att omfatta även Portugal.

Beskickningen i Havana. Sedan Sverige år 1921 upptagit diplomatiska förbindelser med Cuba, tillvaratogs våra intressen i detta land av sändebudet i Mexico. År 1939 placerades i Havana en befattning i lönegraden Ca 33, och en självständig beskickning upprättades där under ledning av ett beskickningsråd såsom chargé d'affaires. Denna anordning vidtogs främst för att tillgodose Sveriges ekonomiska och handelspolitiska intressen på Cuba, vilka vid nämnda tidpunkt voro betydande. År 1941 upptog Sverige diplomatiska förbindelser med Dominikanska Republiken och Haiti och beskickningens verksamhetsområde utsträcktes att omfatta även dessa länder.

Departementschefen. Tidigare redovisade överväganden synas motivera, att beskickningsrådsbefattningen på Cuba indrages från och med budgetåret 1951/52 och att tillvaratagandet av våra intressen på Cuba såsom tidigare skett anförtros åt sändebudet i Mexico, som därvid bör ackrediteras även i Ciudad Trujillo och Port-au-Prince. Skötseln av uppkommande mindre angelägenheter av mera lokal karaktär torde kunna ombesörjas av de olönade konsulerna i respektive huvudstäder.

Beskickningen i Wellington. I det av 1938 års exportutredning framlagda förslaget angående utvidgning av utrikesförvaltningen framhölls bl. a. önskvärdheten av att erhålla en förstärkt svensk representation på Nya Zeeland med hänsyn till den ökade betydelse, som den nya-zeeländska marknaden erhållit såsom avsättningsområde för svenska produkter. I enlighet med ett i 1939 års statsverksproposition (III ht s. 44) framlagt förslag godkände samma års riksdag upprättandet av en befattning såsom extra ordinarie vicekonsul vid det olönade konsulatet i Wellington. Såsom sedermera anmälades för riksdagen (prop. 117/1949), upptogs år 1949 diplomatiska förbindelser med Nya Zeeland och en beskickning upprättades i Wellington. Vid

denna placerades ett beskickningsråd i lönegraden Ca 33 såsom chargé d'affaires.

Departementschefen. Av skäl, som tidigare anförts, anser jag mig böra föreslå indragning från och med budgetåret 1951/52 av den i Wellington för närvarande placerade beskickningsrådstjänsten i lönegraden Ca 33. Vid riksdagens bifall härtill torde åt sändebudet i Canberra få anförtrös jämväl våra intressen i Nya Zeeland.

Indragning m. m. av mellangradsbefattningar. I syfte att utöver nu föreslagna indragningar söka uppnå ytterligare besparingar har inom utrikesdepartementet en undersökning verkställt, huruvida icke vissa befattningar i beskickningsråds- och sekreteraregraderna kunna indragas eller i kostnadsbesparande syfte utbytas mot tjänster i lägre grad. Jag har därvid funnit mig kunna förorda, att två beskickningsrådsbefattningar i lönegraden Ca 33, placerade vid beskickningar där sändebud finnas, utbytas mot två tjänster såsom förste beskickningssekreterare i lönegraden Ca 29. Vidare torde två befattningar som förste beskickningssekreterare i lönegraden Ca 29 kunna indragas. Slutligen har det i samband med inköp av ny bostad för sändebudet i Washington och den i anslutning därtill genomförda koncentringen av beskickningens kansli till en fastighet visat sig möjligt att minska den därstädes tjänstgörande diplomatiska personalen med en beskickningssekreterare i lönegraden Ca 24.

Resultatet av nu föreslagna förändringar skulle bli, att två beskickningsrådsbefattningar i lönegraden Ca 33 och en beskickningssekreterarebefattning i lönegraden Ca 24 indragas tills vidare från och med budgetåret 1951/52. Ifrågavarande indragningar och omändringar torde icke böra bindas till vissa beskickningar. Erfarenheten visar, att arbetsbördan vid olika utlandsmyndigheter är i hög grad växlande. Det var också för att möta dessa växlingar och för att rationellt kunna utnyttja tjänstemännen i förvaltningens mellangradstjänster, som riksdagen vid behandlingen av 1936 års statsverksproposition (skr. 3 s. 5) bemyndigade Kungl. Maj:t att göra omflyttningar av mellangradsbefattningar mellan de platser, där enligt gällande stat beskickningar och konsulat skola finnas. Det torde alltså få ankomma på Kungl. Maj:t att genom dylik omplacering av tillgängliga tjänstemän i dessa grader söka tillgodose uppkommande krav på organisatoriska förändringar i vår utrikesrepresentation.

Sändebud samt chargés d'affaires med sändebuds ställning.

De orter, där beskickningar skola finnas, bestämmas av Kungl. Maj:t med riksdagens godkännande. Beskickningarna förestås i de flesta fall av sändebud (i lönegraden Co 19, Co 17 eller Co 14) men stå i vissa fall under ledning av en chargé d'affaires (i lönegraden Ca 33). För de orter, å vilka sändebud skola finnas, ha fastställts särskilda, för dessa sändebud beräknade ortstillägg.

I 1948 års statsverksproposition (III ht s. 12) föreslogs, att i länder, där en självständig diplomatisk representation ansågs böra finnas men där beskickningen leddes av en chargé d'affaires, Kungl. Maj:t skulle kunna, då

så befunnes lämpligt, förordna, att denne skulle under sin tjänstgöring i vederbörande land erhålla ställning såsom sändebud. Sedan riksdagen (skr. 3/1948) förklarat sig ej ha något att erinra mot detta förslag, ha chargés d'affaires i Addis Abeba, Athen, Bogotá, Caracas, New Delhi och Santiago de Chile på detta sätt erhållit ställning såsom sändebud.

Erfarenheten har visat, att en beskickning, som enligt gällande stat förestås av ett sändebud, i vissa fall skulle kunna utan olägenhet ställas under ledning av en chargé d'affaires med sändebuds ställning. Å andra sidan har det visat sig önskvärt att i vissa fall kunna ställa en beskickning, som förestås av en chargé d'affaires med sändebuds ställning, under ledning av ett sändebud. Jag förordar, att Kungl. Maj:t måtte erhålla befogenhet att, då omständigheterna så föranleda, verkställa byten mellan ifrågavarande befattningar.

En chargé d'affaires, som förordnas att å ort, där enligt gällande stat sändebud skall finnas, tjänstgöra såsom beskickningschef med sändebuds ställning, torde under denna tjänstgöring icke böra uppbära andra löneförmåner än dem, som jämlikt gällande stat och andra bestämmelser tillkomma en chargé d'affaires å den ifrågakommande tjänstgöringsorten. Vad åter beträffar placeringen av ett sändebud å ort, där en sändebudsbefattning icke är förlagd, gäller, att något ortstillägg icke finnes fastställt för sändebudet. Det synes därför böra övervägas, huruvida icke lämpligen ortstillägg för sändebud böra fastställas för samtliga orter, där beskickningar finnas. I avvaktan på slutförandet av den pågående utredningen angående avlöningsförmånerna åt utom riket tjänstgörande personal vill jag förorda, att sändebud, som förordnas att såsom beskickningschef tjänstgöra å ort, för vilken särskilt ortstillägg för sändebud icke finnes fastställt, skall äga uppbära dels de särskilda tillägg, som utgå till en där tjänstgörande chargé d'affaires, dels ock de övriga förmåner, som tillkomma sändebud, såsom fri bostad samt bidrag för inköp och ersättning för hållande av bil. Därest från riksdagens sida intet är att erinra mot detta förslag, torde få ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda närmare föreskrifter i ämnet.

Prisutjämningsstillägg.

För innevarande budgetår har för prisutjämningsstillägg åt diplomatisk och konsulär personal anvisats ett belopp av 3 000 000 kronor. Enligt vad jag erfarit, torde utlandslönekommittén icke framlägga förslag till en reglering av utlandstjänstemännens löner i sådan tid, att förslag i ämnet kan underställas 1951 års riksdag. Det nuvarande systemet, innebärande att tjänstemännen vid flertalet beskickningar och lönade konsulat till erforderlig löneutfyllnad av de jämlikt gällande avlöningsförfattningar utgående löneförmånerna erhålla särskilda prisutjämningsstillägg, vilka fastställas av Kungl. Maj:t efter förslag av utrikesförvaltningens lönenämnd, torde därför få tillämpas även under nästa budgetår.

Vid fastställande av medelsbehovet för ifrågavarande ändamål för budgetåret 1951/52 bör hänsyn tagas till den i flera länder alltjämt stigande prisnivån ävensom till förändringar i växelkurserna. Å andra sidan komma

de tidigare framlagda besparingsförslagen att medföra minskat medelsbehov.

Vidare synes böra beaktas, att prisutjämningsstilläggen beräknats under hänsynstagande till dyrhetsförhållandena å respektive tjänstgöringsorter. Tjänstemännens löner äro sålunda att anse som behovsprövade, och en sänkning av prisutjämningsstilläggen över lag bör därför vidtagas, motsvarande den höjning av de enligt statens löneplansförordning utgående grundlönerna, som avses skola äga rum från och med den 1 januari 1951. Gjorda beräkningar giva vid handen, att nu nämnda omständigheter sannolikt i stort sett komma att uppväga varandra. Delposten för prisutjämningsstillägg kan därför upptagas med oförändrat belopp, 3 000 000 kronor.

I fråga om avlöningsstaten torde få anföras följande.

Anslagsposten 1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän. Indragning av sju befattningar, nämligen två i lönegraden Co 14, fyra i lönegraden Ca 33 och en i lönegraden Ca 24 medföra en kostnadsminskning av $(2 \times 19\,800 + 4 \times 15\,600 + 10\,300 =)$ 112 300 kronor eller i runt tal 113 000 kronor. För vikariatsersättning torde med hänsyn till hittillsvarande belastning kunna räknas med en minskning av 8 000 kronor. Löneklassuppflyttningar medföra å andra sidan en kostnadsökning av 3 000 kronor. Anslagsposten bör sålunda minskas med sammanlagt $(113\,000 + 8\,000 - 3\,000 =)$ 118 000 kronor till 1 844 000 kronor.

För anslagsposten 2. Exspektansarvoden, som i gällande riksstat uppförts med 85 000 kronor, torde någon ändring icke påkallas.

Anslagsposten 3. Avlöningar till icke-ordinarie personal. Utgifterna för vikariatsersättning kunna med hänsyn till hittillsvarande belastning beräknas nedgå med 3 500 kronor. För löneklassuppflyttning bör å andra sidan räknas med en kostnadsökning av 500 kronor. Anslagsposten bör alltså sänkas med 3 000 kronor till 267 000 kronor.

Anslagsposten 4. Särskilda löneförmåner till ordinarie och icke-ordinarie tjänstemän. Delposten till prisutjämningsstillägg bör i enlighet med vad tidigare framhållits upptagas med oförändrat belopp, 3 000 000 kronor. Delposten till särskilda förmåner i övrigt bör med hänsyn till förflyttning av befattningshavare till annan ort sänkas med $(41\,000 + 4\,000 + 1\,500 - 4\,000 =)$ 42 500 kronor för ortstillägg, barnbidrag, utomeuropeiskt tillägg och chargé d'affairestillägg. Denna delpost bör vidare i vad avser samma tillägg i anledning av föreslagna indragningar av tjänster minskas med $(114\,000 + 17\,000 + 13\,000 + 4\,000 =)$ 148 000 kronor. Kostnaderna för förflyttningsbidrag torde vidare med hänsyn till belastningen böra sänkas med 50 000 kronor. Delposten bör sålunda minskas med sammanlagt 240 500 kronor eller i runt tal 241 000 kronor till 2 447 000 kronor och ifrågavarande anslagspost alltså sänkas med samma belopp till 5 447 000 kronor.

Anslagsposten 5. Rörligt tillägg, beräknat efter 12 %, bör med hänsyn till föreslagna indragningar av befattningar sänkas med 12 000 kronor till 223 000 kronor.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) godkänna följande förteckning över diplomatisk och konsulär personal, tjänstgörande utom riket:

Personalförteckning.		Lönegrad
Befattning	Tjänstemän å ordinarie stat:	
A. Placerade vid beskickning eller lönat konsulat:		
4 sändebud	Co	19
7 sändebud	Co	17
19 sändebud	Co	14
6 generalkonsuler	Co	14
21 beskickningsråd, handelsråd eller konsuler ..	Ca	33
22 förste beskickningssekreterare eller förste vicekonsuler	Ca	29
12 beskickningssekreterare eller vicekonsuler ..	Ca	24
30 förste kanslister eller kanslister	Ca 20 eller Ca 16	
B. Placerade enligt Kungl. Maj:ts beprövande:		
3 beskickningsråd, handelsråd eller konsuler ..	Ca	33

Extra ordinarie tjänstemän i högre lönegrad än Ce 24:

A. Placerad vid beskickning eller lönat konsulat:		
1 beskickningsråd	Ce	33
B. Placerade enligt Kungl. Maj:ts beprövande:		
3 förste beskickningssekreterare eller förste vicekonsuler	Ce	29

b) godkänna följande avlöningsstat för diplomatisk och konsulär personal, tjänstgörande utom riket, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1951/52:

Avlöningsstat.		Kronor
1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	1 844 000	
2. Exspektansarvoden, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	85 000	
3. Avlöningar till icke-ordinarie personal	267 000	
4. Särskilda löneförmåner till ordinarie och icke-ordinarie tjänstemän:		
a. prisutjämningsstillägg	3 000 000	
b. särskilda förmåner i övrigt, <i>förslagsvis</i>	2 447 000	5 447 000
5. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	223 000	
Summa kronor		7 866 000

c) till *Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Diplomatisk och konsulär personal m. m.* för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 7 866 000 kronor.

[5] 2. *Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Attachéer.*

	Anslag Kronor	Nettoutgift Kronor
1948/49	779 000*	754 249
1949/50	819 000**	895 387
1950/51 (statsliggaren s. 169)	1 081 000	
1951/52 (förslag)	1 045 000	

Kungl. Maj:t har den 19 maj 1950 för detta anslag fastställt följande avlöningsstat:

	Avlöningsstat.	Kronor
1. Avlöningar till icke-ordinarie personal		476 000
2. Särskilda löneförmåner:		
a. ortstillägg m. m., <i>förslagsvis</i>	Kronor 216 000	
b. prisutjämningsstillägg	332 000	548 000
3. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>		57 000
	Summa kronor	1 081 000

Angående anslagsberäkningen torde få anföras följande.

Anslagsposten 1. Avlöningar till icke-ordinarie personal torde böra minskas med sammanlagt 20 000 kronor till 456 000 kronor. Nämda sänkning är att hänföra till minskade utgifter för löner på grund av attachéernas nuvarande placering inom den reglerade befordringsgången samt till sänkning av kostnaderna för vikariatsersättningar i anslutning till belastningen under de senaste åren.

Anslagsposten 2. Särskilda löneförmåner. Delposten till ortstillägg m. m. torde med hänsyn till omplacering av personal mellan olika orter böra sänkas med 14 000 kronor till 202 000 kronor och anslagsposten sålunda uppföras med $(202\,000 + 332\,000 =) 534\,000$ kronor.

Anslagsposten 3. Rörligt tillägg, beräknat efter 12 %, bör minskas med 2 000 kronor till 55 000 kronor.

Anslaget bör sålunda minskas med $(20\,000 + 14\,000 + 2\,000 =) 36\,000$ kronor och för nästa budgetår uppföras med 1 045 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) godkänna följande avlöningsstat för attachéer, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1951/52:

* Riksdagen har (skr. nr 191) i anledning av proposition nr 125/1949 medgivit, att den i avlöningsstaten upptagna delposten till prisutjämningsstillägg må överskridas med högst 30 000 kronor.

** Riksdagen har (skr. nr 132) i anledning av proposition nr 62/1950 medgivit, att den i avlöningsstaten upptagna delposten till prisutjämningsstillägg må överskridas med högst 175 000 kronor.

Avlöningsstat.		Kronor
1. Avlöningar till icke-ordinarie personal		456 000
2. Särskilda löneförmåner:	Kronor	
a. ortstillägg m. m., <i>förslagsvis</i>	202 000	
b. prisutjämningsstillägg	332 000	534 000
3. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>		55 000
Summa kronor		1 045 000

b) till *Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Attachéer* för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 1 045 000 kronor.

[6] 3. Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Pressattachéer.

	Anslag Kronor	Nettoutgift Kronor
1948/49	298 000	274 375
1949/50	308 000*	324 423
1950/51 (statsliggaren s. 170) ..	340 000	
1951/52 (förslag)	305 000	

För detta anslag ha fastställts följande personalförteckning och avlöningsstat:

Personalförteckning.		Lönegrad
Befattning		
8 pressattachéer		Ce 29

Avlöningsstat.		Kronor
1. Avlöningar till icke-ordinarie personal		114 000
2. Särskilda löneförmåner:	Kronor	
a. ortstillägg, <i>förslagsvis</i>	170 000	
b. prisutjämningsstillägg	40 000	210 000
3. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>		16 000
Summa kronor		340 000

Pressattachéer finnas för närvarande anställda å åtta orter, nämligen Bonn, Buenos Aires, Helsingfors, Köpenhamn, London, Oslo, Paris och Washington. Av skäl, som angivits i det föregående, bör en nedskärning av utrikesrepresentationen övervägas jämväl i vad avser pressattachétjänsterna. En översyn av dessa tjänster har givit vid handen, att den år 1945 inrättade

* Riksdagen har (skr. nr 132) i anledning av proposition nr 62/1950 medgivit, att den i avlöningsstaten upptagna delposten till prisutjämningsstillägg må överskridas med högst 20 000 kronor.

pressattachétjänsten i Buenos Aires torde kunna indragas. Särskilda medel för upplysningsverksamheten i Sydamerika finnas beräknade under anslaget D. 5. Upplysningsverksamhet i utlandet angående Sverige (jfr s. 29 ff.), och det torde bli möjligt att med användande av dessa medel åtminstone tills vidare i viss omfattning vidmakthålla nu ifrågakvarande informationsverksamhet.

Ifråga om avlöningsstaten torde få anföras följande.

Anslagsposten 1. Avlöningar till icke-ordinarie personal bör minskas med 15 000 kronor, motsvarande nu utgående lön åt pressattachén i Buenos Aires. Förestående uppflyttning i löneklass av vissa pressattachéer beräknas medföra en utgiftsökning å 1 000 kronor. Anslagsposten bör sålunda upptagas med (114 000 — 15 000 + 1 000 =) 100 000 kronor.

Anslagsposten 2. Särskilda löneförmåner. Delposten till ortstillägg kan minskas med 18 000 kronor, motsvarande ortstillägget för pressattachén i Buenos Aires och sålunda sänkas till (170 000 — 18 000 =) 152 000 kronor. Delposten till prisutjämningsstillägg torde böra upptagas med oförändrat belopp.

Anslagsposten 3. Rörligt tillägg kan enligt nuvarande beräkningsgrunder minskas med 3 000 kronor och sålunda upptagas med 13 000 kronor.

Ett godkännande av dessa förslag skulle medföra en minskning av anslaget med (14 000 + 18 000 + 3 000 =) 35 000 kronor eller från 340 000 kronor till 305 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) godkänna följande personalförteckning för pressattachéer, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1951/52: .

Personalförteckning.

Befattning	Lönegrad
7 pressattachéer	Ce 29

b) godkänna följande avlöningsstat för pressattachéer, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1951/52:

Avlöningsstat.	Kronor
1. Avlöningar till icke-ordinarie personal	100 000
2. Särskilda löneförmåner:	Kronor
a. ortstillägg m. m., <i>förslagsvis</i>	152 000
b. prisutjämningsstillägg	40 000
3. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	13 000
Summa kronor	305 000

c) till *Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Pressattachéer* för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 305 000 kronor.

[7] 4. Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Skrivbiträden.

5. Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Extra biträden och vaktbetjante.

	Skrivbiträden		Extra biträden och vaktbetjante	
	Anslag Kronor	Nettoutgift Kronor	Anslag Kronor	Nettoutgift Kronor
1948/49	2 145 000	2 287 609	710 000	793 585
1949/50	3 400 000	3 089 961	1 100 000	861 279
1950/51 (statsliggaren s. 170 och 171).....	2 500 000		2 500 000	
1951/52 (förslag)	2 400 000		2 400 000	

Vid beräkning av medelsbehovet för avlöningar åt skrivbiträden samt extra biträden och vaktbetjante böra beaktas de i det föregående nämnda indragningarna av vissa beskickningar. I besparingssyfte avses vidare ett antal biträdestjänster vid vissa andra beskickningar och konsulat skola indragas. Å andra sidan nödvändiggör den fortgående prisstegringen i många länder en höjning av vissa löner. En under hänsynstagande till nämnda omständigheter gjord beräkning av behovet av medel för avlönan- de under nästa budgetår av här ifrågavarande biträdespersonal har givit vid handen, att för skrivbiträden skulle erfordras 2 400 000 kronor samt för extra biträden och vaktbetjante likaledes 2 400 000 kronor.

Riksdagen har i samband med beviljandet av medel för här avsedda ändamål för innevarande budgetår ifrågasatt, huruvida icke en sammanslagning av anslagen B. 4. och B. 5. kunde ske. Därvid är att märka, att utlandslöne- kommitténs utredning även avser den personal, vars löner bestridas av dessa anslag. I avvaktan på resultatet av denna utredning synes frågan om sam- manslagning av de båda anslagen tills vidare böra anstå.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till

a) 4. *Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Skriv- biträden* för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsan- slag av 2 400 000 kronor samt

b) 5. *Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Extra biträden och vaktbetjante* för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 2 400 000 kronor.

[8] 6. Kontorskostnadsersättningar åt lönade tjänstemän.

	Anslag Kronor	Nettoutgift Kronor
1948/49	225 000	205 293
1949/50	250 000	219 844
1950/51 (statsliggaren s. 171) ..	285 000	
1951/52 (förslag)	285 000	

Detta anslag bör för budgetåret 1951/52 upptagas med oförändrat belopp, och jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Kontorskostnadsersättningar åt lönade tjänstemän* för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 285 000 kronor.

[9] 7. Ersättningar åt olönade konsuler.

	Anslag Kronor	Nettoutgift Kronor
1948/49	300 000	321 937
1949/50	300 000	450 011
1950/51 (statsliggaren s. 172) ..	425 000	
1951/52 (förslag)	450 000	

Förevarande anslag torde med hänsyn till belastningen under budgetåret 1949/50 böra höjas med 25 000 kronor till 450 000 kronor.

Jag hemställer sålunda, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till *Ersättningar åt olönade konsuler* för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 450 000 kronor.

[10] 8. Rese- och flyttningersättningar.

	Anslag Kronor	Nettoutgift Kronor
1948/49	500 000	1 301 715
1949/50	850 000	1 325 884
1950/51 (statsliggaren s. 172)	1 000 000	
1951/52 (förslag)	1 100 000	

Detta anslag bör med hänsyn till belastningen under de senaste budgetåren höjas med 100 000 kronor till 1 100 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till *Rese- och flyttningersättningar* för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 1 100 000 kronor.

[11] 9. Skrivmaterialier och inventarier m. m. vid beskickningar och konsulat.

	Anslag Kronor	Nettoutgift Kronor
1948/49	450 000	1 163 706
1949/50	800 000	1 465 293
1950/51 (statsliggaren s. 173) ..	1 100 000	
1951/52 (förslag)	1 100 000	

Riksdagen har tidigare (1946 års statsverksproposition III ht s. 27 och skr. nr 3) bemyndigat Kungl. Maj:t att besluta om anlitande av förevarande

anslag för anskaffande av tjänstebilar för beskickningar och konsulat. Riksdagen förutsatte därvid, att Kungl. Maj:t lämnade riksdagen en redogörelse för de fall, då dylika bilinköp förekommit. Med anledning härav får jag anmäla, att utöver de anskaffningar, som i 1949 och 1950 års statsverkspropositioner (III ht s. 16, resp. III ht s. 6—7) bragts till riksdagens kännedom, på statens bekostnad inköpts tjänstebilar jämväl för beskickningarna i Bonn och Moskva; kostnaderna för ifrågavarande inköp ha uppgått till sammanlagt 26 200 kronor. Vidare ha fem tidigare anskaffade bilar måst utbytas mot nya för en kostnad av sammanlagt 40 400 kronor. Såsom likvid för de bilar, som samtidigt avyttrats, har emellertid statsverket under vederbörande inkomsttitel tillförts ett belopp av tillhoppa omkring 55 000 kronor.

Vidare bestridas av anslaget kostnaderna för möblering av statens fastigheter i utlandet. Enligt de principer, som godkändes av 1939 års riksdag i samband med den då genomförda löneregleringen för utrikesförvaltningens personal, skall för samtliga sändebud, oavsett om de bebo ett staten tillhörigt beskickningshus eller en förhyrd bostad, anskaffas viss uppsättning av bohag för representationsändamål m. m. De speciella förhållanden, som varit rådande i olika länder efter det andra världskrigets slut, ha sedermera föranlett viss utvidgning av möbelanskaffningen genom statens försorg, i det att erforderlig standardutrustning av bostäder tillhandahållits personalen vid beskickningarna i Moskva och Warszawa samt konsulatet i Gdańsk (III ht 1946 s. 26) ävensom vid konsulaten i Berlin och Frankfurt am Main (III ht 1949 s. 15). I dessa fall ha kostnaderna ansetts böra belasta anslaget till rese- och flyttningersättningar, eftersom detta anslag skulle ha anlitats för de kostnader för transport av tjänstemännens eget bohag, som genom anskaffandet av utrustningen inbesparas.

De betydande kostnader och praktiska olägenheter, som under senare år alltmer gjort sig gällande vid flyttningar till avlägsna tjänstgöringsorter, ha aktualiserat behovet att utsträcka möbelanskaffningen utöver de gränser, som sålunda angivits. I många fall skulle det vara för statsverket ekonomiskt fördelaktigare, om flyttgodsets volym och därigenom transportkostnaderna kunde nedbringas genom engångsanskaffning åtminstone av mer skrymmande möbler. Att ställa fullständigt möblerade lägenheter till förfogande torde däremot icke i normala fall vara lämpligt ur vare sig statens eller tjänstemännens synpunkt.

Jag föreslår därför, att Kungl. Maj:t skall äga rätt att belasta förevarande anslag med utgifter för möbelanskaffning ej blott till bostäder åt sändebud utan, där så prövas ändamålsenligt, även till andra bostäder i statsägda eller av staten förhyrda fastigheter.

Då det ur redovisningssynpunkt synes vara riktigast, att samtliga möbleringskostnader bestridas från samma anslag, torde anslaget jämväl få anlitats för komplettering av den utrustning, som anskaffats med användning av anslaget till rese- och flyttningersättningar.

Därest från riksdagens sida intet är att erinra mot denna anordning,

torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela bestämmelser i ämnet. I samband härmed synes anslaget benämning lämpligen böra ändras till »Skrivmaterialier och inventarier m. m. vid beskickningar och konsulat».

Under förevarande anslag torde för nästa budgetår böra anvisas samma belopp som för budgetåret 1950/51, och jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Skrivmaterialier och inventarier m. m. vid beskickningar och konsulat* för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 1 100 000 kronor.

[12] 10. Övriga omkostnader vid beskickningar och konsulat.

	Anslag Kronor	Nettoutgift Kronor
1948/49	315 000	566 666
1949/50	600 000	605 116
1950/51 (statsliggaren s. 174)	600 000	
1951/52 (förslag)	600 000	

Kungl. Maj:t har den 19 maj 1950 fastställt följande omkostnadsstat för beskickningar och konsulat, att tillämpas tills vidare under budgetåret 1950/51:

	Omkostnadsstat.	Kronor
1. Sjukvård m. m., <i>förslagsvis</i>		15 000
2. Telegram- och telefonkostnader, <i>förslagsvis</i>		585 000
	Summa kronor	600 000

Då någon ändring beträffande förevarande anslag ej synes påkallad, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Övriga omkostnader vid beskickningar och konsulat* för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 600 000 kronor.

C. Internationella förhandlingar m. m.

[13] 1. Särskilda förhandlingar med främmande makter.

	Anslag Kronor	Nettoutgift Kronor
1948/49	300 000	1 615 068
1949/50	500 000	1 634 001
1950/51 (statsliggaren s. 174) ...	1 400 000	
1951/52 (förslag)	1 500 000	

Enligt det program för tekniskt bistånd till de anslutna länderna, som uppgjorts i samverkan mellan vederbörande amerikanska myndigheter och Organisationen för europeiskt ekonomiskt samarbete, anordnas två typer av studieresor till Amerikas Förenta Stater, nämligen dels för studiegrupper med deltagare från olika länder, dels för studiedeltagare endast från ett land. För deltagare i de förra lämnar vederbörande amerikanska organ ett bidrag, avsett att täcka kostnaderna för uppehälle och resor i Förenta Staterna. Vid de senare måste däremot samtliga utgifter bestridas av deltagarna.

I vissa fall ha svenskar, vilkas deltagande förordats av vederbörande myndigheter och organisationer, nödgats avstå från resan på grund av de därmed förenade kostnaderna, då medel icke kunnat anskaffas av de förslagsställande myndigheterna eller organisationerna. Det har därvid ofta varit fråga om personer, vilkas deltagande kunnat betraktas såsom ett svenskt statsintresse. Det synes angeläget, att i dylika fall erforderliga medel kunna ställas till förfogande. Ehuru ifrågavarande utgiftsändamål är av mycket speciell art, har dess omedelbara sammanhang med de förhandlingskontakter, som fortlöpande upprätthållas med vederbörande amerikanska myndigheter, ansetts motivera, att de kostnader för här berörda resor, som bort bestridas av statsverket, avförts på detta anslag. Så torde få ske även under nästa budgetår.

Medelsbehovet för kostnader för särskilda förhandlingar med främmande makter har under de senaste budgetåren stigit avsevärt på grund av den svenska kronans devalvering och den ökade omfattningen av antalet resor i samband med handelspolitiska överläggningar med främmande stater och internationella konferenser. Förevarande anslag bör med anledning därav för nästa budgetår ökas med 100 000 kronor till 1 500 000 kronor, och jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Särskilda förhandlingar med främmande makter* för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 1 500 000 kronor.

[14] 2. Tillfälliga representationskostnader.

	Anslag Kronor	Nettoutgift Kronor
1948/49	45 000	35 041
1949/50	45 000	50 894
1950/51 (statsliggaren s. 174)	45 000	
1951/52 (förslag)	45 000	

För nästa budgetår synes böra anvisas samma belopp som för budgetåret 1950/51, och jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Tillfälliga representationskostnader* för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 45 000 kronor.

[15] 3. Permanenta skiljedomstolens internationella byrå i Haag.

	Anslag Kronor	Nettoutgift Kronor
1948/49	3 000	3 343
1949/50	3 000	3 343
1950/51 (statsliggaren s. 174)	3 000	
1951/52 (förslag)	3 000	

Sveriges bidrag till byrån för verksamhetsåret 1949 utgjorde 2 460 floriner, motsvarande i svenskt mynt 3 359 kronor.

Byråns utgiftsstat för år 1950 har fastställts till 87 050 floriner, vilket innebär ett i förhållande till 1949 års budget oförändrat belopp. För täckande av Sveriges bidrag för år 1950 torde böra beräknas samma belopp som för år 1949, och någon ändring av anslaget, som har förslagsanslags karaktär, torde sålunda ej påkallas.

Jag får alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till *Permanent skiljedomstolens internationella byrå i Haag* för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 3 000 kronor.

[16] 4. Förenta Nationerna.

	Anslag Kronor	Nettoutgift Kronor
1948/49	2 325 000	3 430 689
1949/50	2 325 000	3 229 241
1950/51 (statsliggaren s. 175) ..	4 325 000	
1951/52 (förslag)	4 325 000	

Storleken av Sveriges bidrag till Förenta Nationerna för år 1951 har icke kunnat med full säkerhet bedömas. Med hänsyn härtill synes förevarande anslag böra för nästa budgetår upptagas till oförändrat belopp, och jag hemställer sålunda, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Förenta Nationerna* för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 4 325 000 kronor.

[17] 5. Organisationen för europeiskt ekonomiskt samarbete.

	Anslag Kronor	Nettoutgift Kronor
1948/49	600 000	1 185 948
1949/50	700 000	1 217 522
1950/51 (statsliggaren s. 175) ...	1 100 000	
1951/52 (förslag)	1 000 000	

Organisationens utgifter för tiden 1 juli 1950—30 juni 1951 uppgå enligt den för nämnda period ursprungligen antagna budgeten till 1 377 950 000

franska francs. Därav skola 1 314 150 000 francs täckas genom bidrag från medlemsstaterna. Till detta belopp komma vidare tilläggsanslag å tillhopa 144 990 151 francs. De utgifter, som skola bestridas genom bidrag från medlemsstaterna, uppgå sålunda till sammanlagt 1 459 140 151 francs, motsvarande enligt nu gällande franckurs 21 741 188 kronor. Den svenska bidragskvoten har nedsatts från 5,41 % till 4,61 %, motsvarande ett bidrag av 67 266 361 francs eller enligt gällande franckurs 1 002 269 kronor. Då härifrån avgå vissa belopp, uppgår det bidrag, som från svensk sida skall erläggas till organisationen för budgetåret 1950/51, till 848 092 kronor. Några beräkningar rörande Sveriges bidrag för tiden 1 juli 1951—30 juni 1952 föreligga ännu icke. Bidraget torde emellertid kunna antagas uppgå till omkring 1 000 000 kronor, och jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Organisationen för europeiskt ekonomiskt samarbete* för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 000 kronor.

[18] 6. Europarådet.

	Anslag Kronor	Nettoutgift Kronor
1949/50	300 000	274 130
1950/51 (statsliggaren s. 175) ..	150 000	
1951/52 (förslag)	150 000	

För bestridande av kostnaderna för Sveriges bidrag till Europarådet för år 1950 äskades i samma års statsverksproposition (III ht s. 10), under framhållande av att definitiva beräkningar för år 1950 då ännu icke förelågo, ett förslagsanslag av 150 000 kronor, vilket även beviljades av riksdagen (skr. 3/1950). Emellertid framfördes sedermera från rådets sida önskemål om att bidraget såvitt möjligt erlades redan under våren 1950. För att tillmötesgå detta önskemål äskades därför å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50 ett särskilt förslagsanslag för ändamålet (prop. 62/1950). Bidraget beräknades därvid komma att uppgå till närmare 300 000 kronor. Av detta belopp voro emellertid omkring 160 000 kronor engångsutgifter. De kostnader, som ansågos motsvara de löpande utgifterna, uppgingo sålunda till omkring 140 000 kronor. Sedan riksdagen anvisat de äskade medlen (skr. 132/1950), kan det å riksstaten för budgetåret 1950/51 uppförda anslaget av 150 000 kronor tagas i anspråk för bestridande av Sveriges bidrag för år 1951.

Storleken av bidraget för år 1952 kan ännu icke med full säkerhet bedömas. Förevarande anslag torde med hänsyn därtill nu få upptagas till oförändrat belopp. Jag hemställer sålunda, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Europarådet* för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 150 000 kronor.

D. Diverse.

[19] 1—2. Ersättning till statens allmänna fastighetsfond.

Under hänvisning till vad chefen för finansdepartementet vid anmälan av för flera huvudtitlar gemensamma frågor anfört beträffande behovet av anslag å riksstaten för budgetåret 1951/52 till ersättning till statens allmänna fastighetsfond får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättning till statens allmänna fastighetsfond* för budgetåret 1951/52 anvisa

för 1. *Beskickningsfastigheternas delfond* ett förslagsanslag av 2 299 000 kronor;

för 2. *Byggnadsstyrelsens delfond* ett förslagsanslag av 168 000 kronor.

[20] 3. Gottgörelse av kostnader för sjöfolk och nödställda svenska medborgare.

	Anslag Kronor	Nettoutgift Kronor
1948/49	300 000	217 151
1949/50	300 000	165 188
1950/51 (statsliggaren s. 175) ..	300 000	
1951/52 (förslag)	200 000	

Utgifterna under förevarande anslag ha under senare år uppvisat en betydande nedgång. Detta bör med hänsyn härtill minskas med 100 000 kronor till 200 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Gottgörelse av kostnader för sjöfolk och nödställda svenska medborgare* för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 200 000 kronor.

[21] 4. Förstärkning av avkastningen av understödsfonden för rysslands-svenskar.

	Anslag Kronor	Nettoutgift Kronor
1948/49	70 000	70 000
1949/50	70 000	70 000
1950/51 (statsliggaren s. 175) ...	70 000	
1951/52 (förslag)	70 000	

Understödsnämnden för rysslandssvenskar har i skrivelse den 30 augusti 1950 anhallit, att anslaget måtte för budgetåret 1951/52 upptagas med oförändrat belopp.

1950 års besparingsutredning har i promemoria den 8 december 1950 erinrat om att staten alltsedan år 1920 i olika former lämnat hjälp till svenskar, som genom omstörtningen i Ryssland drabbats av förluster och återvänt till Sverige. Utredningen har vidare påpekat, att hjälpen till rysslandssvenskarna med nuvarande tillämpningsgrunder kan komma att bestå ytterligare ett par decennier. Besparingsutredningen håller före, att rysslandssvenskarna under de trettio år, som förflutit, sedan den första statliga hjälpen beslöts, i stor utsträckning böra ha så inlemmats i det svenska samhället, att skäl icke föreligga att i längden för dem upprätthålla en speciell understödsform. Utredningen har därför föreslagit, att hjälpen till rysslandssvenskarna successivt avvecklas eller i varje fall begränsas i sådan utsträckning, att den kan finansieras med understödsfondens avkastning, vilken för närvarande torde uppgå till ca 65 000 kronor. Förevarande anslag borde därför utgå ur riksstaten för budgetåret 1951/52.

Departementschefen. Frågan om behovet av ifrågavarande särskilda anordningar har tidigare varit föremål för överväganden. Man har därvid stannat för att bibehålla hjälpåtgärderna. Givetvis förtjänar frågan fortsatt övervägande, men jag är för närvarande icke beredd föreslå någon ändring beträffande förevarande anslag utan hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Förstärkning av avkastningen av understödsfonden för rysslandssvenskar* för budgetåret 1951/52 anvisa ett anslag av 70 000 kronor.

[22] 5. Upplysningsverksamhet i utlandet angående Sverige.

	Anslag Kronor	Nettoutgift Kronor
1948/49	760 000	745 546
1949/50	820 000	791 977
1950/51 (statsliggaren s. 175)	972 000	
1951/52 (förslag)	972 000	

Kungl. Maj:t har den 19 maj 1950 av det för innevarande budgetår beviljade anslaget anvisat följande belopp för nedan angivna ändamål:

	Kronor
1. Bidrag till Svenska institutet för kulturellt utbyte med utlandet	450 000
2. Bidrag till Svensk-amerikanska nyhetsbyrån	382 000
3. Bidrag till Svensk-internationella pressbyrån	95 000
4. Upplysningsverksamheten i Sydamerika	25 000
5. Till ministerns för utrikes ärendena förfogande	20 000

Summa kronor 972 000

1. Svenska institutet för kulturellt utbyte med utlandet.

Svenska institutet för kulturellt utbyte med utlandet upptager i sin budget för innevarande budgetår utgifter till ett sammanlagt belopp av 640 000 kronor. Till bestridande av dessa utgifter stå till förfogande dels ett å riksstaten för löpande budgetår under förevarande anslag anvisat statsbidrag å 450 000 kronor, dels ock enskilda bidrag, vilka beräknas komma att uppgå till 190 000 kronor.

I skrivelse den 18 augusti 1950 har institutet med hänsyn till det från statsmakternas sida uttalade önskemålet om största möjliga sparsamhet förklarat sig vilja för verksamhetsåret 1951/52 räkna med en budget av samma omfattning som under föregående år, ehuru enligt institutets uppfattning det ständigt ökade intresset utomlands för dess verksamhet ställde krav på ytterligare medel. De enskilda bidragen beräknas komma att uppgå till oförändrat belopp, 190 000 kronor. Såsom bidrag av statsmedel äskas därför ett likaledes oförändrat belopp, 450 000 kronor, vari bland annat medräknats kostnader å omkring 15 000 kronor för beredande av pension åt personalen genom anslutning till statens pensionsanstalt eller, om detta icke skulle medgivas, till Svenska personalpensionskassan. Institutets verksamhet säges ha väsentligt begränsats under budgetåret 1949/50 — varvid ett underskott vid budgetårets början å 89 000 kronor kunnat nedbringas med 57 000 kronor — samt beräknas under budgetåret 1951/52 komma att bedrivas i samma omfattning som under innevarande budgetår. Beträffande de olika utgiftsändamål, som institutets verksamhet för närvarande omfattar, kan i huvudsak hänvisas till den i 1950 års statsverksproposition (III ht s. 13 f.) intagna tabellen.

1950 års besparingsutredning har i promemoria den 8 december 1950 uttalat, att den utbyggnad, som ägt rum av Svenska institutets verksamhet, ger anledning till betänksamhet från statsfinansiella synpunkter. Utredningen kan icke värja sig för intrycket, att en oriktig beräkning av institutets medelstillgångar i 1947 års statförslag — vilken lett till en betydande utvidgning av kostnadsramen — i avsevärd mån medverkat till att senare vidmakthålla institutets kraftiga utbyggnad, vilken sålunda i högre grad måst stödjäs av statsbidrag än som ursprungligen torde ha varit avsett. Med hänsyn till det statsfinansiella läget är det enligt utredningens mening påkallat att begränsa institutets verksamhet; bl. a. kan ifrågasättas, om icke kostnaderna för institutets representation utomlands kunde nedbringas. Vidare bör undersökas, om icke besparingar stå att vinna genom en mer rationell fördelning av aktuella arbetsuppgifter mellan å ena sidan institutet och å andra sidan övriga av staten understödda upplysningsfrämjande organ, i första hand Svenska turisttrafikförbundet. Under åberopande av vad sålunda anförts föreslår besparingsutredningen, att statsbidraget till Svenska institutet för budgetåret 1951/52 beräknas till högst 350 000 kronor.

Departementschefen. Möjligheterna att i besparingssyfte begränsa institutets verksamhet ha under de senaste åren vid granskningen av institutets petita noggrant beaktats. Jag vill sålunda erinra om att institutet under de senaste två budgetåren i enlighet med givna direktiv avsevärt minskat sitt

medelsbehov genom en nedskärning av vissa delar av verksamheten och i stället koncentrerat denna på de angelägnaste arbetsuppgifterna. Med hänsyn härtill och i betraktande av svårigheterna för institutet att i nuvarande ekonomiska läge utverka en höjning av de enskilda bidragen anser jag mig icke för närvarande böra förorda en sänkning av statsbidraget. I anslutning till besparingsberedningens förslag synes dock frågan om fördelningen av kostnaderna för Svenska institutets verksamhet mellan staten och enskilda böra upptagas till nytt övervägande. Vad angår fördelningen av arbetsuppgifter mellan institutet och andra organ, i första hand Svenska turisttrafikförbundet, har denna fråga varit föremål för utredning genom särskilda sakkunniga. Dessas förslag ha sedan av institutet tillämpats.

Till frågan om anvisande av medel för pensionering av institutets personal är jag nu icke beredd att taga ställning. Bidraget bör därför sänkas med det för detta ändamål beräknade beloppet, 15 000 kronor. Från femte huvudtiteln anslag till internationellt socialpolitiskt samarbete bestridas för närvarande i form av bidrag till institutet kostnaderna för handledning m. m. av utländska stipendiater i Sverige, utsedda genom Förenta Nationerna (jfr 1950 års statsverksproposition V ht s. 145). Jag förordar, att för sistnämnda ändamål under detta anslag beräknas ett belopp av 15 000 kronor, och föreslår alltså, att bidraget till institutet för nästa budgetår upptages med oförändrat belopp, 450 000 kronor.

2. Svensk-amerikanska nyhetsbyrån.

Svensk-amerikanska nyhetsbyrån har i skrivelse den 30 augusti 1950 hemställt om ett bidrag till sin verksamhet under budgetåret 1951/52 med samma belopp, som anvisats för innevarande budgetår, eller 382 000 kronor. Någon förändring av riktlinjerna för verksamheten avses icke för nästa budgetår.

Departementschefen. Jag förordar, att såsom bidrag till Svensk-amerikanska nyhetsbyrån för budgetåret 1951/52 i enlighet med byråns framställning beräknas ett oförändrat belopp av 382 000 kronor.

3. Svensk-internationella pressbyrån.

I skrivelse den 22 augusti 1950 har Sveriges allmänna exportförening hemställt om 95 000 kronor såsom statsbidrag till upprätthållande av Svensk-internationella pressbyråns verksamhet under budgetåret 1951/52 eller samma belopp, som beviljats för innevarande budgetår.

Departementschefen. Jag föreslår, att bidraget till Svensk-internationella pressbyrån för budgetåret 1951/52 upptages till oförändrat belopp eller till 95 000 kronor.

4—5. Upplysningsverksamheten i övrigt.

För upplysningsverksamheten i övrigt utgå under innevarande budgetår dels ett belopp av 25 000 kronor för upplysningsverksamheten i Sydamerika, dels ock ett belopp av 20 000 kronor, som ställts till ministerns för utrikes ärendena förfogande. Jag förordar, att dessa poster för budgetåret 1951/52 upptagas till oförändrade belopp.

Enligt de sålunda framlagda förslagen skulle anslaget till upplysningsverksamhet i utlandet angående Sverige upptagas med oförändrat belopp, 972 000 kronor, och beräknas på följande sätt:

	Kronor
1. Bidrag till Svenska institutet för kulturellt arbete med utlandet	450 000
2. Bidrag till Svensk-amerikanska nyhetsbyrån	382 000
3. Bidrag till Svensk-internationella pressbyrån	95 000
4. Upplysningsverksamheten i Sydamerika	25 000
5. Till ministerns för utrikes ärendena förfogande	20 000
Summa kronor	972 000

Under åberopande av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Upplysningsverksamhet i utlandet angående Sverige* för budgetåret 1951/52 anvisa ett anslag av 972 000 kronor.

[23] 6. Utländska pressbesök.

	Anslag Kronor	Nettoutgift Kronor
1948/49	25 000	24 103
1949/50	25 000	13 949
1950/51 (statsliggaren s. 176) ..	25 000	
1951/52 (förslag)	25 000	

För nästa budgetår synes för ifrågavarande ändamål böra anvisas samma belopp som för budgetåret 1950/51, och jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Utländska pressbesök* för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 25 000 kronor.

[24] 7. Upplysningsarbete rörande mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor.

	Anslag Kronor	Nettoutgift Kronor
1948/49	45 000	45 000
1949/50	60 000	60 000
1950/51 (statsliggaren s. 176) ..	75 000	
1951/52 (förslag)	75 000	

I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (III ht 1950 s. 22—23) anvisade 1950 års riksdag för ifrågavarande ändamål för budgetåret 1950/51 ett anslag av 75 000 kronor. Detta har av Kungl. Maj:t fördelats sålunda, att till Utrikespolitiska institutet anvisats 59 500 kronor, till Föreningen mellanfolkligt samarbete för fred 8 000 kronor, till Internationella kvinnoförbundet

för fred och frihet, svenska sektionen, 3 000 kronor, till Svenska freds- och skiljedomsföreningen 2 200 kronor, till Svenska skolornas fredsförening 1 000 kronor, till Nordiska fredsförbundet 500 kronor, till Utrikespolitiska föreningen i Lund 500 kronor samt till Utrikespolitiska föreningen i Göteborg 300 kronor.

Utrikespolitiska institutet har sedan sin tillkomst år 1938 till och med utgången av år 1948 åtnjutit ett årligt bidrag av 45 000 kronor från »Rockefeller Foundation» i Amerikas Förenta Stater. Genom en successiv höjning av det till institutet utgående statsbidraget med 15 000 kronor för vart och ett av budgetåren 1948/49, 1949/50 och 1950/51 har institutet numera beretts full ersättning för det från nämnda stiftelse tidigare utgående anslaget. I en framställning angående statsbidrag för budgetåret 1951/52 har institutet hemställt, att det måtte erhålla samma anslag som det för budgetåret 1950/51 utgående eller 59 500 kronor.

Svenska freds- och skiljedomsföreningen har vidare hemställt, att Kungl. Maj:t måtte äska en sådan höjning av förevarande anslag, att det till sagda förening utgående statsbidraget för budgetåret 1951/52 måtte kunna ökas med minst 5 000 kronor.

Departementschefen. Det är enligt min mening ett allmänt intresse, att möjligheter beredas Utrikespolitiska institutet att i samma omfattning som hittills fullfölja sin betydelsefulla verksamhet för spridning inom landet av upplysning i utrikespolitiska frågor. Jag anser mig därför böra förorda, att det av statsmedel till institutet anvisade bidraget för nästa budgetår måtte utgå med oförändrat belopp eller 59 500 kronor.

Däremot är jag icke benägen att i nuvarande statsfinansiella läge påyrka någon höjning av det samlade anslaget under denna punkt i enlighet med vad som hemställts från Svenska freds- och skiljedomsföreningen. Jag hemställer sålunda, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen,

att till *Upplysningsarbete rörande mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor* för budgetåret 1951/52 anvisa ett anslag av 75 000 kronor.

[25] 8. Restitutionsnämnden.

	Anslag Kronor	Nettoutgift Kronor
1948/49	22 000	21 976
1949/50	22 000	20 659
1950/51 (statsliggaren s. 176) ..	22 000	
1951/52 (förslag)	22 000	

Från restitutionsnämndens sida har meddelats, att det torde vara osäkert, huruvida och i vilken omfattning dess verksamhet skall komma att fortsätta under budgetåret 1951/52. Förevarande anslag torde enligt nämndens uppfattning under sådana förhållanden kunna för nästa budgetår beräknas till

samma belopp som för budgetåret 1950/51 eller 22 000 kronor. Under hänvisning härtill hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till *Restitutionsnämnden* för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 22 000 kronor.

[26] 9. Flyktkapitalbyrån.

	Anslag Kronor	Nettoutgift Kronor
1948/49	200 000	258 849
1949/50	158 000	228 014
1950/51 (statsliggaren s. 176) ..	200 000	
1951/52 (förslag)	145 000	

Kungl. Maj:t har — under beaktande av att flyktkapitalbyråns verksamhet från och med den 1 september 1950 utvidgats att omfatta även en del clearingnämnden tidigare åvilande arbetsuppgifter — fastställt följande avlöningsstat och omkostnadsstat för flyktkapitalbyrån, att tillämpas tills vidare under tiden 1 juli 1950—30 juni 1951.

Avlöningsstat.	Kronor
1. Arvoden åt ordförande, ledamöter samt suppleanter, <i>förslagsvis</i> ..	34 000
2. Kanslipersonal, <i>förslagsvis</i>	151 000
3. Gode män, sysslomän, sakkunniga m. fl., <i>förslagsvis</i>	65 000
Summa kronor	250 000

Omkostnadsstat.	Kronor
1. Sjukvård m. m., <i>förslagsvis</i>	1 000
2. Reseersättningar, <i>förslagsvis</i>	12 000
3. Expenser, <i>förslagsvis</i>	15 000
Summa kronor	28 000

Enligt Kungl. Maj:ts samtidigt meddelade beslut må anslagsposterna, med undantag av posten för sjukvård, icke överskridas utan Kungl. Maj:ts medgivande.

I statsverkspropositionen till 1950 års riksdag framhölls (III ht s. 24), att flyktkapitalbyråns arbete icke kunde beräknas bli slutfört under budgetåret 1950/51. I skrivelse den 21 september 1950 har byrån rörande verksamhetens fortsatta bedrivande bland annat meddelat följande.

Clearingnämndens uppgifter ha, i vad avser Tyskland, överflyttats å flyktkapitalbyrån från och med den 1 september 1950. Tidpunkten för dessa uppgifters slutförande kan icke för närvarande fastställas.

Flyktkapitalbyråns personal utgöres för närvarande av kanslichef, 2 sekreterare, 8 assistenter, 2 kanslibiträden, 3 kontorsbiträden, 1 skrivbiträde och

1 vaktmästare. Därjämte bestrider byrån en tredjedel av kostnaden för en telefonist, vars övriga löneförmåner betalas av likvidationsnämnden och clearingnämnden i likvidation. Ungefär hälften av denna personalstyrka beräknas bli erforderlig under nästa budgetår, nämligen kanslichef, 1 sekreterare, 3 assistenter, 2 kanslibiträden (av vilka 1 med halvtidstjänstgöring), 1 kontorsbiträde, 1 vaktmästare samt 1 delavlönad telefonist. De sammanlagda utgifterna för löner åt personalen beräknas till 81 600 kronor, kostnaderna för arvoden åt ordföranden och övriga ledamöter i styrelsen till 34 000 kronor samt medelsbehovet för gode män, sysslomän, sakkunniga m. fl. till 20 000 kronor. Omkostnadsstaten beräknas till 9 500 kronor.

Enligt byråns mening är det icke möjligt att exakt beräkna omfattningen av de under nästa budgetår kvarstående arbetsuppgifterna. Byrån har dock ansett sig böra räkna med sist angivna personalstyrka och omkostnader.

På grundval av dessa beräkningar har byrån hemställt, att för densamma måtte för budgetåret 1951/52 i riksstaten upptagas ett förslagsanslag av 145 100 kronor, varav 135 600 kronor till arvoden och löner åt styrelse, kanslipersonal och sakkunniga samt 9 500 kronor till omkostnader.

Departementschefen. För nästa budgetår torde på grundval av byråns beräkningar ett anslag av 145 000 kronor böra anvisas.

Jag hemställer sålunda, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Flyktkapitalbyrån* för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 145 000 kronor.

[27] 10. Ersättningar för viss från ockuperat land härrörande egendom.

	Anslag Kronor	Nettoutgift Kronor
1948/49	10 000	—
1949/50	10 000	10 464
1950/51 (statsliggaren s. 177)	1 000	
1951/52 (förslag)	10 000	

Enligt vad restitutionsnämnden meddelat, torde det icke vara uteslutet, att nämnden under budgetåret 1951/52 kommer att fastställa sådan ersättning, som avses i lagen den 29 juni 1945 om återställande av viss från ockuperat land härrörande egendom. Under dessa förhållanden bör förevarandet anslag enligt nämndens mening höjas med 9 000 kronor eller till 10 000 kronor.

I detta sammanhang torde få något beröras en annan ersättningsfråga, som eventuellt kan komma att påverka belastningen av här avsedda anslag. Enligt de av 1950 års riksdag godkända allmänna riktlinjerna för en tvångs-clearing med Tyskland (prop. nr 197) äger staten att av de medel, som omfattas av tvångsclearingen, med förmånsrätt uppbära ersättning bl. a. för det belopp, 150 miljoner kronor, som Sverige i överensstämmelse med

Washingtonuppgörelsen ställt till det tyska folkhushållets förfogande, även för den enligt samma uppgörelse till Belgien utlämnade guldkvantiteten (28,9 miljoner kronor). Enligt samma proposition förutsättes, att kostnaderna för flyktkapitalbyråns, restitutionsnämndens, tysksmedelskommitténs och likvidationsnämndens verksamhet skola uttagas genom en särskild, i procent av utdelat belopp räknad avgift. Denna har sedermera av Kungl. Maj:t fastställts till 0,6 procent av utdelat belopp.

Fråga har uppkommit, huruvida i samband med utdelningen i clearing av staten tillkommande ersättning för nu angivna förmånsberättigade fordringar skall av staten uttagas samma procentuella avgift som av övriga utdelningsberättigade fordringsägare. Detta kan synas tveksamt redan av den anledningen, att statens ifrågavarande ersättningsanspråk grunda sig direkt på det med de allierade år 1946 träffade avtalet och äro till siffran på förhand fastställda, såsom framgår av proposition nr 367/1946 (s. 22). Likaså må erinras om att tysksmedelskommittén som skäl för avgiften anfört, att borgenärerna måste anses stå närmare än staten att i sista hand bära kostnaderna för de tyska tillgångarnas förvaltning (prop. 197/1950 s. 59). För den händelse likväl erläggandet av särskild avgift vid den fortsatta prövningen av ärendet skulle befinnas vara av praktiska skäl motiverat, torde avgiften få bestridas av förevarande anslag.

Departementschefen. Jag är icke beredd att utan ytterligare utredning taga ståndpunkt till senast berörda fråga. Under hänvisning till vad restitutionsnämnden anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättningar för viss från ockuperat land härrörande egendom* för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 10 000 kronor.

[28] 11. Kommittéer och utredningar genom sakkunniga.

	Anslag Kronor	Nettoutgift Kronor
1948/49	25 000	21 224
1949/50	37 000	52 440
1950/51 (statsliggaren s. 177) ..	25 000	
1951/52 (förslag)	30 000	

Inrättandet av utrikesdepartementets understödsnämnd (jfr prop. nr 145/1950) beräknas under nästa budgetår komma att medföra en utgiftsökning av 5 000 kronor under förevarande anslag. Detta bör därför höjas med sagda belopp eller från 25 000 kronor till 30 000 kronor. Jag hemställer sålunda, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Kommittéer och utredningar genom sakkunniga* för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 30 000 kronor.

[29] 12. Extra utgifter.

	Anslag Kronor	Nettoutgift Kronor
1948/49	45 000	45 110
1949/50	49 000	46 824
1950/51 (statsliggaren s. 178)	40 000	
1951/52 (förslag)	40 000	

Detta anslag torde för budgetåret 1951/52 böra upptagas med oförändrat belopp, och jag hemställer sålunda, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Extra utgifter* för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 40 000 kronor.

[30.] 13. Barntillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst.

	Anslag Kronor	Nettoutgift Kronor
1948/49	2 000	1 574
1949/50	2 000	1 359
1950/51 (statsliggaren s. 178)	1 000	
1951/52 (förslag)	1 000	

Förevarande anslag bör för budgetåret 1951/52 upptagas med oförändrat belopp, 1 000 kronor. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Barntillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst* för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kronor.

Sammanfattning.

Tredje huvudtitelns slutsumma för budgetåret 1950/51	
utgörande	kronor 32 871 000
kommer vid bifall till de av mig framställda förslagen	
att för budgetåret 1951/52 uppgå till	» 32 832 000
innebärande en minskning med	kronor 39 000

Vad ministern för utrikes ärendena sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt, behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:
Sture Johanson.

Register

till

Tredje huvudtiteln för budgetåret 1951/52.

A. Utrikesdepartementet.		Kronor
Sid.	Utrikesdepartementet:	
3	Avlöningar	2 525 000
7	Omkostnader	1 346 000
10	Inventarier för Arvfurstens palats m. m.	330 000
	Säger för utrikesdepartementet	4 201 000

B. Sveriges representation i utlandet.		Kronor
	Avlöningar vid beskickningar och konsulat:	
11	Diplomatisk och konsulär personal m. m.	7 866 000
18	Attachéer	1 045 000
19	Pressattachéer	305 000
21	Skrivbiträden	2 400 000
21	Extra biträden och vaktbetjänte	2 400 000
		14 016 000
21	Kontorskostnadsersättningar åt lönade tjänstemän	285 000
22	Ersättningar åt olönade konsuler	450 000
22	Rese- och flyttningersättningar	1 100 000
22	Skrivmaterialier och inventarier m. m. vid beskickningar och konsulat	1 100 000
24	Övriga omkostnader vid beskickningar och konsulat	600 000
	Säger för Sveriges representation i utlandet	17 551 000

C. Internationella förhandlingar m. m.		
24	Särskilda förhandlingar med främmande makter	1 500 000
25	Tillfälliga representationskostnader	45 000
26	Permanenta skiljedomstolens internationella byrå i Haag	3 000
26	Förenta Nationerna	4 325 000
26	Organisationen för europeiskt ekonomiskt samarbete	1 000 000
27	Europarådet	150 000
	Säger för internationella förhandlingar m. m.	7 023 000

D. Diverse.

Sid.		Kronor	Kronor
	Ersättning till statens allmänna fastighetsfond:	Kronor	
28	Beskickningsfastigheternas delfond	2 299 000	
28	Byggnadsstyrelsens delfond	168 000	2 467 000
28	Gottgörelse av kostnader för sjöfolk och nödställda svenska medborgare		200 000
28	Förstärkning av avkastningen av understödsfonden för rysslands-svenskar		70 000
29	Upplysningsverksamhet i utlandet angående Sverige		972 000
32	Utländska pressbesök		25 000
32	Upplysningsarbete rörande mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor		75 000
33	Restitutionsnämnden		22 000
34	Flyktkapitalbyrån		145 000
35	Ersättningar för viss från ockuperat land härrörande egendom.		10 000
36	Kommittéer och utredningar genom sakkunniga		30 000
37	Extra utgifter		40 000
37	Barntillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst		1 000
	<u>Säger för diverse</u>	<u>4 057 000</u>	
	Summa kronor		32 832 000

FJÄRDE HUVUDTITELN

FÖRSVARSDEPARTEMENTET.

*Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans
Maj:st Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3
januari 1951.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden
MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG,
ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE, ANDERSSON, LINGMAN.

Chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Vougt, redogör härefter för
de frågor, som tillhöra regleringen för budgetåret 1951/52 av utgifterna under
riksstatens fjärde huvudtitel, och anför därvid följande.

[1] Inledning.

1949 års försvarsutredning — vilken tillkallades den 22 april 1949 för att
verkställa utredning för en allmän omprövning av försvarsväsendet — räk-
nade tidigare med att kunna slutföra sitt uppdrag under förra hälften av år
1950. I skrivelse den 4 juli 1950 har utredningen emellertid anmält, att ut-
redningsuppdraget kräver ingående överväganden och mera detaljerade ut-
redningar än som kunna medhinnas inom ramen för en snabbutredning. I
anslutning därtill har utredningen framlagt vissa beräkningar rörande kost-
naderna för den nuvarande försvarsorganisationen såväl på längre sikt som
under de närmaste åren. Utredningen har vidare — i syfte att åstadkomma
besparingar i organisationskostnaderna utan att ett blivande ställningstagande
till försvarsfrågan i stort föregripes — framlagt vissa förslag av begränsad
räckvidd rörande försvarsorganisationen.

Genom skrivelse den 16 juni 1950 har försvarsutredningen hos överbefäl-
havaren begärt uppgörande av förslag till organisation av försvaret inom viss
av utredningen angiven kostnadsram. Enligt överenskommelse mellan utred-
ningens ordförande och överbefälhavaren avsågs dennes organisationsförslag
skola avgivas under mars 1951. Av nuvarande utrikespolitiska förhållanden
påkallade planläggnings- och beredskapsåtgärder inom de militära staberna

ha emellertid föranlett överbefälhavaren att, efter samråd med försvarsutredningen, avbryta utredningsarbetet. Det kan icke nu bedömas, när överbefälhavarens organisationsförslag kan komma att föreligga. I avvaktan på överbefälhavarens organisationsförslag har försvarsutredningens arbete i huvudsak fått vila.

Innan jag närmare ingår på anslagsberäkningarna för budgetåret 1951/52 lämnar jag här en sammanfattning av försvarsutredningens skrivelse den 4 juli 1950 och däröver avgivna yttranden.

1949 års försvarsutredning.

Försvarsutredningen har erinrat om att de nuvarande kostnaderna för försvaret vid utredningens tillkallande angivits till i runt tal 800 miljoner kronor. Detta belopp motsvarade ungefär vad som av riksdagen anvisats under riksstatsens fjärde huvudtitel för ettvarit av budgetåren 1948/49 och 1949/50. De verkliga utgifterna voro emellertid större. Sålunda utgjorde den faktiska medelsförbrukningen under fjärde huvudtiteln under budgetåret 1948/49 — inberäknat medelsförbrukning å äldre reservationsanslag, vilka icke finnas upptagna i riksstaten för nämnda budgetår — i runt tal 855 miljoner kronor. För budgetåret 1949/50 beräknade försvarsutredningen motsvarande utgifter till 917 miljoner kronor¹. I de angivna beloppen äro icke inräknade kostnader för grundavskrivningar å nya kapitalinvesteringar avseende försvarsändamål. Kostnaderna härför uppgingo under budgetåret 1948/49 till 22,6 miljoner kronor och beräknades för budgetåret 1949/50 till 23 miljoner kronor². De sammanlagda försvarskostnaderna under sistnämnda budgetår beräknades således till 940 miljoner kronor³.

Försvarsutredningen har emellertid framhållit, att kostnaderna för vår nuvarande försvarsorganisation äro väsentligt större. Härom har utredningen närmare anfört följande.

På grund av ett stort antal vakanser inom försvarets personalorganisation äro sålunda avlöningskostnaderna för närvarande avsevärt lägre än normalt. Med hänsyn till vissa från beredskapstiden kvarstående överskottslager å ammunition och uniformer m. m. ha vidare kostnaderna för anskaffning av dylik materiel kunnat hållas på en lägre nivå än som motsvarar förbrukningen. Den omständigheten att repetitionsövningar de senaste åren anordnats i allenaast mycket begränsad omfattning har föranlett avsevärda besparingar å ett flertal anslag. Vad slutligen flygvapenorganisationen beträffar har denna ännu icke hunnit bli utbyggd till den av statsmakterna beslutade omfattningen, varför flygvapenkostnaderna under de angivna budgetåren avsevärt understigit vad som beräknats bli erforderligt vid genomförd organisation.

Enligt utredningens beräkningar skulle det krävas en ökning av anslagstilldelningen med omkring 100 miljoner kronor, om tillräckliga medel skulle ställas till förfogande för fyllda personalkadrer — vilket dock endast kan

¹ Enligt den sedermera framlagda budgetredovisningen uppgingo utgifterna till 953 miljoner kronor.

² Enligt budgetredovisningen utgjorde kostnaderna 19 miljoner kronor.

³ Enligt budgetredovisningen utgjorde kostnaderna 972 miljoner kronor.

komma i fråga successivt i mån som vakanserna fyllas — erforderlig ammunition- och intendenturanskaffning, repetitionsövningar i författningsenlig omfattning samt en flygvapenorganisation, som utbyggts till den styrka varom beslut fattats år 1949. De sammanlagda kostnaderna för det militära försvaret skulle då, om i övrigt utgifterna under budgetåret 1949/50 tagas till utgångspunkt, ha uppgått till omkring 1 040 miljoner kronor.

Utredningen har emellertid påpekat, att kostnaderna komma att bli ännu högre och till belysning härav anført i huvudsak följande.

Vid beräkningarna har hänsyn icke tagits till de engångskostnader, som föranledas av den beslutade flygvapenförstärkningen, sammanlagt omkring 110 miljoner kronor. Dessa kostnader beräknas komma att i huvudsak belastas budgeten under de närmaste åren. Vid beräkningarna har beträffande armén och marinen räknats med samma medelsförbrukning för materielanskaffning som under budgetåret 1949/50. Emellertid är att märka, att redan fattade beslut om materielanskaffning (i form av anslagsanvisningar eller bemyndiganden) föranleda att medelsförbrukningen för detta ändamål under de närmaste åren — på sätt i det följande närmare klarlägges — kommer att överstiga vad som förbrukats under budgetåret 1949/50. Kostnaderna för den nuvarande försvarsorganisationen komma emellertid att på längre sikt ligga ännu högre. En successiv förnyelse av arméns och marinens materiel kommer nämligen att kräva avsevärt högre belopp än som här antytts.

Försvarsutredningen har på grundval av uppgifter, som utredningen inhämtat från vederbörande myndigheter inom försvarets olika grenar, sammanställt kostnaderna för försvaret enligt myndigheternas beräkningar för budgetåren 1950/51—1959/60. I kostnaderna inbegripas av myndigheterna anmälda behov dels i fråga om materielanskaffning, anläggningsarbeten, lagerhållning och dylikt, dels ock i övrigt — löpande utgifter — för den försvarsorganisation som myndigheterna ansett erforderlig under tioårsperioden.

Enligt sammanställningen skulle kostnaderna — efter vissa inom utredningen verkställda omräkningar — för det militära försvaret för tioårsperioden uppgå till i genomsnitt omkring 1 390 miljoner kronor per år. Av följande sammanställning framgå de sålunda framräknade kostnadssiffrorna (i miljoner kronor), jämförda med betalningsutfallet för budgetåret 1949/50 enligt budgetredovisningen.

	Betalningsutfall för budgetåret 1949/50 enligt budgetredovisningen	Genomsnittskostnad per år under tioårs- perioden 1950/60 med utgångspunkt från myndigheternas beräkningar
Armén	365	526
Marinen	200	320
Flygvapnet	286	352
Gemensamt	57	71
Försvarets fastighetsfond	45	60
Grundavskrivningar & investeringar	19	60
Summa	972	1 389

Vid kostnadsberäkningarna har i huvudsak förutsatts nu gällande organisation. För marinen och flygvapnet har dock räknats med vissa organisationsutvidgningar. Efter avdrag för kostnaderna härför, av försvarsutredningen uppskattade till omkring 70 miljoner kronor, skulle kostnaderna under tioårsperioden uppgå till i runt tal 1 320 miljoner kronor per år.

Vid en jämförelse mellan den förut angivna genomsnittskostnaden per år för försvaret under tioårsperioden 1950/60 och de verkliga utgifterna under budgetåret 1949/50 framgår, att de förstnämnda kostnaderna överstiga de senare med i runt tal 417 miljoner kronor, vilken merkostnad huvudsakligen hänförs till kostnader för materielanskaffning och byggnadsverksamhet i ökad omfattning. Sålunda beräknas en kostnadsökning av 99 miljoner kronor för arméns materielanskaffning och 98 miljoner kronor för marinens materielanskaffning. Motsvarande kostnadsökning för flygvapnet beräknas till 36 miljoner kronor. På den ökade byggnadsverksamheten belöpa 56 miljoner kronor. Återstoden av kostnadsökningen, omkring 128 miljoner kronor, utgöres väsentligen av automatiska utgiftsstegringar av olika slag.

Försvarsutredningen har även sökt beräkna kostnadsläget under de närmaste åren. Utredningen har funnit, att kostnaderna av i huvudsak följande skäl torde komma att stiga avsevärt. Beträffande avlöningskostnaderna gäller att en successiv stegring är att förutse på grund av fyllande av vakanser samt flygvapnets pågående utbyggnad. Materielkostnaderna beräknas undergå en väsentlig stegring på grund av de stora beställningar som utlagts med stöd av redan lämnade bemyndiganden och anvisade anslag. Såvitt avser armén får vidare räknas med en ökning av repetitionsövningarnas omfattning. Även övriga kostnader torde komma att undergå en viss stegring.

Av vidstående sammanställning — vilken såvitt angår kostnadsutvecklingen under materielanslagen uppgjorts under beaktande av myndigheternas bedömning därutinnan i juni 1950 — framgå de av utredningen uppskattade försvarskostnaderna under vart och ett av budgetåren 1949/52¹ (miljoner kronor).

Utredningen har framhållit, att i de angivna beloppen, såvitt avsåge materielanskaffning, inräknats medel endast för sådan anskaffning som redan beslutats av statsmakterna genom lämnade bemyndiganden och anvisade anslag. I den mån riksdagen fattade beslut om ytterligare anskaffning — vare sig denna avsåge normal materielomsättning, övningsammunitiön o. dyl. eller den föranleddes av nya tekniska uppfinningar — kunde de för materielanskaffning beräknade beloppen komma att visa sig otillräckliga. De angivna beloppen vore i hög grad preliminära, enär kostnadsutvecklingen vore beroende av ett flertal faktorer, vilkas inverkan icke kunnat med säkerhet överblickas. De angivna betalningsutfallen, vilka såvitt avsåge materielanskaffning grundats på uppgifter av vederbörande myndigheter, finge anses utgöra de högsta belopp som kunde ifrågakomma.

Sedan försvarsutredningen anfört vissa synpunkter beträffande utredningsarbetets fortsatta bedrivande, har utredningen framlagt förslag till vissa

¹ Beloppen för budgetåret 1949/50 justerade enligt budgetredovisningen.

Försvarsgren m. m.	1949/50	1950/51	1951/52
<i>Armén.</i>			
Avlöningar	136	137	139
Repetitionsövningar	6	20	30
Materielanskaffning	64	95	92
Övriga kostnader	159	150	152
Summa	365	402	413
<i>Marinen.</i>			
Avlöningar	50	51	52
Materielanskaffning	78	137	106
Övriga kostnader	72	70	71
Summa	200	258	229
<i>Flygvapnet.</i>			
Avlöningar	51	52	53
Materielanskaffning	168	195	195
Övriga kostnader	67	70	76
Summa	286	317	324
<i>Gemensamt</i>	57	63	63
<i>Fastighetskostnader</i>	45	47	48
<i>Avskrivningar</i>	19	23	23
Totalsumma	972	1 110	1 100
Därav reservationsmedelsförbrukning under anslag till materielanskaffning	135	136	78

besparingsåtgärder av begränsad räckvidd rörande försvarsorganisationen. Utredningen har nämligen funnit det möjligt att åstadkomma vissa besparingar i organisationskostnaderna utan att ett blivande ställningstagande till försvarsfrågan i stort föregripes. Utredningens förslag avse följande åtgärder:

- a) Skärpning av gällande besiktningsföreskrifter beträffande värnpliktiga.
- b) Utbyte av civil personal mot värnpliktiga.
- c) Koncentration av utbildningen inom vissa av arméns truppslag.
- d) Indragning av Öresunds marindistrikt.

Såvitt avser frågan om *skärpning av gällande besiktningsföreskrifter* har försvarsutredningen till en början erinrat om 1945 års försvarskommittés förslag, att samtliga värnpliktiga, vilkas militära användbarhet vore i väsentlig grad begränsad och vilka därför hänfördes till besiktningsgrupp 4, skulle befrias från värnpliktens fullgörande i fredstid. Vad anginge värnpliktiga, behäftade med sådana fel, lyten eller sjukdomar som begränsade deras duglighet till krigstjänst, dock i mindre grad än att de kunde hänföras till besiktningsgrupp 4, och vilka därför hänfördes till grupp 3, föreslog kommittén att viss del (omkring 750 man) skulle erhålla enahanda befrielse. Kommittén uttalade härvid att besiktningsföreskrifterna -- vilka i oförändrad form alltjämt äro gällande -- fastställts under pågående krig och försvarsberedskap, varför

det låge nära till hands att efter övergång till mera fredliga förhållanden taga föreskrifterna under omprövning. Vid remissbehandlingen av försvarskommitténs betänkande mötte förslaget i denna del erinringar från åtskilliga håll. Förslaget föranledde icke heller någon åtgärd i samband med 1948 års försvarsbeslut.

Försvarsutredningen har för sin del uttalat, att sakliga skäl finnas för en viss skärpning av besiktningsföreskrifterna eller dessas tillämpning, och härutinnan närmare anfört följande.

Antalet redan vid inskrivningsförrättningarna till grupp 4 hänfödda värnpliktiga kan f. n. angivas till i genomsnitt ca 2 000 inom hela försvaret. Med hänsyn till det betydande antal värnpliktiga som efter inryckning till tjänstgöring nedklassas till grupp 4 — under de tre senaste åren i genomsnitt ca 1 800 man — finnes skäl för antagandet att besiktningsföreskrifterna icke äro tillräckligt stränga eller icke tillämpas tillräckligt restriktivt för att från militärtjänsten avskilja dem som icke lämpligen böra ifrågakomma för dylik tjänst. Utredningen är dock icke beredd att gå så långt som föreslogs av 1945 års försvarskommitté. Skärpningen bör enligt utredningens mening taga sikte allenast på den del av nuvarande besiktningsgrupp 4, beträffande vilken medicinska skäl torde tala för befrielse från militärtjänst. Om skärpningen av besiktningsföreskrifterna eller dessas tillämpning tar sikte på att från militärtjänsten avskilja allenast omkring 1 000 man, bör kunna erhållas en gränsdragning som tillgodoser såväl rättvisesynpunkter som militära krav. Ur allmän synpunkt kan även till förmån för en dylik åtgärd åberopas att därav berörda värnpliktiga, även om deras militära användbarhet är ringa, icke i samma mån har sina möjligheter beskurna att göra en insats i det civila produktionslivet.

Försvarsutredningen har sålunda föreslagit sådan skärpning av besiktningsföreskrifterna eller dessas tillämpning, att omkring 1 000 värnpliktiga, vilka enligt nuvarande bestämmelser skulle hänföras till besiktningsgrupp 4, frikallas från värnpliktstjänstgöring i fredstid. Utredningen anser sig icke böra taga ståndpunkt till huruvida hela detta antal bör frikallas redan vid inskrivningsförrättningarna eller om i mera tveksamma fall en ytterligare prövning bör ske under den tidigare delen av första tjänstgöringen. Den närmare utredningen härom och angående de för ändamålet eventuellt erforderliga ändringarna i besiktningsföreskrifterna har utredningen förutsatt skola ankomma på vederbörande militära myndigheter i samband med avgivande av remiss-svar över försvarsutredningens nu framställda förslag. Därvid borde även beaktas de jämkningar, som kunde erfordras i dessa föreskrifter för att tillgodose försvarsgrenarnas behov av ekonomivärnpliktiga. Detta behov ökas genom det utbyte av civil personal mot värnpliktiga, som utredningen föreslår, varför hänsyn borde tagas även till detta ökade behov.

Utredningen utgår från att de nya föreskrifterna skola kunna tillämpas första gången vid inskrivningsförrättningarna hösten 1951.

Genom här avsedd frikallelse av 1 000 värnpliktiga inbesparas värnpliktskostnader till ett årligt belopp av i runt tal 4 miljoner kronor. Med utgångspunkt från att marinens och flygvapnets värnpliktskontingenter bibehållas

oförändrade kommer åtgärden att reducera storleken av arméns värnpliktskontingent. Den frikallade styrkan motsvarar i stort sett ett större förband inom armén. Om utbildningen inom armén koncentreras i all den omfattning tillgängliga utrymmen medgiva, skulle genom frikallelsen ytterligare kunna vinnas en kostnadsbesparing, motsvarande förvaltningskostnaderna för ett dylikt förband.

Försvarsutredningens förslag om *utbyte av civil personal mot värnpliktiga* har föranletts av de på senare år starkt stegrade kostnaderna för civilanställd personal. Till belysning av frågan har utredningen hos försvarsgrensheferna hemställt om uppgift, i vilken omfattning civil och civilmilitär personal kunde utbytas mot värnpliktiga, därest hänsyn icke behövde tagas till frågan om tillgången på värnpliktiga.

De från försvarsgrenarna inkomna uppgifterna och utredningens på grundval därav framlagda förslag kunna sammanfattas sålunda.

För att fylla behovet av personal för handräckning inom fredsorganisationen tas i första hand i anspråk värnpliktiga som vid inskrivningsförrättningarna eller sedermera efter inryckningen till tjänstgöring genom nedklassning i besiktningsgrupp hänförs till grupp 4.

För arméns del beräknas minimibehovet av värnpliktiga för handräckningstjänst — ekonomivärnpliktiga — till 2 100. Maximibehovet, eller det högsta antal värnpliktiga som rationellt kan utnyttjas i ekonomitjänst, har beräknats till något mer än 3 000. Tillgången på värnpliktiga i besiktningsgrupp 4 inom armén har av försvarsutredningen angivits till genomsnittligt omkring 2 200. För att fylla bristen på handräckningsmanskap enligt hittills gällande behovsberäkningar ha som ersättare för ekonomivärnpliktiga anställts civila arbetare. Antalet dylika ersättare har med hänsyn till att värnpliktiga i besiktningsgrupp 4 under senare år alltmer sjunkit i antal på några år stigit avsevärt.

I den av chefen för armén lämnade utredningen har framhållits att utbyte av civilanställda mot värnpliktiga kunde ske beträffande dels ovannämnda ersättare för ekonomivärnpliktiga, dels säsonganställd eldarpersonal och dels remontskötare. Under budgetåret 1950/51 ha ifrågavarande personalkategorier i arméchefens utredning beräknats uppgå till respektive 732, 90 och 68 eller sammanlagt 890. Avlöningskostnaden för ifrågavarande civilanställda har angivits till i runt tal 4 500 000 kronor. Med utgångspunkt från att de såsom ersättare erforderliga värnpliktiga — beräknade till samma antal — eljest skolat genomgå vapenutbildning har arméchefen såsom en ytterligare besparing ansett böra upptagas kostnadsskillnaden inom armén för vapenutbildade värnpliktiga och ekonomivärnpliktiga. Sagda kostnadsskillnad för 890 värnpliktiga har beräknats till ca 2 100 000 kronor. Den sammanlagda kostnadsbesparingen vid ifrågasatt utbyte skulle därmed uppgå till i runt tal (4 500 000 + 2 100 000 =) 6 600 000 kronor. Av arméchefen har framhållits att utbytet på lång sikt innebure att arméns krigsorganisation undandroges 16 600 vapenföra värnpliktiga. Enligt vilka principer dessa värnpliktiga skulle uttagas till ekonomitjänst krävde särskild utredning.

Försvarsutredningen förordar att den ifrågavarande säsongauställda eldarpersonalen samt remontskötarna, tillhopa 158, utbytas mot värnpliktiga samt att fortsättningsvis handräckningstjänsten helt bestrides av värnpliktiga.

Chefen för marinen har ansett utbyte varom här är fråga kunna ske av viss förräds-, eldnings- och handräckningspersonal, personal för yttre och inre renhållning samt vissa andra smärre personalkategorier till ett antal av sammanlagt

319. Då arbetseffektiviteten hos värnpliktiga i jämförelse med civilanställda ansetts lägre på grund av bristande rutin och liknande skäl samt viss del av tjänstgöringstiden borde avsättas för militär utbildning, har marinchefen räknat med att två civilmilitära eller civila befattningshavare finge ersättas med tre värnpliktiga. För att ersätta de angivna 319 civilanställda skulle alltså erfordras 478 värnpliktiga. Vid frånräknande av kostnaden för angivet antal värnpliktiga skulle besparingen begränsa sig till i runt tal 243 000 kronor. Därest den civilanställda personalen antoges kunna ersättas med lika antal värnpliktiga uppginge besparingen till ca 660 000 kronor.

Försvarsutredningen förordar att civil personal vid marinen ersättes med värnpliktiga i den omfattning marinchefen föreslagit. Behovet av värnpliktiga som ersättare för den ifrågavarande civilanställda personalen har utredningen ansett kunna begränsas till 390.

Beträffande slutligen flygvapnet har utbyte av civil personal mot värnpliktiga av flygvapenchefen ifrågasatts endast beträffande vissa förrådsmän och tekniska biträden (för väderlektjänst), säsonganställd eldarpersonal samt viss renhållningspersonal. Tillhoppa ha dessa civilanställda angivits uppgå till 165, varav 40 säsonganställda. Såsom ersättare ha 214 värnpliktiga ansetts erforderliga. Skillnaden mellan kostnadsminskningen för den civila personalen och kostnadsökningen för den värnpliktiga personalen har i flygvapenchefens utredning angivits till i runt tal 345 000 kronor.

Försvarsutredningen räknar i detta sammanhang med utbyte av allenast 70 civila renhållningsarbetare och städare samt 40 civilanställda eldare. Utredningen utgår vidare från att utbytet mot värnpliktiga kan ske utan att de senares antal räknas högre.

Enligt vad sålunda föreslagits skulle inom samtliga tre försvarsgrenar civil personal till ett sammanlagt antal av 587 utbytas mot värnpliktiga till ett antal av 658. Härjämte har utredningen förordat att inom armén behovet av handräckningspersonal helt skall tillgodoses med värnpliktiga, vilket bl. a. innebär att på senare år skedd anställning av civila arbetare som ersättare för ekonomivärnpliktiga icke vidare skall äga rum. För budgetåret 1950/51 har arméns anslag till avlöningar till viss arbetarpersonal beräknats med utgångspunkt från att under budgetåret 510 dylika ersättare skola anställas. Den sammanlagda ökningen av behovet av ekonomivärnpliktiga skulle alltså uppgå till ca 1 170. I detta sammanhang må erinras om att vad försvarsutredningen föreslagit om viss skärpning av besiktningsföreskrifterna innebär att omkring 1 000 värnpliktiga med sådan kroppsbeskaffenhet, att de enligt hittills tillämpade bestämmelser skolat hänföras till besiktningsgrupp 4, frikallas från värnpliktstjänstgöringens fullgörande i fredstid. Vad försvarsutredningen sålunda i olika hänseenden föreslagit innebär alltså sammanfattningsvis att mellan 2 100 och 2 200 värnpliktiga måste överföras från vapenutbildning till ekonomitjänst. Sagda antal motsvarar i stort sett den del av besiktningsgrupp 3, som på senare år tillförts armén. Utredningen anser att den föreslagna åtgärden icke behöver föranleda minskning av arméns krigsorganisation. Försvarsutredningen har räknat med besparingar genom det föreslagna utbytet på sammanlagt omkring 8,4 miljoner kronor, varav 5,9 miljoner kronor i form av löner till icke vidare erforderlig civil personal och 2,5 miljoner kronor i form av lägre dagskostnader för värnpliktiga i ekonomitjänst än i vapentjänst.

Frågan i vad mån ändrade bestämmelser rörande indelningen i besiktningsgrupper m. m. erfordras vid genomförandet av nu angivna förslag har ansetts böra övervägas av vederbörande myndigheter i samband med den tidigare berörda frågan om ändrade besiktningsföreskrifter.

Försvarsutredningen har slutligen framhållit att densamma utgått från att avvecklingen av den övertaliga personalen, vilken för övrigt till stor del torde vara korttidsanställd, sker på sätt som tar skäligen hänsyn till personalens intressen.

Frågan om *koncentration av utbildningen inom vissa av arméns truppslag* kan i avvaktan på vissa detaljutredningar inom arméledningen icke nu slutligt anmälas för Kungl. Maj:t utan torde få upptagas till behandling i samband med anmälan senare under riksdagen av försvarsgrenarnas allmänna avlöningsanslag för budgetåret 1951/52. Här må endast anmärkas, att försvarsutredningens förslag avser förflyttning av arméns jägarskola (JS) till Norrbottens regemente (I 19) i Boden, överflyttning av kavalleriets cykelutbildning till infanteriet och indragning i anslutning därtill av Skånska kavalleriregementet (K 2) i Hälsingborg, sammanslagning av Norrbottens artillerikår (A 5) i Boden med det på samma ort förlagda Bodens artilleriregemente (A 8) samt indragning av Göta trängregementes kompani i Nora (T 2 N).

Utredningen har beräknat de årliga kostnadsbesparingar, som kunna vinnas genom att nämnda fyra förband utgå ur arméns fredsorganisation till omkring 2,7 miljoner kronor. Därvid ha frånräknats kostnaderna för de mobiliseringscentraler, vilka ansetts böra upprättas som ersättning för Skånska kavalleriregementet och Göta trängregementes kompani i Nora.

Förslaget om *indragning av Öresunds marindistrikt* torde liksom få upptagas till behandling framdeles i samband med anmälan av försvarsgrenarnas allmänna avlöningsanslag för budgetåret 1951/52. Kostnadsbesparingen har beräknats till omkring 50 000 kronor.

Försvarsutredningen har i sin skrivelse slutligen berört två områden inom det totala försvaret, där utredningen funnit en förstärkning särskilt önskvärd, nämligen byggnadsverksamheten inom det militära försvaret samt civilförsvaret. Såvitt avser byggnadsverksamheten inom det militära försvaret har utredningen funnit angeläget framhålla vikten av att utrymme beredes för en ökad byggnadsverksamhet framför allt beträffande sådana anläggningar som berghangarer, fartygstunnlar och vissa förråd. Beträffande bergförråd borde därvid beaktas även det behov av anläggningsverksamhet som föreligger på den ekonomiska försvarsberedskapens område.

Utlåtanden över försvarsutredningens skrivelse.

Över försvarsutredningens skrivelse den 4 juli 1950 ha efter remiss utlåtanden avgivits av överbefälhavaren den 29 september 1950 samt av cheferna för armén, marinen och flygvapnet i slutet av augusti och början av september samma år.